

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 37

ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ Α', Β', Γ'
«ΕΑΝ ΠΕΙΝΑ Ο ΕΧΘΡΟΣ ΣΟΥ...»
ΠΕΡΙ ΧΗΡΕΙΑΣ

Κείμενον: **E. de Montfaucon,**

Εισαγωγή—Μετάφρασις—Σχόλια
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Θ. ΝΙΚΑ
θεολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Περὶ ἐλεημοσύνης Α'	11 (115)
Περὶ ἐλεημοσύνης Β'	27 (129)
Περὶ ἐλεημοσύνης Γ'	43 (148)
«Ἐάν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου...»	65 (164)
Περὶ χηρείας	86 (180)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	113

* Οἱ ἐνὸς παρεθέσαν ἀριθμοὶ παρακείμενοι εἰς τὰς ἀντιστοιχίας τοῦ τίτλου τοῦ κεφαλαίου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἐνδοξοὶ ἰδιαιτέρως ἀποστόλοι εἰ ἀκολουθήσοι τρεῖς ἐπιτοίαι, αἱ ὅσαι ἐπρωτοποιοῦνται ἐπὶ τῆς ρήσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν» (Β' Κορινθ. 4, 13).

Εἰς τὴν πρώτην, κἀκεῖ λόγον περὶ ἠναρέτου ἔτιο, περὶ πίστεως, περὶ παρθενίας καὶ περὶ φιλοφροσύνης καὶ ἐλεημοσύνης.

Εἰς τὴν δευτέραν, ἔχουσιν ἀντιρρητικὸν ἐν μέρει χαρακτήρα, σφραγίσματα κατὰ τὸν χωριζόντων τὴν Παλαιὰν ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ ἰδίᾳ τῶν Μανιχαίων, καὶ ἔργεται διὰ τὸ Παῦλος εἶπεν «ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως» καὶ ἔην εἰσαν ἀπίδος «τὸ πνεῦμα τῆς πίστεως». Ἐνταῦθεν ἀποδεικνύει δὲ ὁ αὐτὸς Θεὸς ἔργεται διὰ μέσου τῶν ἑδῶ Διαθηκῶν. Ὡσαύτως, ἀντιρροῦσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ αἰρεσιάρχου Παύλου τοῦ Σαμοσατεύου, διακρινόμενος δὲ ἡ' εὐσεβῶν καὶ παραστατικῶν λόγων τὴν ἰστοίαν τῆς πίστεως καὶ τέλος ἐπιλείπει πάλιν περὶ ἐλεημοσύνης.

Εἰς τὴν τρίτην, μετὰ μίαν μακρὰν παράθεσιν περὶ τῶν διαθηκῶν τοῦ ὁποῖου ἀνοματώσαντες οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ κληρικοί χριστιανοί, συνεχίζονται ἡ εἰς τὴν δευτέραν ἐπιτοίαν ἀρξαμένη ἐκφρασις τῆς ἀποστολικῆς ρήσεως «ἔχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως» καὶ τὸνίζονται δὲ οἱ ποιοὶ ἔσαν τῶν ἰσχυρῶν ἢ λέδουσι ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τοῦ σταφάνου τῆς ἀρετῆς τῶν καὶ τέλος κλείει τὴν ἐπιτοίαν μετὰ τὸν λόγον περὶ ἐλεημοσύνης.

Αἱ ἐπιτοίαι ἐξερωνθήσαν εἰς τὴν Ἀναθήκην, ἄγνωστον πότε, πάντως πρὸ τοῦ 898, δὲ ἐξέλεγη Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Βασιλευπόλεως.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Α ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΝ ΡΗΣΙΝ

ΠΟΥ ΛΕΓΕΙ: «**ΗΘΕΙΣ ΕΧΟΜΕΝ ΤΟ ΑΥΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ ΚΟΥ ΜΑΣ
ΣΤΗΡΙΖΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙΝ, ΣΙΜΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΓΡΑΜΜΕΝΟΝ ΕΙΣ
ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ,¹ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ «**ΗΙΣΤΕΓΕΣ, ΔΙ' ΑΥΤΟ ΔΕ ΚΑΙ
ΕΛΑΝΘΕ,² ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΜΟΣΥΝΗΣ.****»

Οι πιά σοφοί ἀπὸ τοὺς ἰατροὺς, ὅταν ἴδουν μίαν πλη-
γὴν ποὺ χρειάζεται χειρουργικὴν ἐπέμβασην, ἐνεργοῦν μὲν
τὴν ἐπέμβασην, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν τὸ κάμνουν χωρὶς πόνου
καὶ συμπάθειαν πρὸς τὸν ἀσθενῆ, ἀλλ' ἀντὶθέτα καὶ πο-
νοῦν καὶ χαίρουν, ὅχι ἀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς ἴδιον τοὺς
χειρουργουμένους. Καὶ λυποῦνται μὲν καὶ αὐτοὶ διὰ τὸν
πόνου ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν πληγὴν, χαίρουν ὅμως,
διότι μὲ τὴν ἐπέμβασην ἀποκαθίσταται ἡ ὑγεία. Τί ἴδιον
ἔκανε καὶ ὁ Παῦλος ὁ σοφὸς ἰατρός τῶν ψυχῶν. Δηλαδῆ,
κάποτε ποὺ οἱ Κορίνθιοι ἐχρειάζοντο σφοδρότερον ἐπι-
κρίων, ὅταν τοὺς ἐπετίμησε, καὶ ἐχάρη καὶ ἐλυτήθη. Ὁ Ἐ-
λυτήθη μὲν, διότι τοὺς θεασαὶ νὰ πονέουσιν, ἐχάρη ὅμως
διότι τοὺς ὠφέλησε. Αὐτὸ ἐκριβῶς ἐφανέρωσε, ὅταν ἔλε-
γε: «**Διότι, ἂν καὶ σᾶς ἐλύθησθε μὲ τὴν ἐπιστολήν μου,³
δὲν μετανῶν τῶρα δι' αὐτὸ, ἂν καὶ τότε ποὺ σᾶς ἔπεμψα
τὴν ἐπιστολήν μετενόουν.⁴ Διότι ὅμως ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος
μετανοεῖς, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο δὲν μετανοεῖς; Μετενόουν, δι-
ότι σᾶς ἐμάλασα πιά οὐληρά. Τῶρα δὲν μετανῶν, διότι
σᾶς ὠφέλησα. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ αἰτία,
ἔκουσε τὴν συνέχισιν: «**Καὶ δὲν μετανῶν τῶρα, διότι ἔλε-
ψα, ὅτι ἡ ἐπιστολή ἐκείνη, καίτοι σᾶς ἐλύθησε προσκαί-
ρως, σᾶς ἐλύθησε πρὸς ὠφέλειάν σας. Τῶρα χαίρω, ὅχι
διότι ἐλυτήθητε, ἀλλὰ διότι ἡ λύπη ποὺ ἐσοκμάσατε, σᾶς
ὠδήγησεν εἰς μετένοιαν.⁵ Ἄν καὶ σᾶς ἐλύθησα, λέγει,
προσωρινῶς, ἢ ἡ λύπη ὑπῆρθε πρόσκαιρος, ἐνῶ ἡ ὠφέλεια****

1. Β' Κορινθ. 4, 13.

2. Ψαλμ. 116, 1.

3. Ἐνοεῖ τὴν κριτικὴν τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς Κορίνθιους.

4. Β' Κορινθ. 7, 8.

5. Β' Κορινθ. 7, 8-9.

παντοτεινή.

Τώρα, επιτρέψατέ μου, παρακαλώ, να απευθύνω και εγώ τὰς ἰδίας λέξεις πρὸς τὴν ἀγάπην σας. Ὄποτε, ἂν σὰς ἐλύτρωσα μετὰ τὴν προηγουμένην μου παρανετικὴν ἄμιλλαν, τώρα δὲν μετανοῶ, ἂν καὶ τότε μετενόουν. Διότι βλέπω, ὅτι ἐκεῖνη ἡ παραινεῖσις καὶ συμβουλή, ἂν καὶ προσωρινῶς σὰς ἐλύτρωσε, ἐμένα όμως μετὰ πλεονεξίας περισσότερο, «ὄχι διότι ἐλυτρήθητε, ἀλλὰ διότι ἡ λύπη ποὺ ἐδοκίμασατε σὰς ὠδήγησεν εἰς μετάνοιαν». Νά, λοιπόν, ποὺ αὐτὴ ἡ σύμφωνια μετὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ λύπη, πόσον προθύμους σὰς ἔκανε; Σήμερον ἡ συναξίς μας εἶναι λαμπροτέρα, τὸ θέατρον μας γεμάτο χαρᾶν, ὁ ὄμιλος τῶν ἀδελφῶν μεγαλύτερος. Ἐὰν αὐτὴ ἡ προθυμία εἶναι καρπὸς ἐκείνης τῆς λύπης. Διὰ τοῦτο, ὅσον ἐπόνεσα τότε, τόσον χαίρω τώρα, καθὼς βλέπω τὴν πνευματικὴν ἀμπελον φορτωμένην ἀπὸ καρπῶν. Διότι ἂν εἰς τὰ κοσμικὰ συμπτώσια τὸ πλῆθος τῶν συνδαιτυμένων φέρει κάποιας τιμῆν καὶ εὐφροσύνην εἰς αὐτόν ποὺ τὸ ὀργανώνει, πολὺ περισσότερο δύναται νὰ συμῆθῃ αὐτὸ εἰς τὰ πνευματικὰ συμπτώσια. Βέβαιον, εἰς τὰ κοσμικὰ συμπτώσια τὸ πλῆθος τῶν προσκεκλημένων καταναλίσκεται τὰ παρατιθέμενα ἐδέσματα καὶ προκαλεῖ μεγαλυτέραν δαπάνην, ἐνῷ ἐδῶ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον, τὸ πλῆθος τῶν προσκεκλημένων ὄχι μόνον δὲν ἀναλίσκεται τὰ ἐδέσματα, ἀλλὰ ἀπενουτίας φέρει ἀφθονίαν εἰς τὴν τράπεζαν.⁷

Ἐὰν εἰς τὰ κοσμικὰ συμπτώσια ἡ δαπάνη φέρει χαρᾶν, πολὺ περισσότερο ἐδῶ δὲ τὸ προκαλεῖ αὐτὸ ἡ ἀφθονία αὐτῆ. Πραγματικῶς, αὐτὴ εἶναι ἡ φύσις τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, εἰς ὅσον περισσότερους διακρίνονται, τόσον περισσότερο αὐξάνουσι.

Ἐπειδὴ λοιπόν ἡ τράπεζά μας εἶναι πλήρης, περιμένω νὰ ἤχησιν εἰς τὰς ψυχὰς μας καὶ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διότι, ὅταν ἴδῃ, ὅτι εἶναι πολλοὶ παρόντες, τότε δὲν παραθέσις καὶ πλουσιωτέραν τὴν τράπεζαν. «Ὅχι διότι καταφρονεῖ τοὺς ὀλίγους, ἀλλὰ διότι ἐπιθυμεῖ τὴν σωτηρίαν τῶν πολλῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐμφανισθεὶς ὁ Χριστὸς διέταξε τὸν Παῦλον νὰ ἀφήσῃ τὰς ἄλλας πόλεις καὶ νὰ μείνῃ εἰς τὴν Κόρινθον, ὅταν τοῦ εἶπε: Ἦ «Μὴ φοβεῖσαι τὰς ἀπειλὰς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ διδάσκαλε τὸ Εὐαγγέλιον καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν λαὸν πολυάριθμον, ὁ ὁποῖος ἐντὸς ὀλίγου θὰ πιστεύσῃ καὶ θὰ προστεθῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μου.»⁸ Διότι, ἂν ὁ ποιμὴν

6. Παρ. 18, 9-10.

εἶ ἓνα πρόβατον διατρέχῃ ὄρη καὶ ὄσην καὶ ὅλα τὰ θύσασα μέρη, πῶς δὲν θὰ ἐπιδείξῃ μεγάλην προθυμίαν, ὅταν πρόκειται νὰ ἐξαγάγῃ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν πλάνην πολλὰ πρόβατα; Ὅτι δὲ δὲν καταφρονεῖ καὶ τὰ ὀλίγα, ἄκουσε τὸν ἴδιον ποὺ λέγει: «Δὲν εἶναι θέλημα τοῦ Πατρὸς μου νὰ χαθῇ ὅτε ἓνας ἀπὸ τοὺς μικροὺς αὐτούς.»⁹ Συνεπῶς, ὅτε ἡ ὀλιγότης ὅτε ἡ εὐτέλεια τὸν πείθει νὰ καταφρονήσῃ τὴν σωτηρίαν μας.

Ἐπειδὴ λοιπόν εἶναι τόσον μεγάλη ἡ φροντίς διὰ τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς ἐλαχίστους, καθὼς ἐπίσης καὶ διὰ τοὺς πολλοὺς, ἀφοῦ στηρίζωμε τὸ πᾶν εἰς τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ προερχομένην δόξῃαν, ἄς φέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὴν ῥῆσιν τοῦ Παύλου ποὺ ἀνεγνώσθη σήμερον. Ποία εἶναι ἡ ῥῆσις; «Διότι γνωρίζομεν καλά, ὅτι ἂν ἡ ἐπίγειος κατοικία τῆς ψυχῆς μας ποὺ εἶναι κατοικία πρόσκαιρος καὶ διαλύεται εὐκόλως ὡς σκηνή, ἥτοι τὸ σῶμά μας, γίνῃ ἀρκίον ἀπὸ τὰ θεία καὶ διαλυθῇ ἀπὸ τὸν θάνατον», λέγει. Ἡ μᾶλλον ἄς ἐλθωμεν ἀνωτέρω καὶ ἄς πλησιάσωμεν τὸ κύριον μέρος αὐτοῦ τοῦ νοήματος. Ὅπως, δηλαδὴ, αὐτοὶ ποὺ ἀνηχνεύουσι τὸ ἔδαφος διὰ νὰ εὕρωσι πηγὴν, ὅταν εὕρωσι ὕδρον μέρος, δὲν σκάπτουσι ἐκεῖ μόνον, ἀλλὰ ἀνακαλύπτουσι ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν καὶ τὴν φλέβα προχωροῦν βαθύτερον, Ἐὰν ὅπως φθάσωσι εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πηγὴν τῶν ὕδατων, ἔτσι ἄς κόμωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἀφοῦ ἤραμε πνευματικὴν πηγὴν, ποὺ ἀναδύσκει ἀπὸ τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου, ἀνακαλύπτουσι ἀπὸ τὴν ῥῆσιν, ὡσάν ἀπὸ κάποια φλέβα, ἄς ἀναδύωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ῥῆσιν τοῦ νοήματος. Ποία εἶναι λοιπόν ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ ρίζα; «Ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα ποὺ μᾶς στηρίζει εἰς τὴν πίστιν μας, σύμφωνα μετὰ τὸ γραμμένον εἰς τοὺς ψαλμοὺς, ἐπίστευσεν, εἶ' αὐτὸ δὲ καὶ ἐλάλησεν, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, εἶ' αὐτὸ καὶ λαλοῦμεν.»¹ Τί λέγει; «Ἄν δὲν πιστεύσῃς, δὲν ἔμειπες, ἀλλὰ μένεις ἀφανὸς; Ναι, λέγει. Χωρὶς πίστεως ὅτε νὰ ἀνοίξω τὸ στόμα μου δὲν δύναμαι, ὅτε νὰ κινήσω τὴν γλῶσσαν μου, Ἐὖ ὅτε νὰ ἀνοίξω τὰ χεῖλη, ἐγὼ ὁ λογικὸς ἴστωμαι ἀφανὸς χωρὶς τὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως. Ὅπως, δηλαδὴ, δένδρον χωρὶς ρίζαν δὲν παράγει καρπὸν, ἔτσι ἂν δὲν προηγήθῃ ἡ βαθεῖα πίστις, δὲν δύναται νὰ

7. Ματθ. 18, 14.

8. Β' Κορινθ. 5, 1.

9. Β' Κορινθ. 4, 12.

προέβη ὁ λόγος τῆς διδασκαλίας. Διὰ τοῦτο καὶ λέγει εἰς ἄλλο σημεῖον: «Ἐὰν αὐτῇ δέ, διότι μὲ τὴν καρδίαν του καὶ ἄλλην τὴν ψυχὴν του πιστεῖαι κοινὴς καὶ ὡς καρπὸν τῆς πίστεως ταύτης ἔχει τὴν δικαιοσύνην του, μὲ τὸ σῶμα του δὲ ὁμολογεῖ τὴν πίστιν καὶ ὡς καρπὸν αὐτῆς ἔχει τὴν σωτηρίαν του.»¹¹ Τὸ δένδρον καλύτερον ἀπὸ αὐτὸ ἢ ἴσων μὲ αὐτὸ δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἀφοῦ οὐ μόνον οἱ κλάδοι του, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ρίζα φέρει καρπὸν, αὐτὴ μὲν τὴν δικαιοσύνην, οἱ δὲ κλάδοι τὴν σωτηρίαν; Διὰ τοῦτο λέγει: «πιστεύομεν, δι' αὐτὸ καὶ λαλοῦμεν».

Διότι, καθὼς τὰ τρέμοντα μέλη καὶ παραλυμένα ἀπὸ τὸ γῆρας τὰ στηρίζει μὲ σφαίριον ἢ βακτηρίαν καὶ δὲν ἀφήνει νὰ ὀλισθήσῃ καὶ νὰ πέσῃ, ¹² Ἄ ἔτσι καὶ τὴν ἰδικὴν μας ψυχὴν, ποὺ κλονίζεται καὶ ταλαντεύεται ἀπὸ ἀκινητοῦς λογισμοὺς, τὴν συγκρατεῖ ἡ πίστις ασφαλέστερον ἀπὸ τὴν βακτηρίαν καὶ, ἀφοῦ τὴν πονύσῃ μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἰδικῆς τῆς ἰσχύος, τὴν στηρίζει μὲ ἀκρίθειαν καὶ δὲν τὴν ἀφήνει ποτὲ νὰ ἀνατραπῇ, διότι διορθώνει τοὺς ἀσθενεῖς λογισμοὺς μὲ τὴν σταθερότητα τῆς ἰδικῆς τῆς ἀρετῆς, καὶ ἀπομακρύνει τὸ σκότος ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτοῦς, καὶ τὴν ψυχὴν, ὡσὰν νὰ κἀθῆται εἰς σκοτεινὴν οἰκίαν ἐν μέσῳ τοῦ βορέου τῶν λογισμῶν, τὴν καταυγάζει μὲ τὸ ἴδιόν της φῶς. Διὰ τοῦτο, ὅσοι δὲν ἔχουν πίστιν, δὲν εὐρίσκονται εἰς καλύτεραν κατάστασιν ἀπὸ αὐτοῦς ποὺ ζοῦν εἰς τὸ σκότος, ἀλλὰ ὅπως ἐκεῖνοι καὶ εἰς τοὺς τοίχους προσκρούουν καὶ συγκρούονται μὲ αὐτοῦς ποὺ συνεκρούουν καὶ ἀθιγοῦνται εἰς θάραβρα καὶ κρημνοὺς καὶ δὲν ἔχουν κούνημα θυελος ἀπὸ τοὺς θύραλλοις, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει τὸ φῶς ποὺ τοὺς ὀδηγεῖ νὰ βλέπουν. Ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔχουν πίστιν, καὶ μεταξὺ τῶν συνεκρούθησαν, καὶ ἔπασαν ἐπάνω εἰς τοίχους Β καὶ τέλος κατακρημνίσθησαν εἰς τὸ θάραβρον τῆς ἀπωλείας.

Καὶ μάρτυρες τῶν λόγων αὐτῶν εἶναι αὐτοὶ ποὺ κωχῶνται διὰ τὴν εἰδωλολατρικὴν τῶν σοφίαν, ποὺ ὑπερηφανεύονται διὰ τὸν πῶγωνα καὶ τὸν φιλοσοφικὸν τῆριονα καὶ τὴν βακτηρίαν. Διότι ὕστερα ἀπὸ τῶσον πολλὰς καὶ μακρὰς συζητήσεις, δὲν εἶδαν τοὺς λίθους ποὺ εὐρίσκοντο μπροστὰ εἰς τὰ μάτια των. Διότι ἐὰν τοὺς εἶδον, ὅτι εἶναι λίθοι, C δὲν θὰ τοὺς ἐπίστευον ὡς θεοῦς. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν συνεκρούθησαν καὶ κατέπεσαν εἰς αὐτὸν τὸν βαθύτατον κρημνὸν τῆς ἀστελείας ὅχι ἀπὸ καρμῖαν ἀλλήν

10. Ρομ. 10, 10.

αἰτίαν παρά μόνον διότι ἐστήριξαν ἄλλην τὴν ὑπόστασιν των εἰς τὴν δύναμιν τῶν συλλογισμῶν των. Καὶ αὐτὸ τὸ φανερώθηκε καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἔλεγεν: «Ἀλλὰ μὲ τοὺς ψευθεῖς καὶ πεπλανημένους συλλογισμοὺς των ἀπεδείχθησαν μοῖροι καὶ σκοπιότης ἢ ἀσύνετος καὶ ἀνίκωνος νὰ καταλάβῃ τὰ ἀληθῆ καὶ τὰ πρέποντα διανοίαν των. Καὶ ἐνῶ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι σοφοί, ἔγνων μοῖροι καὶ ἀνόητοι.»¹¹ Ἔπειτα προχωρῶν εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ σκότους καὶ τῆς μορίας, προσέθεσεν: «Καὶ ἀντήλλαξαν τὸ ἐνδοξον μεγαλείου τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει καρμῖαν σχέσιν πρὸς τὴν φθορὰν, μὲ ὄλκα ἀγάλματα ποὺ ἔχουν τὴν εἰκόνα φθορῶν ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἐπετεῶν.»¹² Ἀλλὰ εἰσῆλθεν ἡ πίστις καὶ διεσκόρπισεν ἅλιν αὐτὸ τὸ σκότος ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ποὺ τὴν εἶδε, D καὶ ὅπως ἐκεῖ πλοῖον, ποὺ κλυδωνίζεται ἀπὸ τὴν ἐφοδον τῶν κυμάτων καὶ πλημμυρίζει ἀπὸ τὴν θαλασσοπαραχῆν, τὸ στηρίζει ἀπὸ παντοῦ ἡ ἀγκυρα ποὺ θὰ ριθῇ καὶ τὸ ριζώνει εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους, ἔτσι καὶ τὸν ἴδιόν μας νοῦν, ὅταν τὸν κλυδωνίζουν οἱ εἰδωλολατρικοὶ λογισμοί, μόλις εἰσέλθῃ ἡ πίστις τὸν σώζει ἀπὸ τὸ καιῖον σιγούροτερον καὶ ἀπὸ ἀγκυραν, καὶ παρασαρμίζει τὸ σκάφος, ὡσὰν εἰς ἄγκυραν λιμένα, εἰς τὴν φωτισμένην καὶ σταθερὰν συνείδησαν. Καὶ αὐτὸ πάλιν ἐδήλωσεν ὁ Παῦλος, ὅταν ἔλεγεν, ὅτι: «Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐδωκεν ἀποστόλους, διὰ νὰ καταρτίζονται οἱ Χριστιανοί, μέχρις ὅπου φθάσωμεν νὰ ἔχωμεν ὅλοι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀληθῆ πίστιν E καὶ τελείαν γνώσιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ μὴ εἴμεθα πλέον νήπιον πνευματικῶς, σαλευόμενοι σὰν τὰ κύματα καὶ φερόμενοι ὑπὸ τῶν ἐξουσιῶν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ κάθε ὄψεως διδασκαλίας.»¹³

Βλέπετε τὸ κατόρθωμα τῆς πίστεως, ὅτι ὡσὰν μία ἀσφαλὴς ἀγκυρα, ἔτσι ἀπομακρύνει τὸν σάλλον. Πράγμα τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος Παῦλος τὸ γράφει πρὸς τοὺς Ἑβραίους, λέγων τὰ ἐξῆς περὶ τῆς πίστεως: «Ἰαυτὴν τὴν ἐλπίδα ἔχομεν σὰν ἀγκυραν τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἀσφαλίζει ἀπὸ τοὺς πνευματικῶς κινδύνους καὶ εἶναι θεσβαὶ καὶ ἀμετακίνητος καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸν οὐρανόν, τὸν ὁποῖον εἰκονίζει ὁ ἱερὸς τόπος τῆς σκηνῆς καὶ τοῦ ναοῦ, ποὺ ἐξετείνετο παραμέσῃ ἀπὸ τὸ καταπέτασμα καὶ ἐλέγετο ἅγια τῶν ἁγίων.»¹⁴

11. Ρομ. 1, 21-22.

12. Ἐβρ. 9, στ. 22.

13. Ἐβρ. 4, 11-14.

14. Ἐβρ. 6, 19.

Και, επειδή ήκουσας περί άγκύρας, διά να μη νομίσης ότι έλκεται προς τα κάτω ή ψυχή, ²⁰³ Α δεκνύει εδω ότι πρόκειται διά άγκυραν διαφορετικής φύσεως, ή όποια δεν πέζει προς τα κάτω, αλλά όψώνει την σκέψιν προς τα άνω και την μεταφέρει εις τον ουρανόν και την χειραγωγεί εις το εσωτερικόν μέρος του καταπέτασματος. Διότι τον ουρανόν εδω ύψωσας καταπέτασμα. Διά ποιόν λόγον; Διότι όπως το καταπέτασμα έχωριζε τα άγια των άγιων από την έξωτερικήν ακτηνήν, έτσι και ο ουρανός αυτός, ώσαν καταπέτασμα, που έχει παρεμβλήθη μεταξύ της κτίσεως, χωρίζει από την έξωτερικήν ακτηνήν, θηλασθή, από τον όρατόν αυτόν κόσμον, τα άγια των άγιων, δηλαδή, τα άνω και τα υπεράνω, εκεί που εισήλθεν πρόδρομος υπέρ ήμών ο Χριστός.¹⁵

Β Με αυτά που λέγει έννοεί τα έξης: Έκει επάνω άνεβάσει την ψυχήν μας ή πίστις, λέγει, και δεν επιτρέπει να ταπεινωθή από τα παρόντα θενά και άνοκουρίζει τους μάχθους με την έλπίδα των μέλλοντων αγαθών. Διότι αυτός που άποστέλει εις τα μέλλοντα και περιμένει την έλπίδα από τους ουρανούς και μεταφέρει εκεί τα μάτια της ψυχής του, ούτε καν αισθάνεται τον πόνον διά τα θενά του παρόντος, όπως δεν τα ήσθάνετο και ο Παύλος, και την αιτίαν αυτής της φιλοσοφίας μας την άποκαλύπτει, όταν λέγει: «Και βρονιάνει η ψυχή μας, διότι οι θλίψεις μας που γρήγορα περνούν και είναι δι' αυτό έλαφρα, C κατεργάζονται εις ήμάς εις υπερβολικά μεγάλον βαθμόν αιώνιον δόρος δόξης».¹⁶ Πώς και κατά ποιόν τρόπον; «Όταν δεν καρφώνωμεν το βλέμμα μας προς εκείνα που βλέπουνται με τα μάτια του σώματος, αλλά προς εκείνα που δεν βλέπονται».¹⁷ παρά μόνον με τα μάτια της πίστεως. Όπως, δηλαδή οι όφθαλμοί του σώματος δεν βλέπουν τίποτε το νοητόν, έτσι και οι όφθαλμοί της πίστεως δεν βλέπουν τίποτε το αισθητόν. Άλλά ποιαν πίστιν έννοεί εδω ο Παύλος; Διότι το άνωμα της πίστεως έχει διπλήν σημασίαν. Και πραγματικά, πίστις λέγεται ή δύναμις με την όποιαν οι άπόστολοι έκανον τα θαύματα, διά την όποιαν ο Χριστός έλεγε: «Εάν έχετε πίστιν θερμήν και σφοδράν σαν τον μικρόν σπόρον του σνασιού, θά έπιπτε εις το θούνον αυτό, πήγαυε από εδω εκεί, και θά μετακινήθη».¹⁸ Και

15. Πράξ. 13, 46, στ. 20.
16. Β' Κορινθ. 4, 17.
17. Έβθ. άν. στ. 18.
18. Ματθ. 17, 20.

πάλιν, όταν δεν ήβωθήσαν οι μαθηταί του να άπαλλάξουν τον σεληνισόμενον από τα δαιμόνια, D και ήθελον να μάθουν την αιτίαν, ο Ίησούς ύπρηνήθη άκριδώς αυτήν την έλλειψιν της πίστεως, όταν τους έλεγε: «Εξ αιτίας της άπιστίας σας».¹⁹ Και ο Παύλος έλεγε δι' αυτήν, «εάν έχω πίστιν, ώστε να μεταβήτω και θουά άκόμη».²⁰ Και όταν ο Πέτρος έφοδείο μήπως συθισθή, όταν εδάδιζε πέζη επί της θαλάσσης, πάλιν δι' αυτό τον κατηγορήσεν ο Χριστός, όταν ειπε: «Όλιγόπιστε, διότι έδειλιασες».²¹ Πίστις, λοιπόν, λέγεται ή ικανότης να κάνουν θαύματα και σημεία. Λέγεται επίσης πίστις και ή δύναμις που μας προετοιμάζει και μας οδηγεί εις την γνώσιν του θεού, και σύμφωνα με την όποιαν ο καθένας μας ονομάζεται πιστός. Καθώς λέγει, όταν γράφη προς τους Ρωμαίους: «Εύχαριστώ τον θεόν μου διά του Ίησού Χριστού δι' όλους σας, επειδή ή πίστις σας διακαλείται και είναι βρακουμένη εις όλον τον κόσμον».²² Και εις τους Θεσσαλονικείς πάλιν Ε «Διότι από σής και από την πάλιν σας έχει διασαλπισθή ο λόγος του Κυρίου όχι μόνον εις την Μακεδονίαν και εις την Άχαίαν, αλλά και εις κάθε τόπον έχει διαδοθή και έχει φθάσει ή φήμη της πίστεώς σας προς τον θεόν».²³ Λοιπόν, ποιαν πίστιν έννοεί εδω; Είναι φανερόν, ότι έννοεί την πίστιν της γνώσεως. Και το φανερώσαμεν τα έξης. «Πιστεύομεν», λέγει, «δι' αυτό θε και λαλούμεν. Τί πιστεύομεν; Ότι αυτός που ανέστη τον Ίησούν, θά άναστήση και ήμάς με την δύναμιν του».²⁴ Άλλά διατί αυτήν την ονομάζει «πνεύμα πίστεως»²⁵ και την κατατάσσει εις την κατηγορίαν των χαρισμάτων; Άφού, εάν ή πίστις είναι χάρισμα και δώρον του Πνεύματος μόνον, και όχι ίδιόν μας κατόρθωμα, τότε δεν θα τιμωροβούν και όσοι δεν πιστεύουν, ούτε πάλιν θα επαινέθουν όσοι πιστεύουν. ²⁶ Α Πραγματικά, αυτός είναι ο χαρακτήρ των χαρισμάτων, δεν έχει στεφάνους και άμοιβάς. Διότι το δώρον δεν είναι κατόρθωμα αυτόν που το έδέχθησαν, αλλά είναι χάρισμα της φιλοφροσύνης αυτού που το παρέχει. Διά τούτο διέταξε και τους μαθητάς του να μη χαιρούν που εκβάλλουν

19. Έβθ. άν.
20. Α' Κορινθ. 13, 2.
21. Ματθ. 14, 31.
22. Ρωμ. 1, 8.
23. Α' Θεσο. 1, 8.
24. Πράξ. Β' Κορινθ. 4, 14.
25. Έβθ. άν. στ. 13.

δαμόνια, και αὐτοὺς πού ἐπρωήτευσαν ἐξ ὀνόματός του και ἔκαμαν πολλά κατορθώματα, τοὺς ἐξέδιωξε ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν ἀράνων, διότι δὲν εἶχαν καμμίαν παροργισαν σπτηριζομένη εἰς τὰ ἴδικά των κατορθώματα, ἀλλὰ ἤθελαν ἀπ'αὐτῶν νὰ σωθῶν μόνον μὲ τὰ χαρίσματα.²⁶

Β Ἐὐν λοιπὸν και ἡ πίστις εἶναι κάτι τέτοιο, και ἡμεῖς δὲν εἰσφέρομεν τίποτε, ἀλλὰ τὸ πᾶν εἶναι καρπὸς τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος και ἐκείνη ἐνέπνευσεν αὐτὴν εἰς τὰς ψυχὰς μας, και δὲν πρόκειται δι' αὐτὸ νὰ λάβωμεν κανένα μισθόν, τότε πῶς εἰπεῖ «θὰ σωθῆς δέ, διότι μὲ τὴν καρδιά του και δὴν τὴν ψυχὴν του πιστεύει κανεὶς και ὡς καρπὸν τῆς πίστεως ταύτης ἔχει τὴν δικαιοσύνην του, μὲ τὸ στόμα του δὲ ὁμολογεῖ τὴν πίστιν και ὡς καρπὸν αὐτῆς ἔχει τὴν σωτηρίαν του».²⁷ Διότι ἡ πίστις εἶναι κατόρθωμα και τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ, ὃ ὁποῖος ἐπίστευσε. Πῶς λοιπὸν ἀλλοῦ ὑποβήλωναι τὸ ἴδιον λέγων «εἰς ἐκεῖνον ὄμιος πού δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἔργα, πιστεύει ὄμιος εἰς τὸν Θεόν, ὃ ὁποῖος δικαιοῖται και αὐτὸν ἀκαίρη τὸν ἀσεβῆ, ἡ πίστις του λογαριάζεται τὸσον πολὺ, ὥστε αὐτὸς γίνεται δικαῖος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».²⁸ Ἐάν τὸ πᾶν εἶναι ἔργον τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος; Πῶς δὲ ἐσπεφάνωσε μὲ ἀπειρα ἔγκλημα και τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ, διότι παρεῖθε ὅλα τὰ παρόντα και ἐπίστευσεν εἰς τὴν ἐλπίδα ἐκεῖ πού δὲν ὑπῆρχεν ἐλπίς; Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν τὴν ὀνομάζει Πνεῦμα πίστεως; Διότι ἤθελε νὰ δείξῃ τοῦτο, ὅτι τὸ νὰ πιστεύῃ κανεὶς κατ' ἀρχὴν και νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν, εἶναι ἔργον καλῆς θελήσεως. Μετὰ ὄμιος τὴν θεμελίωσιν τῆς πίστεως χρειάζομεθα τὴν βοήθειαν τοῦ Πνεύματος, ὥστε αὐτὴ νὰ διαμένῃ ἀκλόνητος και ἀμετακίνητος. Διότι οὔτε ὁ Θεὸς οὔτε ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος καλύπτει τὴν ἰδικὴν μας προαίρεσιν. Δ' Ἀλλὰ καλεῖ μὲν, ἀναμένει δὲ νὰ προσέλθωμεν μὲ τὴν ἰδικὴν μας θέλησιν, κινούμενοι ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν μας διάθεσιν. Ἐπειτα, ὅταν προσέλθωμεν, τότε μᾶς παρέχει δὴν τὴν βοήθειάν του. Διότι εὐθύς ὡς προσέλθωμεν ἡμεῖς εἰς τὴν πίστιν, ὄμως εἰσέρχεται και ὁ διάβολος, διότι θέλει νὰ ἀποσπάσῃ τὴν καλὴν αὐτὴν ρίζαν και διαδέχεται νὰ σπείρῃ τὰ ζιζάνια και νὰ καταστρέφῃ τοὺς γνηθίους και καθαρὸς ἀπόρους, τότε χρειάζομεθα τὴν βοήθειαν τοῦ Πνεύματος, διὰ νὰ ἐγκασθροῦσῃ εἰς τὴν

26. Πρῶτ. Ματθ. 7, 21 - 23.

27. Ρωμ. 10, 10.

28. Ἐνθ. ἀν. 4, 5.

ψυχὴν μας ὡς φιλόπνοος γεωργὸς και νὰ προστατεύῃ ἀπὸ παντοῦ μὲ μεγάλην προσοχὴν και φροντίδα τὸ νεοπαγῆς φυτὸν τῆς πίστεως. Ἐ Διὰ τοῦτα ἔγραψεν εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς: «ἡ παρεμποδίζετε τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»²⁹ ἔνοον, ὅτι ἀπὸ τὴν στιγμήν πού εἰσῆλθεν ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος θὰ εἰμεθα πλέον ἀκατακίητοι ἀπὸ τὸν πονηρὸν δαίμονα και ἀπὸ ὅλα τὰ τεχνάσματά του. Ἐάν δὲν δύναται κανεὶς νὰ εἰπη Κύριον Ἰησοῦν παρὰ μόνον ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ,³⁰ πολὺ περισσότερο δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ κρατήσῃ ἀσφαλῆ και ριζωμένη τὴν πίστιν παρὰ μόνον ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.

Πῶς θὰ δυνηθῶμεν δὲ νὰ προσελκύωμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος και νὰ τὸ πείσωμεν νὰ μείνῃ κοντὰ μας; Μὲ ἀγαθὰ ἔργα και ἀρίστην πολιτείαν. Ὅπως, δηλαδῆ, τὸ φῶς τοῦ λύχνου συντηρεῖται μὲ ἔλαιον και, ὅταν ἐκεῖνο ἀσπλωθῇ, μαζί σθῆναι και τὸ φῶς και χάνεται,³¹ ἔτσι και ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅταν κἀμνομεν καλὰ ἔργα και χύνεται εἰς τὴν ψυχὴν μας πολλὴ ἐλεημοσύνη, αὐτὴ μένει, ὅπως διατηρεῖται ἡ φλόγα μὲ τὸ ἔλαιον. Ὅταν αὐτὴ δὲν ὑπάρχη, ἀπέρχεται και φεύγει. Πράγμα πού συνέβη και μὲ τὰς πέντε παρθέτους. Καί, πραγματικὰ, ἐκείναι μετὰ τοὺς πολλοὺς κόπους και τοὺς ἰσθῶτας, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν τὴν βοήθειαν πού προέρχεται ἀπὸ τὴν φιλευσπλαχίαν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσουν μέσα των τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος. Δι' αὐτὸ και ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὸν νυμφῶνα και ἤκουσαν τὴν φοβερὰν ἐκείνην φωνήν: «Πηγαίνετε, διότι δὲν εἶστε γνωρίζω».³² Ἡ φωνὴ αὐτὴ ἦτο φοβερωτέρα και ἀπὸ αὐτὴν τὴν κόλασιν. Διὰ τοῦτο και τὰς ἠνώμασε μαρὰς. Εὐλόγως, διότι ἐνῶ ἐνίκησαν τυραννικότεραν ἐπιθυμίαν, ἐνίκησαν ὅπὸ τῆς ἀσθενεστεράς, Πρόσεχε, παρακαλῶ. Ἐνίκησαν τὴν δύναμιν τῆς φύσεως, ἐκαταλάσθησαν τὴν λυσασμένην μαχίαν, ὑπέταξαν τὰ κύματα τῆς ἐπιθυμίας, ἐνῶ ἔβαν εἰς τὴν γῆν, ἐπέδειξαν ἀγγελικὸν θῶν, ἐνῶ εἶχαν ὄλικὸν αἶμα, συνηγωνίσθησαν πρὸς τὰς δαιμόνιους δυνάμεις. Καί ὅστερα ἀπὸ τὸσον μάχῶν δὲν ἐνίκησαν τὴν ἐπιθυμίαν τῶν χρημάτων, και ἐφάρησαν ὄμιος μαρὰ και ἀνόητοι. Διὰ τοῦτο και δὲν ἐκρίθησαν ὄμιος συνηγῶντες. Διότι ἡ πτώσις των προῆλθεν μόνον ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν.

29. Α' Θεσ. 5, 19.

30. Α' Κορινθ. 12, 3.

31. Ματθ. 25, 13.

Αὐτοὶ ποὺ ἠδυνήθησαν νὰ σέβωνται τὴν κάμινον τῆς ἐπιθυμίας μέσα εἰς τὴσιν φλόγα καὶ ὑπερέβησαν τὰ θρία C καὶ ἐπέδειξαν ἀρετὴν ἀνωτέραν ἀπὸ τὴν προσταχθεῖσαν (διότι ἡ παρθενία δὲν εἶναι νόμος, ἀλλὰ ἔχει ἀρετὴν εἰς τὴν προσέφωτον τῶν ἀκροατῶν), καὶ ἔπειτα ἠττήθησαν ἀπὸ τὰ χρῆματα, ἀπὸ ποῖον δὲν εἶναι ἀδελικότερα, ἀφοῦ δι' ἄλλα χρῆματα ἐβρίσταν κάτω ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τῶν τῶν στέφανου. Αὐτὰ τὰ λέγω, ὅχι διότι θέλω νὰ παραλύσω τὰς χεῖρας τῶν παρθένων, οὐτε διότι θέλω νὰ σέβω τὴν παρθενίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ τρέχουν χωρὶς ὠφέλειαν, διὰ νὰ μὴ ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὸν στίβον ἀσπεράνωτοι καὶ γεμάτοι ἐντροπῆν. Εἶναι καλὸν πρᾶγμα ἡ παρθενία καὶ τὸ κατόρθωμα ὑπερβαίνει τοὺς φυσικοὺς νόμους. Ὡς ἄλλὰ αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ τὸ μέγα ποὺ ὑπερβαίνει τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἂν δὲν συνοδεύεται ἀπὸ φιλανθρωπίαν, δὲν θά δυναθῇ νὰ φθάσῃ οὐτε κἀν τὰ πρόθυρα τοῦ νεφέωνος.³² Καὶ πρόσθε, σὲ παρακαλῶ, τὴν δύναμιν τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἐλεημοσύνης. Ἡ παρθενία χωρὶς τὴν ἐλεημοσύνην δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ οὐτε ἕως τὰ πρόθυρα τοῦ νεφέωνος. Ἡ ἐλεημοσύνη ὅμως χωρὶς τὴν παρθενίαν ὠδήγησε τοὺς τροφίμους τῆς μετὰ πολλά ἐγκώμια εἰς τὴν βασιλείαν ποὺ ἔχει ἐτοιμασθῆ πρὸ τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου. Διότι αὐτοὶ μὲν, ἐπεὶ δὲν ἐπέδειξαν πολλὴν ἐλεημοσύνην, ἤκουσαν τὸ κτηγιάνετε, ἂν καὶ δὲν ἐπρόβαλον τὴν παρθενίαν, ὅμως ἤκουσαν κελῶτε σὺς ποὺ εἰσοδε εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, λάβετε ὡς κληρονομίαν τὴν βασιλείαν, ποὺ ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ σᾶς, ἀφ' ὅτου ἐθεμελιώμετο ὁ κόσμος.³³ Καὶ πολὺ σωστά. Διότι αὐτὸς ποὺ ἄσκει τὴν παρθενίαν καὶ νηστεύει εἶναι χρήσιμος διὰ τὸν ἑαυτοῦ του. Ἐνῶ αὐτὸς ποὺ κάμνει ἐλεημοσύνην εἶναι κοινὸς λιμὴν τῶν ναυαγῶν, διότι ἀνακουφίζει τὴν πείναν τῶν πλησίον μας καὶ θεραπεύει τὰς ἀνάγκας τῶν ἄλλων. Ἀπὸ τὰ ἐνάρετα ἔργα συνήθως ἐκτιμῶνται τὰ μέγιστα ἐκείνα ποὺ γίνονται πρὸς τὸ συμφέρον ἄλλων.

³⁴ Α καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι αὐτοὶ αἱ ἐντολαὶ ἔχουν μεγαλύτερον ἀξίαν ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἀμολῇ περὶ νηστείας καὶ παρθενίας, ἀναφέρει τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐνῶ, ὅταν νομοθετῇ περὶ ἐλεημοσύνης καὶ

³² Δι' αὐτὴν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
³³ Ματθ. 25, 34.

φιλανθρωπίας καὶ εὐσπλαγχνίας, ὥρισεν ἐπάθλον ἀνώτερον ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διότι λέγει ἑαὶ νὰ μοιᾶσθε πρὸς τὸν Πατέρα σας ποὺ εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς.³⁴ Διότι ἐκείνοι κυρίως ἐκ τῶν νόμων καθίσταν τοὺς ἀνθρώπους ὁμοίους πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν θεοβίως εἶναι δυνατὸν οἱ ἄνθρωποι νὰ γίνωνται ὁμοιοὶ πρὸς τὸν Θεόν, ὅσοι ἐπιβάλλουν πράξεις ποὺ ἀποβαίνουν πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον. Καὶ αὐτὸ ἐβήλωνεν ὁ Χριστὸς, ὅταν εἶπε: «διότι καὶ αὐτὸς τὸν ἄλιον, ποὺ εἶναι ἰσὸς τοῦ, τὸν ἀνατέλλει ἀδισκρίτως εἰς δικαίους καὶ ἀδικούς.»³⁵ Ἔτσι καὶ σὺς, ὅταν χρησιμοποιεῖτε κατὰ δύναμιν τὰ ὑπάρχοντά σας πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον τῶν ἀδελφῶν, θά μιμηθῆτε τὸν Θεόν ποὺ προσφέρει τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἀδισκρίτως εἰς ἄλλους. Εἶναι μεγάλη ἡ ἀγάπη τῆς παρθενίας, καὶ δι' αὐτὴν θέλω ἡ ἀρετὴ αὐτὴ νὰ ἔχη πλήρη συγκρότησιν. Καὶ ἡ ἀξία τῆς παρθενίας δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν ἀποχρῆσιν ἀπὸ τῶν γάμων, ἀλλὰ ἐπιβάλλει νὰ εἶσαι καὶ φιλανθρώπος καὶ φιλάδελφος καὶ εὐσπλαγχνικός. Τί τὸ βραβεῖον ἀπὸ μίαν παρθενίαν ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ σκληρότητα; Ποῖον κέρδος ἀπὸ τὴν σφροσύνην, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ ἀποανθρωπίαν; Δὲν εἰς ὑπέταξε ἡ ἐπιθυμία τῶν σωμάτων, σὲ ὑπέταξε ὅμως ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων. Δὲν ἐθαύμασες τὸ πρόσωπον ἀνθρώπου, C ἐθαύμασες ὅμως τὸ κάλλος τοῦ χρυσοῦ. Ἐνίκησες τὸν μεγαλύτερον ἀνταγωνιστήν, ἀλλὰ ὁ κατώτερος καὶ ἀσθενέτερος σὲ ἐνίκησε καὶ σὲ ὑπέταξε. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἴττα σου εἶναι ἐποσχόντως. Διὰ τοῦτο δὲν ἔτυχες καμμιάς συγγνώμης, ἂν καὶ ἐνίκησες τὴσιν δίαν καὶ ἀπεβύθης εἰς ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἰσῆς τῆς φύσεως, ἐνίκηθης ὅμως ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν, τὴν ὅποιαν πολλὰς φορές ἠδυνήθησαν νὰ νικήσουν χωρὶς κόπον καὶ βούλοι καὶ δάσβαροι.

Ἐχοντες λοιπὸν δὲν αὐτὰ κατὰ νοῦν, ἀγαπητοί, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔρχονται εἰς γάμον καὶ αὐτοὶ ποὺ ἄσκειν τὴν παρθενίαν, ἂς ἐπιδείξωμεν μεγάλην προθυμίαν διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, Ὡς διότι ἄλλως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Διότι, εἴν ἡ παρθενία χωρὶς τὴν ἐλεημοσύνην δὲν ἠδυνήθη νὰ σὲ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ποῖον ἄλλο κατόρθωμα θά δυναθῇ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ αὐτὸ χωρὶς αὐτῆν; Δὲν ὑπάρχει κα-

³⁴ Ματθ. 5, 45.
³⁵ Ἐφ. 5.

μένα. Ἄς χύνωμεν, λοιπόν, τὸ ἔλαιον εἰς τοὺς λύχνους μας μὲ ἄλην μας τὴν ψυχὴν καὶ ἄλην μας τὴν δύναμιν, ὥστε αὐτὸ νὰ εἶναι καὶ παύδι καὶ διαρκές, διὰ νὰ διατηρηθῇ τὸ φῶς λαμπρὸν καὶ πλούσιον. Σὺ νὰ μὴ ἀλέηης τὸν πτωχὸν ποὺ λαμβάνει, ἀλλὰ τὸν θεὸν ποὺ ἀνταποδίδει. Ὅχι αὐτὸν ποὺ δέχεται τὴν χρηματικὴν ἐνίσχυσιν, ἀλλὰ ἐκεῖνον ποὺ ἀναλαμβάνει νὰ γίνῃ ἀρετέτης σου. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἄλλος λαμβάνει καὶ ἄλλος ἀνταποδίδει, ὥστε ἡ πένια καὶ ἡ συμφορὰ αὐτοῦ ποὺ λαμβάνει νὰ σὲ κάμψῃ καὶ σὲ φέρῃ εἰς τὴν εὐπλοαγγίαν καὶ τὸν οἶκτον. Ἐ ὁ πλούτος δὲ τοῦ θεοῦ ποὺ πρόκειται ν' ἀνταποδῶσιν τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ἡ ἐγγύχθις ἐστὶν ἡ ἀποκαλουθήσῃ ἢ ἀνταπόδοσις μὲ πολλὴν προσθήκην, θὰ συντελέσῃ ὥστε νὰ ἔχετε ἐμπιστοσύνην διὰ τὸ δάνειον καὶ τὴν τύχην του, καὶ θὰ προκαλέσῃ πλουσιωτέραν τὴν ἐλεημοσύνην. Διότι, πές μου, ποῖος, ὅταν πρόκειται νὰ λάβῃ ἑκατονταπλάσια καὶ ἔχει ἐμπιστοσύνην διὰ τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν, δὲν θὰ θυσιάσῃ τὰ πάντα; Ἄς μὴ λυποῦμεθα λοιπὸν τὰ χρήματα, ἢ μάλλον νὰ λυποῦμεθα τὰ χρήματα. Διότι αὐτὸς ποὺ λυπάται τὰ πλούτη του, τὰ ἐναποθέτει εἰς τὰς χεῖρας τῶν πτωχῶν, εἰς αὐτὸν τὸν ἀσύλητον θησαυρὸν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπρόσβλητος καὶ ἀπὸ λησῆας καὶ δούλους καὶ κακούργους σικαφάντας καὶ ἀπὸ κάθε ἐπιβουλῆς.

²⁶⁷ Ἄ Ἐάν καὶ τώρα, ποὺ ἀκούεις δὲ αὐτὰ, διατάξῃς νὰ προσφέρῃς κατὰ τὸ ὑπάρχοντά σου καὶ δὲν δυναθῇ νὰ σὲ συγκινήσῃ οὐδὲ τὸ γεγονός ἐστὶν θὰ τὰ λάβῃς ἐπίσω εἰς τὸ ἑκατονταπλάσιον, οὐδὲ ἡ συμφορὰ τοῦ πτωχοῦ, τότε σκέψου τὰ ἁμαρτήματά σου. Φρόντισε νὰ ἐμβαθύνῃς εἰς τὴν ἐνοσίαν τῶν ἁμαρτημάτων σου, ἐξέτασε ἄλην τὴν ζωὴν σου. Μελέτησε μὲ ἀκρίβειαν τὰ παραπτώματά σου. Καὶ ἂν εἶσαι σκληρότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τότε ἀπωσιχίποτε κινουμένος ὅλον τὸν καιρὸν ἀπὸ τῶν φόβων τῶν ἁμαρτημάτων σου καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ σοῦ συγχωρεθοῦν αὐτὰ μὲ τὴν ἐλεημοσύνην, θὰ δώσῃς καὶ τὸ σῶμα σου, καὶ οὐ μόνον χρήματα. Διότι ἐάν, ὅταν ἔχωμεν τραύματα καὶ βέλωμεν ν' ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ σωματικὰ νοσήματα, ἢ δὲν λογαριάζομεν τίποτε ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά μας, ἀκόμη ἂν χρειασθῇ δίδομεν καὶ αὐτὰ τὸ ἰμάτιόν μας διὰ ν' ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν, πολὺ περισσότερο, ὅταν πρόκειται ν' ἀποδάλωμεν τὴν ἀρρώστιαν τῆς ψυχῆς καὶ τὰ θαρῆς τραύματα τῶν ἁμαρτιῶν μας μὲ τὴν ἐλεημοσύνην, ἄς τὴν κάμωμεν μὲ ἄλην μας τὴν προθυμίαν. Βέβαια, εἰς τὴν περιπτῶσιν τῶν σωματικῶν

νοσημάτων, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταδάλωμεν τὰ χρήματα καὶ ἀμέσως ν' ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ ἐγγεῖρησις, πολλὰς φορές καὶ καυτηρίασις καὶ πικρὰ φάρμακα, καὶ νηστεία καὶ πένθος καὶ ἄλλαι ἐνσχληταὶ ἱσχυρὰ ἐντολαί. Ἐδῶ ὅμως δὲν συμβαίνει ἔτσι, ἀλλὰ ἀρκεῖ νὰ καταθέσῃς τὸ χρῆμα εἰς τὰς χεῖρας τῶν πτωχῶν C καὶ ἀμέσως θὰ ἀποπληθῶν ὅλα τὰ ἁμαρτήματα, χωρὶς πόνου καὶ μόχθου. Διότι ὁ ἱσχυρὸς ποὺ θεραπεύει τὴν ψυχὴν δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τέχνης καὶ ὄργανα καὶ χειρουργικὴν ἐπιμέλειαν καὶ καυτηρίασιν. Ἄλλὰ ἀρκεῖ μόνον ἓνα νεῦμα καὶ ἀμέσως ὅλα τὰ ἁμαρτήματα τῆς ψυχῆς μας ἀποβάλλονται καὶ ἐξαφανίζονται.

Δὲν δάλεψις τοὺς μοναχοὺς, ποὺ ἐπιθυμοῦν τὸν μονηρὸν οἶκον καὶ ἀναχωροῦν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, πᾶσιν σκληραγωγίαν ὑπομένουσιν; Πραγματικὰ, καὶ τέφραν χρησιμικοῦν ὡς στρώμα καὶ μὲ σάκκον ἐνδύονται καὶ μὲ ἄλυσίδα τυλίσσονται καὶ κλείονται εἰς τὴν οἰκίαν καὶ παλαίον μὲ διαρκῆ πέναν, σιλοῦν μὲ βρήνους καὶ ἀφροῦτους ἀγρυπνίας, D διὰ νὰ δυναθοῦν νὰ ἀποβάλουν ἓνα μικρὸν μέρος τῶν ἁμαρτιῶν των. Σὺ ὅμως δύνασαι, χωρὶς ἄλην ἐκείνην τὴν σκληραγωγίαν, νὰ ἐπιδείξῃς αὐτὴν τὴν εὐκολὴν καὶ ἄνετον εὐλάβειαν. Διότι, πές μου, ποῖος κόπος εἶναι, ἀπολαμβάνοντας τὰ ὑπάρχοντά σου, νὰ ἐξοδεύσῃς τὰ περιττὰ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν πτωχῶν. Διότι ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ἐπεφυλάσσετο μισθός, καὶ ἂν δὲν εἶχε ὀρισθῆναι τὴν ἀμοιβή, ἢ ἴδια ἡ φύσις τοῦ πράγματος δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ πείσῃ καὶ τοὺς πλείον σκληροὺς νὰ διαθέσωσιν τὰ περίσσια διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῶν ἐνδύων; Ὅταν ὅμως μὲ τὴν ἐλεημοσύνην ἐργάζεται καὶ τόσο στέφανος, καὶ τόσαι ἀμοιβαὶ καὶ τόση ἀμνηστία τῶν ἁμαρτημάτων, Ἐ τότε, πές μου, ποῖον δικαιολογίαν θὰ ἔχουν αὐτοὶ ποὺ λυποῦνται τὰ χρήματα καὶ καταποντίζουσιν τὴν ψυχὴν των εἰς τὰ ἁμαρτήματα;

Τώρα ἂν δὲν σὲ συγκιμῇ τίποτε ἄλλο καὶ δὲν σὲ διεγερῇ πρὸς τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην, σκέψου τὸ ἀδελφὸν τοῦ θανάτου. Ἀναλογίσου, ἐστὶν ἂν δὲν δώσῃς εἰς τοὺς πτωχοὺς, ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ θάνατος καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν σου τὰ ὑπάρχοντά σου θὰ μεταβιβάσθωσιν εἰς ἄλλους. Δι' αὐτὰ, ἔστω καὶ ἔτσι, ἄς φανῆς φιλόδουπος. Καὶ πραγματικὰ, θὰ ἦτο ἔργον ἐσχάτης ἀφροσύνης, ἂν ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ χάσωμεν παρὰ τὴν θέλησίν μας, δὲν δώσωμεν μὲ τὴν θέλησίν μας ἓνα μέρος εἰς αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκην, ²⁶⁸ A καὶ μάλιστα ὅταν πρό-

κείται να καρπωθώμεν τόσα καλά με τὴν χριστιανίαν μας αὐτήν. «Τὸ Ἰθακὸν ὄρα», λέγει, «χρηματικὸν περίσσευμα νὰ συμπληρώσῃ εἰς τὴν παρούσαν δύσκολον περίστασιν τὸ ὑστέρημα ἐκείνων».⁵⁶ Τί ἐνοεῖ με αὐτὸ πού λέγει; Λαμβάνεις περισσότερα ἀπὸ ὅσα δίδεις. Δίδεις αἰσθητὰ καὶ λαμβάνεις νοητὰ καὶ πνευματικά. Δίδεις χρήματα καὶ λαμβάνεις ἄφρονι ἁμαρτιῶν. Σὺ καταλείβεις τὴν πείναν τοῦ πτωχοῦ, καὶ ἐκεῖνος καταλείβει τὴν ἀργὴν τοῦ Θεοῦ διὰ σέ. Αὐτὴ ἢ ἀναπόδοσις καὶ ἢ συναλλαγὴ εἶναι τοιοῦτου εἴδους, πού ἀποφέρει κέρδος μεγαλύτερον καὶ χρησιμώτερον ἀπὸ τὴν δαπάνην. Διότι ἡ δαπάνη εἶναι χρηματικὴ, ἐνῶ τὸ κέρδος δὲν ἀφορᾷ μόνον εἰς τὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δόξαν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν παρηγοσίαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν B καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν πού δὲν τὰ εἶδε ποτέ· μάτι οὐτε τὰ ἴκουσε οὐτί, οὔτε ἀνέβησαν ποτέ εἰς τὴν καρδίαν ἀνθρώπου.⁵⁷ Καὶ πῶς δὲν εἶναι ἄστοποι, οἱ μὲν ἄστοχοι νὰ μὴ λογαριάζουν τίποτε ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά των καὶ μάλιστα, ὅταν δὲν πρόκειται μετὰ τὸ ἐμπόριόν των νὰ κερδίσουν κάτι πρωτότυπον, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ πολλαπλασιάσουν τὰ ὑπάρχοντά των, ἡμεῖς δὲ πού μετὰ τὰ φθαρτὰ καὶ ἐφήμερα ἀγαθὰ δὲν πρόκειται νὰ κερδίσωμεν πάλι φθαρτὰ καὶ ἐφήμερα, ἀλλὰ φθαρτὰ καὶ ἀθάνατα, νὰ μὴ δεκτικώμεν τὸν Ἰεῖον ζῆλον μετὰ ἐκείνους;

Ἀδελφοί μου, ἅς μὴ ἀκετιώμεθα μ' αὐτὸν τοῦ ἀπαράδεικτον τρόπον διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Ἀλλὰ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ παράδειγμα τῶν παρθέτων C καὶ ἐκείνους πού αὐρονται εἰς τὸ πῦρ τὸ ἠτοιμασμένον διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, διότι οὔτε ἔθρεψαν οὔτε ἐπότισαν τὸν Χριστὸν, ἅς κρατῶμεν τὸ πῦρ τοῦ Πνεύματος μετὰ τὴν πλουσίαν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν γενναϊκώδηρον ἐλεημοσύνην, διὰ νὰ μὴ ναυαγήσωμεν ἀπὸ τὴν ἑλληνιστικῆς πίστεως. Διότι ἡ πίστις ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν παραμονὴν του, ὥστε νὰ μείνῃ ἀκλόνητος. Καὶ ἡ βοήθεια τοῦ Πνεύματος παραμένει μετὰ τὸν καθαρὸν βίον καὶ τὴν ὀρίστην πολιτείαν. Ὅστε ἐὰν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν ριζωμένην τὴν πίστιν, πρέπει νὰ διάγωμεν βίον καθαρὸν, πού πείθει τὸ Πνεῦμα νὰ μείνῃ καὶ νὰ συγκρατῇ τὴν δύναμιν ἐκείνης. D Καθ' ἑσὺν δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν εἶναι ποτέ δυνατόν, ὅταν διαγῆς ἀκάθαρτον βίον, νὰ μὴ

56. B' Κορινθ. 8, 14.
57. Α' Κορινθ. 2, 9.

κλονίζεται καὶ ἡ πίστις.

Αὐτοὶ πού φλυαροῦν περὶ εἰρημένης καὶ δὲν πιστεύουν εἰς τὴν σωτηριώδη διδασκαλίαν τῆς ἀναστάσεως, κατέπεσαν εἰς αὐτὸ τὸ δάραβρον τῆς ἀπιστίας ἀπὸ πονηρὰν συνείδησιν καὶ διεφθαρμέναις πράξεσι. Καὶ ὅπως αὐτοὶ πού κείνται ἀπὸ τὸν κυρετὸν καὶ θέλουσι νὰ ἀποτινάξουν τὴν πνιγμονήν, συχνὰ ρίπτονται ἐντὸς τῶν ψυχρῶν ὕδατων καὶ πρὸς στιγμὴν ἀνακουφίζονται ἀπὸ τὴν νόσον, ὕστερα ὅμως ἀνάπτουν ἰσχυροτέραν φλόγα, ἔτσι καὶ αὐτοὶ πού πιέζονται ἀπὸ πονηρὰν συνείδησιν καὶ ζητοῦν ἔπειτα νὰ εὐραυνήσονται, ἔτι καὶ δὲν θέλουσι νὰ ἀποκλύουν τὰ ἁμαρτήματά των μετὰ τὴν μετάνοιαν, εἰσάγονον τὴν τυραννίδα τῆς εἰρημένης καὶ τὴν ἀπιστίαν εἰς τὴν ἀνάστασιν. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ παρηγορήσασιν πρὸς στιγμὴν τὸν ἑαυτῶν των μετὰ τοὺς ψυχροὺς λογισμούς, θὰ ἀνέψουν διὰ τὸν ἑαυτῶν των μεγαλιώτερον φλόγα, ὅταν καθὼς ἴγινον ἀμελέστεροι, ἀπέλθουν ἀπὸ αὐτῶν τὸν κόσμον καὶ Ἰησοῦ ἐκεῖ νὰ διδῇ καθέννας λόγον τῶν πράξεων του. Καὶ διὰ νὰ μὴ μάθετε ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές καὶ ὅτι πονηρὰὶ πράξεις ἐλάττωον τὴν στερεότητα τῆς πίστεως, ⁵⁸ A ἀκούσατε τί λέγει ὁ Παῦλος εἰς τὴν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Τιμόθεον: «σοὺ παραγγέλλω νὰ στρατεύσῃαι τὴν καλὴν στρατείαν γεωμάτων πίστιν καὶ μετὰ συνείδησιν πού νὰ μαρτυρῇ ἀγαθὰ καὶ νὰ εἶναι ἐλευθέρη ἀπὸ κάθε τύφιν».⁵⁹ Ἀλλὰ ἡ ἀγαθὴ συνείδησις προέρχεται ἀπὸ βίον καθαρὸν καὶ ἀπὸ ὀρθὰς πράξεις. «Μερικοί», λέγει, «ἀπέθνησαν καὶ κατέπνιξαν τῆς συνείδησώς τὰς τύψεις καὶ διαμαρτυρίας τῆς, δι' αὐτὸ δὲ κατέληξαν εἰς ναυάγιον τῆς πίστεώς των».⁶⁰ Καὶ ἄλλου πάλιν λέγει: «Ῥίζα ὄλων τῶν κακῶν εἶναι ἡ φιλαργυρία. Καὶ μερικοὶ κυριευθέντες ἀπὸ τὴν ὄρεσιν καὶ τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν, πού γεννᾷ αὐτὴ πρὸς τὸ χρῆμα, ἀπεπλουτήθησαν ἀπὸ τὴν πίστιν».⁶¹ Εἶδες, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ἐναυάγησαν διὰ τοῦτο, καὶ αὐτοὶ ἐδῶ πάλι ἀπεπλουτήθησαν δι' αὐτὸ, ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ἐκεῖνοι μὲν ἀπέθνησαν τὴν ἀγαθὴν συνείδησιν, αὐτοὶ δὲ ἐπειδὴ ἔγινον φιλάργυροι;

Ἄλλ' αὐτὰ ἅς τὰ σκεφθώμεν μετὰ ἀκριβείαν καὶ ἅς φροντίζωμεν νὰ διάγωμεν βίον καθαρὸν, ὥστε νὰ ἔχωμεν διπλὴν ὁμοίωσιν, τὴν μὲν μίαν προερχομένην ἀπὸ τὰ καλά μας ἔργα, καὶ τὴν ἄλλην ἀπὸ τὴν σταθερότητα τῆς πίστεως. B

58. Α' Τιμόθ. 1, 18-19.
59. Ἐβ. 4.
60. Ἐβ. 4, 6, 10.

«Ὅ,τι εἶναι διὰ τὸ σῶμα ἡ τροφή, τὸ ἴδιον εἶναι ὁ τρόπος ζωῆς διὰ τὴν πίστιν. Καὶ ὅπως ἡ φύσις τῆς σαρκὸς μας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκρατηθῇ χωρὶς τροφῆν, ἔτσι καὶ ἡ πίστις χωρὶς ἔργα καλὰ. Διότι «ἡ πίστις, εἰαν δὲν συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, εἶναι νεκρά καὶ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ σώσῃ».⁴¹

Ἐπαλείπεται ἀκόμη νὰ ἐπιλήσωμεν διὰ μίαν ἀκόμη ἔννοιαν, ποίαν, δηλαδή, σηματοῖαν ἔχει ἡ φράσις «τὸ αὐτὸ».⁴² Διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς «ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ποῦ μᾶς στηρίζει εἰς τὴν πίστιν», ἀλλὰ τί εἶπε; «Ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ποῦ μᾶς στηρίζει εἰς τὴν πίστιν».⁴³ Καὶ ἤθελε νὰ ἀναπτύξω καὶ αὐτὸ τὸ σημεῖον. Ἀλλὰ ἐπειδὴ θλόπω νὰ πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἀπλήν αὐτὴν ρῆσιν πολλοὶ ποταμοὶ νοσημάτων, φοβοῦμαι μήπως μὲ τὸ πλῆθος τῶν λόγων μου καλύψω ἅλα ὅσα ἐλέγχεσαν σήμερον καὶ καταστῆσαν τὴν διδασκαλίαν μου ἀνοφελῆ διὰ σᾶς, βλάπτων, ἀντὶ νὰ σᾶς ὠφελίσω, μὲ τὴν ἀμετρίαν μου. Ὁ Δι' αὐτὸ σταματῶ ἐξῆς τὸν λόγον καὶ σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς κετεῶ νὰ φυλάσσετε μὲ ἀκριβεῖαν ὅσα ἀκούσατε διὰ τὴν ἐνέρετον διδασκίαν, καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν παρθεσίαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ἐπιημοσύνην καὶ μὲ τὸ ἀσφαλὲς αὐτὸ ἀπόδεμα νὰ προσέλθετε εἰς τὴν ἐπισημὴν ἀμιλίαν. Διότι ἔτσι ἡ οὐκαδομὴ τῆς διδασκαλίας θὰ εἶναι στερεὰ καὶ ἀκλόνητος, εἰαν στερεωθῶν καλὰ τὰ πρῶτα καὶ πῆξουν μέσα εἰς τὰς ψυχὰς σας καὶ ἔπειτα ἐπιβῶμεν τὰ δευτέρα. Ὁ δὲ θεὸς ποῦ μου ἔδωκε τὴν χάριν νὰ σᾶς εἴπω αὐτὰ καὶ σᾶς νὰ τὰ ἀκούσετε, ἄς μᾶς ἀξιώσῃ νὰ ἐπιδείξωμεν τὸν καρπὸν τῆς διδασκαλίας αὐτῆς καὶ μὲ ἔργα, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

41. Ἰαν. 2, 20.

42. Β' Κορινθ. 4, 13.

43. Ἰωβ. 40.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Δ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΝ ΡΗΣΙΝ

ΟΥΘ ΑΓΓΕΙ: -ΕΠΕΙΔΗ ΕΧΟΜΕΝ ΤΟ ΑΥΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ, ΠΟΥ ΜΑΣ ΣΤΗΡΙΖΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙΝ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΓΡΑΜΜΕΝΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΑΛΑΜΟΥΣ: ἘΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΑΝΙΚΕΙΟΥΣ ΚΑΙ ΟΛΟΙΣ ΟΩΟΙ ΔΙΑΒΑΛΛΟΝΤΙ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑΝ ΔΙΑΘΗΚΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΕΡΙΣΘΕΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΙΝΗΝ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΚΕΜΟΣΙΩΝΗΣ.

Σὺς ἀρεῖλω ἓνα παλαιὸν χρέος σχετικὸν μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀποστολικῆς ρήσεως. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ χρέος σῆς ἴσως νὰ τὸ ἔχετε λημονήσῃ ἐξ αἰτίας τοῦ χρόνου ποῦ ἐμισολάβησον, ἐγὼ ἔμως δὲν τὸ ἐλημονήσῃ διότι σῆς ἀγαπῶ. Τέτοιον πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀγάπη, ἀγρυπνῶν καὶ γεμάτο φροντίδας. Καὶ αὐτοὶ ποῦ ἀγαποῦν δὲν ἔχουν μόνον διαρκῶς εἰς τὴν σκέψιν των τοὺς ἀγαπημένους, ἀλλὰ καὶ ὅσα ὑπόσχονται νὰ τοὺς δώσουν.¹ Ἄ τὰ ἐνθυμοῦνται καλύτερα ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ πρόκειται νὰ τὰ λάθουν. Ἔτσι καὶ ἡ φιλοστοργος μητέρα, ἀφοῦ ἐφύλαξε τὰ ὑπόλοιπα τῆς τροφῆς διὰ τὰ παιδιὰ τῆς, καὶ ἀν ἔκεινα τύχη νὰ τὰ λημονήσουν, αὐτὴ δὲν τὰ λημονεῖ, ἀλλὰ ἀφοῦ τὰ ἐφύλαξε μὲ μεγάλην προσοχήν, τὰ φέρει εἰς τὸ μέσον καὶ τὰ τρέφει, εἰαν πεινοῦν. Ἐὰν αἱ μητέρες εἶναι τόσο φιλοστοργοὶ διὰ τὰ τέκνα των, ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐπιδείξωμεν πολὺ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον καὶ ἐπιμέλειαν εἰς τὴν ἰδικὴν σας ἀγάπην, τόσο ὅσον αἱ πνευματικαὶ ὠδῖνες εἶναι δυνατώτερα ἀπὸ τὰς φυσικὰς ὠδῖνας τοῦ τοκετοῦ.

1. Β' Κορινθ. 4, 13.

2. Μανικεῖοι εἶναι οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Μάνανος ἢ Μανιχαίου, ἀγνώστου ἀπαιτημένου ἐν τῆς Κιτταφάντος τῆς Ν. Βαβυλωνίας καὶ Ἰσραήλου ἐν Παρθίας περὶ τὸ 200 μ.Χ. Ὁσὸς ἀπεπειρῆθῃ νὰ ἰσθῆσῃ νέον παγκόσμιον συγκρητιστικὸν θρησκείαν. Ἰκαλὴν νὰ περιλάβῃ εἰς τὸν κόσμον, ἡδουμένου διὰ τὰσαι αἰ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ θρησκείαι ἴσαν τοσικὸς περιερισμένος. Ἐτέτατο ὅσο ἀρχαί, τὴν ἀρχὴν τοῦ καλοῦ καὶ τὴν τοῦ κακοῦ καὶ ἐκάρτηεν διὰ μεταξὺ τῶν ὁσῶ ἀδῶν δυναμένων ὑπάρχει ἓνας συνεχῆς πόλεμος. Ἐπίσης εἰς τὸν ἐπίστονον ἡ ἀγαθὴ ψυχὴ ἀντικαταλείπεται πρὸς τὴν κακὴν τοσάτην. Ἐν τῷ σύστημα τοῦ εἰς τὸν ὑσῶτὸν τὴν ἐπίστονον τὸν ἰσοστικισμὸν καὶ τὸν Μαρκαρισμὸν.

Ποία, λοιπόν, ήτο ή πράξις τής οποίας τά λαίβανα τά ἐφυλάξαμε διά σας; Ἦτο ή ἀποστολική ρήσις, πού τότε μάς προσέφερε πολλήν πνευματικήν τροφήν, Β τής οποίας ένα μέρος τó μετεδώσαμεν εἰς τήν ψυχήν σας, τó δέ ἄλλο μέρος τó ἀνεβάλουμεν διά τήν παρούσαν ἡμέραν, ὥστε νά μή πνέωμεν τήν δύναμιν τής μνήμης σας μέ τó πληθος τῶν λεγομένων. Ποία εἶναι λοιπόν ή ρήσις; «Ἐπειδή ἔχομεν τó αὐτό Ἅγιον Πνεῦμα, πού μάς στηρίζει εἰς τήν πίστιν, σύμφωνα μέ τó γραμμένον εἰς τοὺς ψαλμοὺς, ἐπίστευσα, δι' αὐτό δέ καί ἐλάλησα. Καί ἡμεῖς πιστεύομεν, δι' αὐτό καί λοιοῦμεν». Διά ποίαν λοιπόν πίστιν ἐλέχθη, διά τήν δύναμιν ἐκείνην πού εἶναι ἰσχυρή νά κάμη θαύματα, διά τήν ὁποίαν ὁ Χριστός λέγει «ἐάν ἔχετε πίστιν θερμήν καί σφοδράν ὡς τόν μικρόν σπάρων τοῦ σιταποῦ, θά εἰπητε εἰς τó θουνόν αὐτό, πήγαμε ὅπ' ἐδῶ ἔκει, καί θά μετακινήσῃ;» Ἡ διά τήν πίστιν ἐκείνην πού μάς φέρει εἰς τήν γνώσιν, σύμφωνα μέ τήν ὁποίαν ὀλοὶ ὀνομαζόμεθα πιστοί; Καί διά ποίον λόγον ἔχει ὀνομασθῆ ἡ Πνεῦμα πού μάς στηρίζει εἰς τήν πίστιν, Ὡ καί τί εἶναι τέλος πάντων αὐτή ή πίστις, καί ὀλα θέβαια αὐτά τά θέματα τά ἀνέπτυξα κατά δύναμιν εἰς τήν ἰδικήν σας ἀγάπην, τότε πού ὀμίλησα καί διά τήν ἐλεημοσύνην. Ἐπειδή δέ ὕπελείπετο ἀκόμη νά ὀμιλήσω διά ποίον λόγον ἐλέχθη «τό αὐτό Πνεῦμα πού μάς στηρίζει εἰς τήν πίστιν» καί ή βεβαιότης τής ὀμιλίας μας τότε δέν ἐπέτρεπε νά ἀναπτύξω μέ λεπτομέρειαν καί τήν ρήσιν αὐτήν, δι' αὐτό τήν ἐφυλάξα διά τήν σημερινήν ἡμέραν, καί ἐσκόπηκα νά σας ὀποδώσω αὐτό τó χάρος.

Διά ποίον λόγον λοιπόν εἶπε «τό αὐτό Ἅγιον Πνεῦμα»; Ἐδῶ θέλει νά δείξῃ τήν μεγάλην συγγένειαν τής Καινῆς Διαθήκης πρὸς τήν Παλαιάν. Διά τούτο καί μάς ἀνέφερε προφητικήν ρήσιν, ὅταν εἶπεν «ἐπειδή ἔχομεν τó αὐτό Ἅγιον Πνεῦμα πού μάς στηρίζει εἰς τήν πίστιν» καί ὀμιλώσας προσέθετο «σύμφωνα μέ τó γραμμένον εἰς τοὺς ψαλμοὺς Ὁ Ἐπίστευσα, δι' αὐτό καί ἐλάλησα». Αὐτό τó εἶπεν εἶπε παλαιότερον, πρὸ πολλῶν χρόνων ὁ Δαυὶδ, καί τώρα τó ἀνέφερεν ὁ Παῦλος, διά νά δηλώσῃ ὅτι ή χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ή ἴδια καί εἰς ἐκεῖνον τότε (τόν Δαυὶδ), καί τώρα ἐθαυμάσω καί εἰς ἡμᾶς τήν δύναμιν τής πίστεως. Ὅταν νά ἔλεγε «τό ἴδιον Πνεῦμα πίστεως» εἶναι

3. Ματθ. 17, 19.
4. Ψαλμ. 115, 1.

αὐτό πού ὀμίλησε εἰς ἐκεῖνον τότε καί ἐνήργησε καί εἰς ἡμᾶς.

Πού εἶναι λοιπόν τώρα οὗτοι πού πολιοῦσιν τήν Παλαιάν Διαθήκην, οὗτοι πού διασποῦν τó σῶμα τής Γραφῆς, οὗτοι πού ἀλέπουν ἄλλον Θεόν εἰς τήν Καινήν Διαθήκην καί ἄλλον Θεόν εἰς τήν Παλαιάν; Ἐ Ἄς ἀκούσουν τόν Παῦλον πού φράζει τά ὀθεα στόματα καί ἀποστομῶνει τήν γλῶσσαν πού μάχεται τόν Θεόν καί μέ τήν ρήσιν αὐτήν θεκνύει, ὅτι τó Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τó ἴδιον καί εἰς τήν Παλαιάν καί εἰς τήν Καινήν Διαθήκην. Καί πραγματικά αὐτά τά ὀνόματα μάς ἀποδεικνύουν τήν μεγάλην συμφωνίαν τῶν Διαθηκῶν. Διότι ή Καινή ἐλέχθη πρὸς διακρίσιν ἀπό τήν Παλαιάν καί ή Παλαιά πρὸς διακρίσιν ἀπό τήν Καινήν, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καί ὁ Παῦλος: «Ὅταν δέ εἶπεν ὁ Θεός Νέαν Διαθήκην, μέ αὐτό πού εἶπεν, θεκμεν ἀπό τότε παλαιάν τήν πρώτην Διαθήκην». Ἐάν δέ δέν ἦσαν διαθήκαι τοῦ ἴδιου Θεοῦ; ὅτε αὐτή ἡδύνατο νά λέγεται Καινή οὔτε ἐκείνη Παλαιά. Ὅστε αὐτή ή διαφορά τῶν ὀνομάτων ἀποδεικνύει τήν συγγενείαν τῶν, 271 Α καί ή διαφορά αὐτή δέν ἀναφέρεται εἰς τήν οὐσίαν, ἀλλά εἰς τήν διαφοράν τοῦ χρόνου. Καί πράγματι τó νέον πρὸς τó παλαιόν ἀντιδιαστέλλεται μόνον κατά τόν χρόνον. Ἄλλά ή διαφορά τῶν χρόνων δέν συνεπάγεται διαφοράν κυριότητος, ὅτε ἐάν μείσω. Καί αὐτό πάλι τó ἀπέδειξεν ὁ Χριστός ὅταν εἶπεν ἄδιά τούτο σας λέγω, ὅτι κάθε ἐντριβῆς εἰς τόν μοσαϊκόν νόμον, πού ἐβδόχθῃ συγχρότως καί τᾶς ἀληθείας τής βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὀμοιάζει πρὸς ἄνθρωπον νοσοκώρη, ὁ ὁποῖος ἀπό τó θησοροφυλάκιόν του θγάζει καινούργια καί παλαιά». Βλέπεις, ὅτι εἶναι μέν διαφορά τά κτήματα, ή κυριότης ὀμως εἶναι μία; Ὅπως λοιπόν ἐκεῖνος δύναται «νά θγάξῃ καινούργια καί παλαιά», διότι εἶναι ἕνας οἰκοδεσπότης, Β ἔτσι καί ἐδῶ εἶναι δυνατὸν νά εἶναι ἕνος Θεοῦ ή Καινή καί ή Παλαιά. Διότι αὐτό κυρίως φανερώνει τόν πλοῦτον αὐτοῦ καί τήν ἀφθονίαν, τó γεγονός, δηλαδή, ὅτι δέν ἔχει μόνον καινούργια, ἀλλά ὁ πλοῦτος του ἐκτείνεται καί εἰς τά παλαιά. Ὅστε κατά τó ὄνομα μόνον διακρίσονται αἱ δύο Διαθήκαι, δέν ἀντιμάχονται ὅτε ἐναντιώνονται ή μία πρὸς τήν ἄλλην. Διότι τó παλαιόν γίνεται παλαιόν ἀπό τó καινούργιο. Αὐτό ὀμως

5. Ἐβρ. 8, 13.
6. Ματθ. 19, 29.

δέν σημαίνει ἐναντίωσιν οὔτε μάχην, ἀλλὰ ἀπλῶς διαφορὰν ἀνόματος.

Ἐγὼ ὁμῶς προχωρῶ καὶ εἰς τὴν ἐξῆς ὑπερβολὴν καὶ λέγω, ὅτι, ἀκόμη καὶ ἂν ἦσαν ἀντίθετοι οἱ νόμοι τῆς Παλαιᾶς πρὸς τοὺς νόμους τῆς Καινῆς, θὰ ἐπέμενα πολὺ, ὅτι πάλιν δέν ἦτο ὑποχρεωτικὸν νὰ ὑποθέσωμεν ἄλλον Θεόν. C Ἐάν, εἰς αἰαί, ἐθέσπισε νόμους ἀντιθέτους κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, διὰ τοὺς ἰδίους ἀνθρώπους, πού ἤσυχλοῦντο μὲ τὰ ἴδια πράγματα καὶ εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν, θὰ εἶχε ἴσως κάποιον λόγον ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν. Ἐάν ὁμῶς ἐκεῖνοι ἐγράφον δι' ἄλλους ἀνθρώπους, δι' ἄλλους δὲ οὗτοι, καὶ εἰς ἄλλην ἐποχὴν δι' ἐκείνους, εἰς ἄλλην δὲ δι' αὐτούς, ὅταν ἐκεῖνοι εὐρίσκοντο εἰς ἄλλην κατάστασιν καὶ εἰς ἄλλην εὐρίσκοντο αὐτοί, ποῖα ἀνάγκη εἶναι ἐξ αἰτίας τῆς διαφορᾶς τῶν νόμων νὰ ὑποθέσωμεν δύο νομοθέτας; Ἐγὼ μὲν δέν βλέπω καμμίαν ἀνάγκην, ἂν ὁμῶς αὐτοὶ δύνανται νὰ εἴπουν, ὡς εἴπουν. Ἄλλὰ δέν δύνανται. Διότι καὶ ὁ ἰατρός πολλὰς φορές κάμνει πολλὰ ἀντίθετα. D Ἄλλὰ δέν τὰ κάμνει ἀπὸ διαφορετικὴν αἰτίαν καὶ σκέψιν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰδίαν σύμφωνον γνώμην. Καὶ πραγματικά, τὴν ἰδίαν στιγμὴν καυτηριάζει καὶ δέν καυτηριάζει, ἀποκόπτει καὶ δέν ἀποκόπτει πολλὰς φορές τὸ ἴδιον σῶμα. Καὶ ἄλλοτε μὲν βίδει εἰς τὸν ἀσθενῆ νὰ πῆρ πικρὰ φάρμακα, ἄλλοτε δὲ γλυκὰ. Καὶ αὐτὰ πού κάμνει εἶναι ἀντίθετα, ἀλλὰ ἡ γνώμη μὲ τὴν ὅποιαν κάμνει αὐτὰ εἶναι σύμφωνος καὶ μία. Διότι ἀποδέλπει πρὸς ἓνα σκοπὸν, δηλαδὴ τὴν θεραπείαν τοῦ ἀσθενοῦς. Πῶς λοιπὸν δέν εἶναι ἄσπονον τὸν μὲν ἰατρὸν νὰ μὴ τὸν κατηγοροῦν πού κάμνει πολλὰ ἀντίθετα πράγματα διὰ τὴν κατάστασιν ἑνὸς σώματος, νὰ μέμψωνται ὁμῶς τὸν Θεόν, διότι κατὰ διαφόρους καιροὺς ἔδωσεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους διαφόρους ἐντολάς;

E Ὅτι, λοιπὸν, ἀκόμη καὶ ἀντίθετοι ἂν ἦσαν οἱ νόμοι, πάλι δέν ἔπρεπε νὰ κατηγοροῦμεν, εἶναι φανερὸν ἀπὸ αὐτὰ πού εἴπαμε. Ὅτι ὁμῶς δέν εἶναι ἀντίθετοι, ἀλλὰ μόνον διάφοροι, ὡς αἰρώμεν ἐνώπιόν μας τοὺς ἰδίους τοὺς νόμους. «ἤκούσατε», λέγει, «ὅτι ἐλάθη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους; Δέν θὰ φωνέωσιν». Αὐτὸς εἶναι ὁ παλαιὸς νόμος. Ἀς ἴδωμεν τώρα τὸν νόμον τῆς Καινῆς: «Ἐγὼ εἰμὼς σὰς λέγω, ὅτι καθένας πού ἀργίεται κατὰ τοῦ ἀελεφου τοῦ, ἔνευ σαβαοῦ πνευματικοῦ λόγου, θὰ εἶναι ἑσυχας ἐκκλημητος ἀξίου νὰ τιμωρηθῆ μὲ τὴν γέννησιν τοῦ

πυρός». Πές μου, αὐτὰ αἱ ἐντολαὶ εἶναι ἀντίθετοι; Καὶ ποῖος ἀνθρώπος μὲ στοιχειώδη ἀντίληψιν δύναται νὰ τὸ ἰσχυρισθῆ; Διότι ἐάν, ἐνῶ ὁ παλαιὸς νόμος προστάσσει νὰ μὴ φωνέωμεν, 272 A ὁ νεώτερος διέτασσε τὸ ἀντίθετον, θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι τὸ λεγόμενον ἀποτελεῖ ἀντινομίαν. Ἐάν ὁμῶς, ἐνῶ ἐκεῖνος διατάσσει νὰ μὴ φωνέωμεν, αὐτὸς διέταξεν οὔτε νὰ ἀργίωμεθα κἄν, τότε ὁ παλαιότερος νόμος εἶναι ἐπίτασις τοῦ νεώτερος καὶ οὐκ ἐναντίωσις. Διότι ὁ μὲν ἓνας νόμος ἀπέκοπτε τὸν καρπὸν τῆς κακίας, δηλαδὴ τὸν φόνον, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀνέσπασε καὶ τὴν ρίζαν τῆς κακίας, δηλαδὴ τὴν ἀργίην. Ἐκεῖνος ἀπέκοψε τὸ ρεῦμα τῆς πονηρίας, ἐνῶ αὐτὸς ἐξέσπασε καὶ τὴν ἰδίαν τὴν πηγὴν. Διότι πηγὴ καὶ ρίζα τοῦ φόνου εἶναι ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἀργίη. Ἐκεῖνος ὁ νόμος προπαρασκεύασε τὴν ἰσχυρίαν μας φύσιν διὰ τὸν νεώτερον, ὁ ὁποῖος ἤλθε καὶ συμπλήρωσε τὴν ἑλλειψιν. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ ἐναντιότης, ὅταν ὁ μὲν ἓνας ἀποκόπτει τὸ τέλος τῶν κακῶν, ὁ δὲ ἄλλος περιζώνει καὶ αὐτὴν τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν; B Ἐκεῖνος ὁ νόμος ἐκαθάρισε τὴν χεῖρα ἀπὸ τὸ αἷμα, αὐτὸς ἀπήλλαξε καὶ τὴν διάνοιαν ἀπὸ τὰς πονηρὰς σκέψεις. Αὐτὰ ἀποδεκνύουσι νόμους πού εὐρίσκονται εἰς αἰμαίναν μεταξὺ τῶν, καὶ οὐκ εἰς ἐναντίωσιν, ὅπως προσπαθοῦν νὰ ἐμφανίσουν οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, χωρὶς νὰ προσέξουν, ὅτι μὲ τὴν ἀποψίν των αὐτὴν καθιστοῦν τὸν Θεὸν τῆς Καινῆς ἔνοχον ἀδιαφορίας καὶ περιφρονησεως. Διότι θὰ εὐρεθῆ (ἡ διασπασίς) ὡς πῶθι ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῶν πού μὰς ἀναγκάζουν νὰ εἴπωμεν αὐτὰ, ὅτι ἐρρύθμισεν ἀκαιρῶς τὰ καθ' ἡμᾶς. Τὸ πῶς, τὸ λέγω τώρα.

Ἡ διαπαιδαγωγίσις πού παρέχει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὁμοιάζει μὲ τὴν γαλακτοτροφίαν, ἐνῶ ἡ φιλοσοφία τῆς Καινῆς Διαθήκης ὁμοιάζει μὲ τὴν βιατροφίην μὲ στερεὰν τροφήν. C Ἄλλὰ κανεὶς δέν ὀδηγεῖ εἰς τὴν στερεὰν τροφήν, προτοῦ νὰ θρέψῃ μὲ γάλα. Πράγμα πού θὰ φανῆ ὅτι ἔκαμε ὁ Θεὸς τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἂν δέν εἶναι ὁ ἴδιος πού ἔβωσε καὶ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Διότι προτοῦ νὰ μὰς θρέψῃ μὲ γάλα, μὲ τὴν διαπαιδαγωγίην τοῦ νόμου, μὰς ὀδηγήσεν εἰς τὴν στερεὰν τροφήν. Καὶ δέν τοῦ προσέπειται αὐτὴν μόνον τὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλην μεγαλυτέραν, ὅτι, δηλαδὴ, ὕστερα ἀπὸ πέντε χιλιετίδας ἔτη καὶ περισσώτερα* ἤλθε διὰ νὰ προνοήσῃ διὰ τὸ ἀνθρώπι-

A. Ἐν. ἂν. στ. 22.

B. Ἀνεφέρεται εἰς τὴν ἐπὶ τῆ βάσει τῶν χρονολογιῶν τῆς Παλαιᾶς

νον γένος. Διότι ἔάν δὲν ἦ το ἴδιος, αὐτὸς ποῦ διὰ τῶν προφητῶν καὶ τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν δικαίων ἀνθρώπων κατηγόμην τὴν ζωὴν μας, ἀλλὰ κάποιος ἄλλος, ἢ τότε θὰ εὔρεθῃ ὅτι πολὺ ἀργὰ καὶ μὲ μεγάλην καθυστέρησιν ἤρχισε νὰ φροντίζῃ διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὡσάν νὰ συζητηθεῖν ἀπὸ κάποιον μετάνοιον. Πράγμα ποῦ θὰ ἦτο ἀνάξιον ἄχι μόνον Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ τυχεύοντος ἀνθρώπου, ἀφοῦ δηλαδὴ ἄφησε νὰ καθοῦν τόσον πολλοὶ εἰς τόσον μεγάλου χρόνου, πολὺ ἀργὰ εἰς τοὺς ἐσχάτους καιροὺς ἐφρόντισε διὰ τοὺς ὀλίγους.

Βλέπεις εἰς πᾶσας βλασφημίας ὑποβάλλουσι τὸν Θεὸν ἀεὶνοι ποῦ ἰσχυρίζονται ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ νομοθέτης τῆς Καινῆς καὶ ἄλλος ὁ νομοθέτης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης; Ὁμοίαι αὐτὰ ὅμως ἐξαφανίζονται, ἂν δεχθῶμεν ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Θεὸς διὰ καθήκον ἀπὸ τὰς δύο διαθήκας. Ἐ Καὶ θὰ εὔρεθῃ νὰ κατεβῆναι τὰ ἀνθρώπινα μὲ φρόνησιν, τότε μὲν μετὰ τὸν νόμον, τώρα δὲ μετὰ τὴν χάριν, καὶ ἄχι πρόσφατα οὕτε τελευταία, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνακαθεν καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν ἐπερίστωσε καὶ ἐπρονόησε δι' ἡμᾶς. Καὶ διὰ νὰ σφαιλωθῶμεν περισσότερο τὰ στόματά των, ἄς ἐπικαλεσθῶμεν τὰς ἴδιαι τὰς ρήσεις καὶ τοὺς προφήτας καὶ τοὺς ἀποστόλους ποῦ βῶσαν, ὅτι ἓνας εἶναι ὁ νομοθέτης τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἄς ἔλθῃ λοιπὸν ἐνώπιόν μας ὁ Ἱερεμίας, ποῦ ἠγιάσθη ὡκοιμῆσθαι ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς του, καὶ ἄς ἀποδείξῃ σαφῶς τοῦτο, ὅτι, δηλαδὴ, ὑπῆρξε ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ τῶν δύο Διαθηκῶν. ²⁷⁹ Α Ἦ λέγει λοιπὸν αὐτὸς, κηρύσσουν ἐς ἄνθρωπον τοῦ νομοθέτου; «Θὰ βῶσι εἰς τὴν διάθεσίν σας διαθήκην νέαν, ἄχι ὡσάν τὴν διαθήκην ποῦ βῶσα εἰς τοὺς προπάτοράς σας». ²⁸⁰ Ὅστε ὁ Θεὸς ποῦ βῶσα εἰς τοὺς προπάτοράς εἰς αὐτοὺς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ποῦ βῶσα καὶ τὴν Παλαιάν. Ἐδῶ ἀποστόμωσαν ἀκούοντες καὶ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ²⁸¹ οἱ ὅποιοι δὲν δέχονται τὴν

Διαθήκην ἀπόδησον τῶν ἐθνῶν.

10. Ἱερ. 28, 31-32.

11. Παῦλος ὁ Σαμοσατὴς ὀπίσκειτο Ἄντιοχείας κτ'; Σηρίας ἐπὶ τοῦ 280 μ.Χ. ἔλλα ταυτοχρόνως καὶ ὁ ἀνώτατος οἰκονομικὸς ἐπιπέλας κτ' ἐκαπέλασε τῆς Παλαιᾶς Συναγωγῆς. Ἐξ' ἐν ἑνὶ ἡμῶν ἀρμόζοντα εἰς ἐπίσκοπον.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν του, ὁ Θεὸς εἶναι ἓνα πρόσωπον, ὁ δὲ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀπλοὶ ἀπρόσωποι δυνάμεις, δυνάμεις νὰ ταυτοθεῖν. Οὕτως ἐξηγουμέναι τὴν λέξιν λόγος ἐν ὁμοίᾳ μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἱησοῦ Χριστοῦ, διευκρινιστὸν τὴν ἑσῶν, ὅτι μόνον ἀπὸ τῆς ἐπιπέλας τοῦ ἐπιπέλας ἐνῆρτε πρὸς αὐτὸν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ κ. ἢ ἡ ἀπρόσωπος θεία δέ-

προσώπιον ὕπαρξιν τοῦ Μονογενοῦς. Διότι ἔάν δὲν ὑπῆρχε προτοῦ νὰ γεννηθῇ ἀπὸ τὴν Μαρίαν καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἀνεκῶθεν πρὶν νὰ ἐκασθῆται, πᾶς θὰ ἐνομοθετεῖ αὐτὸς ποῦ δὲν ὑπῆρχε; Τότε πᾶς ἔλεγε: «Θὰ σὰς βῶσι νέαν διαθήκην, ἄχι ὡσάν τὴν διαθήκην ποῦ βῶσα εἰς τοὺς προπάτοράς σας;». Ἐ Πᾶς θὰ εἶδε διαθήκην εἰς τοὺς προπάτοράς των, ἔάν δὲν ὑπῆρχε καὶ δὲν εἶχε ὑπόστασιν, σικμῶνας πρὸς τὴν ἀποφιν ἐκεῖνων;

Ἄλλὰ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Παυλιανούς, ποῦ ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν ἴδιον νόμον μὲ τοὺς Ἰουδαίους, εἶναι ἀρκετὴ ἀπάντησις ἡ μαρτυρία τοῦ προφήτου. Διὰ νὰ ἀποστομώσωμεν ὅμως καὶ τοὺς Μανιχαίους, ἄς ἐπικαλεσθῶμεν τὴν μαρτυρίαν τῆς Καινῆς, διότι τὴν Παλαιάν αὐτοὶ δὲν τὴν λογαρίζουν καθόλου, ἢ μᾶλλον οὐτε τὴν Καινήν. Ἄλλὰ καὶ αὐτὴν, ποῦ ἐμφανίζονται ὅτι τὴν τιμῶν, τὴν καθυβρίζουν ἄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ ἐκεῖνην. Κατὰ πρότον, μὲ τὸ νὰ τὴν ἀποκόψουν τελείως ἀπὸ τὴν Παλαιάν, προσβάλλουν καὶ αὐτῆς τὴν αξιοπιστίαν. Διότι δὲν εἶναι καὶ μικρὴ ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τοῦ περιεχομένου τῆς ἡ προαναφώνησις εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην τῶν προφητῶν, ὅτι μὲ τὴν ἀρνησίαν των αὐτὴν ἀτιμάζουν τοὺς ἀποστόλους περισσότερο ἀπὸ τοὺς προφήτας. Αὐτοὶ εἶναι ὁ ἓνας τρόπος μὲ τὸν ὅποιον καθυβρίζουν τὴν Καινήν. Ἐνας δευτερός τρόπος εἶναι ἡ ἀπόρριψις πολλῶν μερῶν αὐτῆς. Πλὴν ὅμως ἡ δύναμις τῶν ἀληθειῶν ποῦ ὑπάρχουν εἰς αὐτὴν εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ λείψανα ἀποκαλύπτει φανερά ἡ κακοουγία των. Πραγματικῶς, τὰ ἀποκοπέντα ἀπὸ αὐτοὺς μέλη κράζουν καὶ βῶσαν, καθὼς ἀναζητοῦν τὴν συμφωνίαν μὲ τὰ ἴσα των μέλη.

Ἐ Πᾶς λοιπὸν θὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι ὁ νομοθέτης τῆς Καινῆς καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι ὁ ἴδιος; Ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ἀποστολικά λόγια, ποῦ γίνονται παραδεκτὰ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς, καὶ τὰ ὅποια φαίνονται μὲν ὅτι κατηγοροῦν τὸν νόμον τῆς Παλαιᾶς, κυρίως ὅμως τὸν συνιστοῦν καὶ δεκνύουν, ὅτι ὑπῆρξε ἓνας θεῖος χρῆσμός ποῦ εἶχε τὴν πρᾶξιαν του ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς. Καὶ τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς σοφίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε οἱ κατηγοροὶ τοῦ

νομοῦ, ἔνεκα, ἐρῶντο τὴν θέτην τοῦ Κυρίου καὶ ἐδάτο ὅτι ἐνῆρτε παρ' ἄλλοι ἢ θεῖαι δυνάμεις, ὡς ἐνῆρτε παρὰ τὸ ἕκαστον καὶ τοὺς ἑλλοὺς προφήτας. ἀλλ' εἰς μεγαλυτέραν ἐκτίμησιν. Ἐνεκα κτ' Σηρίας ἀπὸ τὰ 284-288 κηρύσσει καὶ ἀφαιρῶν ἀπὸν, ἢ δὲ Ἄ'. Οἰκονομικὴ Σύνοδος ἐνῆρτε τοὺς ἀπαδοὺς τοῦ «Πατριαντισμοῦ».

νόμου, δελεασθέντες από την επιφανειακήν ανάγνωσιν τῆς ρήσεως, νὰ δεχθοῦν τελικῶς, χωρὶς νὰ θέλουν καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνονται, τὴν ἀπολογίαὺν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ νόμου, ποῦ εἶναι γραμμένη καὶ ἐγκρύπτεται εἰς τὸ βάθος τῶν ἐνοιῶν. Ἔτσι, ὥστε, ἀν θελήσουν νὰ ἀπεινάσουν τὴν ἀλήθειαν, νὰ ἔχουν τὴν ρῆσιν, ἣ ὅποια τοὺς χειραγωγεῖ. Ἄν πάλιν ἐπιμένουν εἰς τὴν ἀπιστίαν, Ἐ νὰ μὴ τύχουν καμμίαν συγγνώμην καὶ καθὼς θὰ ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν πιστεύουν εἰς αὐτὰ, ποῦ νομίζουν ὅτι πιστεύουν, θὰ στραφοῦν ἐναντίον τῆς σωτηρίας των.

Λοιπὸν, εἰς ποῖον σημεῖον ἡ Καινὴ Διαθήκη λέγει, ὅτι εἶναι ἕνας ὁ νομοθέτης αὐτῆς καὶ τῆς Παλαιᾶς; Καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα σημεῖα, ἡμεῖς ὅμως σπειδομεν νὰ φέρωμεν εἰς τὸ μέσον ἡμεῖν τὴν παρεκποπὴν, ἣ ὅποια σώζεται ἀκόμη καὶ τώρα εἰς τοὺς Μανικαίους. Ποία εἶναι λοιπὸν αὕτη ἡ παρεκποπὴ; «Ἐπιστέ μου αἰετ», λέγει, «οἱ ὅποιοι θέλετε νὰ εἰσαθε ὑπὸ τὸν νόμον, δὲν ἀκούετε τί λέγει ὁ νόμος; Σὺς κάνω τὴν ἐρώτησιν αὕτην διότι ἔχει γραφῆ εἰς τὸν νόμον, ὅτι ὁ Ἀβραάμ ἀπέκτησε δύο υἱούς, ἕνα ἀπὸ τὴν δούλην Ἄγαρ καὶ ἕνα υἱὸν ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν Σάρραν».¹³ 274 Α Ἡκούσαν οἱ αἰρετικοί, ὅτι ἀπέκτησεν υἱὸν ἀπὸ δούλην καὶ ἀμέσως ἐπαύθησαν. Ἐνόμισαν, ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς ἀποτελεῖ κατηγορίαν τοῦ νόμου. Καὶ ἀφοῦ τὴν ἀπέκρισαν ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπον συνέχισαν, τὴν κρατοῦν μετὰ τὴν σκέψιν ὅτι συνηγορεῖ ὑπὲρ τῶν ἀποφύων των. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἄς ἀποδείξωμεν ἀπὸ αὐτὸ, ὅτι ἕνας εἶναι ὁ νομοθέτης. Ὁ Ἀβραάμ εἶχε δύο υἱούς, ἕνα ἀπὸ τὴν δούλην καὶ ἕνα ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν. «Αὐτὰ ὅμως», λέγει, «ἔχουν ἀλληγορικὴν ἔννοιαν».¹⁴ Τί σημαίνει ὅμως «ἔχουν ἀλληγορικὴν ἔννοιαν»; Τὰ γινόμενα εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἦσαν τύποι καὶ προεκκρίματα αὐτῶν ποῦ ἐπικολούθησαν μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ὅπως, δηλαδὴ, ἐκεῖ ἀναφέρονται δύο γυναῖκες, ἔτσι ἐδῶ εἶναι δύο διαθήκαι. Ἡ Ἀλλὰ μετὰ αὐτὰ δεῖκνυται πρῶτον τὴν συγγένειαν τῆς Καινῆς πρὸς τὴν Παλαιάν, ὅταν αὐτὰ ποῦ ἀναφέρονται ἐκεῖ ἀποτελοῦν τύπον καὶ προεκκρίματα τούτων. Διότι τὸ πρότυπον δὲν εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ εἶναι συγγενές. Ἐάν δὲ ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸν Θεὸν τῆς Καινῆς, δὲν ἐπρόκειτο ποτὲ νὰ προεβιβατοῖσθαι μετὰ τὰς δύο γυναῖκας τὴν ὑπεροχὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐάν δὲ καὶ ἔ-

13. Παλ. 4, 31-39.
14. Ἔβδ. σ. 24.

κείνος προεβιβάτω καὶ προεκρίνω, ἔπρεπε ὁ Παῦλος νὰ μὴ παραθεωρήσῃ τὸν τύπον αὐτὸν. Ἐάν δὲ λέγουν, ὅτι τὸ ἔκοιμε αὐτὸ ἀπὸ συγκοτάδασιν πρὸς τὴν ἀδυναμίαν τῶν Ἰουδαίων, τότε ἔπρεπε καὶ, ὅταν ἀφήνυτε πρὸς τοὺς Ἕλληνας, νὰ χρησιμοποιοῖ καὶ ἑλληνικὰ πρότυπα καὶ νὰ ἀναφέρῃ περισπωμένως ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκοιμε αὐτὸ. Καὶ πολὺ σωστά. Ὁ Διότι ἐκεῖνα δὲν ἔχουν τίποτε τὸ κοινὸν μετὰ τὴν ἀλήθειαν, ἐνῶ αὐτὰ ἐδῶ εἶναι χρησιμοὶ καὶ νόμοι τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὰ τὰ παλαιὰ ἔχουν μεγάλην συγγένειαν πρὸς τὴν Καινὴν Διαθήκην.

Τὸ πρῶτον ποῦ ἀποδεικνύουν εἶναι αὐτὸ, ὅτι, δηλαδὴ, εἶναι μεγάλη ἡ συμφωνία τῆς Καινῆς πρὸς τὴν Παλαιάν. Τὸ δεύτερον, καὶ ὄχι ὀλιγώτερον σημαντικὸν ἀπὸ τὸ πρῶτον, συνάγεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ γεγονότος. Ὅπως, δηλαδὴ, τότε αἱ δύο γυναῖκες ἦσαν ἕνός ἀνδρός, ἔτσι καὶ τώρα αἱ δύο Διαθήκαι εἶναι ἕνός νομοθέτου. Διότι, ἂν ἦτο ἄλλος ὁ νομοθέτης τῆς Καινῆς καὶ ἄλλος τῆς Παλαιᾶς, θὰ ἦτο περιττὸν νὰ παρουσιασθῇ αὕτην τὴν ἱστορίαν. Πραγματικῶς, δὲν ἦτο ἄλλος ὁ ἄνδρος τῆς Σάρρας καὶ ἄλλος τῆς Ἄγαρ, ἀλλὰ ἕνας καὶ ὁ αὐτός. Ὅστε, ὅταν λέγῃ, ὅτι «αὐτὰ εἶναι δύο διαθήκαι» δὲν λέγει τίποτε ἄλλο, Ὡ παρὰ ὅτι ἔχουν ἕνα νομοθέτην, ὅπως ἐκεῖνα ἔχουν ἕνα ἄνδρα, τὸν Ἀβραάμ. Ἀλλὰ, ἰσως εἴπη κάποιος, ἡ μὲν μετὰ ἦτο δούλη, ἡ δὲ ἄλλη ἦτο ἐλευθέρα. Καὶ τί σημασίαν ἔχει; Ἀφοῦ τὸ πρὸ ὀλίγου ζητούμενον ἦτο, ὅταν εἶναι ὁ ἴδιος νομοθέτης καὶ τῶν δύο Διαθηκῶν. Ἄς δεχθοῦν λοιπὸν πρῶτα αὐτὸ, καὶ τότε θὰ τοὺς ἀπαντήσωμεν καὶ δι' ἐκεῖνο. Διότι ἂν τοὺς ἐναγκάσῃ νὰ δεχθοῦν αὐτὸ, καὶ πεισθοῦν, τότε καταρρέει ὅλον τὸ δογματικὸν των οικοδόμημα. Ὅταν, δηλαδὴ, ἀποδεχθῇ ὅτι καὶ ἡ Παλαιὰ εἶναι ἔργον τοῦ Ἰησοῦ νομοθέτου, ὅπως καὶ εἶναι, τότε λυετα ἡ διαφορά μας πρὸς ἐκείνους. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ σὺς ἀνησυχῇ καὶ αὐτὸ, ἄς προσέξωμεν μετὰ ἀκριβείαν τὴν ρῆσιν. Ἐ Διότι δὲν εἶπε, ἡ μία μετὰ ἦτο δούλη, ἡ δὲ ἄλλη ἐλευθέρα, ἀλλὰ εἶπε ἢ μὲν μία, ποῦ γεννᾷ τέκνα διὰ νὰ εὐρίσκωνται εἰς δουλείαν».¹⁵ Καὶ αὕτη ποῦ ἐγέννησε τέκνα διὰ νὰ εὐρίσκωνται εἰς δουλείαν, δὲν εἶναι ὀπωδήποτε δούλη. Καὶ αὐτὸ, τὸ ὅτι ἐγεννήθησαν νὰ εὐρίσκωνται εἰς δουλείαν, δὲν εἶναι ἐγκλημα αὐτῆς ποῦ τοὺς ἐγέννησε, ἀλλὰ τῶν ἰδίων τῶν τέκνων. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀπεστέρησαν τὸν εαυτὸν των τῆς

15. Ἔβδ. σ. 24.
16. Ἔβδ. σ. 24.

ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν ἰσχύην των κακίαν καὶ ἐξέπεισαν ἀπὸ τὴν εὐγένειαν, ὁ Θεὸς ἐπαίδευσεν αὐτοὺς ὡς δούλους ἀφρονας μὲ διαρκῆ φόβον, καλῶν αὐτοὺς μὲ ἀπειλὰς καὶ τιμωρίας. Ὡς γινωσκόντες καὶ τώρα πολλοὶ πατέρες δὲν συμπεριφέρονται πρὸς τὰ παιδιὰ των, ὡσάν να εἶναι παιδιὰ των, 275 Ἀλλὰ τοὺς ἐμπνέον φόβον ποὺ ἀρμόζει μόνον εἰς τοὺς δούλους. Καὶ τὸ ἀμάρτημα δὲν εἶναι τῶν πατέρων, ἀλλὰ τῶν παιδιῶν, ποὺ ὠδήγησαν τοὺς πατέρας εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μεταχειρίζωνται τοὺς ἐλευθέρους ὡς δούλους.

Ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς τότε κείνον τὸν λαὸν τὸν διαπαιδαγύγει μὲ τὸσον φόβον καὶ τὸσην τιμωρίαν, ὡσην ἴπο φυσικὸν νὰ χρησιμοποίησιν ἐναντίον ἀγαπίστου δούλου. Ἄλλὰ αὐτὸ δὲν ἴπο ἀμάρτημα τοῦ Θεοῦ, ὅτε τοῦ νόμου, ἀλλὰ τῶν Ἰουδαίων ποὺ εἶχαν ἀποκαλινωθῆ, καὶ εἶχον ἀνάγκην ἀπὸ αὐστηροῦς περιορισμοῦ. Διότι θὰ εὐρεθοῦν πολλοὶ θεόβια, εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ποὺ δὲν ἔτυχον αὐτῆς τῆς ἀγωγῆς, ὅπως ὁ Ἄβελ, ὁ Νῶε, ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακώβ, ὁ Ἰωσήφ, ὁ Μωϋσῆς, ὁ Ἥλιος, ὁ Ἐλισσαῖος, ὅσοι οἱ ἄλλοι ὄσοι ἀμιλλῶνται πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ποὺ διέπει τὴν Καινὴν Διαθήκην. Πραγματικὰ αὐτοὶ ἀνεδείχθησαν, οἷοι ἀνεδείχθησαν, ὄχι μὲ τὸν φόβον καὶ τὸν κολασμὸν, ὅτε μὲ τὴν ἀπειλὴν καὶ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ μὲ τὴν βελὸν ἀγάπην καὶ τὸ φλογερὸν φιλῆρον πρὸς τὸν Θεόν. Διότι δὲν ἐχρεώσθησαν πρῶταγὰς, ὅτε ἐντολὰς καὶ νόμους, ὡστε ν' ἀκαλουθοῦν τὴν ἀρετὴν καὶ ν' ἀποφεύγουν τὴν κακίαν, ἀλλὰ ὡσάν εὐγενεῖς καὶ ἐλεύθεροι υἱοὶ, ποὺ εἶχον ἐπίγνωσιν τῆς ἀξίας των, χωρὶς κανένα φόβον καὶ τιμωρίαν, ἐτρέψθησαν μὲ τὴν θέλησιν των πρὸς τὴν ἀρετὴν. Ὅσοι ὅμως οἱ ἄλλοι Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἀπέκλινον πρὸς τὴν κακίαν, ἐχρεώσθησαν τὸν ὑποχρεωτικὸν χαλινὸν τοῦ νόμου. Ὁ γινωσκόντων, ὅταν κατεκοκκίσαν τὸν νόμον καὶ ἐπροσκύνησαν τὸ γλυπτὸν εἰδωλὸν του, τότε ἤκουσαν: «Κύριος ὁ Θεὸς σου, εἶναι ἕνας καὶ μοναδικὸς Κύριος». 16 Ὅταν ἐξετραχηλισθῶσαν εἰς φρόνας καὶ θεόβηρον τὰς γυναῖκας τῶν πληθῶν των, τότε ἤκουσαν τὸ ποὺ φωνεῖσαι, ὡ μοιχεύσεις» 17 καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον.

Ἄρα δὲν εἶναι σφάλμα τοῦ νόμου τὸ ἐπιφέρει κολασμὸν καὶ τιμωρίαν, καὶ παιδεύει καὶ σωφρονίζει, ὅπως τοὺς κακοὺς δούλους, ἀλλὰ ἀποτελεῖ καὶ μέγιστον ἐγκώμιον καὶ ἔπαινον ὄχι τυχαῖον, διότι αὐτοὺς ποὺ παρεδόθησαν εἰς

16. Δευτ. 6, 4.

17. Ἐβραϊκ. 20, 10 καὶ 18, Δευτ. 5, 17-18.

τὸσην κακίαν, ἢ ἠδυνήθη μὲ τὴν ἀσθηρότητά του νὰ τοὺς ἀπελλάξῃ ἀπὸ τὴν πονηρίαν, νὰ τοὺς μολεῶσῃ καὶ νὰ τοὺς κἀμῃ ὁσποῦς τῆς χάριτος καὶ νὰ τοὺς ὠδήγησῃ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Διότι τὸ ἴδιον Πνεῦμα ἐκράμβισε τὰ πάντα καὶ τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἔτσι καὶ μὲ διαφορετικὸν τρόπον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εἶπε: «Ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ποὺ μᾶς στριβεῖ εἰς τὴν πίστιν, σύμφωνα μὲ τὸ γραμμένον εἰς τοὺς ψαλμοὺς ἑπιστάσασθε, δι' αὐτὸ καὶ ἐλάλησον». Καὶ δὲν εἶπε μόνον δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐπὶ αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ δι' ἕνα ἄλλον, ὄχι κατώτερον τοῦ προηγουμένου, τὸν ὁποῖον ἤθελα τώρα νὰ σᾶς ἀναπτύξω, ἐπειδὴ ὅμως φοβοῦμαι μήπως λησμονήσασθε αὐτὰ ποὺ εἶπαμε, δι' αὐτὸ θὰ φυλάξω τὸ θέμα αὐτὸ δι' ἄλλην ἁμιλίαν. Ἐὰν ὅμως παρακάλω νὰ ἐνδυσθε τὴν παρούσαν ἁμιλίαν ὅλην καὶ νὰ τὴν διατηρήτε εἰς τὴν ψυχὴν σας μὲ ἀκρίθειαν, καὶ νὰ προσθέτετε ἐπὶ πλέον τὴν ἐκ τῆς πράξεως ἀρετὴν, καὶ νὰ τὴν συνυμναίετε μὲ τὴν καθαρότητα τῶν δογμάτων. «Καὶ ἔτσι ὁ ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι τέλειος, καταρτισμένος εἰς κάθε ἔργον ἀγαθόν». 18 Διότι δὲν ὠφελοῦν εἰς τίποτε τὰ ὀρθὰ δόγματα, ὅταν ὁ βίος μας εἶναι διεσπαρμένος. Ὅπως δὲν ὠφελεῖ ἐπίσης ἡ ἀρίστη ζωὴ, χωρὶς ὕψιστην πίστιν. Διὰ τὸ ἔχομεν λοιπὸν πληρῆ καὶ τελείαν τὴν ὠφέλειαν, ὡς ἀσφαλίζωμεν τὸν ἑαυτὸν μας ἀπὸ κάθε πλευρᾶν, ἔχοντες νὰ ἐπιβελίζωμεν καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα γενναίους καρποὺς, 19 καὶ κυρίως τὴν ἐλεημοσύνην. 20 Ἀ διὰ τὴν ὁποῖαν σᾶς ἠμίλησα καὶ προηγουμένως καὶ τὴν ὁποῖαν πρότει νὰ ἐκτελώμεν μὲ μεγάλην προθυμίαν, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἀφθονίαν. Διότι «κείνος ποὺ σπείρει μὲ ταῖνονιᾶ, μὲ ταῖνονιᾶ καὶ θὰ θερίσῃ. Καὶ βρεῖνας ποὺ θὰ σπείρῃ ὄσπονον, ὄσπονον καὶ θὰ θερίσῃ». 21 Τὶ σημαίνει σπείρει ἐπ' εὐλογίας;». Σημαίνει μὲ μεγάλην ἀφθονίαν. Διότι ἔδω εἰς τὰ ἐπιγεια πρᾶγματα καὶ ὁ θεριστὸς καὶ ἡ ὀσπρὰ εἶναι τοῦ ἴδιου ὀσποῦ. Καὶ πραγματικῶς, αὐτὸς ποὺ σπείρει, ῥίπτει σίτον ἢ κριθὴν ἢ ἄλλο παρόμοιον, καὶ αὐτὸς ποὺ θερίζει, θερίζει πάλι τὸ ἴδιον. Μὲ τὴν

18. Β' Τιμὸθ. 3, 17.

19. Ἡ ἔκφρασις «γενναῖοι καρποὶ», ἐρῶσθε τοὺς ἀρίστους καὶ εὐγενεῖς καρποὺς, ποὺ προέρχονται ἀπὸ γόνιμον καὶ κακίαν τὴν, χρησιμοποιοῦνται ἐνταῦθα μεταφορικῶς, ἵνα εἶναι τὸ παραστατικώτερον ἑμπνεῖσθ ἢ ἀπειθεῖς τὸν καρπὸν τῆς φύλης ἐκείνης, ἢ ὁποῖα ἔχει δελεῖ τὴν καρπὸν γόνιμον τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

20. Β' Κορινθ. 9, 6.

ἐλεημοσύνη όμως δεν συμβαίνει τό ίδιο, αλλά διαφορετικά. ■ Διότι σύ μὴ καταβάλλεις χρήμα, συλλέγεις όμως παρηγορία πρὸς τὸν Θεόν. Δίδεις χρήματα και λαμβάνεις ἀφεση ἁμαρτιῶν. Παρέχεις ἄρτον και ἰατρίαν και ἔνοστι τούτων σου ἐτοιμάζεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν και τὰ ἀπειρα ἀγαθὰ, πού δεν τὰ εἶδε μάτι, οὔτε τὰ ἤκουσε αὐτί, οὔτε ἀνέθρσαν ποτέ εἰς τὴν καρδίαν ἀνθρώπου.²¹ Και τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, γίνεται ἁμαίς με τὸν Θεόν, ὅσον ταῦτο εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατὸν. Ὁ Χριστός, ὅταν ὤμιλησε διὰ τὴν ἐλεημοσύνην και τὴν φιλανθρωπίαν, προσέθεσε: «Διὰ νὰ γίνετε ἅμοιοι πρὸς τὸν πατέρα σας πού εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Διότι και αὐτὸς τὸν ἥλιον, πού εἶναι ἰδικὸς του, ἀνατέλλει ἀδικρίτως εἰς πονηροὺς και ἀγαθοὺς, και βρέχει τὴν βροχὴν του εἰς δικαίους και ἀδίκους.»²² Ἐ δὲν δύνασαι σύ νὰ ἀνατείλῃς τὸν ἥλιον, οὔτε νὰ βρέξῃς βροχὴν, οὔτε νὰ ἐυεργετήσῃς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Χρησιμοποίησε όμως τὸ πλοῦτη σου πρὸς ἐργασίαν, και θὰ γίνῃς ἁμέσως ἅμοιος πρὸς τὸν Θεόν πού ἀνατέλλει τὸν ἥλιον, εἰς τὸν οὐρανὸν πού εἶναι δυνατὸν ὁ ἀνθρώπος νὰ γίνῃ ἅμοιος πρὸς τὸν Θεόν.

Προσέξατε πολὺ αὐτὰ πού εἶπα. «Εἰς πονηροὺς και ἀγαθοὺς», λέγει. Και σύ λοιπόν, ὅταν κήρῃς ἐλεημοσύνην, μὴ ἐξετάσῃς τὴν ζωὴν, μήτε νὰ ζητήσῃς ἐξηγήσεις διὰ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου. Διότι διὰ ταῦτο λέγεται: ἐλεημοσύνη, διὰ νὰ δίδωμεν και εἰς τοὺς ἄνομους. Καθ' ὅσον αὐτὸς πού ἐλεεῖ, δὲν ἐλεεῖ τὸν ἄναρτον, ἀλλὰ τὸν ἁμαρτάνοντα. Διότι ὁ ἄναρτος εἶναι ἄξιος ἐπαινῶν και στεφάνων, Ἐ ἐνῶ ὁ ἁμαρτάνων εἶναι ἄξιος ἐδοπλαγχνίας και συγγνώμης. Ὅστε και εἰς αὐτὸ θὰ μνησθῶμεν τὸν Θεόν, ἔαν παρῶμεν και εἰς τοὺς κακοὺς. Σκέψου πόσο κατοικοῦν τὴν οἰκουμένην, θλάσφημοι, μισροὶ, μάγοι, ἄνθρωποι γεμάτοι ἀπὸ κάθε εἴδους κακίαν. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς τοὺς τρέφει και αὐτοὺς κάθε ἡμέραν και μᾶς διδάσκει νὰ ἐκτείνωμεν τὴν εὐεργεσίαν πρὸς ὅλους. Ἡμεῖς όμως κάμνομεν τὸ τελείως ἀντίθετον. Διότι δὲν ἀποστρεφόμεθα μόνον τοὺς πονηροὺς και τοὺς φαύλους ἀνθρώπους, ἀλλὰ και ἂν μᾶς πλησιάσῃ κανεὶς πού νὰ εἶναι ὄγνης και νὰ συζῆ με τὴν πτωχείαν ἢ ἀπὸ ἀγαθότητα ἢ ἀπὸ ἐλευθερίαν ἢ ἀκόμη και ἀπὸ ἀργίαν (διότι θέτω και αὐτὴν τὴν περίπτωσιν), τὸν ἀπαπέμπομεν με χεῖρας κενὰς, ἀφοῦ τὸν περιλούσωμεν με

21. Α' Κορινθ. 2, 9.
22. Ματθ. 6, 45.

χλευασμούς. Ἐ ὄψεις με ἀμέτρητα περάγματα, ἀποδοκιμάζοντες τὴν ὄγλιαν του, ἐπικαλούμενοι τὴν ἀργίαν του και ζητοῦντες λόγον δι' ὅλ' αὐτὰ. Μήπως ἐλαβες αὐτὴν τὴν προσταγὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀδελφί μου, νὰ κατηγορήσῃς και νὰ ἐπιπλήτῃς ἐν γένει τοὺς πτωχοὺς; Ὁ Θεὸς σὲ δέκταζε νὰ τοὺς ἐλεῆς και ν' ἀνακουφίσῃς τὴν πεινᾶν των, ὄχι νὰ τοὺς ζητήσῃς εὐθύνας και νὰ τοὺς ὀδύσῃς. Ἀλλὰ θέλεις νὰ διορθώσῃς τὸν χαρακτήρα του και νὰ τὸν ἀπομακρύνῃς ἀπὸ τὴν ἀργίαν και νὰ τὸν ὑποχρεώσῃς νὰ ἐργασθῇ; 177 Ἀ δώσέ του πρώτα, και μετὰ ἐπιτίμησέ του διὰ νὰ μὴ κατηγορήσῃς βαρῦτα δι' ὀμότητα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπαινεθῇς διὰ τὴν κηρυξίαν σου. Ὁ πτωχὸς ἀποστρέφεται αὐτὸν πού δὲν τοῦ δώσει, ἀλλὰ τὸν κατηγορεῖ μόνον, και τὸν ἀρτιάξει και αὐτε ἀνεχεται και νὰ τὸν ἴδῃ. Και πολὺ εὐλόγως. Διότι πιστεύει ὅτι τὸν κατηγορεῖ ὄχι ἀπὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ διότι δὲν θέλει νὰ τοῦ δώσει. Πράγμα πού εἶναι ἀληθές. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού δίδει πρώτα και μετὰ κατηγορεῖ, καθιστᾷ τὴν παραίνεσιν εὐπρόσδεκτον. Διότι ἡ παραίνεσις του δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀπανθρωπίαν, ἀλλὰ ἀπὸ ἐνδιαφέρον.

Ἐτσι ἔκανε και ὁ Παῦλος. Ἀφοῦ εἶπε πρώτα, «ἔαν κανεὶς δὲν θέλῃ νὰ ἐργάζεται, δὲν πρέπει οὐδὲ νὰ τρώγῃ», προσέθεσε ἁμέσως: Ἐ «Σεῖς όμως μὴ ἀποκάμνετε πρᾶττοντες τὸ καλὸν και πρὸς αὐτοὺς.»²³ Βέβαια τὰ προστάγματα αὐτὰ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶναι ἀντίθετα μετὰ τὸν τῶν. Διότι ἔαν, ὅσοι δὲν ἐργάζονται, δὲν πρέπει νὰ τρώγουν, τότε πῶς διατάσσει νὰ κάμωμεν τὸ καλὸν πρὸς αὐτοὺς; Ἀλλὰ, πρὸς Θεοῦ, δὲν εἶναι ἀντίθετο. Διότι εἰ' αὐτὸ εἶπα, λέγει, ὅτι ἔαν κανεὶς θέλῃ νὰ μὴ ἐργάζεται, δὲν πρέπει οὔτε νὰ τρώγῃ, ὄχι δηλαδὴ διὰ ν' ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην αὐτοὺς πού ἔχουν τὴν διάθεσιν νὰ δώσουν, ἀλλὰ διὰ ν' ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν ἄργίαν αὐτοὺς πού ζοῦν χωρὶς νὰ ἐργάζονται. Ἐτσι, ὅταν λέγῃ, «δὲν πρέπει και νὰ τρώγουν», παρωθεῖ ἐκεῖνους πρὸς τὴν ἐργασίαν, με τὸν φόβον τῆς ἀπειλῆς. Ὅταν πάλι λέγῃ «μὴ ἀποκάμνετε πρᾶττοντες τὸ καλὸν», διεγείρει αὐτοὺς πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην, με μίαν χρήσιμον παραίνεσιν. Ἐ Συνεπῶς, διὰ νὰ μὴ κλείσουν ἐξ ἄλλου τὰς χεῖρας των μερικοί, ἀκούοντες τὴν ἀπειλήν ἐναντίον ἐκείνων, τοὺς προτρέπει πρὸς τὴν εὐεργεσίαν, λέγων «Μὴ ἀποκάμνετε πρᾶττοντες τὸ καλὸν. Ὅστε και εἰς τὸν ταπειλὴν ἂν δώσῃς, ἔκανες τὸ καλὸν. Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τὸ κατέστησε φανερὸν και με τὰ ἔ-

23. Β' Θεορ. 3, 10 και 13.

ξής. "Όταν, θηλοσῆ, εἶπεν «ἐάν κανεῖς δέν ὑπακοῆν εἰς τόν λόγον μας πού σὲς γράφομεν μέ τήν ἐπιστολήν αὐτήν, σηματοῦετέ τούτον καί μὴ τόν συναναστρέφεσθε μέ οικειότητα»²⁴ καί ἀφού τόν ἀπέκοψε ἀπό τήν ἐκκλησίαν, πάλιν τόν συνδέει μέ ἄλλον τρόπον, συμφιλίωνων μέ αὐτόν τὰς διαθέσεις ἐκείνων πού τόν ἀπέκοψαν. Διότι, ὡς γνωστόν, συνέχισεν ὁμιῶσαι: Δ «Μὴ τόν θεωρῆτε ὡς ἐχθρόν, ἀλλά συμβουλεύετέ τον ὡς ἀδελφόν».²⁵ "Όπως λοιπόν ὅταν εἶπε «ἐάν κανεῖς δέν θέλῃ νά ἐργάζεται, δέν πρέπει οὐδέ νά τρώγῃ», διάταξεν ὁμοῦ ἐκείνους πού ἤμπορουν νά φροντίζουσι πολύ δι' αὐτούς, εἶται καί ἐξῶ, ὅταν εἶπε «μὴ τόν συναναστρέφεσθε μέ οικειότητα», δέν ἀπεμάκρυνε τούς ἀκροατάς του ἀπό τήν φροντίδα δι' αὐτόν. Ἀλλά καί τούς προέτρεψε νά τόν βοηθοῦν πολύ, διότι προσέθεσε «καί μὴ τόν θεωρῆτε ὡς ἐχθρόν, ἀλλά συμβουλεύετέ τον ὡς ἀδελφόν». Ἀπεμακρύνθη ἀπό τήν συναναστροφήν αὐτοῦ, ἀλλά νά μὴ χωρισθῆ καί ἀπό τήν φροντίδα δι' αὐτόν. Τόν ἀπέκοψεν ἀπό τήν σύνοδον, μὴ τόν ἀποκόψης καί ἀπό τήν ἀγάπην. Ε Διότι καί αὐτό τό διάταξε νά γίνῃ ἀπό ἀγάπην, ὥστε, ἀφού γίνῃ καλύτερος μέ τόν χωρισμόν, νά ἐπανέλθῃ εἰς τό λοιπόν σῶμα τῆς ἐκκλησίας. Διότι καί οἱ πατέρες ἐκδιώκων ἀπό τήν οἰκίαν τῶν τούς υἱούς των, ἄχι διὰ νά μένον διαρκῶς ἐξῶ, ἀλλά διὰ νά σωφρονισθοῦν μέ τήν ἐκδιώξιν αὐτῆν καί ἐπανέλθουσι πάλιν εἰς τήν οἰκίαν.

Δι' αὐτούς λοιπόν πού κατηγοροῦν τούς ἄλλους δι' ἀκηρίαν, φθάνουσι ὅσα εἶπαμε. Ἐπειδή ὁμοῦ καί ἄλλοι πολλοί χρησιματοῦσι κάποιο ἄλλο ἐπιχείρημα, ὡς δικαιολογίαν, πού εἶναι ὁμοῦ γεμῆτο ἀπανθρώπιαν καί σκληρότητα, εἶναι ἀνάγκη νά τό ἐλέγξωμεν καί αὐτό, ἄχι διὰ ν' ἀποσπερῆσωμεν ἀπό κάθε δικαιολογίαν αὐτούς πού τό προβάλλουσι, ²⁷ Α ἀλλά διὰ νά τούς πείσωμεν νά ἐγκαταλείψουσι τήν ἀνυπαρκετον καί ἀνώφελον αὐτῆν δικαιολογίαν καί νά ἀσκοῦν μέ ἔργα τήν πραγματικὴν δικαιολογίαν, πού δύναται νά εὐσταθήσῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ Χριστοῦ. Ποία λοιπόν εἶναι αὐτή ἡ ψυχρά καί ἀνωφελῆς δικαιολογία τῶν πολλῶν; Ἀνατρέφω παιδιὰ, λέγει, εἶμαι προστάτης τῆς οἰκογενείας μου, τρέφω γυναῖκα, ἔχω πολλά ἔξοδα. Δι' αὐτό δέν δύναμαι νά δίδω ἐλεημοσύνην εἰς αὐτούς πού ἐρχονται καί τήν ζητοῦν. Τί λέγεις; Τρέφεις παι-

24. Ἐνθ. ἀν. στ. 14.
25. Ἐνθ. ἀν. στ. 15.

διὰ καί δι' αὐτό δέν ἐλεῖς τούς πτωχοῦς; Μά, δι' αὐτά ἀκριβοῦς τά παιδιὰ πρέπει νά ἐλεῖς τούς ἐνθεοῖς, διὰ τήν προστασίαν αὐτῶν τῶν παιδιῶν, διὰ νά καταστήσῃς μέ ἄλλα χρήματα εὐμενῆ πρὸς αὐτά τόν Θεόν, Β πού τό χάρισε, νά τούς ἀφήσῃ ἐκείνον προστάτην καί μετά τόν θάνατόν σου, διὰ νά προσελκύσῃς χάριν αὐτῶν μεγάλην ἐνωϊαν ἀνωθεν, ἀπό τά χρήματα ἐκείνα πού ἐξοθεῖς χάριν τοῦ Θεοῦ. Δέν βλέπεις, ὅτι πολλοί ἄνθρωποι εἰσάγουσι συχνά εἰς τὰς διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων πλουσίους καί ἰσχυροῦς, χωρίς νά ἔχουν καμμίαν συγγένειαν μαζί των, καί τούς καθιστοῦν συκληρονόμους μέ τὰ τέκνα των, διὰ κανένα ἄλλον λόγον παρά διὰ νά ἀσφαλίσουσι τὰ τέκνα των μέ ἄλλα χρήματα; Καί μάλιστα, τήν στιγμήν πού δέν γνωρίζουσι πὸς θά συμπεριφερθοῦν εἰς τὰ τέκνα των, C μετά τόν θάνατόν των, αὐτοί πού ἔγιναν μέτοχοι τῆς κληρονομίας;

Σὺ δέ πού γνωρίζεις τήν φιλανθρωπίαν καί τήν καλωσύνην καί τήν δικαιοσύνην τοῦ Κυρίου σου, δέν θά τόν κάμῃς μέτοχον εἰς τήν διαθέσῃ σου; Δέν θά τόν κάμῃς συκληρονόμον μέ τὰ παιδιὰ σου; Καί ποῖαν σχέσιν μπορεῖ νά ἔχη αὐτό, πές μου, μέ πατέρα πού ἀγαπᾷ τὰ παιδιὰ του; Διότι, ἐάν ἐνδιαφέροσαι διὰ τὰ τέκνα σου, ἄφησε εἰς αὐτά ἔγγραφον διαθέσῃν, εἰς τήν ὅποιαν νά ἔχης ὑπεύθυνον τόν Θεόν. Αὐτό εἶναι ἡ μεγίστη κληρονομία, αὐτό εἶναι κόσμημα, αὐτό εἶναι ἀσφάλεια. Εἰσαγάγε τόν Θεόν εἰς τήν ἐπίγειον κληρονομίαν, διὰ νά σέ εἰσαγάγῃ καί αὐτός μαζί μέ τὰ παιδιὰ σου εἰς τήν οὐράνιον κληρονομίαν. Αὐτός ὁ κληρονόμος εἶναι εὐγενής, φιλάνθρωπος, καλός, δυνατός, πλούσιος. Δ Καί δέν ὑπάρχει περίπτωσις ἢ συμμετοχή αὐτῆ νά εἶναι ὑποπτος. Διὰ τοῦτο ἡ ἐλεημοσύνη ὀνομάζεται καί ὑπόπτος, διότι ἡ ἐνέργεια αὐτῆ δέν εἶναι σαπύνη, ἀλλά ἴσσοβον. Σὺ δέ, ὅταν χρειάζεται νά σπεύρῃς, δέν προσέχεις ὅτι ἀδειάζεις τὰς ἀποθήκας σου ἀπό τὰ παλαιὰ γενήματα, ἀλλά ἀποβλέπεις εἰς τόν πολύ μακρινόν θησαυρόν τῶν γεννημάτων. Καί μάλιστα, χωρίς νά εἶσαι βέβαιος, εἶτι ὀπωθήποτε θά γίνῃ. Διότι καί ἡ «ἐρυσίθη»²⁸ καί γάλατα, καί ἀκριβοῦς καί αἱ καιρικά συνθήκαι καί πολλά ἄλλα εἶναι δυνατόν ν' ἀνατρέξουσι τὰς ἐλπίδας πού στήριζαν εἰς τό μέλλον. Ε Ἐνθ. ὅταν πράττειται νά σπεύρῃς εἰς τόν αἰθεράν, ὅπου δέν ὑπάρχουν δυσμενεῖς καιρικά συνθήκαι,

28. Ἦθος τῶν θυῶν, ἰδίᾳ τῶν στερῶν, κοινῶς κληθεῖται.

δπου έχει εξολοφρευθή κάθε ατρία λύτης και επιθυμίας, διαστάσεις και υποχωρείς; Και ποίαν συγγνώμην θα εύρης, όταν έχης εμπιστοσύνη και σπείρης εις την γην και τὸ κῆρος αὐτὸ μὲ προθυμίαν, ἐνῶ δταν πρόκειται νὰ δώσης εις τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, διατάξεις και ἀμελείς; Διότι, ἐὰν ἡ γῆ σοῦ ἀποδῆρῃ αὐτὰ ποῦ ρίπτεις, πολὺ περισσότερον τὸ χεῖρ τοῦ Θεοῦ θὰ σοῦ ἀποδώσῃ μὲ δλον τὸν τόκον αὐτὰ ποῦ θὰ λάβῃ.

Ἐχοντες λοιπὸν δλ' αὐτὰ ὑπ' ὄψιν μας, ἄς μὴ λογαριάζωμεν τὴν δαπάνην, δταν κἀνωμεν ἐλεημοσύνην.²⁷ Ἀλλὰ νὰ σκεπτόμεθα τὴν πρόσοδον και τὰς μελλοντικὰς ἐλπίδας, καθὼς και τὸ παρὸν κέρδος. Διότι ἡ ἐλεημοσύνη δὲν προσφέρει μόνον τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ και τὴν ἀσφάλειαν και ἀφθονίαν εις τὸν παρόντα βίον. Ποίος τὰ λέγει αὐτὰ; Αὐτὸς ποῦ ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ τὰ δώσῃ αὐτὰ. Αὐτὸς, λέγει, ποῦ δίδει τὰ ἰδικά του εις τοὺς πτωχοὺς, θὰ λάβῃ ἑκατονταπλάσια εις αὐτὴν τὴν ζωὴν και θὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν.²⁸ Βλέπετε πῶς και εις τὴν μίαν και εις τὴν ἄλλην ζωὴν αἱ ἀμοιβαὶ δίδονται μὲ ἀφθονίαν;

²⁷ Ἐὰς μὴ διατάζωμεν λοιπὸν, οὔτε νὰ ἀναβάλλωμεν, ἀλλὰ κάθε ἡμέραν ἄς ἔχωμεν τὸν καρπὸν τῆς ἐλεημοσύνης, ὥστε και εις τὴν παρούσαν ζωὴν τὰ πράγματά μας νὰ δαδίζουσι κατ' εὐχὴν, και νὰ ἐπιτύχωμεν και τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Εἰς τὴν ὁποίαν εἶθε νὰ μετόσχωμεν οἱ αἱμεῖς, μὲ τὴν χάριν και τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα, τιμὴ και δόναμις εις τὸν Πατέρα, μαζί και εις τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εις τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

27. Ἠρβ. 3:28. 10, 29.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΠΑΛΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΔΙΑΝ ΡΗΣΙΝ,

Ο ΜΗΡΙΑΝ ΕΣΚΟΜΕΝ ΤΟ ΑΥΤΟ ΑΙΟΝ ΗΝΕΥΜΑ. ΠΟΥ ΜΑΣ ΣΤΗΡΙΞΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙΝ, ΣΥΝΘΕΤΑ ΜΕ ΤΟ ΓΡΑΜΜΕΝΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΦΑΛΜΟΥΣ·¹ ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΙΟΝ ΛΟΓΟΝ ΑΠΟΔΑΜΒΑΝΟΥΣ ΟΔΟΙ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ ΤΑ ΑΓΑΘΑ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ.

Κατὰ τὴν προηγουμένην σύναξιν και κατὰ τὴν ἄλλην ποῦ προηγήθη αὐτῆς, ἐπῆρα μίαν ρῆσιν τοῦ ἀποστόλου και κατηνάλωσα δλον τὸν λόγον εις τὴν βαυτεῖαν ἀναλύσιν τῆς. Και σήμερον πάλιν σκοπεῶ νὰ ἐνδιατρήσω εις τὴν ἴδιαν ρῆσιν. Καὶ τὸ κάνω αὐτὸ, ὄχι ἀπὸ ἐπίδειξιν, ἀλλὰ διότι ἀποβλέπομεν εις τὴν ἀφελειαν τῆς ἰδικῆς σας ἀγάπης. Ὅχι διὰ νὰ οὐς ἀποδείξω, ὅτι εἰμαι πλάσιος εις λόγους και πολυμαθής, ἀλλὰ διὰ νὰ οὐς ἀποκαλύψω τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου και διεγείρω τὴν προθυμίαν σας. Δι' αὐτὸ ἐπιμένω εις τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος. Ἰ Διότι καταφαίνεται σαφέστερον και τὸ βάθος τῆς σοφίας του, δταν μία μόνον ρῆσις του γενῶ τῶσους παταμοὺς νοημάτων. Ἀλλὰ και σεις, ἀφοῦ διδαχθῆτε ὅτι και ἀπὸ μίαν λέξιν ἀποστολικὴν εἶναι δυνατόν νὰ καρπωθῆτε ἀνεκράστον πλοῦτον φιλοσοφίας, δὲν θὰ διατρέξετε ἀπλῶς τὰς ἐπιστολάς, ἀλλὰ θὰ προχωρήσετε εις τὴν πρόθυμον και βαθίαν μελέτην τῶν ἐνοιῶν ποῦ ἐνυπάρχουν εις αὐτάς, τρεφόμενοι μὲ αὐτὰς τὰς ἐλπίδας. Διότι, ἐὰν μία μόνον λέξις ἐπροφοβότῃτε τρεῖς ἄμιλλας, τότε πόσον θησαυρὸν θὰ ἀναδύσῃ ὁλόκληρος περικοπὴ, ἔξισταζομένη μὲ πολλὴν προσοχήν; Ἐὰς μὴ ἀποκρίνωμεν λοιπὸν ἔως ὅτου ἐξαντλήσωμεν τὸ πᾶν.

Διότι, ἐὰν οἱ χρυσοῦχοι δὲν ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ ὄρυξιόν, ὅσον πλοῦτον και ἂν ἀνιλήσουν ἀπὸ ἐκεῖ. Ἐ ἂν δὲν λάβουν δλον τὸν χρυσόν, τότε ἡμεῖς πρέπει νὰ δεκνύωμεν πολὺ μεγαλύτερον προθυμίαν και ἐνδιαφέρον εις τὴν ἔρευναν τῶν θεῶν λόγων. Καθ' ὅσον και ἡμεῖς σκεπτόμεθα

1. Ἠ' Κορινθ. 4, 18.

χρυσόν, ὄχι θεδαίως ὕλικόν, ἀλλὰ πνευματικόν χρυσόν. Διότι τὰ μέταλλα πού κατεργαζόμεθα δέν εἶναι γῆινα, ἀλλά εἶναι μέταλλα τοῦ Πνεύματος. Πραγματικά, οἱ ἐπιστολοὶ τοῦ Παύλου εἶναι μέταλλα καὶ πηγαὶ τοῦ Πνεύματος. Μέταλλα μὲν, διότι μᾶς παρέχουν πλοῦτον πολυτιμότερον ἀπὸ κάθε θησαυρόν, πηγαὶ δέ, διότι ποτὲ δέν ἐξαντλοῦνται. Ἄλλὰ ὅσον καὶ ἂν ἀντίληψις ἀπὸ ἐκεῖ, ἄλλο τόσον καὶ πολὺ περισσότερον ἀναδύεται πάλιν.²⁸⁹ Α Καὶ σαφῆς ἀποδείξεις τοῦ πράγματος αὐτοῦ εἶναι ἕως ὁ χρόνος τοῦ παρελθόντος. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν πού, ὡς γνωστόν, ἔζησεν ὁ Παῦλος, ἐπέρασαν πεντακόσια ἔτη. Καὶ καθ' ὅλον αὐτὸν τὸν χρόνον ἠντήλησαν ἀπὸ ἐκεῖ πολλές φορές μεγάλου πλοῦτον πολλοὶ συγγραφεῖς, καθὼς καὶ πολλοὶ διδασκαλοὶ καὶ ἐξηγηταί, καὶ δέν ἐξηντήλησαν τὸν πλοῦτον πού ἐνυπάρχει ἐκεῖ. Διότι ὁ θησαυρὸς δέν εἶναι ὕλικός. Διὰ τοῦτο καὶ δέν ἀναλισκεται ἀπὸ τὰς πολλὰς χεῖρας πού ἐξορύσσουσιν, ἀλλὰ αὐξάνεται καὶ πάντοτε περισσεύει. Καὶ διατὶ ἀναφέρω διὰ τοὺς πρῶν ἀπὸ ἡμᾶς; Πόσοι μετὰ ἀπὸ ἡμᾶς θὰ εἴπουν, καὶ ἄλλοι πάλιν ὕστερ' ἀπ' αὐτούς, καὶ δέν θὰ πώσῃ ποτὲ ὁ πλοῦτος νὰ πηγάζῃ, καὶ δέν θὰ λείψουν ποτὲ ἀπὸ ἐδῶ τὰ μέταλλα; Διότι εἶναι πνευματικά καὶ τὸ χαρακτηριστικόν των εἶναι, ὅτι δέν ἐξαντλοῦνται ποτέ. Ποία εἶναι λοιπόν, ἡ ἀποστολικὴ ρῆσις; Β διὰ τὴν ὁποῖαν ὠμίλησα καὶ προηγουμένως πρὸς τὴν ἀγάπην σας; «Ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα, πού μᾶς στήριζει εἰς τὴν πίστιν μας, συμφωνοῦμε μὲ τὸ γραμμένον εἰς τοὺς ψαλμοὺς: «πίστευσα, δι' αὐτὸ καὶ ἐλάλησα».

Τότε λοιπὸν ἐξητάσαμεν διὰ ποῖον λόγον εἶχεν εἶπει «τὸ αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα, πού μᾶς στήριζει εἰς τὴν πίστιν». Καὶ ἀνεφέραμεν τότε μίαν αἰτίαν. Αὐτὴ δὲ ἦτο ὅτι ἤθελες νὰ δεῖξῃ, ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἦτο συμφωνοῦσα πρὸς τὴν Καινὴν. Διότι, ὅταν ἐμφανίζεται, ὅτι τὸ Πνεῦμα τῆς πίστεως ἦτο τὸ ἴδιον, πού ἐκίνησε τὴν γλώσσαν τοῦ Δαυὶδ, ὅταν ἔλεγεν «πίστευσα, δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἐλάλησα» μετὰ αὐτοῦ πού ἀμύνει τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου, εἶναι σαφὸν ὅτι ὑπάρχει μεγάλη συγγένεια μεταξύ προσητῶν καὶ ἀποστόλων. C καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι μεγάλη ἡ συμφωνία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς. Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ σὰς ἐνοχλῶ πάλιν λέγων τὰ ἴδια, ἃς ἐξετάσαμεν καὶ τὴν ἄλλην αἰτίαν διὰ τὴν ὁποῖαν εἶπεν «τὸ αὐτὸ». Καὶ πραγματικά, καὶ τότε σὰς ὑπεσχέθημιν νὰ ἀναφέρω καὶ ἄλλην αἰτίαν αὐτῆς τῆς ρήσεως, Ἄλλὰ δώσατε προσοχὴν. Διότι τὸ νόημα αὐτὸ πού πρόκειται νὰ ἀναπτύξω πρὸς τὴν ἀγάπην σας εἶναι καθὼς

καὶ ἀσπίτε διαρκτικὴν σκέψην καὶ πνεῦμα ὀξύ. Δι' αὐτό, σὰς παρακαλῶ, νὰ παρακολουθήσετε μὲ ἀκρίβειαν αὐτὰ πού θὰ εἴπω. Ἄν ὁ κόπος εἶναι ἰσικός μας, τὸ κέρδος ἴσως εἶναι ἰσικόν σας, ἢ μᾶλλον καὶ ὁ κόπος δέν εἶναι ἰσικός μας, ἀλλὰ εἶναι δωρεὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας ἀπὸ αὐτοῦ, τότε οὔτε ὁ ὀμιλητὴς οὔτε οἱ ἀκραταὶ κουράζονται. D Διότι ἡ εὐκολία πού πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψιν εἶναι μεγάλη.

Ἄς προσέξωμεν λοιπὸν πολὺ. Διότι καὶ ἂν παρακολουθήσετε τὰ περισσότερα, καὶ εἰς κάποια σημείων νυστάξετε, θὰ σὰς διαφύγῃ ὅλον τὸ κάλλος, ὅταν χάσετε τὴν συνείχεσιν. Αὐτοὶ πού δέν γνωρίζουν τοὺς δρόμους καὶ ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ ἄλλους ὁδηγούς, ἀκόμη καὶ ἂν προχωρήσουν πολὺ εἰς τὸ δρόμον ἀκολουθοῦντες τοὺς ὁδηγούς, ἀδιαφοροῦσιν ὁμῶς μίαν στιγμὴν καὶ χάσουν ἀπὸ τὰ μάτια των τὸν ὁδηγόν, δέν ἔχουν πλέον κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν προηγουμένη παρακολούθησιν, ἀλλὰ σταματοῦν πλέον, διότι δέν γνωρίζουν πού νὰ προχωρήσουν. E Ἔτσι, καὶ αὐτοὶ πού παρακολουθοῦν τὸν ὀμιλητὴν, ἔάν, ἐνῶ παρεκκολουθοῦν ὅλην τὴν διδασκαλίαν, ἀδιαφοροῦσιν ὀλίγον, δέν θὰ δυνηθοῦν πλέον νὰ φθάσουν εἰς τὸ τελικόν συμπέρασμα τῶν νοημάτων. Διὰ νὰ μὴ πάθετε λοιπὸν αὐτὰ, ὡς παρακαλῶ νὰ δώσατε τὴν ἴδιαν προσοχὴν εἰς ὅλα ὅσα πρόκειται νὰ λεχθοῦν, ἕως ὅτου φθάσωμεν εἰς τὸ τέλος.

Διὰ ν' ἀποδείξωμεν λοιπὸν διὰ ποῖον λόγον εἶπε «ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα, πού μᾶς στήριζει εἰς τὴν πίστιν» καὶ ἐπιδικᾶται νὰ δεῖξῃ ὅτι ἡ πίστις εἶναι μητέρα τῶν ἀγαθῶν καὶ εἰς τὴν Παλαιάν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταφερθῶμεν ὀλίγον παλαιότερον. Διότι ἔτσι θὰ γίνη φανερά ἡ αἰτία.²⁹¹ Α Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία; Ὅταν ἐλέγοντο αὐτὰ, μέγας πόλεμος εἶχε περικυκλώσει τοὺς πιστούς, πόλεμος δόσκαλος καὶ ἀκήρυκτος. Πραγματικά, καὶ πόλεισι ὀλόκληροι καὶ λαοὶ ἀπανωστάτου ἀπὸ κάθε σημείου καὶ ὅλοι οἱ τύραννοι τοὺς ὑπέβλεπαν καὶ οἱ βασιλεῖς προετοίμαζον πόλεμον ἐναντίον αὐτῶν, καὶ ὅπλα ἀκινύοντο, καὶ εἶψη ἠκονίζοντο, καὶ στρατοὶ ἐξωπλίζοντο καὶ ἐπνεοῖτο κάθε εἶδος καλασμοῦ καὶ τιμωρίας. Δι' αὐτὸ ἐγίνοντο ἀρπαγαὶ καὶ θημεύσεις τῶν ὑπαρχόντων, καὶ ἀπαγωγαὶ καὶ καθημερινὸ θάνατοι, καὶ στρεβλώσεις, καὶ δεσμητήρια, καὶ πῦρ, καὶ σίθηρος καὶ θηρία, καὶ ξύλον, καὶ τροχός, καὶ βάραβρα, καὶ κρημνοί, καὶ ὅλα ὅσα συνετέλουν εἰς τὸν ὄλεθρον τῶν πιστῶν, ὅλα ἐτίθεντο εἰς ἐνέργειαν. Καὶ ὁ πόλεμος δέν ἔβλεπε μόνον μὲ-

χρὶς αὐτοῦ τοῦ σημείου. Β Διότι δὲν ἐκφύττετο μόνον ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια ἡ φύσις ὠργίζετο ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τῆς. Καὶ πραγματικά, πατέρες ἐπολέμουν ἐναντίον τῶν υἱῶν των, καὶ θυγατέρες ἤμισον τὰς μητέρας των, καὶ φίλοι ἀπεστρέφοντο τοὺς φίλους των, καὶ ὁ πόλεμος αὐτὸς ἔρπων εἰσέρχετο εἰς τὰς οἰκίας καὶ μεταξὺ τῶν συγγενῶν, καὶ πολὺς θόρυβος ἐσηκώετο εἰς τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον. Καὶ ὅπως τὸ πλοῖον, ὅταν ὁμοῦν τὰ κύματα, ὅταν αὐτοσφωρεύονται νέφη, ὅταν ἐκσπῶν βρονταί, ὅταν σκότος κυκλῶνῃ τὸ ἀκάφως ἀπὸ ποντοῦ, ἐνῷ ἡ θάλασσα μαινεται, ἢ τὰ θηρία ἀγριεύουν, οἱ πειραταὶ ἐπιπίθονται, τὸ ἴδιον τὸ πλήρωμα ἐπαναστατεῖ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαφύγῃ τὸν κίνδυνον, ἐὰν τὸ χεῖρ τοῦ Θεοῦ, τὸ δυνατόν καὶ μεγάλο, δὲν ἀποκρούσῃ τὸν πόλεμον, καὶ ἀφοῦ καταπαύσῃ τὴν τρικυμίαν, ἀποκαταστήσῃ τὴν γαλήνην διὰ τοὺς ταξιδιώτας, ἔτσι συνέβη καὶ τότε, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος. Διότι δὲν τοὺς ἐκτύπη ἀπ' ἔξω μόνον ἡ τρικυμία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μέσα τὸ πλήρωμα συχνὰ ἐτασίσαν. Ποίος τὸ λέγει αὐτό; Ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος ὅταν ἔγραψεν· «Ἀπ' ἔξω ἀπὸ τοὺς ἀπίστους ἐγίνοντο μάχη ἐναντίον μας, ἀπὸ μέσα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς ἀδελφοὺς μας κατελάμβανον φόβος, μίσητος παρασυρθεῖν καὶ ἀποπλανηθεῖν ἀπὸ τὴν πίστιν.»⁵ Καὶ διὰ νὰ ἴδετε ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀληθῆ καὶ ὅτι πραγματικά καὶ τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς διδασκάλους τοὺς εἶχαν κυκλώσει ἀνιπολόγηστα κακὰ καὶ ὅτι ὅλους τοὺς ἔτυραννοῦσεν ὁ πόλεμος, σὰς φέρω πάλιν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παύλου. Δ Σεις δὲ νὰ διατηρήσετε εἰς τὴν μνήμην σας ὅλα ὅσα σὰς λέγω, ὥστε, ὅταν μάθετε τοὺς κινδύνους, τοὺς πειρασμούς, τὰ ἀναριθμητὰ κακὰ, ποὺ ὑπέμειναν οἱ πιστοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, νὰ εὐχαριστήτε καὶ δι' αὐτὸ περισσότερο τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος κατέπαυσεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ βαινὰ καὶ ἔφερε δαδειαν εἰρήνην καὶ ἀπεμάκρυνε τὸν πόλεμον καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπαράτησιν μεγάλης γαλήνης. Ὅστε κανεὶς ἀπὸ σας, ἀν ἀδιαφορή, νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι θὰ διαφύγῃ τὴν τιμωρίαν, αὐτε πάλιν νὰ ὑπερφηανεῖται, ἀν εἶναι ἐνάρετος.

Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ καταπαυθῆσαι ἀπὸ παντοῦ καὶ νὰ καταπύρῃσαι ἀπὸ ἀναριθμητὰ κακὰ καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ νὰ ἠμπορέσῃς νὰ σταθῆς γενναῖος, Ἐ μὲ τὸ νὰ κάθεται, ὅπως τώρα, εἰς ἀσφαλῆ λιμένα κατὰ κάποιον πρόπον καὶ νὰ ἔχης ὄλην τὴν ἀνεσιν νὰ ἐπιδείξῃς τὴν ἴδιαν

3. Β' Κορινθ. 7, 5.

προθυμίαν. Διότι ἐκεῖνοι δὲν εὐρίσκοντο εἰς καθόλου καλύτεραν κατάστασιν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐπαράσσοντο εἰς τὸ πέλαιος καὶ ἐκλυδιώνίζοντο. Ἐνῷ ἡμεῖς τώρα διάγομεν ἀσφαλέστερον καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων ποὺ κἀθῆναι εἰς τὸν λιμένα. Μήτε λοιπὸν νὰ ὑπερφανευόμεθα διὰ τὰ ἐνάρετα ἔργα μας, μήτε νὰ ὑποχωροῦμεν εἰς τοὺς πειρασμούς, μήτε ἡ ἀνεσις καὶ ἡ ἀσφάλεια νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀδιαφορίαν. Ἀλλὰ νὰ εἴμεθα πάντοτε νηφάλιοι καὶ νὰ ἀγρυπνοῦμεν. Διότι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν νὰ παλαίωμεν μὲ τὰς ἐπιθυμίας τῆς φύσεως. Τώρα δὲν ἐπαναστατοῦν ἐναντίον μας θῆρωτοι, ἀλλὰ ἐπαναστατοῦν οἱ ἰδῶναι τῆς σαρκός. Δὲν μᾶς πολεμοῦν τύραννοι καὶ βασιλεῖς,²⁸² Ἀ ἀλλὰ μᾶς πολεμεῖ ὁ θυμὸς, ὁ ἔρωσ τῆς κενοδοξίας, ὁ φθόνος, οἱ δασκαίνια καὶ τὰ ἀμέτρητα πάθη τῆς ψυχῆς. Ἀφοῦ λοιπὸν εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ ἐκείνους τοὺς πειρασμούς, ἄς νικήσωμεν αὐτοὺς ἑδῶ. Διότι διὰ τοῦτο σὰς ἀνέφερα τὰς συμφορὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὥστε καὶ αὐτὸς ποὺ σήμερον εὐρίσκεται εἰς τὴν θλίψιν, νὰ λοιμδῆν ἀπὸ ἐκεῖ ἀρκετὴν παρηγορίαν, καὶ αὐτὸς ποὺ διέγει ἐν ἀσφαλείᾳ, ἀντὶ τῆς μὴ ἀσκήσεως εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν ἐκείνων τῶν κινδύνων, νὰ ἐπιδείξῃ μεγάλην προθυμίαν εἰς τὴν μάχην ἐναντίον τῶν ἐσφαλιμένων ἀπάψεων. Διότι ὅλα ἐκεῖνα ἐγράψοντο πρὸς ἰσκήν μας νοθεύσασιν καὶ παρηγορίαν καὶ ὑπομονήν. Τὰ ὅποια εἶναι ἀσκήν νὰ σὰς ἐθέσω τώρα καὶ νὰ σὰς διδάξω τὸ μέγεθος ὅλων τῶν κακῶν ποὺ ἀπειλοῦσαν τότε τοὺς πιστοὺς, ὅχι μόνον τοὺς διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὰς.

Β Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει ὁ Παῦλος ἔγραψεν πρὸς τοὺς Ἑβραίους· «Ἡ ἐνθυμίσθη τὰς πρώτας ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐφωτισθητε μὲ τὸ βάπτισμα καὶ μὲ τὴν γνώσιν τῆς ἀληθείας καὶ ὑπέμεινατε πολλὴν θάλασσαν καὶ ἀγῶνα παθημάτων καὶ διαγωγῶν.»³ Δὲν παρήλθε, πραγματικά, ὀλίγος χρόνος, καὶ ἀμέσως εἰς τὰς ἀρχὰς ἀκόμη τῆς κατηγορίας καὶ τῆς διδασκαλίας ἠγέρθησαν ἐναντίον αὐτῶν πειρασμοὶ, ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ ἐφωτισθήσαν ἀμέσως ἐκινδύνωσαν. Πρόσθε, νὰ μάθῃς τί ἔπασχον· «Ἀπὸ τὸ ἓνα μὲν μέρος μὲ ὀνειδισμούς καὶ ὄψεις καὶ μὲ θλίψεις ἐκατρίζεσθε καὶ διεκωμπεύεσθε.»⁴ Πραγματικά, ὅλοι τοὺς ἐπέπυον, τοὺς ὄβριζον, τοὺς κατεγέλλον, τοὺς ἐχλεύαζον, τοὺς ἀπεκάλουν μωροὺς, ἀνοήτους, ἐπειδὴ ἀπεστῆσαν ἀπὸ τὴν

5. Ἔβρ. 10, 32.

4. Ἔβρ. ἀν. στ. 58.

πατροπαράδοτον πίστιν και ἀπεδείχθησαν νέον δόγμα. Καί αὐτό δὲν εἶναι μικρά δοκιμασία, ὥστε νὰ κλονίσῃ τὴν ψυχὴν, ἢ ἐὰν ἡ πίστις δὲν εἶναι θεάδως ἐρριζωμένη. Καί, ἀπιστοδῆπота, τίποτε δὲν πληγώνει τόσο τὴν ψυχὴν, ὅσον ἡ ἐντροπή. Τίποτε δὲν συντρίβει τόσο τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν, ὅσον τὰ πειράγματα καὶ οἱ χλευασμοί. Διότι πολὺς φορὰς πολλοὶ ἄνθρωποι ἐνικήθησαν ἀπὸ τοὺς ὀνειδισμοῦς. Καί σὰς τὰ λέγω αὐτὰ τῶρα διὰ τὸ ἔχωμεν παρησίαν εἰς τὴν πίστιν μας. Διότι ἐὰν τότε, πού τοὺς ἐχλεύαζεν ὅλη ἡ οἰκουμένη, δὲν ὑπεσκελισθησαν, πολὺ περισσότερον πρέπει σήμερον νὰ ὑπερασπίσωμεν μὲ παρησίαν τὴν πίστιν μας, διότι τῶρα ὀλόκληρη ἡ οἰκουμένη προσεχώρησε εἰς τὴν πίστιν μας. Ὅτι δὲ οὐ μόνον ὑπέμειναν τὰς κατηγορίας καὶ τοὺς ὀνειδισμοὺς καὶ τὰς λοιδορίας, ἢ ἀλλὰ καὶ ἔχαιρον ὅσοι ὤφισταντο αὐτὰ, ἄκουσε τὰ ἔξῃ: «Διότι καὶ τὴν ἀσπαγὴν καὶ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας, λέγει, ἐδέχθητε μὲ χαρὰν.»⁵ Βλέπετε, ὅτι καὶ αἱ περιουσίαι των δήμεύοντο παλαιὰ καὶ ἦσαν εἰς τὴν διάθεσιν ἐκείνων πού ἤθελον νὰ τοὺς δαδάουν. Καὶ αὐτὰ ἔλεγεν, ὅταν ἔγραφε τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

Διὰ τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἔξ ἄλλου μαρτυρεῖ ἄλλα παρόμοια, ὅταν λέγη: «Καὶ οἱ σεις, θηλασθὴ, ἐγίνετε μιμηταὶ μας καὶ μιμηταὶ τοῦ Κυρίου, διότι ἐδέχθητε τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου ἐν μέσῳ πολλῆς θλίψεως, πού σὰς ἐδημιούργησαν οἱ διωγμοί.»⁶ Κύτταξε ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐθλίβοντο, καὶ οὐκ ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲ πολλὴν θλίψιν. Ἐ. Διότι ἡ δοκιμασία ἦτο σφοδρά, ὁ κίνδυνος ἦτο διαρκῆς καὶ δὲν παρέειχεν οὐτε τὸ ἐλάχιστον περιθώριον εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους τότε νὰ ἀνοπνεύσουν. Ἄλλ' ὅμως, μοιλιότι τὰ ὤφισταντο ὅλα αὐτὰ, δὲν ἠγωνίζοντο, οὐτε ἀποθαρρύνοντο, ἀλλὰ μάλλον καὶ ἔχαιρον. Ἀπὸ πού γίνεται φανερόν αὐτό; Ἀπὸ τοὺς ἰσίου τοὺς λόγους τοῦ Παύλου. Ἀφοῦ, θηλασθὴ, εἶπεν ἡν ὅποιον ἐγένετο εἰς τὰς καρδίας σας τὸ «Ἅγιον Πνεῦμα.»⁷ Μὲ αὐτὰ ἐδήλωνεν, ὅτι οἱ μὲν πειρασμοὶ ἔφερον τὰς θλίψεις, ἡ δὲ αἰτία τῶν πειρασμῶν ἐγένετο εἰς αὐτοὺς τὴν χαρὰν. Διότι ἤρκει πρὸς παρηγορίαν των τὸ ὅτι εἶχαν τὴν συνειδήσιν, ²⁸ Ἄ ὅτι ὅλ' αὐτὰ τὰ ὑπέφερον διὰ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ δὲν θαιμαζῶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τόσο διότι

5. Ἐνθ. ἐν. στ. 36.

6. Α' Θεσ. 1, 6.

7. Ἐνθ. ἐν.

ἐθλίβοντο, ὅσον διότι ἔχαιρον ἐπειδὴ ἐθλίβοντο διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Διότι ἔργον τῆς γενναίας καὶ εὐσεβοῦς ψυχῆς εἶναι τοῦτο, θηλασθὴ, νὰ θλίβεται καὶ νὰ ὑποφέρῃ. Ἐνῶ τὸ νὰ ὑπομένῃ μὲ γενναϊότητα τὰν πειρασμῶν καὶ νὰ εὐχαριστῇ αὐτὸν πού ἐπιτρέτει τὰς θλίψεις, αὐτὸ εἶναι ἔργον μεγίστης ἀνδρείας, εἶναι ἔργον ψυχῆς ἀγρύπνου καὶ ἀπηλλαγμένης ἀπὸ θλας τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας. Καὶ δὲν φανερώνει μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις σημειώνει ὅλα τὰ κακὰ πού ὑπέφεραν οἱ ἄνθρωποι πού ἐπίστευον τότε ἀπὸ τοὺς οὐκείους καὶ συγγενεῖς (αὐτὸ ἦτο τὸ βαρύτερον), γράφων ὡς ἔξῃ: «Διότι σεις, ἀδελφοί, ἐγίνετε μιμηταὶ τῶν Ἑκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, Ἐ πού εἶναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν.»⁸ Κατὰ τί μιμηταὶ; «Διότι καὶ σεις ἐπάβατε τὰ ἴδια ἀπὸ τοὺς ὁμοσθενεῖς σας, καθὼς καὶ ἐκείνοι ἀπὸ τοὺς ἀπιστήσαντας Ἰουδαίους.»⁹ Ἰδοὺ καὶ πόλεμος, καὶ μάλιστα ἐμφύλιος πόλεμος πού προκαλεῖ μεγαλύτεραν ὀδύνην. «Διότι ἐὰν ἐπὶ τέλους ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐχθροῦς μου μὲ ὄριξε, θὰ ὑπέφερο μὲ ὑπομονὴν τὴν ὕβριν», λέγει. «Σὺ ὅμως, ὦ ἄνθρωπε, τὸν ὅποιον ἐθεώρω καὶ ἠγάπων ὡσάν τὸν ἑαυτὸν μου, ἀργοντά μου καὶ σύμβουλέ μου, φίλε καὶ γνωστὴ μου,¹⁰ πρῶγμα ἀκριβῶς πού συνέβαινε τότε. Δι' αὐτὸ καὶ εἶχαν ἀνάγκην μεγάλης παρηγορίας. Αὐτὸ τὸ ἀντελαμόνετο καὶ ὁ Παῦλος καὶ καθὼς ἔδλεπε τοὺς μαθητὰς του νὰ μαχοῦν καὶ νὰ ἰδρώνουν, νὰ πέλωνται ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν συμφορῶν καὶ νὰ ὑποφέρουν ἀπὸ τὰ ἀλλεπάλληλα πλῆγματα, Ἐ ἐνισχύει τὸ φρόνημα αὐτῶν μὲ πολλοὺς τρόπους. Ἄλλοτε μὲν γοῦς λέγει: «ἐὰν θεθαίως εἶναι δικαίον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ νὰ ἀνταποδώσῃ θλίψιν εἰς ἐκεῖνους, πού σὰς θλίβουν, καὶ εἰς σὰς πού θλίβεσθε, ἀνάσαισιν ἀπὸ τὰς παρούσας θλίψεις, τὴν ὅποιαν θὰ ἀπολαύσετε μαζί μας.»¹¹ Ἄλλοτε πάλι τοὺς λέγει: «Ὁ Κύριος πλησιάζει νὰ ἔλθῃ καὶ θὰ ἀποδώσῃ αὐτὸς εἰς ἕκαστον ὅ,τι τοῦ ἀντίκει. Μὴ κυριεύσθε ἀπὸ ἀγνωστῆς φροντίδα διὰ τίποτε.»¹² Καὶ πάλιν: «Προσέχετε λοιπὸν μὴ χάσετε τὴν ἀφοδὸν καὶ γεμάτην ἀπὸ βάρους πίστιν καὶ πεπαιθῆσθαι σας, ἡ ὅποια ἔχει ὡς ἀνταπόδοσιν μεγάλου μισθόν. Σὰς κάμνω τὴν προτροπὴν αὐτὴν, διότι ἔχετε ἀνάγκην ὑπομονῆς, ὥστε ἐξοκολουθούνης νὰ μένετε πιστοὶ εἰς

8. Α' Θεσ. 2, 14.

9. Ἐνθ. ἐν.

10. Φιλίπ. 54, 13-14.

11. Β' Θεσ. 1, 6-7.

12. Φιλίπ. 4, 6-8.

τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ λάβετε τὴν ἀμοιβὴν ποῦ ὁ Θεὸς ὑποσχέθη.¹³ Ἐπειτα προετοιμάζων αὐτοὺς δι' ὑπομονήν, προσέειπε: «Δείξατε ὑπομονήν, διότι ἀκόμη πολὺ ὀλίγος χρόνος ὑπολείπεται, καὶ ὁ Κύριος ποῦ τὸν περιμένουν νὰ ἔλθῃ καὶ πάλιν, θὰ ἔλθῃ καὶ δὲν θὰ θραυθῆναι.¹⁴ Καὶ ὅπως ἓνα παιδί ποῦ κλαίει καὶ δυστροπεῖ ὁ καὶ ζητεῖ τὴν μητέρα του, κάθεται κανεὶς δίπλα του καὶ τὸ παρηγορεῖ λέγων, κάμε ὀλίγην ὑπομονήν καὶ θὰ ἔλθῃ ἡ μητέρα σου ὅπως ὅποτε, ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος, καθὼς ἐδίδεκεν αὐτοὺς ποῦ τότε ἐπίστευαν νὰ δυσανασχετοῦν, νὰ δδύρωνται καὶ νὰ ἐπιζητοῦν τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν ἀνυπόφορον συμφορὴν τῶν συμφορῶν, τοὺς ἔλεγε διὰ νὰ τοὺς παρηγορήσῃ: «πολὺ ὀλίγος χρόνος ὑπολείπεται καὶ ὁ Κύριος ποῦ τὸν περιμένουν νὰ ἔλθῃ καὶ πάλιν, θὰ ἔλθῃ καὶ δὲν θὰ θραυθῆναι.¹⁵»

Ἐ. Ὅτι, λοιπόν, οἱ μαθηταὶ ἐθλίβοντο καὶ ὑπέφεραν ἄπειρα δεινὰ καὶ ὡσὺν ἀρνία ἀποκλεισμένα ἐν μέσῳ λύκων, ἔτσι ἐδιώκοντο ἀπὸ παντοῦ, εἶναι φανερόν ἀπὸ αὐτὰ. Διὰ τὴν μάθησιν δὲ, ὅτι καὶ οἱ διδάσκαλοι ὑφίσταντο ἄχι μικρότερα δεινὰ, ἀλλὰ ἀπεναντίας ὑπέμεναν τότε θαυότερα κακὰ (διότι ἄσων περισσότερο ἐλύποντο τὸν ἐχθρὸν τῆς ἀληθείας, τὸσάν καὶ ἀπὸ περισσότερους ἐβάλλοντο), καὶ αὐτὰ ἄς τὰ ἀκούσωμεν ἀπὸ τὸν Ἰῶνν ποῦ εἶπε καὶ τὸ παραγοῦμενα. Ὅταν, δηλαδὴ, ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «καὶ τώρα σὰς παρακαλοῦμεν ἡμεῖς, χωρὶς νὰ δίδωμεν κομμίαν ἀφορμὴν σκανδαλοῦ εἰς τίποτε, διὰ νὰ μὴ κατηγορηθῆ εἰς τὸ ἐλάχιστον ἡ διακονία τοῦ κηρύγματος. Ἀλλὰ τούτωντιν μὲ κάθε τι συσταίνομεν καὶ ἀποδεικνύομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας σὰν ἀληθῆναι τοῦ Θεοῦ διάκονοι. Συσταίνομεν, δηλαδ.:¹⁶ τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ ὑπομονὴν πολλήν, μὲ θλίψεις, μὲ ἀνάγκας, μὲ στενοχωρίας, μὲ δαρμούς καὶ μαστιγώσεις, ποῦ πληγώνουν τὸ σῶμά μας, μὲ φυλακίσεις, μὲ καταδιώξεις, ποῦ δὲν μᾶς ἀφήνουν νὰ σταθῶμεν πονηρὰ, μὲ κόπους, μὲ ἀγρυπνίας, μὲ στερήσεις φαγητοῦ.»¹⁷

Εἶδες πόσους θόλους ἠρίθμησε, πόσην συμφορὴν πειρασμῶν;¹⁸ Ἀ πάλιν, γράφων πρὸς τοὺς Ἰβίους, λέγει: «Καυχῶνται ὅτι εἶναι διάκονοι τοῦ Χριστοῦ; Καὶ ἐν παρα-

13. Ἐφ. 10, 16-18.

14. Ἐφ. 2, στ. 27.

15. Ἐφ. 4.

16. Β' Κορ. 8, 3-6.

δεχθῶ ὅτι εἶναι —ὁμιλῶ σὰν παράφορον— ἐγὼ εἶμαι παράφορος ἀπὸ αὐτοὺς διάκονος τοῦ Χριστοῦ.¹⁹ Ἐπειτα, θέλων νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι τὸ νὰ ὑφίστασαι θλίψεις χάριν τοῦ Χριστοῦ εἶναι πολὺ λαμπρότερον ἀπὸ τὸ νὰ κἀνης θαύματα, καὶ παρέχων ἀποδείξιν τῆς ἀποστολῆς του καὶ δεικνύων, ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ αὐτοὺς, ἄχι τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ τοὺς ψευδοπροσβόλους, τὴν ἀποδείξιν δὲν τὴν προσφέρει ἀπὸ τὰ θαύματα καὶ τὰ σημεῖα, ποῦ ἔκανε, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ἀλλεπαλλήλους κινδύνους, λέγων τὰ ἑξῆς. «Ἐπεδλήθην εἰς κόπους περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἐπερίμενε κανεὶς. Ἐπέστην εἰς τὸ σῶμα μου κτυπήματα καὶ πληγὰς ὑπερβολικὰς. Ἐρρίφθην εἰς φυλακὰς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, διέτρεξα πολλὰς φορές κινδύνους νὰ θανατωθῶ. Ἐ. Ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους πέντε φορές ἐμαστιγώθη μὲ τεσσαράκοντα παρὰ μίαν μαστιγώσεις. Τρεῖς φορές ἐραβδίωθη, μίαν φοράν ἐλιθοβολήθη, τρεῖς φορές ὑπέστην ναυάγιον, ἐπὶ ἓνα ἡμερονύκτιον ἔμεινα εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος καὶ μὲ ἔθεραν τὰ ἄγρια κύματα. Ἐπυρέθησα τὸν Κύριον μὲ ὀδοιπορίας πολλὰς φορές, μὲ κινδύνους μέσα εἰς πλημμυρισμένα κατὰ τὸν χειμῶνα ποτάμια, μὲ κινδύνους ἀπὸ ληστὰς, μὲ κινδύνους ἀπὸ τὸ ἴδικόν μου Ἰουδαϊκὸν γένος, μὲ κινδύνους ἀπὸ ἔθνικους καὶ εἰδωλολάτρους. Μὲ κινδύνους μέσα εἰς πόλεις, μὲ κινδύνους μέσα εἰς ἐρήμους τόπους, μὲ κινδύνους μέσα εἰς θαλάσσοις, ποῦ διέσχισα ταξιδεύων διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Μὲ κινδύνους ἀπὸ ἀνθρώπους ποῦ ἦσαν ψευδοῦσες καὶ ἔφερον ὑπακριτικὰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανοῦ. Ἐπυρέθησα τὸν Κύριον μὲ κόπον καὶ μόχθον, μὲ ἀγρυπνίας πολλὰς φορές, μὲ πείναν καὶ μὲ δίψαν, μὲ νηστείας πολλὰς φορές, μὲ ψυχρὸς καὶ γυμνότητα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ποῦ παραλείπω.»²⁰ Αὐτὰ εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς πραγματικῆς ἀποστολῆς. Διότι θαύματα ἔκαμαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι πολλὰς φορές, καὶ δὲν ἐκέρδιον τίποτε μὲ τὰ θαύματα, ἀλλὰ ὑστερ' ἀπὸ ἄλλα ἐκεῖνα, ἤκουσαν: Ἐ. «Πηγαίνετε, δὲν σὰς γνωρίζω, σὺ ποῦ ἐργάζεσθε τὴν ἀνομίαν.»²¹ Ἐνθ' κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς, ποῦ ἔχουν νὰ παρουσιάσουν αὐτὰ ποῦ ἀπηρτήθησαν ὁ Παῦλος, δὲν θὰ ἀκούσῃ ἐκείνην τὴν φωνήν. Ἀλλὰ μὲ μεγάλην παρησίαν θὰ ἀνεβῆ εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ θὰ ἀπολαύσῃ ἄλλα τὰ οὐράνια ἀγαθὰ.

1. Κορ. 11, 23.

18. Κορ. 2, στ. 21-28.

19. Ματθ. 7, 23.

ἴσως ἐμύκνῃ τὸν λόγον. Ἀλλὰ μὴ φοβηθῆτε. Δὲν ἐλημόνησα τὴν ὑπόσχεσιν, ἀλλὰ θά ἐπανέλαω ἀμέσως πάλιν πρὸς αὐτήν. Καὶ ἔτι· αὐτὰ δὲν τὰ ἀπέπτυσα ἐν ἐκτάσει θνευ λόγου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελα νὰ καταστήσω σαφεστέρην καὶ ἀναμφισβήτητον τὴν ἀπόδειξιν μὲ περισσότερα στοιχεία, ταυτοχρόνως δὲ νὰ παρηγορήσω τὰς ψυχὰς ποὺ εὐρίσκονται εἰς θλίψιν, ἵνα ὡστε καθένας ποὺ ἀντιμετωπίζει πειρασμούς καὶ κινδύνους νὰ ἀπέλθῃ, ἀφοῦ λάθῃ μεγάλην παρηγορίαν καθὼς ἔμαθε διὰ τὰ παθήματά του μμείτε τὸν Παῦλον, ἢ μάλλον τὸν Δεσπότην τῶν ἀγγέλων Χριστόν. Μετέχον δὲ εἰς αὐτήν τὴν ζωὴν τῶν παθῆμάτων αὐτοῦ θὰ μετέσχῃς εἰς τὴν δόξαν του εἰς τοὺς οὐρανοὺς. «Γινόμεθα δὲ συγκληρονόμοι τοῦ Χριστοῦ», λέγει, «ἐάν δοθῶμεν πάσχωμεν μαζί μὲ αὐτόν, διὰ νὰ δοξασθῶμεν καὶ μαζί του». 20 Καὶ πάλιν: «Ἐάν δεκνύωμεν ὑπομονήν, τότε καὶ θὰ θασαλευσώμεν μαζί μὲ αὐτόν». 21 Διότι ὅπως ὅποτε εἶναι ἀνάγκη νὰ θλιβῆται ὁ πιστός. «Διότι ὅλοι δοιο θέλουν νὰ ζοῦν εὐσεβῶς, ὅπως ἐπιβάλλει ἡ σχέση μας μὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, θὰ καταδιωχθῶμεν». 22 Καὶ πάλιν ἔτι: «Ποῦ μισο, ἐάν προσέρχεται νὰ ὑπηρετήσῃς τὸν Κύριον, ἐτοίμασε τὸν ἑαυτὸν σου διὰ διαφόρους δοκιμασίας. Νὰ ἔχῃς εὐθεῖαν καὶ εὐκρινῆ τὴν καρδίαν σου καὶ ὀκλίαν μὲ ὀπομονὴν καὶ θάρρος». 23 Εἶναι καλοὶ αἱ ὑποσχέσεις ἐξ ἀρχῆς, ὅτι θὰ ἐμπέσῃς εἰς δοκιμασίας καὶ κινδύνους. Εἶναι μεγάλη πρότροπή καὶ ζωηρὰ παρηγορία τῆς δουλείας τὸ νὰ δοκιμάσων ἀμέσως τοὺς κινδύνους. Εἶναι θεθαίνας μεγίστη καὶ θαυμασία καὶ φέρει μέγιστον κέρδος. Ποῖον εἶναι αὐτό; Ἄκουσε τὰ ἔφη: «Διότι ὅπως μὲ τὴν φωτιάν καθορίζεται καὶ γίνεται λαμπρότερος ὁ χρυσός, ἔτσι καὶ οἱ ἄνθρωποι γίνονται θεκτοὶ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου διὰ μέσου τῆς καμίνου τῶν θλίψεων». 24 Ἡ ἔννοια τῶν λόγων αὐτῶν εἶναι ἡ ἔφη: «Ὅπως, δηλαδή, ὁ χρυσὸς δοκιμάζεται εἰς τὴν πυρὰν καὶ γίνεται καθαρώτερος, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ, ἐταν δοκιμάσῃ θλίψεις καὶ κινδύνους καθίσταται λαμπρότερα καὶ περιχαρῆς». 25 Α καὶ ἀποβάλλει βλασ τὰς κηλίδας τῶν ἀμαρτημάτων. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀδάμας ἔλεγε πρὸς τὸν πλάσιον, ὅτι: «Ὁ Λάβραος ἀπήλασε τὰ κακὰ τῆς δυστυχίας

20. Ρωμ. 8, 17.

21. Β. Τυμ. 2, 12.

22. Ἐφ. 2, 19.

23. 2 Κορ. 12, 1-2.

24. Ἐφ. 2, 10.

καὶ παρηγορεῖται ἔδω». 26 Καὶ ὁ Παῦλος εἰς τὴν ἐπιστολήν του πρὸς τοὺς Κορινθίους ἔλεγε: «Δι' αὐτὸ ὑπάρχουν μετὰξὺ σας πολλοὶ ασθενεῖς καὶ ἄρρωστοι καὶ ἀπέθανον ἀρκετοί. Διότι ἐάν ἀνακρινόμεν καὶ ἐξετάζωμεν μὲ φόβον Θεοῦ τὸν ἑαυτὸν μας, δὲν θὰ καταδικαζόμεθα ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ αὐτὰς τὰς τιμωρίας. Ὅταν δὲ κατακρινώμεθα ἀπὸ τὸν Κύριον, τιμωρούμεθα παιδαγωγικῶς ἀπὸ αὐτόν, διὰ νὰ διορθωθῶμεν καὶ μὴ κατακρίθωμεν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν μὲ τὸν κόπον ποὺ ἔτι μακρὰν ἀπὸ τὸν Θεόν». 27 Καὶ ἔκτεινον ποὺ ἐξετάρῃ εἰς πορνείαν δι' αὐτὸ τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν ἄλθερον τῆς σαρκός, διὰ νὰ σωθῇ τὸ πνεῦμα του, 28 δεκνύων ἔτσι δι' ἡ παρούσα δοκιμασία ἀπεργάζεται τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς ἔτι καὶ δι' οἱ κίνδυνοι ἀποτελοῦν μέγα καρπικὸν τῆς ψυχῆς, δι' ὅσους τοὺς ὑπομένουν μὲ εὐχαριστίαν. Ὅτι, πραγματικὰ, ἐβλήθησαν οἱ πιστοὶ καὶ ὑπέφεραν τὰ πάνθαινα μαθητὰ καὶ διδάσκαλοι, καὶ δὲν ἀνέπνεον ὄλιγον, περιβαλλόμενοι ἀπὸ παντοῦ ἀπὸ ποικίλους καὶ παντοῦ εἴδους πολέμους, τὸ ἀπέδειξε ἀρκετὰ ὁ λόγος καὶ δύνανται οἱ φιλόπονοι νὰ συλλέξουν ἀπὸ τὰς θείας Γραφῆς καὶ περισσότερα ἀπὸ ὅσα εἶπαμε.

Τώρα πλέον ἂς φέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ θέμα μας. Ποῖον ὄμως εἴηημα μὲς ἀπαιχολοί; Διὰ ποῖον λόγον ὁ Παῦλος εἶπεν «ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα ποὺ μὲς σπριζεῖ εἰς τὴν πίστιν». Ὁ Διὰ ποῖον λόγον, λοιπόν, τὸ εἶπεν; Ἐβορῦθει τοὺς μαθητὰς τὸ γεγονός, ὅτι τὰ μὲν θεινὰ τὰ ἐδοκιμάζον ἤδη, ἐνὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ ἠλιθίων ἀπλῶς. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἦσαν παρόντα, τὰ δὲ δευτέρα εὐρίσκοντο μακρὰν. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐγίνοντο, ἐνὶ τὰ ἄλλα ἠλιθίζοντο. Καὶ τί τὸ παράδοξον, ἐάν τότε, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος, μερικοὶ ἐδοκιμάζον αὐτὰ τὰ αἰσθητά, ἀφοῦ καὶ τώρα ὕστερα ἀπὸ τόσον χρόνον, μετὰ τὴν διάδοσιν τοῦ κηρύγματος εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, ἐταν ἔχωμεν λάθει τόσους ἀποδείξεις διὰ τὰς ὑποσχέσεις, ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ δοκιμάζον αὐτὸ τὸ αἰσθητὸν; Καὶ δὲν τοὺς ἐτάρασε μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα, ὅχι μικρότερα ἀπὸ αὐτὸ. Ποῖον εἶναι αὐτό, λοιπόν; Ἐοκείπουντο, ὅτι εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην τὰ πράγματα τῶν ἀνθρώπων δὲν δεικνύοντο ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς κανόνες, ἵνα ἄλλα ἐκεῖ δοιο ἐπρωτήθησαν νὰ ζοῦν εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν σωφρο-

26. 1 Κορ. 16, 26.

27. Α' Κορινθ. 11, 31-32.

28. Πρὸς Α' Κορινθ. 5, 5.

σύνην ἐλάμβανον ἀμέσως τὰ ἔπαθλα καὶ τὴν ἁμοιβὴν τῆς ἀρετῆς. Ὅχι, δηλαδή, μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν σωματίων, οὔτε εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἀλλὰ ἔδω εἰς τὸν παρόντα βίον ἐξεπληροῦντο ὅλοι οἱ ὑποσχέσεις. Διότι λέγει: «Ἐάν ἀγαπήσῃς τὸν Κύριον τὸν Θεόν σου, ὅλα θὰ βαδίζου καλῶς διὰ σέ, καὶ θὰ πληθύνῃ ὁ Θεὸς τὰ κοπάδια τῶν θουρίων σου καὶ τὰ κοπάδια τῶν προβάτων σου. Κανεὶς ἀνδρας δὲν θὰ εἶναι ἄγονος καὶ καμία γυναῖκα δὲν θὰ εἶναι στειρά. Τὰ ἴδιον καὶ εἰς τὰ ἔα σου. Δὲν θὰ ὑπάρξῃ εἰς σέ οὔτε νόσος οὔτε ἀθιαθεσία. Ἐ θὰ στείλῃ ὁ Θεὸς τὴν εὐλογίαν του εἰς τὰς ἀποθήκας σου. Θὰ ἀνοίξῃ τὸν οὐρανὸν καὶ θὰ σοῦ στείλῃ βροχὴν πρῶτον καὶ ὄψιμον. Τὸ ἀλώνισμα θὰ διαρκῇ ἕως τὸν τρυγητὸν καὶ ὁ τρυγητὸς ἕως τὸν σπόρον».²⁸ Καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια ὑποσχέθη εἰς αὐτούς, τὰ ὅποια ὅλα ἐδίδοντο εἰς αὐτούς κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν.

Ἄν κανεὶς εἶναι ἐξυπνος, ἤδη προδίδει τὴν λύσιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶχον σωματικὴν ὑγείαν καὶ πλουσίους ἀγρούς, καὶ πολλὰ καὶ κατὰ τέκνα, καὶ ἀνετα γηρατεία καὶ θαυμασίας καιρικές συνθήκας καὶ καλὴν ἐσοδειάν, καὶ βροχὰς εἰς τὴν ὥραν των, καὶ πολλὰ κοπάδια προβάτων καὶ ἀγέλας βοῶν.^{28a} Α καὶ γενικῶς ὅλα τὰ ἀγαθὰ τὰ ἀπελάμβανον εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, καὶ τίποτε δὲν ἤλπιζον εἰς τὸ μέλλον, οὔτε μετὰ τὸν θάνατόν των. Ἀναλογιζόμενοι λοιπὸν οἱ πιστοὶ ὅλα αὐτὰ, ὅτι δηλαδή, εἰς τοὺς προγόνους των ὅλα τὰ ἀγαθὰ ἦσαν πρόχειρα ἐνώπιόν των, ἐνῶ δὲ αὐτοὺς ὅλα τὰ ἔπαθλα καὶ οἱ στέφανοι ἐπεφυλάσσοντο διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, καὶ ὅτι οἱ ἐπαγγελίας ἐξηρῶντο ἀπὸ τὴν πίστιν, ἐκουράζοντο καὶ ἀπακαίμων, ἀναγκαζόμενοι νὰ διέλθουν ὅλην τὴν ζωὴν των μὲ θαυμασίας. Ὁ Παῦλος ἠνείκε: ὅλα αὐτὰ, καθὼς καὶ τὸ μέγεθος τῶν δεινῶν μὲ τὰ ὅποια ἦτο συνδεδεμένη ἡ ζωὴ των, καθὼς καὶ τὸ γεγονός ὅτι δὲ αὐτοὺς μὲν ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη τὸν μισθὸν τῶν κόπων των μετὰ τὴν ἀποδημίαν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴν, ἐνῶ τοὺς προγόνους των τοὺς ἀντήμεθεν εἰς αὐτὴν ἔδω τὴν ζωὴν, καὶ παρατηρῶν λοιπὸν, ὅτι ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς αὐτοὺς ἐγενήθη εἰς αὐτοὺς μεγάλη ἀδιαφορία ἅ καὶ θέλει νὰ τοὺς ἀρυτησίῃ καὶ νὰ τοὺς διδάξῃ, ὅτι καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν πατέρων των τὰ πράγματα εἶχον καὶ τότε ρυθμισθῆ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, καὶ πολλοὶ ἐλαβον τὸν μισθὸν των ἔχι μὲ ἔργα, ἀλλὰ μὲ τὴν πίστιν, τοὺς ἀνέφερε τὴν προφητικὴν ρῆσιν καὶ τοὺς εἶπεν. «Ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ

28. Δεσ. 6: 5-7, 19-18; 28. κ. 12-11, 14; Λουκ. 26: 1.

αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα ποὺ μᾶς στηρίζει εἰς τὴν πίστιν, ὅπως εἶναι γραμμένον: Ἐπίστευσα, δι' αὐτὸ καὶ ἐλάλησα, ὡσάν νὰ τοὺς λέγῃ σχεδόν, ὅτι καὶ ὁ μέγας Δαυὶδ, ὁ θαυμαστός ἐκεῖνος καὶ γενναῖος προφήτης μὲ πίστιν ἐλαβε τὴν ἀνταμοιβὴν, ὅχι μὲ συγκεκριμένα ἔργα. Διότι ἐάν δὲν συνείδαιεν αὐτὸ, δὲν θὰ ἔλεγεν Ἐπίστευσα, δι' αὐτὸ καὶ ἐλάλησα. Ἐπειδὴ ἡ πίστις εἶναι ὑπόστασις πραγμάτων ποὺ τὰ ἐλπίζομεν, ἀλλὰ δὲν τὰ ἀλέπομεν.²⁹ Ἐκεῖνο δὲ ποὺ ἐλέπει κανεὶς, ὅποιοδήποτε δὲν τὸ ἐλπίζει. Ἐάν πάντως ἐπίστευσε, θὰ ἐπίστευεν εἰς πράγματα ἐλπίζόμενα. Ἐάν ὅμως ἐπίστευεν εἰς τὰ ἐλπίζόμενα, τὰ δὲ ἐλπίζόμενα, ὡς γνωστόν, δὲν ἐλέπονται ἀκόμη, αὐτὰ, εἰς τὰ ὅποια ἐπίστευσε, δὲν τὰ εἶχεν ἀποκτήσει ἀκόμη. Διὰ τοῦτο λέγει: Ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ποὺ μᾶς στηρίζει εἰς τὴν πίστιν, δηλαδή, τὴν ἴδιαν πίστιν ἔχομεν καὶ ἡμεῖς, αὐτὴν ἡ ὅποια ὑπάρχει εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ὁμιλῶν διὰ τοὺς ἁγίους ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, λέγει: «Καὶ ἐφόρουσιν δι' ἐνδύματα προδοτήματα καὶ αἰγोधέρματα, στερούμενοι, θλιβόμενοι καὶ κακοπαθοῦντες, τῶν ὁποίων ἁγίων ἀνδρῶν δὲν ἦτο δέσιος οὐδὲ ἠδύνατο νὰ συγκριθῆ πρὸς αὐτοὺς ὁλόκληρος ὁ κόσμος».³⁰ Ἐπειτα διδάσκων, ὅτι τὰ μὲν εἶναι τὰ ὑπέμεινον, Ἐ ἐνῶ τοὺς μισθοὺς δὲν τοὺς ἐλαβον ποτὲ μέχρι τώρα,³¹ προσέθηκε: «Αὐτοὶ ὅλοι ἀπέθανον μὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα, χωρὶς νὰ λάβουν τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ τὰς εἶδον ἀπὸ μακρῶν καὶ μὲ πόθον παλιν καὶ ἀγαλλίασιν τὰς ἐνεκοιπήθησαν».³² Καὶ, πῆς μου, πῶς εἶδον τὰς ἐπαγγελίας, ποὺ δὲν ἦσαν παρούσαι; Μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως, ποὺ υπερβαίνουν τὸν οὐρανὸν καὶ παρατηροῦν ὅλα ὅσα ὑπάρχουν ἐκεῖ.

Σὺ δὲ παρατήρησε, σὲ παρακαλῶ, τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς, δηλαδή, καὶ ἐδείξεν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ μακρῶν τὰ θραβεῖα, καὶ δὲν τὰ ἐδωκεν ἀμέσως. Ἐ διὰ νὰ καταστήσῃ μεγαλυτέραν τὴν ὑπομονὴν αὐτῶν. Τὰ εἶδει δὲ ἀπὸ μακρῶν, διὰ νὰ τρέφωται μὲ τὰς ἐλπίδας αὐτὰς καὶ νὰ μὴ ἀντιλαμβάνωνται τοὺς παρόντας μόχθους. Ἄλλ' ἴσως κάποιος, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ παρακολουθοῦν μὲ προσοχὴν, νομίσῃ ὅτι ὁ λόγος μου ἀντιφάσκει. Διότι, θὰ εἴπῃ, ἐάν οὔτε οἱ παλαιότεροι δὲν ἀπελάμβανον τὰς ἁμοιβὰς καὶ τὰ ἀγα-

29. Ἠβρ. 10: 1.
30. Ἠβρ. 11: 37-38.
31. Ἠβρ. 11: 39.
32. Ἠβρ. 11: 41.

θα άμείψως, τότε πώς μās ώμίλησες επί τόσον πολύ και μās άπηρίθμησες ενοϊκάς καιρικάς συνθήκας, σωματικήν ύγιειάν, εύτεκίαν, πολυτεκίαν, καλήν έσοδοίαν, άφθονίαν καρπών, κοπάδιω θωδιών, προβάτων, όλην έν γένει την επίγειον εύτυχίαν. 287 Α Τί δύναμειθα να άπαντήσωμεν εις αυτό; "Ότι διαφορετικά καθώδηγει ό Θεός τό πλήθος και τον άσθενέστερον λαόν και διαφορετικά πούς γεννιούς και αυτούς που συνέλεξαν τον ήδη την φιλοσοσίαν της Κανής Διασθήκης. Διάτι εις τους πολλούς και χαμηλοίς που δεν δύνανται να ίδουν τίποτε μεγάλο, ούτε να άπλώσουν την έλπίδα της ψυχής προς την απόλαυσιν των μελλοντικών αγαθών, προσέβηεν αυτά τά παρόντα αγαθά, παρηγορών την άσθενείαν της ψυχής των, και άδηγών αυτούς με τον τρόπον αυτόν εις την άσκησιν της άρετής και ένπνεύν την επίθυμίαν των καλών. Τόν Ήλίαν ήκως και τον Έλισαίον, τον Ίερειάν, τον Ίσοαίον και γενικώς όλους τους προφήτας και όλους όσοι άνήκουν εις την χορείαν των άγιών και μεγάλων άνδρών. Ε τους άκάλει εις τους ουρανούς και εις τά αγαθά που έχουν έτοιμασθή εκεί διά τους έναρέτους. Δι' αυτό και ό Παύλος δεν άπηρίθμησε όλους γενικώς, αλλά εκείνους που ήσαν ένδεδυμένοι με προβατοδέρματα ή με αιγοδέρματα, αυτούς που έρρίπτοντα εις την κάμινον, έρρίπτοντα εις την φυλακήν, που έβέθησαν εις τό θασανιστικόν όργανον που έλέγετο τύμπανον και έδάρησαν μέχρι θανάτου, που έλιθοβολούντο, τους πεινασιμένους, τους πτωχούς, τους ερημίτας, τους διαμένοντας εις τά σπήλαια, εις τάς όπας της γής, αυτούς που ύρίσταντο τά πάνδεινα. Και τότε ειπε, ότι όλοι αυτοί άπέθανον με την έλπίδα και δεν έλαβον άκόμη τά ύπεσχημένα. Ένωών δχι τό πλήθος των Ίουδαίων, αλλά τους όλίγους ώσαν τον Ήλίαν.

С' Εάν δε κανεις ειπη, αυτοι έδω διά ποιόν λόγον δεν έλαβον άκόμη τους υπερανούς, οι οποίοι τους όφείλονται, ως μάρη και αυτήν την αίτιαν από τον Παύλον. Διάτι, άφου ειπεν, ότι «αυτοι όλοι άπέθανον με την πίστιν και την έλπίδα, χωρίς να λάβουν τάς έπαγγελίας», προσέβη: «Διάτι ό Θεός προσέβη δι' ημάς κάτι καλύτερον, ώστε αυτοί να μη λάβουν εις διαβόν τέλειαν την σωτηρίαν χωρίς ημάς, αλλά να την λάβωμεν όλοι μαζί». Διάτι είναι κοινή, λέγει, ή πανήγυρις, επειδή και ή χαρά είναι μεγαλύτερα, όταν από κοινού στεφανωνωμεθα όλοι. Τό ίδιον γίνε-

38. *B. 2. c. 40.

ται και εις τους Όλυμπιακούς άγώνας. Και ό παλαιστής, και ό πυγμαχος, και ό πογκρατιστής ύπομένουν τους άγώνας εις διαφόρους καιρούς. Ε άλλα νικηται άνακηρούσονται εις μίαν μόνον στιγμήν. Έτσι γίνεται και εις τά γεύματα. Όταν μερκοί από τους καλοσμένους εις την τάξησαν διά γεύμα φθάσουν πρώτοι και οι άλλοι άργούν άκόμη, οι συμποσίαρχοι τμώντες αυτούς που λείπουν, παραγγέλλουν εις αυτούς που έφθασαν πρώτοι να άναμεινουν και αυτούς που καθυστέρησαν Τό ίδιον έκαμε και ό Θεός. Αφου, δηλαδή, εκάλεσεν αυτούς που κατά διαφόρους καιρούς διεκρήθησαν εις την άρετήν από όλα τά μέρη της οικουμένης εις κοινήν πνευματικήν εύωχίαν, αυτούς που άπήλθαν πρώτοι και έφθασαν εκεί, τους διατάσσει να περιμένουν αυτούς που πρόκειται να άναχωρήσουν άργότερα, ώστε όταν φθάσουν όλοι μαζί, Ε να γίνη μία και ή τιμή και ή χαρά δι' όλους.

Σκέψου πόσον τιμητικόν είναι, ό Παύλος και όλοι οι σύγχρονοί του, ό Άβραάμ και οι σύγχρονοί του και άκείνοι που πριν άπ' αυτόν πάλιν πριν από τόσα έτη ήγωνίσθησαν και ένίκησαν, να καθώνται και να περιμένουν την ίσκήν μας επιτυχίαν. "Ότι, πραγματικά, ό Παύλος δεν έλαβεν άκόμη τον στέφανον, ούτε κανεις άλλος από εκείνους που έξ άρχής με την διαγωγήν των κατέστησαν άγαπητοί εις τον Θεόν, και ούτε θα τον λάβουν, έως ότου, όσοι πρόκειται μέχρι τέλους να στεφανωθούν, να θάσσουν όλοι, 288 Α έκοισε τον ίδιον τον Παύλον που τό λέγει: «Έχω άγωνισθή τον καλον άγώνα διά την διάδοσιν του Εύαγγελίου. Έχω φθάσει εις τό τέλος του δρόμου της άρετής και της τηρήσεως του καθήκοντος. Έχω διαφυλάξει την πίστιν. Λοιπόν μου επιφυλάσσει ό στέφανος, που άνήκει ως θραβείον εις την δικαιοσύνην και άρετήν και τον όποιον θα μου δώση ως ανταμοιβήν ό δικαίος Κριτής». Πότε; «Κατά την ένδοξον εκείνην ήμεραν της κρίσεως, ό δικαίος Κριτής. Θα τον δώση δε δχι μόνον εις έμε, αλλά και εις όλους όσοι έχουν άγαπήσει και με πόθον περιμένουν την ένδοξον εμφάνισιν του». Και πάλιν εις άλλο σημείον, δεικνύων, ότι η απόλαυσιν των αγαθών δίδεται από κοινού εις όλους, γράφων προς τους Θεσσαλονικεις, έλεγεν: «Εάν, θέβαια, ήσαι δικαίον ενώπιον του Θεού να ανταποδώση θλίψιν εις όμεινους που σās θλίβουν, και εις σās που θλίβεσθε, ανά-

31 II Τίμοθ 1, 7-8.

παυσιν από τὰς παρούσας θλίψεις». ³⁵ Και πάλιν: «Ὅτι, δηλαδή, ἡμεῖς οἱ ζωντοῖ, ποῦ θὰ ἀπομένωμεν κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, δὲν θὰ προφθάσωμεν τοὺς ἀποθνήσκοντες, οἱ ὅποιοι θὰ μᾶς προλάβουν εἰς τὴν προϋπάρχουσα τοῦ Κυρίου». ³⁶ Ἐν δὲ αὐτῷ φανερώνει, ὅτι ἡμεῖς ταυτοχρόνως καὶ ἀπὸ κοινοῦ δεῖο πρέπει νὰ ἀπολαύσωμεν τὰς οὐρανοῦς τυχάς. Τὸ γεγονός αὐτὸ φέρει μεγάλην χαρὰν καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ προηγήθησαν ἀπὸ ἡμᾶς, ὅταν, δηλαδή, ἀπολαύσουν τὰ μυστικά ἐκεῖνα ἀγαθὰ μαζί με τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας. Καί, πραγματικά, ἕνας πατέρας ποῦ μετέχει μίᾳ λαμπρᾷ καὶ πολυτελοῦς τραπέζης, τότε ἀπολαμβάνει μὲ μεγαλύτερον εὐφροσύνην, ὅταν μετέχη εἰς αὐτὴν τὴν εὐχίαν καὶ τὴν χαρὰν αὐτὴν μαζί με τὰ πα-διά του.

Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος καὶ δεῖο οἱ ὅμοιοι με αὐτὸν θὰ αἰσθανθοῦν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν τὴν ἀπόλαυσιν, ὅταν τὴν δοκιμάζουν μαζί με τοὺς ἰδικοὺς των μαθητὰς. Διότι οἱ πατέρες καὶ οἱ παῖδες δὲν ἐπιδεικνύουν τόσην φιλοστοργίαν, ὡς ὅταν φροντίδα ἐπιδεικνύουν ἐκεῖνοι πρὸς αὐτοὺς ποὺ ἠκολούθησαν τὸν ἴδιον δρόμον τῆς ἀρετῆς. Διὰ νὰ τιμηθῶμεν, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς με αὐτοὺς, δεῖ προσπαθῶμεν νὰ ἀκολουθοῦμεν καὶ νὰ φθάσωμεν αὐτοὺς τοὺς ἁγίους. Καὶ πῶς θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ φθάσωμεν αὐτούς; θὰ ἐρωτήσῃ κάποιος. Ποῖος θὰ μᾶς δείξῃ τὸν δρόμον ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὰ ἐκεῖ; Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τῶν ἁγίων ἐκείνων, ὁ ὁποῖος μᾶς διδάσκει ἄχι μόνον πῶς θὰ φθάσωμεν ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ πῶς θὰ γίνωμεν συγκάτοικοι καὶ ὁμόκητοί με ἄλλους αὐτούς. «Διότι», λέγει, «πρέπει καὶ σὺ νὰ φροντίσεις νὰ κἀμετε διὰ τὸ καλὸν σὰς φίλους ἀπὸ τὸν πλοῦτον, ποῦ εἶναι ἄδικος, διότι οἱ μεγάλοι περιουσιαὶ με ἄδικίαν ἐπιβαρύνονται καὶ ἄδικίαν μεγάλην διαπράττει αὐτός, ποῦ μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν του κατακρατεῖ τὰ πλοῦτη. Κἀμετε λοιπόν καὶ σὺς φίλους ἀπὸ τὸν ἄδικον μαμωνῶν ἀγαθοεργούντες καὶ εὐεργετοῦντες τοὺς ὁμοίους σας, ὥστε, ὅταν ἀποθάνετε, νὰ σὰς ὑποδεχθοῦν οἱ φίλοι αὐτοὶ εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς τοῦ παροδίου». ³⁷ Ἐ σωστὰ εἶπεν εἰς τὰς αἰωνίους. Διότι εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, καὶ ἂν ἔχῃς πολυτελεῖ οἰκίαν, θὰ καταστραφῇ πάντως ἀπὸ τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου. Ἡ μάλλον καὶ πρὶν νὰ καταστραφῇ ἀπὸ τὸν

35. R' Marc. 7, 6-7.
36. A' Marc. 1, 16.
37. Λουκ. 16, 9.

χρόνον, ὅμω ὁ θάνατος καὶ αὐτὸ ἐκδικεῖ ἀπὸ τὴν λαμπρὰν αὐτὴν κατοικίαν. Πολλὰς φορὰς δεῖ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατον δυσκολοὶ μερικῶν πραγμάτων καὶ αἱ ἐπιθέσεις τῶν σικοφαντῶν καὶ αἱ δολιότητες συντελοῦν, ὥστε νὰ ἐκδικηθῆς ἀπὸ αὐτὴν. Ἐκεῖ ὅμως δὲν ἔχεις νὰ φοβηθῆς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, οὔτε τὴν φθορὰν οὔτε τὸν θάνατον, οὔτε τὴν κατάπτωσιν. Ἐ οὔτε τὴν δόξαν τῶν σικοφαντῶν οὔτε ἄλλο τίποτε, ἀλλὰ ἡ κατοικία ἐκεῖ εἶναι ἀμετακίνητος καὶ ἀθάνατος. Διὰ τοῦτο ὠνεύμας τὰς σκηνὰς ἐκείνας «αἰωνίους». «Κἀμετε λοιπόν», λέγει, «καὶ σὺς φίλους ἀπὸ τὸν μαμωνῶν τῆς ἀδικίας».

Κύτταξε πόση εἶναι ἡ φιλευθροσύνη τοῦ Κυρίου, πόση ἡ καλωσύνη καὶ ἡ ἐπιεικεία του. Διότι αὐτὴν τὴν προσθήκην δὲν τὴν ἔθερον ἀνευ λόγου. Ἀλλὰ ἐπειδὴ πολλοὶ πλοῦσοι ἔχουν συγκεντρώσει τὸν πλοῦτον των ἀπὸ ἀρπαγῆν καὶ πλεονεξίαν, κακῶς, λέγει, τὸν ἔχουν συγκεντρώσει, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν συγκεντρώσουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Πλὴν ὅμως, ἀφοῦ τώρα συγκεντρώσει τὰ πλοῦτη, σταμάτησε τοῦλάχιστον τὴν ἀρπαγὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν καὶ χρησιμοποίησε τὰ χρήματα καθὼς πρέπει. Δὲν λέγει νὰ ἀρπάξῃ διὰ νὰ ἐλεῆς, ἀλλὰ, ἀφοῦ σταματήσῃ πλεονεξίαν καὶ πλεονεξίαν, ²⁸⁹ ἂ νὰ χρησιμοποίησῃ τὸν πλοῦτον διὰ ἐλεημοσύνην καὶ φιλευθροσύνην. Διότι, ἐὰν κανεὶ δὲν σταματήσῃ τὴν ἀρπαγὴν, οὔτε ἐλεημοσύνην δὲν πρόκειται νὰ κἀμῃ. Ἀλλὰ ἀκόμη, καὶ ἂν ἔσται χρησιμὰ προσφέρει εἰς τὰ χέρια τῶν ἐνδεῶν, ὅταν ἀρπάξῃ τὰ ἐξῆς πράγματα καὶ εἶναι πλεονέκτης, ἀπὸ τὸν Θεὸν λογίζεται ἴσος πρὸς τοὺς ἀνθρωποκτόνους. Δι' αὐτὸ πρέπει πρῶτα νὰ ἀπαλλαγῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν καὶ ἔτσι νὰ ἐλεῆ τοὺς ἐνδεεῖς. Διότι εἶναι μεγάλη ἡ δύναμις τῆς ἐλεημοσύνης, διὰ τὴν ὅποιον σὰς ὠμίλησα καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην συναξιν, καὶ θὰ σὰς ὠμίλησα πάλιν τώρα. Ἀλλὰ κανεὶς νὰ μὴ θεωρήσῃ ὡς κατηγορίαν τῶν ἀκρατῶν τὴν συνέχισιν τῆς ὑπαμνήσεως αὐτοῦ τοῦ θήματος. Καί, πραγματικά, οἱ θεοὶ διεγείρουν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων ἐκείνους τοὺς βρομεῖς, ὅ ποῦ βλέπουν ὅτι εὐρίσκονται πλησίον τοῦ θρασείου καὶ ἔχουν πολλὰς ἐπιτάδας νίκης.

Καὶ ἐγώ, λοιπόν, ἐπειδὴ βλέπω, ὅτι σὺς δέχεσθε κάθε φορὰ καὶ με μεγαλύτερον προθυμίαν τοὺς λόγους διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπιπρόσχημαι συνεχῶς εἰς αὐτὴν τὴν παραίνεσιν. Οἱ πτωχοὶ εἶναι ἰστροὶ τῶν ψυχῶν μας, εἶναι εὐεργεταὶ καὶ προστάται. Πραγματικά, δὲν διβεις τόσον, ὅταν κυρίως λαμβάνεις. Δίβεις χρήματα καὶ

λαμβάνεις την βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἄνακουφίζεις τὴν πεινᾶν καὶ συμφιλιώνεις τὸν Κύριον μαζί σου. Βλέπεις, ὅτι ἡ ἀναπόδοσις δὲν εἶναι ἴση; Αὐτὰ (ποῦ δίδεις) ὑπάρχουν εἰς τὴν γῆν, ἐνῶ ἐκεῖνα (ποῦ λαμβάνεις) ὑπάρχουν εἰς τὸν οὐρανόν. Τὰ πρῶτα καταστρέφονται καὶ χάνονται, ἐνῶ τὰ ἄλλα διαμένουν. Ἐκεῖνα ὑπόκεινται εἰς τὴν φθοράν, ὧς ἐνῶ τὰ ἄλλα εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὴν φθοράν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πατέρες μας ἐτοποθέτουν τοὺς πτωχοὺς πρὸ τῶν θυρῶν τῶν ἐκκλησιῶν, ὥστε αὐτὴ ἡ θέα τῶν πτωχῶν νὰ ὑπενθυμίσῃ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ εἰς τὸν πλεόν διδάσκει καὶ ἀπ' ἀνθρώπων. Διότι, ὅταν ἴσται διόκληρος ἑμίλιος γερόντων, καμπουριασμένων, ἐνδοξίμων μὲ ράκη, ἀποσκελετωμένων, ρυπαρῶν, ποῦ κρατοῦν βακτηρίας καὶ μετὰ δυσκολίας δύνανται καὶ στριφίζονται, πολλές φορές χωρὶς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀνίκανον ὅλου τοῦ σώμα, ποῖος εἶναι τὸσον οκληρὸς, ὡσάν ἀπὸ πέτραν, ποῖος εἶναι τὸσον χαλυδῶνος, ὥστε, ἐνῶ καὶ ἡ ἡλικία, καὶ ἡ ἀσθένεια, καὶ ἡ ἀναπηρία, καὶ ἡ πείνα, καὶ ἡ εὐτελής ἐνδυμασία, καὶ γενικῶς ὅλα τὸν παρακινῶν νὰ συμπαιεῖ τούς ἀνθρώπους αὐτοὺς, νὰ ἀντισταθῇ καὶ νὰ μείνῃ ἀκαμπτος εἰς ὅλα αὐτὰ; Ἡ Δι' αὐτὸ ἴστανται πρὸ τῶν θυρῶν μας καὶ μετὰ αὐτὴν τὴν θέαν τῶν, ἰσχυρότερον ἀπὸ οἰονδήποτε λόγον, καλοῦν πρὸς φιλανθρωπίαν τοὺς εἰσερχομένους. Ὅπως, δηλαδὴ, συνηθίζεται νὰ ὑπάρχουν κρηναὶ εἰς τὰς αὐλὰς τῶν ναῶν, ὥστε, αὐτοὶ ποῦ πρόκειται νὰ προσευχηθῶν εἰς τὸν Θεόν, νὰ πλένουν πρῶτα τὰς χεῖρας των καὶ μετὰ νὰ τὰς ὑψώσουν. Ἔτσι οἱ πατέρες μας ἔστησαν τοὺς πτωχοὺς πρὸ τῶν θυρῶν διὰ νὰ εἶναι ἀντὶ πηγῶν καὶ κρηνῶν, ὥστε, ὅπως πλένομεν τὰς χεῖρας μετὰ τὸ ὕδωρ, ἔτσι νὰ καθάρωμεν πρῶτον τὴν ψυχὴν μετὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τότε νὰ προσευχώμεθα.

Ἐ Καί, πραγματικῶς, δὲν ἀποπλένει τὰς κηλίδας τοῦ σώματος τὸ ὕδωρ μετὰ τὰς καθαρτικὰς τοῦ ἰδιότητος τῶσον, ὅσου ἡ δύναμις τῆς ἐλεημοσύνης καθαρίζει τὸν ρύπον τῆς ψυχῆς. Ὅπως λοιπὸν δὲν τολμᾷ νὰ εἰσελθῆς μετὰ πλυτα χεῖρα καὶ νὰ προσευχηθῆς, ἂν καὶ τὸ ἁμάρτημα αὐτὸ εἴη μικρότερον, ἔτσι νὰ μὴ προσέλθῃς ποτὲ νὰ προσευχηθῆς χωρὶς ἐλεημοσύνην. Ἄν καὶ παλλάς φορές, καὶ καθαρὰς νὰ ἔχωμεν τὰς χεῖρας, δὲν τὰς ὑψώνομεν εἰς προσευχὴν, ἂν πρῶτα δὲν τὰς πλύνωμεν μετὰ ὕδωρ. Τὴν δύναμιν ἔχει ἡ συνήθεια. Τὸ ἴδιον λοιπὸν νὰ κἀνωμεν καὶ μετὰ τὴν ἐλεημοσύνην. Καὶ ἂν δὲν αἰσθανώμεθα εἰς τὴν συνείδησιν τὸ βάρος κανενὸς μεγάλου ἁμαρτήματος, 299 Ἄ ὁμως ἂς καθάρωμεν τὴν συνείδησιν μετὰ τὴν ἐλεημοσύνην. Ἐπίσους

ἐναντίου σου πολλὰ θενᾶ ἀπὸ τὴν ἀγοράν. Κάποιος ἐχθρὸς σου σὲ ἐξώργισε, κάποιος δικαστὴς σὲ ἠνάγκασε νὰ πράξῃς κάτι ἀνάρμοστον, ἐξεστῆμισε πολλές φορές ἀπρεπεῖς λέξεις, χάριν τοῦ φίλου σου ἠναγκάσθης νὰ πράξῃς κάποιο ἁμάρτημα, εἰς πολλὰ ἄλλα ἐσφαλές, εἰς τὰ ὅποια ἦτο φυσικὸν νὰ προσκρούσῃ ἓνας ἀνθρώπος, ὁ ὅποιος μάλιστα περιφέρεται εἰς τὴν ἀγοράν, ποῦ παριστάται εἰς τὰ δικαστήρια, καὶ ἀσχαλεῖται μετὰ τὰ δημόσια πράγματα τῆς πόλεως. Δι' ὅλα αὐτὰ ἐσέρχοσαι νὰ ἐγγήγησῃς συγγνωμὴν ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ νὰ ἀπολογηθῆς. Βλέπε λοιπὸν χρήματα εἰς τὰς χεῖρας τῶν πτωχῶν καὶ καθάρσις τὰς κηλίδας ἐκεῖνας, Ἡ διὰ νὰ καλέσῃς μετὰ παρησίαν κατὰ τὴν προσευχὴν σου, αὐτὸν ποῦ δύνεται νὰ παρησίαν κατὰ τὰ ἁμαρτήματα. Ἄν συνηθίσῃς τὸν ἑαυτὸν σου νὰ μὴ παρῆ ποτὲ τὰ πρόσωπα τῶν ναῶν χωρὶς ἐλεημοσύνην, ποτὲ, οὔτε μετὰ τὴν βέλτην σου οὔτε χωρὶς τὴν βέλτην σου, δὲν θὰ ἀπαμακρυνθῆς ἀπὸ τὴν καλὴν αὐτὴν συνήθειαν καὶ πράξῃν. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ γνώρισμα τῆς συνήθειας. Καὶ ὅπως συμδάνει πάντοτε, ὅτι καὶ νὰ γίνῃ, δὲν ἀνέχεσαι νὰ προσευχηθῆς μετὰ ἀντιπα χεῖρα, ἀπὸ τὴν στιγμήν ποῦ αὐτὸ σοῦ ἔγινε πλέον συνήθεια. Ἔτσι καὶ μετὰ τὴν ἐλεημοσύνην, ἂν ἐπιθάλης εἰς τὸν ἑαυτὸν σου αὐτὸν τὸν νόμον, ἐκὼν ἔκων θὰ τὸν ἀκολουθῆς κάθε ἡμέραν, αὐρόμενος ἀπὸ τὴν συνήθειαν.

Ἡ προσευχὴ εἶναι φωτιά, ὅταν μάλιστα ἀναπέμψεται ἀπὸ ψυχὴν ὑψηλὴν καὶ ἀγρυπνοῦν. Ἐ Ἄλλὰ αὐτὴ ἡ φωτιὰ χρειάζεται καὶ ἔλαιον διὰ νὰ φθάσῃ νὰ φωτίσῃ τοὺς αὐρανοὺς ὁλοῦς. Ἐλαιον ὁμως τῆς φωτιᾶς αὐτῆς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἐλεημοσύνη. Νὰ χορηγήῃς, λοιπὸν, ἐφθονὸν τὸ ἔλαιον, διὰ νὰ εὐφρανθῆς μετὰ τὴν πράξιν σου αὐτὴν καὶ νὰ ἐκτελέσῃς τὰς προσευχάς σου μετὰ μεγαλιτέραν παρησίαν καὶ περισσοτέραν προθυμίαν. Ὅπως, δηλαδὴ, αὐτοὶ ποῦ δὲν ἔχουν εἰς τὸ ἐνεργητικὸν των καρμίων καλὴν πράξιν, δὲν δύνανται νὰ προσευχηθῶν καὶ μετὰ παρησίαν, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποῦ ἔφερον εἰς πέρας κάποιο ἐνεργητικὸν ἔργον καὶ μετὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτὴν προσέρχονται νὰ προσευχηθῶν, εὐφραίνονται ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ κατορθώματος αὐτοῦ, κάμνουν τὴν ἱκεσίαν μετὰ μεγαλιτέραν προθυμίαν. Ἡ Διὰ νὰ γίνῃ, λοιπὸν, καὶ εἰς τοῦτο δυνατωτέρα ἡ προσευχὴ μας, καθὼς ἡ ψυχὴ μας εὐρίσκειται ἐν ἐγγηγόσει κατὰ τὴν βέλτην, ἐνθυμουμένη τὰ κατορθώματα, νὰ ἐρχώμεθα εἰς τὰς προσευχὰς μετὰ ἐλεημοσύνην καὶ νὰ φυλάττωμεν εἰς τὴν μνήμην μετὰ ἀκρίβειαν ὅλα ὅσα ἔχουν

λεχθή. Και πρό παντός άλλου, σὺς παρακαλῶ, νὰ διατηρῆτε διαρκῶς ζωντανὴν ἐκείνην τὴν εἰκόνα, ποὺ σὺς εἶπα διὰ τοὺς πτωχοὺς, οἱ ὅποιοι ἴστανται πρό τῶν θυρῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ἐκπληρῶνουν διὰ τὰς ψυχὰς τὴν ἀνάγκην, ποὺ ἐκπληρῶνει διὰ τὸ σῶμα ἡ κρήνη. Διότι ἂν αὐτὸ τὸ ἐνθυμώμεθα διαρκῶς καὶ ἀσπλύνωμεν συνεχῶς τὸν λογισμόν μας, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὰς προσευχὰς μας μὲ καθαρὸν καρδίαν, καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν μεγάλην παρηγοίαν καὶ νὰ κερδίσωμεν τὴν βασιλείαν τῶν αἰώνων, μὲ τὴν φιλοφροσύνην καὶ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εἰσαγωγή

Πολλὴ τυχὴ εἰς τὰς ἡμέλιας τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου παραποιεῖται διὰ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἀποστολὴ τῶν λόγων τοῦ θεοῦ τὸν παρακληθεῖν πάντοτε μὲ τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον καὶ τὴν αὐτὴν προθυμίαν. ἀλλὰ πολλὰς φορὰς ἀντικρῖζε. τὸ ναὸν κενόν καὶ μικρὰν τὴν συνέθεσιν τῶν πιστῶν. Τὰ ἴδιον αὐτὸ θέμα τοῦ ἀπαρχαίου καὶ εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς παρούσης ἡμέλιας, εἰς τὴν ὁποίαν, ἀπειθυνομένως πρὸς τοὺς συγκανθρωπίνους Χριστιανοὺς, τοὺς καταλογίζει μεγάλην εὐθύνην διὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἂν δεικνύουν τὸ ἀνάλογον ἐνδιαφέρον καὶ ἂν καταβάλλουν τὴν ἀπαιτούμενην φροντίδα διὰ νὰ προσελκύσῃσι καὶ τοὺς ἀποσπᾶζόντας ἰδελφοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος, ὁ Χρυσοστόμος ἐπιτιμᾷ, διὰ μακρῶν τῶ ἐδάφειν, ἂν τὸν κινήσῃ ἡ ἐχθρὸς σου, φέμιζε αὐτόν, ἂν διέψῃ, ποτίζε αὐτόν, κοδο γὰρ ποιοῦν ἄνθρωπος πύρρῃ σφοδραίᾳ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγῶνι τὸ κακόν (Ρωμ. 12, 20-21), καὶ ἐπιτιμᾷ εἰς τυχόν κατὰ τοῦ Παύλου διατυπωθεῖσάντας κατηγορίας, παρὶ ἀντιφάσεως διαλαμβάνομένην εἰς τὸ ἐδάφειον τούτο, καίτις δὲ πρὶ ἡμέλιαν μὲ μικρῶν νοσησίαν παρὶ ἀνεξικκατίας.

Ὅσον ἀφορᾷ διὰ τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐξεπονήθη ἡ οἷς ἔστι ἡμέλιας, ἂν θυνηθεὶς νὰ ἐπιμαρ, τίποτε μὲτὰ θεοδικίας. Ἐάν ὅμως ἀποσπῶμεν εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἡμέλιας καὶ μάλιστα εἰς τὰ περὶ ὁμοεισεύριου, θεάτρων, πανηγύρων, ἀγορῶν, πολυσηχάσττων ἔδων καὶ αἰσθητὰ λεγόμενα, μάλιστα ὅτι πρέπει νὰ διαγῶμεν δι. αὐτα, ἐλάττω εἰς τὴν Κοινοκταντινούπολιν, μετὰ τὸ 318.

ΟΜΙΛΙΑ

157 Α ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΗ ΠΡΟΣΕΛΘΟΝΤΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΝ
ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΝ ΡΗΞΙΝ, ΠΟΥ ΛΕΓΕΤΙ. «ΚΑΝ ΠΕΙΝΑ Ο
ΕΧΘΡΟΣ ΣΟΥ ΔΙΑΣ ΨΩΜΙ ΚΑΙ ΤΡΟΦΗΝ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ»¹ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ
ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΝΗΣΙΚΑΚΩΜΕΝ.

Φαίνεται πώς δὲν ἀφέλῃσα εἰς τίποτε, ὅταν ἀπηύθυνα πρὸς ὑμᾶς μακρὸν λόγον κατὰ τὸ παρελθὸν διὰ νὰ ἔχητε προθυμίαν νὰ ἐρχεσθε εἰς τὰς συγκεντρώσεις. Πάλιν ἡ ἐκκλησία μας εἶναι ἕρημος τῶν τέκνων τῆς. Διὰ τοῦτο ἀναγκάζομαι καὶ πάλιν νὰ φωνῶ πιεστικῶς καὶ θαρῶς, νὰ ἐπιτιμῶμαι τοὺς παρόντας καὶ νὰ θέωω ὅπο κατηγορίαν τοὺς ἀπόντας. Τοὺς τελευταίους μὲν, διότι δὲν ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν ταπειλιάν των, Ἐ εἰσὶς δὲ διότι δὲν ἀνελάθετε τὴν σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν σας. Ἀναγκάζομαι νὰ φωνῶ θαρῶς καὶ πιεστικῶς ἕχι χάριν τοῦ ἑαυτοῦ μου ἢ τῶν κτημάτων μου, ἀλλὰ πρὸς χάριν σας καὶ χάριν τῆς σωτηρίας σας, τὴν ὁποίαν προτιμῶ ἀπὸ οἰουδήποτε ἄλλο πράγμα. Ὁποῖος θέλει ἄς ἀνακατήσῃ καὶ ἄς μὲ ἀνομάσῃ φορτικὸν καὶ ἀδύαντροπον, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν θὰ σταματήσω νὰ ἐνοχλῶ διὰ τὰ ἴδια πράγματα, διότι θεωρῶ τὴν ἀναισχυντίαν αὐτοῦ τοῦ εἴθους κάλλιστον πράγμα. Ἰσως βέβαια, ἰσως, ἔστω καὶ ἂν δὲν συμβῇ τίποτε ἄλλο, ἀφοῦ αἰσθανθήτε ἐντραπὴν δι' αὐτό, τὸ νὰ μὴ ἐνοχλήσθε διὰ τὸ ἴδιον συνεχῶς πράγμα, νὰ ἀναλάβετε κάποτε τὴν φροντίδα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν σας. Ἐ Τί μὲ ἀφελούν οἱ Ἕταιμοι, ὅταν εἰσὶς μὲν δὲν θὰ εἶς ἰδῶ νὰ προκόπτετε εἰς τὴν ἀρετήν; Ποία ἢ βλάβη μου ἀπὸ τὴν σιγὴν τῶν ὄσων μὲ ἀκούουν, ὅταν ἰδῶ ἀξενωμένην τὴν εὐλάβειαν αὐτῶν; Ἐταίμος διὰ τὸν ὀμιλοῦντα δὲν εἶναι τὰ χεφοκροτήματα, ἀλλὰ ὁ περὶ τὴν εὐσέβειαν ζῆλος τοῦ ἀκροατηρίου, ἕχι ὁ θάρυθος κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀκροάσεως, ἀλλὰ ἡ προσοχὴ εἰς τὰς ὄρας. Αἱ ἐπευφημίας βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα, διακύνονται εἰς τὸν ἀέρα καὶ χάνονται, ἀλλὰ τὸ νὰ κάμνη τις καλύτερους ὄσους τὸν ἀκούουν, φέρει καλύτερον καὶ ἀθάνατον μισθὸν εἰς τὸν ὀμιλοῦντα καὶ εἰς ὄσους πείθονται εἰς τὰ λεγόμενά

1. Ρωμ. 12, 20.

του. Ο Ήθαινας των έπειρημένων σας κάνει σπουδαίον έδω μέσα τόν όμιλήτην, ενώ ή εύλάβειαι τής ψυχής σας δι-
δει πολύ σπουδαίαν θέσιν ενώπιον του θήματος του Χρι-
στού εις τόν διδάξαντα. "Όστε, άν-κωνίς σας αγαπή τούς
ρήτορας, άς μή τούς αγαπή από τας έπειρημάς, αλλά
από τήν ύφέλειαν που προκαλούν εις τούς άκροατάς. Δέν
είναι τυχαίον κακόν να παραμελωμέν τούς άδελφούς μας,
άλλά συνεπάγεται κάλασιν βαρείαις και αναπόφευκτον τι-
μωρίαν, όπως γίνεται φανερόν από τήν παραβολήν του
Χριστού δι' εκείνον που κατέχωσεν εις τήν γήν τό τάλαν-
τον. Δέν κατηγορήθη καθόλου διά τήν ζωήν του, ούτε έγι-
νε κάποια άπάτη άκ μέρους του ως προς τήν καταθέσιν,
αφού τήν έπίτροπείην εις τό άκέραιον. Ε άλλα άπεδείχθη
κακός ως προς τήν προστάθειον διά τήν αόξην τής πα-
ρακαταθήκης, διότι δέν διπλοσάσασε τό ποσόν που του ένε-
πιστεύθησαν, και διά τούτο έτακωρέτω. Από αυτό γίνεται
φανερόν, ότι και άν άκόμη ήμάς ημεροτέρωμεν να εμάθα
σπουδαίαι και συγκροτημένοι πνευματικώς και έχωμεν
πολλήν έπίθυμιαν περί τήν άκρόασιν των Άγιων Γραφών,
αυτό δέν φθάνει διά τήν σωτηρίαν μας. Είναι ανάγκη να
διπλοσάσωμεν τήν παρακαταθήκην, και γίνεται διπλή, δ-
ταν μαζί με τήν ιδίην μας σωτηρίαν, αναλάβωμεν και τήν
φροντίδα των άλλων. Διότι και εκείνος ειπεν' «Ίσού, έχεις
τό Ίσκόν σου».² Άλλά δέν έφθασε αυτό μόνον προς δικαι-
ολογίαν. «Διότι έπρεπε», λέγει, «ού να καταθέσθεις εις τούς
τραπέζιτας τό δοθέν τάλαντον».³ 13^a Α και τώρα κύτταξε
πόσον ελαφρά είναι αι έπιτογαί του Θεού. Οι άνθρωποι δ-
ταν δανείζουιν χρήματα καθιστούν υπεύθυνους διά τήν απαί-
τησιν τούς δανείζοντας τά χρήματα του κυρίου των. Συ κα-
τέβαλες, σύ, λέγει, και να τά ζητήσης όπισω. Έγώ δέν έχω
τίποτε να κόμω με τόν λαόντα. Ο Θεός όμως δέν κάνει
έτσι, αλλά σε προτρέπει μόνον να καταβάλής και δέν σε
καθιστά υπεύθυνον τής απαίτησως. Διότι ό όμιλών έχει άρ-
μοδιότητα να σε συμβουλεύσει και όχι να σε πείση διά τής
βίας. Σε κόμω μόνον υπεύθυνον, λέγει, τής καταβολής και
όχι τής απαίτησως. Τί ελαφρότερον από αυτό; Άλλά έ-
μως ό δούλος άνομάσε σκληρόν τόν τόσον φιλόανθρωπον
και ήμερον κύριόν του. Ε Αύται είναι, βέβαια, αι συζητείται
των άγγελικών και ραββίνων ήθηρικών, μεταβάτουν, δη-
λαδή, πάντοτε εις τούς κυρίους των τας άφορμάς των ίδι-

2. Ματθ. 25, 36.

3. Ένθ. 4ν. στ. 27.

κών των λαών. Διά τούτο και αυτός τούς έδενε και τούς
έβασάνισε και τούς έξεσθενόουξεν εις τό ακάτος τό έξώ-
τερον. Λοιπόν, διά να μη πάθωμεν και ήμείς τό Ίθον, άς
επαυθώσωμεν τήν διδασκαλίαν εις τούς άδελφούς, είτε πει-
θοντα, είτε όχι. "Αν πεισθώσθ ή άφέλησούν και τόν ένω-
τόν των και ήμάς. "Αν δέν πεισθώσθ διά μέν τόν έαυτόν
των έχουιν εξησφαλισμένη τήν κόλασιν, ενώ ήμάς δέν ημε-
πορούν να μάς παρασλάβωσιν ούτε κατά τό παροικιόν.
Ημείς συμβουλεύσατες αυτούς έκάμαμεν τό καθήκον μας,
Ο έν όμως δέν έπίσθησεν, δι' ήμάς δέν προκύπτει καμ-
μία θλάση από αυτό. Διότι εγκλήμα δέν είναι τό να μη
πίσσης, αλλά τό να μη συμβουλεύσης. Μετά τήν παραι-
νεσιν και τήν συμβουλήν τήν αδικήσων και συνεχή, ή λο-
γοσοσία ενώπιον του Θεού δέν άνήκει εις ήμάς, αλλά εις
αυτούς. "Ηθέλα να γνωρίζω με άκρίθειαν ότι τούς συμβου-
λεύετε, και άν αυτοί έμμένουν εις τήν ραθυμίαν των, και
δέν θα σας ένοχλήσω ποτέ. "Όμως φοδοῦμαι τώρα ότι λό-
γω τής Ιδικής σας ύπεροφίας και άμελείας μένουσ άδιόρ-
θωτοι. Διότι είναι άπίθανον ένας άνθρωπος που συνεχώς
δέχεται παραινήσεις και διδασκαλίαις Δ να μη γίνη καλύ-
τερος και να μη βείρη μεγαλύτερον ζήλον. Η παρομία
που θα ειπω είναι λαϊκή, αλλά εικονίζει άκριβώς τό
πράγμα: «Η σταγόνα τό νερό, λέγει, τήν πέτρα τρώγει,
όταν πίπτει συνεχώς» και όμως, τί είναι τό μαλακόν από
τό νερό και τί πιο σκληρόν από τήν πέτραν; Παρά τούτα,
ή διάρκεια ένίκησε τήν φύσιν. Και άν ή φύσις ήττάται από
τήν έπιμονήν, πολύ περισσότερο ήμπορει αυτή να υκηση
τήν διάθεσιν. Ο Χριστιανισμός, αγαπητοί μου, δέν είναι
πατινίδι, ούτε έροστέχνια. Άλλά, ενώ συνεχώς τά λέγω
δλ' αυτά, δέν κόμω τίποτε.

Ε Πώς θέλετε να μη στενοχωρούμαι, όταν σκέπτομαι
ότι εις τά πανηγύρια τά πλήθη όμοιάζουιν ώσόν άπέρον-
τοι βάλασαι, ενώ έδω τώρα δέν μαζεύεται ούτε τό πλέον
ελάχιστον τμήμα που πλήθος έκείνου; Πού είναι τώρα
αυτοί που μάς ένοχλούν συνεχώς κατά τας έορτάς; Εκεί-
νους έπείζω και δι' έκείνους δόδρομαι, όταν σκέπτομαι
έκείνο τό πλήθος που χάνεται από τούς ωλοζόμενους, τήν
ζημίαν των άδελφών που ύφίσταται και πώς ή σωτηρία
προορίζεται δι' άλλους, ενώ τό μεγαλύτερον μέρος τής
Έκκλησίας όμοιάζει με νεκρόν και άκίνητον σώμα. Και τί
μάς νοιάζει, θα ειπήτε; Πρό πάντων ζωείς πρέπει να νοιά-
ζεσθε που δέν ενδιαφέρεσθε, 13^b Α που δέν παραινείτε και
δέν συμβουλεύετε, σεις που δέν χρησιμοποιείτε καταναγ-

κοσμών, δὲν σὺρετε θίασα καὶ κατέχευθε ἀπὸ πολλῆν ἀ-
 διαφορίαν. Ὁ Χριστὸς κατέστησε φανερὸν ὅτι δὲν πρέπει
 καεῖς νὰ εἶναι χρήσιμος μόνον εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ
 καὶ εἰς τοὺς πολλούς, ὠνομάσας τοὺς χρησίμους θίας καὶ
 ζῶντῃ καὶ φῶς.⁵ Αὐτὰ εἶναι χρῆσιμα καὶ ὠφέλιμα καὶ διὰ
 τοὺς ἄλλους. Πραγματικὰ, ὁ λύχνος δὲν φέγγει διὰ τὸν ἑ-
 αυτὸν του, ἀλλὰ διὰ τοὺς καθήμενους εἰς τὸ σκότος. Καὶ
 σὺ εἶσαι λύχνος, οὐχὶ διὰ νὰ ἀπολαύσῃς μόνος σου τὸ φῶς,
 ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπαναφέρῃς ἐκεῖνον τὸν ξεστρατισμένον. Ἔ Τί
 τὸ θελῶς, ὅταν εἶσαι λύχνος δὲν φωτίζῃ τὸν καθήμενον εἰς
 τὸ σκότος; Εἰς τί χρησιμεῖ ἀντιτολῶν ὁ Χριστιανός,
 ὅταν δὲν κερδίζῃ καὶ δὲν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ἀρετὴν κανέ-
 να; Τὸ ἀλάτι, ἐπίσης, δὲν διατηρεῖται διὰ τὸν ἑαυτὸν του,
 ἀλλὰ διατηρεῖ τὰ οὐρετώτα σώματα καὶ δὲν τὰ ἀφίνει νὰ
 διαλυθοῦν καὶ νὰ χαθοῦν. Λοιπὸν καὶ εὐ, ἀφοῦ ὁ Θεὸς σὲ
 ἐπλασεν ἀλάτι πνευματικόν, τὰ σώτια μέλη, δηλαδὴ τοὺς
 ἀδιαφόρους καὶ θανατούσους ἐκ τῶν ἀδελφῶν σφίξε τους καὶ
 συγκεντρώσέ τους καὶ ἀπάλλαξέ τους ἀπὸ τὴν ραθυμίαν,
 σὸν ἀπὸ κάτι σώτιο, καὶ ἐνωσέ τους μετ' τὸ ὑπόλοιπον σώ-
 μα τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο ἐπίσης καὶ σὲ ὠνομάσε ζῶ-
 ντῃ, διότι ἡ ζῶντῃ δὲν ἐπιφέρει ζῶμισιν εἰς τὸν ἑαυτὸν της,
 ἀλλὰ εἰς τὸ ὑπόλοιπον φῶσιμα, τὸ πολὺ καὶ ἀυπολόγι-
 στον, αὐτὴ ἡ μικρὰ καὶ ἀσημαντός. Ἐ ἴτοι λοιπὸν καὶ
 σεις, ἂν καὶ ὀλίγοι κατὰ τὸν ἀριθμὸν, εἰσαθε πολλοὶ καὶ δυ-
 νατοὶ κατὰ τὴν πίστιν καὶ γίνεσθε οἱ ἐκτελεστοὶ τῆς θελή-
 σιας τοῦ Θεοῦ. Ὅπως ἡ ζῶντῃ δὲν ἐξαφανίζεται ἐξ αἰτίας
 τῆς μικρότητός της, ἀλλὰ δρᾷ χάρις εἰς τὴν ἐμπεριχομέ-
 νην εἰς αὐτὴν θερμότητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς ποιότητός
 της, ἴτσι καὶ σεις θὰ ἡμυροῦσατε εἰς πολὺ περισσοτέρους
 νὰ ἐπαναφέρετε τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τοῦ Θεοῦ, ἂν βελήσατε.
 Πισθῶς νὰ ἰσχυρισθοῦν ὅτι πταίει τὸ καλοκαίρι, διότι,
 πραγματικὰ, ἀκούω καὶ τοῦτο νὰ λέγεται, ὅτι εἶναι πολὺ
 πνηγρὰ καὶ ἀφόρητος ἡ ζῶντῃ τῶρα καὶ δὲν ἡμυροῦν νὰ
 στριμώχνονται καὶ νὰ στενοχωροῦνται μέσα εἰς τὸ πλῆ-
 θος, νὰ πλημμυρίζουν ἀπὸ πανταῦ εἰς τὸν ἰδρωτὰ καὶ νὰ
 αἰσθάνονται ἀγχος ἀπὸ τὴν ζῶντῃ καὶ τὴν στενοχωρίαν.
 Πραγματικὰ, πιστεύσατέ με, ἐντρέπομαι δι' αὐτούς. Ἐ Γυ-
 ναίκεα τὰ καμώματα καὶ ὅτε αἱ προφάσεις αὐτοὶ εἶναι
 ἀρκεταὶ εἰς ἐκεῖνας πρὸς συγγνώμην, μαλινότι τὰ σώματα
 των εἶναι ασθενέστερα καὶ πλέον ἀδύνατος ἡ φύσις των.
 Παρ' ὅλον ὅτι εἶναι ἀσχῶρον νὰ δίδῃ καεῖς ἀπάντησιν εἰς

4. Πρὸς Ματθ. 5, 18 - 14 καὶ 12, 38.

τὰ ἐπιχειρήματά των αὐτὰ, ἐν τούτοις εἶναι ἀνοηκοῖον.
 Ἐάν αὐτοὶ προφασίζονται τέτοια καὶ δὲν κοκκινίζουν, ἡμεῖς
 πολὺ περισσοτέρον δὲν πρέπει νὰ ἐντριπνόμεθα ἀντιλέγον-
 τες εἰς τὰ ἐπιχειρήματά των. Τί νὰ ἐπιμνησκώ, λοιπὸν, πρὸς
 αὐτούς ποὺ προβάλλουν αὐτὰς τὰς δικαιολογίας; Θέλω νὰ
 τοὺς ὑπενθυμίσω τοὺς τρεῖς παῖδας ποὺ ἐβόλοκοντο εἰς τὴν
 φλόγῃ τῆς κἀμίνου, οἱ ὅποιοι ἐλέοντες νὰ τοὺς περιου-
 κλῶντῃ ἢ φωτίζῃ ἀπὸ πανταῦ καὶ νὰ τοὺς γλύκῃ τὸ στόμα,
 τὰ μάτια καὶ νὰ μπαίνῃ ὡς καὶ εἰς τὴν ἀνεκτιστὴν των, δὲν
 ἐφαλλαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἔδην τὴν δημιουργίαν, ἀλλὰ σὸν
 νὰ εὐρίσκοντο μέσα εἰς ἕνα λεμίνα καὶ οὐχὶ εἰς τὸ μέσον
 τῆς πυρᾶς μετ' ἁλλήν προθυμίαν ἔμνον τὸν κοινὸν Δε-
 σπότην.⁶ Καὶ κοντὰ εἰς τοὺς τρεῖς αὐτοὺς παῖδας ἀναμνη-
 σθήτε τοὺς λέοντας τῆς Βαβυλώνας, τὸν Δαυιδᾶ καὶ τὸν
 Λάκκον τῶν λέοντων.⁷ Καὶ οὐχὶ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ κά-
 ποιοι ἄλλοι Λάκκον καὶ κάποιοι ἄλλοι προφήτην καὶ τὴν
 λάσπην ποὺ ἐπνίγειν ἔως τὸν λαῖμόν τὸν ἱερῶν ἀπαιτῶ
 νὰ ἐνδυμῆθῃτε ἐπίσης.⁸ Καὶ ἀφοῦ ἀφήσω τοὺς Λάκκους,
 ἴσο Ἄθλω νὰ εἰσάγω εἰς τὸ δεσμητήριον αὐτοῦ ποὺ προ-
 βάλλουν ὡς πρόσχημα τὴν ζῶντῃ καὶ νὰ τοὺς δείξω ἐκεῖ
 τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν⁹ δεμένους εἰς τὸ ξύλον,¹⁰ γεμά-
 τους μώλωπας καὶ τραύματα καὶ μετ' ἀκαταξίασμένον τὸ
 σῶμα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν πληγῶν νὰ ἔμνον τὸν Θεὸν εἰς
 τὸ μέσον τῆς νυκτός καὶ νὰ ἐκτελοῦν τὴν ἱερὰν ἐκείνην
 ὀλουκτίαν. Πῶς, λοιπὸν, δὲν εἶναι ἄστονον οἱ μὲν ἅγιοι
 ἐκεῖνοι παραθεσόμενοι εἰς τὴν κἀμινον, εἰς τὴν φωτιάν, εἰς
 τὸν Λάκκον, εἰς τὰ θῆρια, εἰς τὴν λάσπην, εἰς τὸ δεσμη-
 τήριον, τὸ ξύλον, τὰς πληγὰς, τὰς φυλακὰς καὶ τὰ ἄλλα
 ἀφόρητα θεινά, νὰ μὴ διαμορτύρουνται καθόλου δι' ὅλα αὐ-
 τὰ, ἀλλὰ μετ' ἁλλήν προθυμίαν καὶ εὐχαρίστησιν ἐφαλλαν
 συνεχῶς ἱερὰς ἑμνας καὶ ἔλαγον προσευχὰς, Ἐ ἐνὶ ἡμῖν,
 χωρὶς νὰ ὑπομεινωμένον κόνειν ἀπὸ τὰ μικρὰ ἢ μεγάλα κα-
 κά ποὺ ἀπυρθιμώσασιν, παραμελῶμεν τὴν σωτηρίαν μας
 λόγῃ ζῶντῃ καὶ ἰδρωτός καὶ ἐγκαταλείπομεν τὰς συνάξεις
 καὶ πλανώμεθα ἔξω καὶ φθειρόμεθα εἰς συγκεντρώσεις ποὺ

5. Πρὸς Δαν. 3 ἐξ.

6. Πρὸς ἐνθ. ἀν. 6, 24 ἐξ.

7. Πρὸς ἱερ. 45, 6 ἐξ.

8. Πρὸς Πρὸς. 16, 24 ἐξ.

9. Πρόκειται διὰ τιμαρτυρικῶν ὄργανων, εἰς τὰ ὅποια προσεδέοντο οἱ
 πῆδες τῶν κρατουμένων, ὅστε νὰ μὴ ἡμυροῦν πλέον νὰ κινήθω καθόλου
 καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ μαρτύριον των ἀπέλειπε ὑπερῶρον.

δέν τὰς χαρακτηρίζει τίποτε τὸ ὀπίς· Τόση εἶναι ἡ δρασιὰ τῶν θείων λόγων καὶ οὐ προβάλλει ὡς δικαιολογίαν τὴν ζήτην· «Τὸ νερὸ ποῦ θὰ τοῦ δώσω ἐγώ», λέγει ὁ Χριστὸς, «θὰ μεταβληθῆ μέσα του εἰς πηγὴν νεροῦ ποῦ δέν θὰ στερεύη, ἀλλὰ θὰ ἀναβλύσῃ καὶ θὰ πρῶξ καὶ θὰ τρέχῃ πάντοτε διὰ τὴν παρέχῃ ζωὴν αἰώνιον».·⁹· Καὶ πάλιν «Ἀπὸ τὴν καρδίαν καὶ τὰ ῥῆθρα τῆς ψυχῆς ἐκεῖνου, ποῦ πιστεύει εἰς ἐμέ, σύμφωνα με τοὺς λόγους τῆς Γραφῆς θὰ τρέξουν ποταμοὶ ὕδατος, ποῦ θὰ εἶναι πάντα τρεχοῦμενον διὰ τὴν ποίεσται ὄχι μόνον ὁ ἴσιος, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ποῦ ἔρχονται εἰς σχέσιν μαζί του».·¹⁰· Ἀποῦ λοιπόν, ἔχῃς πηγὰς καὶ ποταμοὺς πνευματικῶν, πές μου, Ἦ φοβεῖσαι τὴν σωματικὴν ζήτην;

Εἰς τὴν ἀγορὰν ὅμως, ὅπου τόσος θόρυθος καὶ τόση στενοχωρία ὑπάρχει καὶ πολλὴ ζήτη, πές μου, διατί δέν προβάλλεις τὴν ζήτην καὶ τὴν πνιγρὰν ἀτμόσφαιραν; Καὶ δέν ἔμπορεῖς, θέβαια, νὰ ἰσχυρισθῆς αὐτὸ, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖ ἔμπορεῖς νὰ ἀπολαμδάνῃς ψυχρότερον ἀέρα, ἐνῶ ἐδῶ ἔχει συγκεντρωθῆ ὅλη ἡ ζέση. Ἀλλὰ συμβαίνει ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον, ἐδῶ καὶ λόγῳ τοῦ πλοκαστρώτου διαπέδου καὶ λόγῳ τῆς κατασκευῆς τοῦ κτιρίου τῆς ἐκκλησίας (εἶναι πανύψηλον) ὁ ἀέρας εἶναι ἐλαττωρότερος καὶ ψυχρότερος, ἐνῶ εἰς τὴν ἀγορὰν εἶναι παντοῦ πολὺς ὁ ἥλιος, πολλὴ στενοχωρία, καπνός, σκόνη καὶ πολλὰ ἄλλα χειρότερα ποῦ ἐπιτείνουν τὴν ἀήθλιαν. Ἐπομένως, εἶναι φανερόν ὅτι αἱ παράλογοι αὐτὰ προφάσεις προέρχονται ἀπὸ τὴν ραθυμίαν καὶ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς ψυχῆς, ποῦ ἔχει χάσει τὴν φλόγα τοῦ Πνεύματος.

Αὐτὰ τὰ λέγω ἀπειτηνόμενος ὄχι τόσο πρὸς ἐκεῖνους, ὅσον πρὸς σὰς ποῦ δέν τοὺς ἀποσιπᾶτε καὶ δέν τοὺς ἐμπνῶτε ἀπὸ τὴν ραθυμίαν των καὶ δέν τοὺς ἔλκετε πρὸς αὐτὴν τὴν σωτηρίαν τράπεζαν. Καὶ οἱ βούλοι, ποῦ ἔχουν νὰ διακτεριαιοῦσιν κοινὴν ἐργασίαν, καλοῦν τοὺς συναδέλφους των. Ἐσεῖς ὅμως ποῦ πρόκειται νὰ ἐπιτελέσετε τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν περιφρονεῖτε τοὺς ὁμοδόλους σας, ποῦ χάνουν τὸ κέρδος ἀπὸ αὐτὴν. Θὰ εἰπῆτε· καὶ ἂν δέν θέλουν; Ἐ Κάμετέ τοὺς νὰ θέλουν με τὴν συνηχί πείσιν σας. Ἄν σὰς ἴθουν συνεχῶς ἀπὸ ἐπάνω των, ὀπωθήσονται θὰ θελήσουν. Ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι πρόσχημα καὶ πρόφασις. Πόσαι ἐδῶ μέσα εἶναι πατέρες καὶ δέν ἴστανται

9α. Ἰωάν. 4, 14.
10. Ἰωάν. 4, 7, 88.

δίπλα των οἱ υἱοὶ των; Μήπως εἶναι δύσκολον νὰ ἐπιπράσῃς καὶ τὰ παιδιὰ σου; Εἶναι λοιπόν φανερόν ὅτι οἱ πολλοὶ ὄχι μόνον διὰ τὴν ραθυμίαν των, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἰδιόκην μας ἀδιαφορίαν μένουσιν ἐδῶ. Ἀλλὰ ἂν δέν τὸ ἀκάματε πρωτύττερα, κάμετέ το τώρα καὶ ἄς ἔρχεται ὁ καθένας εἰς τὴν ἐκκλησίαν με συνουσίαν, ὁ πατέρας με τὸν υἱόν, ὁ υἱὸς με τὸν γεννήτορα, οἱ ἄνδρες με τὰς γυναῖκας των καὶ αἱ γυναῖκες με τοὺς ἀνδράς των, ¹⁶¹· Ἄ καὶ ὁ κύριος με τὸν δούλον του, ὁ ἀδελφός με τὸν ἀδελφόν, ὁ φίλος ἄς ἐσπικώη τὸν φίλον καὶ ἄς τὸν παρορμηθῆ διὰ τὴν συγκέντρωσίν μας ἐδῶ. Καὶ ὄχι μόνον τοὺς φίλους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐχθρούς ἄς καλέσωμεν εἰς τὸν κοινόν τοῦτον θησαυρὸν τῶν ἀγαθῶν. Ἄν ἴδῃ τὴν πρόνοιάν σου ὁ ἐχθρός, θὰ σταματήσῃ ἡ ἐχθρὰ του ὀπωθήσεται. Νὰ εἰπῆς πρὸς αὐτὸν δέν ἐντρέπεσαι τοὺς Ἰουδαίους, δέν κοκκίνεις ποῦ αὐτοὶ φυλάττουν με τὴν ἀκριβείαν τὰ Σάββατα καὶ ἀπέχουν ἀπὸ τὸ εἶδῆν ἀπὸ κάθε ἐργασίαν; Μόλις ἴδουν τὸν ἥλιον νὰ πορεύεται πρὸς τὴν δύσιν ἀπὸ τὴν Παρασκευὴν διακόπτουν καὶ συμβόλαια καὶ ἀγοραπωλησίας. Ἐ Ἀκόμη καὶ ἂν ἀγοράσῃ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς κάτι πρὸ τῆς ἑσπέρας καὶ εἴθῃ τὴν ἑσπέραν κομίζων τὸ ἀντίτιμον, δέν ἀνέχονται νὰ τὸ λάβουν οὔτε δέχονται τὰ χρήματα. Καὶ τί ἀμιῶν περὶ τιμῶν ἐμπορευμάτων καὶ συμβολαίων; Καὶ θησαυρὸν ἀκόμη ἂν πρόκειται νὰ λάβουν, προτιμοῦν νὰ χάσουν τὸ κέρδος παρὰ νὰ καταπατήσουν τὸν νόμον. Ἐπειτα οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἂν ἀκόμη μάταια τηρῶν τὸν νόμον, εἶναι τόσοσ ἀκριβεῖς καὶ δέχονται καὶ τὴν φυλάκισιν των καὶ ἄς μὴ τοὺς ὠφελῆ καθόλου, ἀλλὰ τοὺς βλάπτει, ἐνῶ ἐσῶ, ποῦ ἔχεις κάτι ἀνώτερον ἀπὸ τὴν οὐκίαν τοῦ Νόμου, ποῦ κατη-ἐνώθης νὰ ἴδῃς τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, ἐσῶ ποῦ ἀνήκεις εἰς τὴν ἀδρανῆ πολιτείαν, Ἦ δέν ἐπιδικεῖς αὐτὸ ἐκὼ τὴν προθυμίαν ἐκείνων ποῦ μένουσιν ἄσκοπα προσηλωμένοι εἰς τὴν κοκίαν, σὺ δὲ ὁ ὁποῖός κατέχεις τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἐνῶ καθεῖσαι ἐδῶ δι' ἓνα μικρὸν διάστημα τῆς ἡμέρας, δέν ἔχεις τὴν ὑπομονὴν οὔτε τοῦτο νὰ τὸ καταναλώσῃς διὰ τὴν ἀκράσειν τοῦ θείου λόγου; Ποίος συγχωρήσας θὰ τύχῃ, πές μου; Ποῖαν θὰ ἔχῃς δικαιολογίαν εὐλογον καὶ δικαίαν νὰ ἐπικαλεσθῆς; Δέν εἶναι δυνατόν, ἀσφαλῶς δέν εἶναι δυνατόν, ὁ τόσοσ ἀμελής καὶ ραθυμὸς νὰ εὕρῃ ποτὲ συγγνώμην, ἀκόμη καὶ ἂν προβάλλῃ ὀπτερούς δικαιολογίας προερχομένας ἀπὸ τὰ ἐπιγεία πράγματα. Δέν γνωρίζεις ὅτι, ἂν ἔλθῃς καὶ προσκυνήσῃς τὸν Θεόν καὶ μετάσχῃς τῆς ἐδῶ συγκέντρωσας, τὰ προβλήματα

πού σὲ ἀποσχολοῦν θά πάροιν καλύτερον τροπήν; Ἐχεις διοικητικὰς φροντίδας; Δ Δι' αὐτὰς ἀκριβῶς, εἶπα ἐδῶ καὶ θά κερδίσης τὴν ἐννοίαν τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν διακριθὴν σου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ θά ἀντεπεξέλθῃς μὲ ἀσφάλειαν καὶ θά ἔχῃς σύμφωνον τὸν Θεόν καὶ θά εἶσαι ἀκαταγώνιστος ἀπὸ τοὺς δαίμονας, βοηθούμενος ὑπὸ τῆς θείας χειρὸς. Ἄν ἀπολαύσῃς πατρικὰς εὐχὰς, ἂν μετὰ σῆς κοινῆς προσευχῆς, ἂν ἀκούσῃς λόγια τοῦ Θεοῦ, ἂν ἐξασφαλίσῃς τὴν βοήθειάν του, ἂν ὀπιλιθῆς μὲ τούτα τὰ ὅπλα καὶ κατέλθῃς εἰς τὸν στίβον, οὔτε ὁ διάβολος θά ἠμπορήσῃ ποτὲ νὰ σηκώσῃ ἐλάμια ἐπάνω σου, οὔτε οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι, πού προσπαθοῦν νὰ σὲ ἐπιηρέσουν καὶ νὰ σὲ συκοφαντήσουν. Ἄν, ὅμως, ἀπὸ τὸ σπῆτι σου ὀπάγῃς εἰς τὴν αγοράν καὶ εὐρεθῇς γυμνὸς ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὅπλα, Ε θά γίνῃς εὐάλωτος ἀπὸ δίκους πού σὲ ἀντιμάχονται. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰ κοιναὶ καὶ εἰς τὰ ἰδιωτικὰ πράγματα μᾶς συμβαίνουν πολλὰ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν μας, ὅτιοι δὲν ἐπιροντίζομεν πρώτα διὰ τὰ πνευματικὰ καὶ ὕστερα διὰ τὰ διοικητικά, ἀλλ' ἀντεστρέφομεν τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἀξιών. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ φυσικὴ σερὰ καὶ ἡ τάξις τῶν πραγμάτων ἀνεστράφη καὶ τὰ πάντα εἶναι γεμάτα ταραχὴν. Πῶς, νομίζετε ὅτι δὲν θά πούεσο καὶ δὲν θά γαίωσῃ ἀπὸ ὀδύνης, ὅταν καταλάβω ὅτι εἰς περιήκωσιν πονηγυρισῶ, χωρὶς κανεὶς νὰ καλέσῃ, πρέχει ἅλη ἢ πόλις ¹⁶² Α καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ πανήγυρις καὶ ἡ ἑορτὴ καὶ ἂν καταπαυώσομεν ἀκόμη καὶ ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν καὶ διαρρήξωμεν τοὺς πνευμονὰς μας νὰ σὰς ἀναόλωμεν, κανεὶς δὲν θά μᾶς προσέξῃ; Αὐτὰ ὅλα τὰ σκέπτομαι πολυλόκις, ἀναστενάζω πικρὰ καὶ λέγω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου τί χρειάζεται ἡ παραίτασις καὶ ἡ συμβουλή, ὅταν τὰ πάντα γίνονται ἐκ μέρους σὰς ἀπὸ συνήθειαν καὶ μόνον καὶ δὲν γίνεσθε καθόλου προθυμότεροι ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν μας; Ὅταν, θηλασθῇ, διὰ τὰς ἑορτάς δὲν σὰς χρειάζεται καθόλου ἡ ἱσικὴ μας παραίτασις καὶ, ὅταν ἐκείναι περάσουν, δὲν ὠφελείσθε καθόλου ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν μας, δὲν θεωρεῖτε πράγματι περιττὸν τὸν λόγον μας πού ἀπευθύνεται πρὸς σὰς;

Β Πιθανὸν πολλοὶ ἀπὸ τὸ ἀκροατήριον νὰ πονοῦν, ἀκούοντες ὅλα αὐτὰ. Ἄλλὰ οἱ ἀδιάφοροι δὲν σκέπτονται ἔτσι. Διαφορετικὰ, θά ἐγκοπέλειπαν τὴν ὀλιγυρίαν, ὅπως καὶ ἡμεῖς πού μεριμνῶμεν κάθε ἡμέραν διὰ τὰ ζητήματά σας. Κερδίζεις ἀρὰ γε τόσα ἀπὸ τὰ ἔξωθεν ζητήματα, ὅσον ζημιώνεις τὸν ἑαυτὸν σου; Ἀπὸ καμμίαν ἄλλην οὐνεῖν ἢ συγκέντρωσιν δὲν λαμβάνεις τόσον κέρδος φεύγων, ὅσον

ἀπὸ τὸ νὰ συχνάζῃς ἐδῶ, εἴτε λέγεται δικαστήριον, εἴτε βουλευτήριον, εἴτε τὸ ἴδιον τὸ παλάτιον. Διότι εἰς ὅσους προσέρχονται ἐδῶ δὲν διδάσκομεν οὔτε τὴν διοικητικὴν ἐθνῶν καὶ πόλεων, οὔτε ὀργάνωσιν στρατοπέδων, ἀλλὰ ἄλλην ἐξουσίαν, πολὺ σεμνοτέραν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν βασιλικίαν. C Καλύτερα, δὲν διδάσκομεν ἡμεῖς, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος. Ποία εἶναι ἡ ἐξουσία, ἡ σεμνοτέρα καὶ ἀπὸ τὴν βασιλείαν, τὴν ὅποιαν λαμβάνουν ὅσοι εἰσέρχονται ἐνταῦθα; Ἐκπαίδευνται νὰ κυριαρχοῦν τῶν παρεκτροπῶν, νὰ εἶναι κύριοι τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας, νὰ κυβερνοῦν τὴν ὀργὴν των, νὰ ἀποβάλλουν τὸν φθόνον, νὰ ὑποβουλεύουν τὴν μεταποδοξίαν. Δὲν εἶναι τόσον σεμνὸς ὁ βασιλεὺς πού κάθεται εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον καὶ φορεῖ τὸ διάδημα, ὅσον ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐξουσίας τῶν βουλοπρετῶν παθῶν τὸν ὀρθὸν λαγισμόν πού ἔχει μέσα του καὶ μὲ τὴν κατανίκησιν τῶν παθῶν αὐτῶν σφραγίζουσι τὴν κεφαλὴν του, σὺν μὲ κάποιον λαμπρὸν διάδημα. Δ Τί ὠφελεῖ, πῆς μου, ἡ ἀλουργίς καὶ τὰ χρυσὰ ἱμάτια καὶ τὸ ἀδαμαντοκάλλιπον οὐδέμια, ὅταν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀιχμάλωτος τῶν παθῶν; Τί τὸ κέρδος ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ἐλευθερίας, ὅταν τὸ κυριώτερον πού ἔχομεν μέσα μας βουλαγωγέται αἰσχρὰ καὶ ἔλλεινᾷ; Σὺν τῶν πυρετῶν πού εἰσθεῖ μέσα μας θαθὰ καὶ κατακοίει τὰ πάντα ἐντὸς μας, δὲν ἠμπορεῖ νὰ καταπολεμηθῇ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος, ὅταν δὲν πάσῃ ἡ ἐπιφάνεια, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ μας παρασύρεται ἀπὸ τὰ ἐσωτερικὰ πάθη καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ βοηθηθῇ ἀπὸ ἐξωτερικὰς ἐξουσίας; Ε οὔτε ὑπὸ τῆς βασιλικῆς ἀκόμῃ, ὅταν ὁ νοῦς πολὺ τυραννικῶς καταστρέφεται ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας ἀπὸ τῶν παθῶν, καὶ ὕποκεινται καὶ τρέμει τὰς ἐπαναστάσεις τῶν παθῶν. Διὰ νὰ μὴ γίνῃ αὐτὸ βοηθοῦν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς οἱ προφήται καὶ οἱ ἀπόστολοι καταστῆλλοντες τὰ πάθη μας, καὶ ἐκβάλλουν τὴν θηρωδίαν τοῦ παραλογισμοῦ ἀπὸ μέσα μας, διδάσκοντές μας τὴν πολὺ σεμνοτέραν καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας ἀρχὴν. Διὰ τοῦτο ἔλεγα, λοιπόν, ὅτι αὐτοὶ πού ἀποστεροῦν τοὺς ἑαυτοὺς των ἀπὸ τὴν φροντίδα ταύτην, δέχονται καίριον τραῦμα, ὀφιστάμενοι ζημίαν ὅσην ἀπὸ πονοθενὰ ἄλλου, ἐπειδὴ, ἐρχόμενοι πλησίον μας, κερδίζουν κέρδη ὅσα ἀπὸ καμμίαν ἄλλην πλευρὰν εἶναι δυνατόν νὰ κερδίσουν, ¹⁶³ Α ὅπως τὸ ἀπέδειξε καὶ ὁ λόγος. «Νὰ μὴ φανερωθῆς, ἔλεγεν ὁ νόμος, κενὸς ἐνώπιον τοῦ Κυρίου;» ἢ

11, Ἔξω. 28. 15.

τοι μή εισέλθης εἰς τὸν Θεὸν ἄνευ θυσιῶν. Ἄν λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ εἰσερχεται κανεὶς ἄνευ θυσιῶν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, πολὺ περισσότερον δὲν πρέπει νὰ τὸ κάμνῃ εἰς συνάξεις μὲ τοὺς ἀδελφούς. Εἶναι καλύτερα ἀπὸ ἐκείνην τούτη ἡ θυσία καὶ ἡ προσφορά, ὅταν εἰσελθῆς συμπαραλαμβάνων καὶ τὴν ψυχὴν σου. Δὲν βλέπετε τὰ γυμνασμένα περιστέφη πῶς θναίνουσι καὶ θηρεύουσι καὶ ἄλλα; Τὸ ἴδιον ἔς κἀκὼν καὶ ἡμεῖς. Ποία θὰ εἶναι ἡ δικαιολογία, ὅταν τὸ ἄνευ λογικῶ ἴσῃ ἡμποροῦν νὰ θηρεύουν τὸ ὑμόφυλλον τῶν, ἐνῶ ἡμεῖς, ποὺ ἐπιτήρημεν μὲ λογικὴν καὶ σοφίαν τόσην, Ἐ περιφρονοῦμεν αὐτὸ τὸ κυνήγι; Σὰς προέτρεφα κατὰ τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν μου, λέγων ὅ καθεὶς σας ἔς ὑπάγη εἰς τὸ σπίτι τοῦ γειτόνός σου, περιμείνατε νὰ ἐξέλθουν, πάρετέ τους καὶ φέρετέ τους εἰς τὴν κοινὴν μητέρα. Μιμηθῆτε τοὺς θεοπρομανεῖς, οἱ ὅποιοι διαστικτὰ μωζεύονται ὅλοι μαζί ἀπὸ τὰ ἐξημερώματα καὶ περιμένουν νὰ ἴδουν τὸ παράνομον θέαμα. Ἄλλὰ δὲν προέκυψε καμία ὠφέλεια δι' ἡμᾶς ἀπὸ ἐκείνην τὴν παραίνεσιν. Διὰ τοῦτο σὰς τὸ λέγω καὶ πάλιν καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τὸ λέγω, μέχρις ὅτου σὰς παύσω. Εἰς τίποτε δὲν ὠφελεῖ τὸ ν' ἀκούς, ἀν δὲν συνδυάζεται μὲ τὴν δράσιν. Βαρύτερα γίνεται ἡ τιμωρία μας, Ἐ ὅταν ἀκούομεν συνεχῶς τὰ ἴδια καὶ δὲν κάμνομεν τίποτε ἀπὸ ὅσα λέγονται. Καὶ ὅτι ἡ τιμωρία εἶναι βαρύτερα, ἀκούσέ το ἀπὸ τὸν Χριστόν, ποὺ λέγει: «Ἐάν δὲν ἠρχοῦμαι καὶ δὲν ἐλάλουν πρὸς αὐτοὺς δὲν θὰ εἶχαν ἁμαρτίαν. Τώρα δὲν ἔχουν δικαιολογίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν». ¹² Καὶ ὁ ἀπόστολος: «Διότι δίκαιοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἶναι ὄχι ὅσοι ἀκούουν ἀπλῶς τὸν θεῖον νόμον, ἀλλ' ὅσοι φυλάττουν τὸν νόμον, αὐτοὶ θὰ ἀναγνωρισθοῦν δίκαιοι». ¹³ Αὐτὰ τὰ λέγει εἰς τοὺς ἀκροατάς. Ἐπιθυμῶν ὁμοῦ νὰ ἐκποθεύσῃ καὶ τοὺς ὁμιλητάς, διότι καὶ αὐτὸς δὲν θὰ ἔχη κανένα κέρδος ἐπὶ πλεόν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, ὅταν δὲν ἔχη συνδεδεμένην διδασκαλίαν καὶ δράσιν, καὶ σύμφωνα τὸν βίον του μὲ τὰ λεγόμενά του, **Β** ἀκούσε πῶς καὶ ὁ ἀπόστολος ἀπευθύνεται πρὸς αὐτὸν καὶ ὁ προφήτης ἐπίσης. Ὁ τελευταῖος λέγει: «Ὁ Θεὸς ἔειπεν εἰς τὸν ἁμαρτανλὸν διαπὶ οὐ σφετερίζεσαι τὰ δικαιώματά μου μὲ τὸ στόμα σου' ἐνῶ εὐὸ ἕμισπεις τὴν παιδείαν;». ¹⁴ Καὶ ὁ ἀπόστολος ἀπεινοόμενος πάλιν πρὸς αὐτοὺς ἀκριδῶς, ποὺ ἔχουν πλήρη

12. Ἰωάν. 13, 22.
13. Ρωμ. 2, 13.
14. 1^α Κορ. 13, 11-12.

τεποιήθην εἰς τὴν διδασκαλίαν, ὁμιλεῖ ἔτσι περίπου: «Καὶ ἔχεις διὰ τὸν ἑαυτὸν σου τὴν ἀλαζονικὴν τεποιήθην, ὅτι εἶσαι ὁδηγὸς τῶν τυφλῶν εἰδωλοστράτην, φῶς ἐκείνων ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς εἰδωλολατρικῆς πλάνης, παιδαγωγὸς ἰκανὸς νὰ συμμετρίῃς τοὺς ἀνοήτους, διδάσκαλος ἐκείνων ποὺ εἶναι εἰς νηπιώδη πνευματικὴν κατάστασιν. Σὺ λοιπὸν, ποὺ διδάσκεις τὸν ἄλλον, δὲν διδάσκεις καλύτερα τὸν ἑαυτὸν σου;». ¹⁵ Καὶ ἀφ' οὗ, λοιπὸν, ὅτε ἐμὲ ποὺ ὁμιλῶ οἱ λόγοι, οὔτε σὰς τοὺς ἀκροατάς ἡμποροῦν νὰ μὰς ἀφελήσουν Ἐ χωρὶς νὰ παιδεύμεθα εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλεόν μὰς βλάπτουν σοβαρῶς, ἄς μὴ ἐπιβεβῶμεν προθυμίαν μέχρι τῆς ἀκροάσεως, ἀλλ' ἄς ἀφορμώσομεν εἰς τὴν πρᾶξιν τὰ λεγόμενα. Εἶναι θεδαίως καλὸν νὰ ἐπιδίδεται κανεὶς εἰς τὴν συνεχῆ ἀκρόασιν τῶν θεῖων λόγων, ἀλλὰ τὸ καλὸν αὐτὸ γίνεται ἀχρηστον, ὅταν δὲν συνδυάζεται μὲ τὴν ὠφέλειαν ἐκ τῆς ὑποκοφῆς. Διὰ τὸ νὰ μὴ συγκεντρώνομεθ ἰσχυρὰ μάλιστα ἐδῶ μὲ πᾶσαν σπουδὴν, πρᾶγμα διὰ τὸ ὅπολον πολλὰκις σὰς παρεκάλεσα καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ σὰς παρακαλῶ, φροντίσατε διὰ τοὺς ἀδελφούς μας, συμβουλευσατέ τους πλυνόνται, συμβουλευσατέ τους ὄχι μόνον μὲ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα. ¹⁶ Ἡ Μεγαλύτερος ἀξίος εἶναι ἡ διδασκαλία μὲ παραδείγματα, μὲ ὑπόδειγμα τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν μας. Ἀκόμη καὶ ἂν δὲν εἴη τις τίποτε καὶ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν σύναξιν μὲ τὸ σῆμα σου τὸ ἀνθρώπινον, μὲ τὸ θλίμμα σου, τὴν φωνὴν σου, τὸ δάδιμά σου ἡμποροῦν νὰ κάμῃ αἰσθητὸν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ποὺ δὲν ἦσαν εἰς τὴν συγκέντρωσιν, τὸ κέρδος τὸ ὅπολον ἀφ' οὗ ἔλαβες ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἐφυγες. Ἄρκει νὰ φερῆς ἔτσι καὶ αὐτὸ ὅ' ἀποτελέσῃ παραίνεσιν καὶ συμβουλὴν. Ἐτσι πρέπει ἡμεῖς νὰ ἐξερχωμεθα ἀπὸ ἐδῶ, ὡσάν ἀπὸ ὄβυτα ἰερά, ὡσάν νὰ κοπεδαίωμεν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς αἰωνούς, ὡσάν νὰ εἴμεθα ἀπειστοίμμενοι φιλόσοφοι, ποὺ κάμνομεν καὶ λέγομεν τὰ πάντα μὲ ρυθμόν. **Β** Ἡ γυναῖκα, βλέπασα τὸν ἄνδρα νὰ ἀναχωρῇ ἀπὸ τὴν σύναξιν καὶ ὁ πατέρας τὸν υἱὸν καὶ τὸ παιδί τὸν πατέρα καὶ ὁ βούλος τὸν δεσπότην καὶ τὸν φίλον ὁ φίλος καὶ τὸν ἐχθρὸν ὁ ἐχθρός, ἄς γίνεται εἰς ὅλους αἰσθητὴ ἡ ὠφέλεια ποὺ παίρνομεν ἐδῶ. Θὰ ἀντιληφθοῦν δὲ αὐτὸ, ὅταν μὰς ἴδουν νὰ γινώμεθα πρᾶκτεροι, συνετώτεροι καὶ ἐυλαθεώτεροι. Σκέψου ποίαν μυσταγωγίαν ἀπολαμβάνεις σὺ ὁ μεμνημένος, μὲ ποίους ἀναπέμψεις τοὺς μυσταγωγούς ὁ

15. Ρωμ. 3, 19-21.

μους, με ποίους ψάλλεις τὸ τρισάγιος. Δίδαξε καὶ τοὺς ἄλλους ὅτι μετέαχες εἰς τὸν χορὸν τῶν Σεραφίμ, ὅτι ἀνήκεις εἰς τὴν πολιτείαν τῶν οὐρανῶν, ὅτι ἀνεγράφης εἰς τὸν χορὸν τῶν ἀγγέλων, ὅτι ὠμίλησες με τὸν Θεόν, ὅτι συνανωτρώρης τὸν Χριστόν. C Ἄν ρυθμίσωμεν ἔτσι τὸν ἑαυτὸν μας, δὲν χρειάζεται φειγόντας νὰ ἐπιωμεν αὐτὲ ἕνα λόγον πρὸς τοὺς ἀποικουάσαντας. Ἄλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας ἀφέλειαν θὰ καταλάβουν τὴν ἰδικήν των ζημίαν καὶ θὰ τρέξουν τοκέας διὰ τὴν ἀπολαύσαν τὰ ἴδια ἀγαθὰ. Διότι, ὅταν Ἰσοῦν τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς σου νὰ λάμπη με τὰς ἀσθήσεις των, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι οἱ κωδρότεροι πάντων, θὰ ἀγαπήσουν παραφόρως τὴν εὐπρέπειάν σας. Καθ' ὅσον, ἔάν τὸ κάλλος τοῦ σώματος ἀναπτέρωνει ὅσους τὸ βλέπουν, πολὺ περισσότερο ἢ ἁμορφία τῆς ψυχῆς ἠμπορεῖ νὰ διεγείρῃ τὸν θεατὴν καὶ νὰ τοῦ δημιουργήσῃ τὸν ἴδιον ζῆλον. D Ἄς καλλωπίσωμεν, λοιπὸν, τὸν ἑσωτερικὸν μας ἄνθρωπον καὶ ἂς μνημονεύωμεν ὅσα λέγομεν ἐδῶ εἰς τὴν ἀσκησίαν καὶ ἔξω. Ἐκεῖ εἶναι περισσότερο ἀνάγκη νὰ τὰ μνημονεύωμεν καὶ ὅπως ἕνας ἀθλητὴς αὐτὰ ποὺ μαθαίνει εἰς τὴν παλαιότεραν αὐτὰ καὶ ἀπειθεῖται εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἔτσι καὶ ἡμεῖς αὐτὰ ποὺ θὰ ἀκούωμεν ἐδῶ πρέπει νὰ ἐπιβεκνῶμεν καὶ εἰς τὰς ἐξωεκκλησιαστικὰς μας ἀσχαλίαις.

Νὰ ἐνθυμηθῶμαι, λοιπὸν, τὰ ὅσα λέγομεν ἐδῶ καὶ ὅταν φύγῃς καὶ σὲ προσδῶλῃ ὁ διάβολος ἢ μέσῳ τῆς ἀργῆς, ἢ τῆς κενοδοξίας ἢ κάποιου ἄλλου πάθους, ὅταν ἐνθυμηθῆς τὴν ἐδῶ διδασκαλίαν, τότε εὐκόλως θὰ ἠμπορέῃς ν' ἀποφύγῃς τὴν παγίδα τοῦ πονηροῦ. Δὲν βλέπετε τοὺς γυμναστὰς εἰς τὰ γυμναστήρια, εἰ οἱ ὅποιοι, ὅταν μετὰ πολλοὺς ἀθλοῦς, καταστῶν ἄνθρωποι λόγῳ ἡλικίας, κάθονται ἔξω ἀπὸ τὸν στίβον εἰς τὸ χῶμα καὶ συμβουλεύουν σιγαλὰ αὐτοὺς ποὺ ἐδρίσκονται μέσα καὶ παλαίουν ὥστε νὰ πιάσουν τὸ χεῖρ, νὰ τραβήξουν τὸ πόδι, νὰ τὸν πάρουν εἰς τοὺς ὤμους, καὶ ἄλλα πολλά, θέλοντες νὰ τοὺς πείσουν ὅτι ἂν κάνουν ἔτσι θὰ ἐξοντώσουν εὐκόλως τὸν ἀντίπαλον καὶ ἔτσι βοηθοῦν τὰ μέγιστα τοὺς μωητήρας; Πρόσεξε, λοιπὸν, καὶ σὺ τὸν γυμναστὴν σου, τὸν Παῦλον, ὁ ὅποιος, ὥστερα ἀπὸ μύριους στεφάνους, κάθεται ἔξω τοῦ στίβου τώρα, 168 Ἄ δηλαδὴ ἀπὸ τὴν παρουσίαν ζωῆν, ἐνωσῶ, καὶ σιγοψιθυρίζει εἰς τοὺς παλαιστὰς καὶ δροντοκωνάζει με τὰς ἐπιστολάς του, ὅταν ἴβῃ ἀνθρώπους νὰ καταλαμδάνωνται ἀπὸ μνηστικίαν καὶ ὀργὴν καὶ ν' ἀποτινύωνται ἀπὸ τὸ πάθος. «Ἐάν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, δίδε ψωμί καὶ τροφήν

εἰς αὐτόν».¹⁶ Καὶ ὅπως ὁ γυμναστὴς λέγει, ὅτι ἂν κάμῃς αὐτό καὶ αὐτὸ θὰ νικήσῃς τὸν ἀντίπαλόν σου, ἔτσι καὶ αὐτὸς προσθέτει «διότι, ἔάν πράττῃς αὐτό, θὰ μαζεύσῃς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του σὲν ἄλλα κάρθουνα ἀναμμένα σωρούς ἐντροπῆς καὶ τύφεις συνειδήσεως».¹⁷ Ἄλλ', ἐνῶ ἀνεγίνωσκα τὸν νόμον, προέκυψε τὸ ζήτημα ποῦ ἀνεμένετο ἀπὸ αὐτό, τὸ ὅποιον εἰς πολλοὺς ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ κατηγορήσουν τὸν Παῦλον, ἢ καὶ ποῦ σήμερα ἐπιθυμῶ νὰ ἰδοῦμαι ἐνώπιόν σας. Τί εἶναι ἐκεῖνο ποῦ εἰσχωρεῖ εἰς τὰς διανοίας ὄσων δὲν θέλουν νὰ ἐξετάσουν τὰ πάντα με ἀκρίθειαν; Ὁ Παῦλος ἀπαμακρύνων ἀπὸ τὴν ἀργίην, λέγουσιν, καὶ πείθων νὰ εἶναι μετριοπαθεῖς καὶ ἐπιεικεῖς πρὸς τοὺς ἐκτός τῆς ἐκκλησίας, τοὺς ἔκαμε αὐτοὺς περισσότερο θηριώδεις καὶ τοὺς ἔφερε πρὸς τὸν θυμὸν. Θεβαίως τὸ νὰ λέγῃς «ἐάν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, δίδε ψωμί καὶ τροφήν εἰς αὐτόν» ἐν διψῆ, φέρε του νερὸ νὰ πῆ».¹⁸ εἶναι καλὴ ἀποτολή καὶ γεμάτη φιλοσοφίαν, χρήσιμος καὶ εἰς ἐκεῖνον ποῦ τὸ κάμνει καὶ εἰς ἐκεῖνον ποῦ τὸ δέχεται. Τὸ ὅπόλοιπον, ὅμως, γινῆς πολλὰ ἐρωτηματικὰ καὶ φαίνεται ὅτι δὲν ταυτίζεται με τὴν γνώμην τοῦ ἐπιπόντος τὰ προηγούμενα. Ποῖον εἶναι αὐτό; Τὸ νὰ λέγῃ ὅτι «ἐάν πράττῃς αὐτό θὰ μαζεύσῃς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του σὲν ἄλλα κάρθουνα ἀναμμένα σωρούς ἐντροπῆς καὶ τύφεις συνειδήσεως».¹⁹ C Μετὰ τὰ ἁγία αὐτὰ καὶ τὸν δίδοντα καὶ τὸν ἀποδεχόμενον ἠδίκησε, ἀνάφας τὴν κεφαλὴν τοῦ μὲν με τὸ νὰ τοποθετῇ ἀνθρώρακας ἀναμμένους. Ποῖον τόσον μέγα ἀγαθὸν θὰ ἐπέλθῃ ἀπὸ τὸ νὰ τρέφεται καὶ νὰ ποτίζεται, ὄσων κακῶν θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν συσώρευσιν τῶν ἀνθρώρακων; Λοιπὸν, τὸν μὲν πιασόντα, λέγουσιν, ἔτσι τὸν ἠδίκησε, με τὸ νὰ τὸν ρίψῃ εἰς μεγαλύτεραν τιμωρίαν, ἐνῶ τὸν εὐεργετοῦντα τὸν ἔδωκεν ἐξ ἄλλου με ἄλλον τρόπον. Πραγματικὰ, τί ἠμπορεῖ, λοιπὸν, καὶ αὐτὸς νὰ κερδίσῃ ἀπὸ τὴν εὐεργεσίαν τῶν ἐχθρῶν, ὅταν αὐτὸ τὸ κάμνῃ ἀναμμένων τὴν τιμωρίαν; Αὐτὸς ποῦ τρέφει καὶ ποτίζει τὸν ἐχθρὸν διὰ νὰ σωρῆσῃ ἀνθρώρακας εἰς τὸ κεφάλι του δὲν θὰ εἶναι φιλόανθρωπος καὶ χρηστός, D ἄλλα θὰ γένη ὤμῶς καὶ ἀνελέητος καὶ διὰ μικρὰν εὐεργεσίαν θὰ προσενῇ ἀνεκφραστοῦ τιμωρίαν. Τί θὰ ὄπηρχε χειρότερον ἀπὸ αὐτὸν ποῦ θὰ τρέφῃ κάποιον διὰ νὰ συσώρῃσῃ ἀναμμένα κάρθουνα εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ τρεφόμενου; Αὐτὴ εἶναι ἡ

16. Ρωμ 12, 20.

17. Ἐβθ. ἐν.

18. Ἐβθ. ἐν.

19. Ἐβθ. ἐν.

αντιφάσεις, και πρέπει να εδράμην την λύσιν προκειμένου με τα ίδια ακριβώς τεκμήρια αυτών που φαίνονται ότι ασχολούνται με τα ζητήματα του νόμου να αντιληφθής βλην την σοφίαν του νομοθέτου. Ποιο λοιπόν είναι η λύσις; Ή- γνωρίζε καλώς ο μέγας και γενναίος εκείνος άνθρωπος ότι είναι δύσκολον και κοπιαστικόν πράγμα να συμφιλιωθής κανείς γρήγορα με τόν έχθρον του. Δυσκολον, βέβαια, και κοπιαστικόν, όχι από την φύσιν του, αλλά από την Ισκήν μας ραθυμίαν. Ή Αυτός δεν έδωσε μόνον εντολήν να συνδιαλλαγώμεν, αλλά και να βρέψωμεν τόν έχθρον μας, πράγμα που είναι πολύ βαρύτερον από τό προηγούμενον. Έαν μερικοί γίνωκται θηρία βλέποντες μόνον δούσι τους ελύθησαν, πώς θα τους ήτο δυνατόν να βρέψουν αυτούς, όταν πεινοούν; Τί λέγω βλέποντες; Άν κάποιος τους ενθυμηθής και αναφέρη ενώπιόν των και τό θναμά των, ανανεώνει την πληγήν του νοσίων και κάμνει μεγαλύτερον τόν ερεθισμόν. Ο Παύλος, γνωρίζων όλα αυτά και θέλων τό δυσκατόρθωτον τούτο να τό κάμνη εύκαλον ¹⁶⁶ Α και να πείση αυτόν που ούτε να ήη άνέχεται τόν έχθρον, να σπεύση προς εύεργεσίαν του, έτοποθέτησε τους άνθρακας του πυρός, μήπως με την άπειλήν της τιμωρίας, προσφέρη βοήθειαν εις εκείνον που τόν θέλαφε. Και όπως ο άλιεύς ακετόζει με τό δόλωμα γύρω - γύρω τό άγκίστρι και τό ρίπτει εις τους ήχθεις διά να τό περισσούν διά συνθηγιαμένη προφήν και έτσι να τους πιάση εύκολα, έτσι και ο Παύλος, θέλων να έπιτύχη την εύεργεσίαν του άδικημένου προς τόν άδικήσαντα, δεν ρίπτει γυμνόν τό άγκίστρι της φιλοσοφίας, αλλά σαν με κάποιον δόλωμα, άφού με τους άνθρακας του πυρός προκάλεσε συστολήν, Β καλεί αυτόν που φοβάται την κόλασιν να εύεργετήση τόν έχθρον του. Όταν έλθη, λοιπόν, τόν κρατά και δεν τόν αφήνει να του φύγη, διότι ή ίδια ή φύσις του πράγματος τόν προσήλκει εις τόν έχθρον. Και μόνον που δεν λέγει προς αυτόν δεν θέλεις διά λόγους εύλαδειας να τρέψης αυτόν που σέ ήήκησες; Θρέψε τον από τόν φόβον του κόλασμού σου. Διότι γνωρίζε, ότι άν καταπισθής με την εύεργεσίαν προς τόν έχθρον, τούτο άποτελεί άρχην και όδόν συνδιαλλαγής με αυτόν. Κανείς, άπαλώς κανείς, είναι δυνατόν να άνεχθής να έχη έχθρον τόν τρεφόμενον και ποτιζόμενον υπ' αυτού, παρά τό γεγονός ότι άρχικός τό έκαμε με την έλπίδα να τιμωρηση αυτόν. Ο χρόνος που περνά χαλαρώνει και της άργής τόν τόνον. Όπως ο άλιεύς ο οποίος, άν έρωπιτε γυμνόν τό άγκίστρι, C δεν θα έπιανε τό ψάρι, δι' αυτό και τό

καλύπτει και τό εισάγει λαθραίως εις τό στόμα του ψαριού που προσέρχεται, έτσι και ο Παύλος άν δεν προέβαλε την προσδοκίαν του κόλασμού, δεν θα έπειθε τους έχθρον θέντας να καταπιστούν με την εύεργεσίαν των έχθρων των, θέλων λοιπόν, την στιγμήν που δυσανασχετούν και άπομακρύνονται και παθαίνουν άγχος και μόνον με τό να βλέπουν τους έχθρους, να τους πείση να τους εύεργετούν, έτοποθέτησε τους άνθρακας του πυρός, όχι διά να ρίψη εκείνους εις αναπόφευκτον τιμωρίαν, D αλλά διά να πείση τους άδικημένους, με την προσδοκίαν της τιμωρίας, να εύεργετούν τους έχθρους και έτσι με την πάροδον του χρόνου, να τους πείση να έγκαταλείψουν βλην την άργήν των.

Και τόν μεν άδικημένον τόν παρηγόρησεν έτσι. Κύτταζε όμως πώς από τό άλλο μέρος οικυκλιώνει και τόν άδικήσαντα με τόν παρωργισμένον. Πρώτον με τόν τρόπον της εύεργεσίας. Ουδείς είναι τόσοσ άβλιος και άναίσθητος, ο οποίος ποτιζόμενος και ψυμίζόμενος να μη γίνη φίλος και δούλος εις αυτόν, ο οποίος του προσφέρει τά μέσα αυτά. Δεύτερον, με τόν φόβον της τιμωρίας. Είναι σαν να άπιστείται προς τόν ψυμίζοντα και να λέγη: Έ «Διότι, εάν πράττης αυτό θα μου εύσης επί της κεφαλής σου σαν άλλα κάρβουνα άναμμένα σωρούς έντροπής και τύφης συνειδήσεως;». Άλλά κυρίως άπειθόνεται προς τόν άδικήσαντα διά να μη μένη έχθρος διά παντός, διά τόν φόβον του κόλασμού, αλλά γνωρίζων, ότι μεγάλην ζημίαν δύναται να του προκαλέση τό να τρέφαται και να ποτιζεται, εάν έπιμείνη εις την άργήν του, και έτσι να καταπάση τόν θυμόν του. Έτσι θα ήμπορέση να οήση τό άναμμένα κάρβουνα. Έτσι ή έποπειλουμένη κάλασις και τιμωρία κάμνει τόν μεν άδικημένον να σπεύση εις εύεργεσίαν του άδικήσαντος, τόν δε παισάτην τόν φοβίζει και τόν άνησυχεί και τόν ώθει να συνδιαλλαγής με τόν τρέφαντα και ποτιζοντα. ¹⁶⁷ Α Έτσι και τους δυο τους βένει με διπλοών δεσμών μεταξύ των, με τόν δεσμόν της εύεργεσίας και τόν δεσμόν της τιμωρίας. Τό δύσκολον είναι να κάμνης άρχην και να εύρης τόν δρόμον προς την συμφιλίωσιν. Όταν άνοιγη ο δρόμος με οισνήποτε τρόπον, τό παρεπόμενα είναι εύκολα πλέον και καλά. Κατ' αρχάς με την έλπίδα της τιμωρίας τρέφει τόν έχθρον ο άδικημένος, αλλά με τό να τόν τρέψη γίνεται φίλος και αποβάλλει βασιμδόν την έπιθυμίαν της τιμωρίας. Όταν βεθαίως γίνη φίλος, δεν θα τόν βρέψη πλέον με αυτήν την προσδοκίαν, άφού ήδη έχει συμφιλιωθής μαζί του. Έπίσης ο παισάτης, όταν ήδη

τὸν ἀδικημένον καὶ τὸν τρέφῃ καὶ καὶ ἔχη τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν ποτίσῃ, διὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς λόγον καὶ διὰ τὴν ἐπαπειλουμένην τιμωρίαν, ἀποβάλλει ἄλλην τὴν κακίαν τοῦ Β καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀπειρῶς σκληρὸς ὡς ὁ σίδηρος ἢ ὁ ἄδάμας καὶ ἀδυσώπητος καὶ διότι ντρέπεται διὰ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ τρέφοντος αὐτὸν καὶ θιγὴν φοβεῖται τὴν ἐπαπειλουμένην τιμωρίαν τοῦ, ἂν μετὰ τὴν τροφὴν ἐξακολουθήσῃ καὶ μὴν ἔχθρος. Διὰ τοῦτο οὐτε ἐδῶ ἐτοιμάτησε τὴν παραίνεσιν, ἀλλὰ ὅταν κοπέσειτε καὶ τῶν δύο τὴν ἀργὴν, τότε φροντίζει ν' ἀναθεωρήσουν τὴν γνῶμην των, λέγων· «Μὴ νικᾶσαι ἀπὸ τοῦ κακοῦ, ὥστε διὰ παραφορῶν καὶ ἐκδικήσεως νὰ παρούρησαι καὶ οὐ εἰς αὐτόν.»²⁰ Διότι ἂν παραμένης, λέγει, μητρικῶν καὶ ἀμυνόμενος, νομίζεις μὲν εἶναι νικῶς τὸν ἐχθρὸν, νικᾶσαι ἑμᾶς ἀπὸ τοῦ κακοῦ, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἀργῆς. Ὅστε ἂν βέλῃς νὰ νικήσῃς, συνδιαλλάξου καὶ μὴ ἀνθίστασαι. Αὐτὴ εἶναι ἡ λαμπρὰ νίκη, ὅταν μὲ τὸ ἀγαθόν, τὴν ἀνεξικακίαν δηλαδὴ, Ἐ νικήσῃς τὸ κακόν, ἐκβάλλων τὴν ἀργὴν καὶ τὴν μητρικαίαν. Ὅμως τέτοια λόγια δὲν θὰ τὰ ἠνεύχου ἐξ ἀρχῆς ὁ ἀδικημένος καὶ πνεύμα μίσητος. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἐκόρεσε τὸν θυμὸν τοῦ, τότε τὸν ᾤδηγησε καὶ πρὸς τὴν ἀρίστην αἰτίαν τῆς συμφιλίωσης καὶ δὲν τὸν ᾤφηκε νὰ μὴν εἰς τὴν πονηρὰν ἐπιπέσει τῆς τιμωρίας. Εἶδες σοφίαν νομοθέτου; Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν, ποῦ δὲν ἀνεχόνται νὰ ἐρχονται ἄλλως εἰς ἐπαγῆν, εἰσηγγον αὐτὸν τὸν νόμον, ἀκουσε πῶς ὁ Χριστὸς, νομοθετῶν τὸ αὐτό, δὲν ἔθεσε τὸ αὐτὸ ἐπαθλον, ἀλλὰ εἰπὼν· «ἀγαπάτε τοὺς ἐχθρούς σας, εὐεργετεῖτε ἐκεῖνους ποῦ σᾶς μισοῦν.»²¹ Ἐ πρᾶγμα ποῦ σημαίνει νὰ τοὺς τρέφετε καὶ νὰ τοὺς ποτίσετε, δὲν καθιέρωσε τὸ εἶναι κάμνοντες τοῦτο οὐσωρεῦτε ἀναμμένα κάρβουνα εἰς τὴν κεφαλὴν των, ἀλλὰ τί εἶπεν; «διὰ νὰ ὁμοιάσετε εἶσι καὶ νὰ γίνετε τέκνα τοῦ Πατρὸς σας, ποῦ εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς.»²² Φυσικὰ. Διηλέγετο μὲ τὸν Πέτρον, τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν ὑπόλοιπον χορὸν τῶν ἀποστόλων καὶ διὰ τοῦτο ἔθεσε αὐτὸ τὸ ἐπαθλον. Ἐάν ἰσχυρίζεσαι ὅμως ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιτολή εἶναι θαρεῖα πάλιν ἀπολογησῶν περισσότερο ὑπὲρ τοῦ Παύλου εἰς ἡμᾶς καὶ ἀπιστερῆς τὸν βαυτὸν σου πάσης συγγνώμης. Τί συμβαίνει τότε; Αὐτὸ ποῦ σοῦ φαίνεται σκληρόν, σοῦ τὸ παρουσιάζω νὰ

20. Ἐβ. ἀν. στ. 21.

21. Ματθ. 5, 44.

22. Ἐβ. ἀν. στ. 45.

ἐπιτυγχάνεται εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, Ἐ ὅπου δὲν ὀπίρην ἀκόμη ἀποδείξεις τῆς φιλοσοφίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος δὲν εἰσηγγίθη τὸν νόμον μὲ ἱδικὰς του φράσεις, ἀλλὰ ἐχρησιμοποίησε τοὺς λόγους τοὺς ὁποῖους μετεχειρίσθη ὁ πρῶτος εἰσαγγών, διὰ νὰ μὴ ὑπάρῃ περιδῶριον συγχωρήσεως διὰ τοὺς μὴ τηροῦντας αὐτόν. Τὸ «ἂν πεινῶ ὁ ἐχθρὸς σου βρέψε τον, ἂν διψᾷ ποτίσε τον», δὲν εἶναι φράσις τοῦ Παύλου, ἀλλὰ τοῦ Σολομῶντος.²³ Δι' αὐτὸ ἀνέφερε τὴν φράσιν διὰ νὰ πείθῃ τὸν ἀκρατήν, ὅτι εἶναι αἰσχρὸς εἶναι παλαιὸν νόμον ποῦ οἱ ἀρχαῖοι τὸν ἐβήρυσσαν πολλὰκις, ²⁴ Ἐ τώρα ποῦ ἐφθάσαμεν εἰς τόσον ὕψος θεοσεβείας, νὰ τὸν θεωρῶμεν φορτικὸν καὶ ἐπαγῆν. Καὶ ποῖος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους τὸν ἐτήρησε, λέγουσιν; Πολλοὶ καὶ ἄλλοι καὶ ἰδιαίτερος ὁ Δαυὶδ μὲ πολλὴν προσήλωση. Ὅχι μόνον ἔθρεψε τὸν ἐχθρὸν, ἐχι μόνον τὸν ἐπότισε, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύοντα τὸν ζωοσε ἀπὸ τὸν θάνατον πολλὰκις καὶ ὅταν τὸν ἠχμαλώτιζε, τὸν ἐγλύτωσε καὶ μίση καὶ δύο καὶ πολλὰς φορές. Καὶ ὁ μὲν Σαοὺλ τὸν ἐμίσηε τόσον καὶ τὸν ἀπεστρέφετο μετὰ τὰς ἀπειρῶς εὐεργεσίας, μετὰ τὰ λαμπρὰ κατορθώματα καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀπὸ τὸν Γολιάθ, ὥστε δὲν ἠνεύχου οὐτε τὸ ὄνομά του νὰ ἀναπολήσῃ καὶ τὸν ἐφώναζε μὲ τὸ πατρικόν του. Β Ὅταν κάποτε ἔθρεψε κάποια ἐορτὴ καὶ δὲν τὸν εἶδε νὰ ἐρχεται ἐπέδῃ τοῦ ἰσθησε μίαν παγίδα καὶ μίαν δεικνὸν μηχανορραφίαν, εἶπεν· Ποῦ εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Ἰεσσαί;²⁵ Τὸν ἀνάμαζε μὲ τὸ πατρικόν του καὶ λόγῳ τοῦ οὐτε δὲν ἠνεύχου, λόγῳ ἐχθρας, νὰ προφέρῃ τὸ ὄνομά του καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι ἐνόμειν ἀνόγη καὶ ταπεινὰ εἶναι λόγῳ τῆς ταπεινῆς καταγωγῆς τοῦ πατρὸς του θὰ προσέβαλεν τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ δικαίου ἐκείνου. Ἀλλὰ ἡ κατηγορία ἐναντίον τοῦ πατρὸς του εἰς οὐδὲν ἔδρασε τὸν Δαυὶδ. Ὅ καθένος εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του καὶ μόνον δι' αὐτὰς δύναται νὰ ἐπαινεθῇ ἢ νὰ κατηγορηθῇ. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην μὴ ἔχων νὰ διατυπώσῃ οὐδὲν τὸ πονηρόν, ἔφερε εἰς τὸ μέσον τὴν ταπεινὴν του καταγωγὴν, Ἐ παρμένον ὅτι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ οὐκατοῖρη τὴν λαμπρότητα ἐκείνου, πρᾶγμα ποῦ εἶναι εἶγμα ἐσχάτης ἀνοησίας, ἴσθιν εἶναι τὸ ἐγκλημα σου, ἔταν κατῆρσαι ἀπὸ πτωχούς καὶ ταπεινοὺς; Ἀλλὰ δὲν ἦτο εἰς θέαν ἐκεῖνος νὰ τὰ φιλοσοφῇ ἄρα αὐτὰ. Ὅ μὲν Σαοὺλ τὸν ἐπακάλει υἱὸν Ἰεσσαί, ἀλλὰ ὁ Δαυὶδ ὅταν τὸν εὐρέσκε νὰ κομᾶται μέσα εἰς τὸ σπήλαιον, δὲν τὸν ἀπακάλεσε

23. Ἠερ. Παροι. 25, 21 - 22.

24. Ἠερ. Α' Ησαϊ. 20, 27.

υιόν Κεῖς, ἀλλά μὲ τὸ κανονικὸν τοῦ ὄνομα· «Δὲν θὰ κτυπήσω μὲ τὸ χεῖρ μου, λέγει, τὸν δακτύλόν τοῦ Κυρίου». ¹⁶⁸ Ἔτσι ἦτο ἀπὸ ἀπὸλλογιμένον ἀπὸ τὴν ὀργὴν καὶ κάθε μνησικακίαν. Ἐκλεκτὸν τοῦ Κυρίου ὀνομάζει αὐτὸν ποῦ τόσο τὸν ἤβικησε, αὐτὸν ποῦ ἔβηκε διὰ τὸ σῶμα τοῦ, αὐτὸν ποῦ, μετὰ μωρίας εὐεργεσίας, Ἐ ἐπιχείρησε πολλάκις νὰ τὸν φονεύσῃ. Δὲν ἐξήτασε τί ἤβηεν εἰς αὐτὸν νὰ πάθῃ, ἀλλὰ ἐξήτασε τί νὰ εἴπῃ καὶ νὰ κἀμῃ πρὸς αὐτὸν, γεγονὸς τοῦ ἀποτελεῖ μέγα ἐπίτευγμα θεοσεβείας. Τί σημαίνει τοῦτο: Ἄν κλείσῃ τὸν ἔχθρὸν εἰς δεσμοκλήτριον μὲ διπλά δεσμά ἢ καλύψῃ μὲ τριπλά, δὲν ἔ' ἀπαιτήσῃ αὐτὸν διὰ ὅτι αὐτὸν ἐκείνην, λόγῳ τῆς στυγερότητος τοῦ καλλίου τοῦ, λόγῳ τῆς ἀποκομικῆς τοῦ καὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ δι' ὑπνοῦ; Ὅχι, λέγει. Ὅχι τί πρόκειται δικαίως νὰ πάθῃ αὐτὸς ἐξ ἑαυτοῦ τὴν στυγερὴν αὐτῆν, ἀλλὰ τί ἀρμυροῦ εἰς ἐμὲ νὰ κἀμῃ. Δὲν ἀποδέχεται πρὸς τὴν εὐκαλίαν τῆς σφαγῆς τοῦ, ἀλλὰ προσβλέπει πρὸς τὴν ἀκριβείαν τῆς ἀρμοστικῆς εἰς αὐτὸν θεοσεβείας. Ἐ Ἄν καὶ ποῖον ἀπὸ τὰ τότε γεγονότα δὲν ἦτο ἱκανὸν νὰ τὸν προτρέψῃ εἰς τὴν σφαγῆν; Τὸ γεγονὸς ὅτι τοῦ παρεδόθη δάσμιος ὁ ἔχθρὸς τοῦ; Τὸ γνωρίζετε, δέδοικα, αὐτὸ, ὅτι δηλαδὴ περισσότερον σπεύδομεν πρὸς τὰ γεγονότα ποῦ εἶναι πολὺ εὐκόλαι καὶ ἢ ἐλπίς νὰ κατορθώσωμεν κάτι μᾶς προκίσει μὲ μεγαλυτέρων ἐπιθυμιῶν νὰ δρώσωμεν, ὅπως καὶ ἐκεῖνος ἔκαμε τότε. Ἄλλὰ καὶ ὁ στρατηγὸς ποῦ τότε συνεβούλευε καὶ διήγειρεν; Ἡ μνήμη τοῦ παρελθόντος. Μὰ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν τὸν προέτρεψε πρὸς τὸν φόνον. ¹⁶⁹ Ἄ Αὐτὴ ἡ ἴδια ἢ εὐκαλία τῆς σφαγῆς τοῦ ἔχθρου τὸν ἀπέτρεψε. Κατάλαθε, ὅτι διὰ τοῦτο ποῦ τὸν παρέδωκεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ τοῦ προσφέρῃ μεγαλυτέραν εὐκαλίαν καὶ ἀφορμὴν εὐσεβείας. Σεῖς πιθανῶς τὸν θαυμάζετε, διότι δὲν ἐνεθυμήθη κανένα ἀπὸ τὰ κακὰ τοῦ παρελθόντος. Ἐγὼ δὲ, δι' ἄλλων λόγων, ἐκπλήττομαι πολὺ περισσότερον. Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος; Ὅτι ὅπου ὁ φόβος τὸν μελλόντων νὰ συμβῶν τὸν ὤθησε νὰ ἐξοντώσῃ τὸν ἔχθρὸν. Ἐγνωρίζετε σαφῶς ὅτι ἂν διαφύγῃ ἀπὸ τὰ χεῖρα τοῦ, πάλιν θὰ τὸν καταδιώξῃ. Ἄλλὰ ἐπαιτήθησε νὰ κινδυνεύσῃ καλύτερα αὐτὸς καὶ νὰ ἀπαλοῖσῃ τὸν ἀδικητὴν τοῦ, παρὰ νὰ προνοήσῃ διὰ τὴν προσωπικὴν τοῦ ἀσφάλειαν καὶ νὰ ἐξοντώσῃ τὸν ἀντίπαλον. Ἐ Τί ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρῃ παρόμοιον μὲ τὴν γενναίαν καὶ μεγάλῃν αὐτῆν ψυχὴν, τὴν στυγερὴν ποῦ ὁ νόμος ἐπιτάσσει νὰ ἐξορύττεται ὀφθαλμὸς ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὄδους ἀντὶ ὀδόντος καὶ

¹⁶⁸ Ἐ.φ. ἐν. 28, 11.

νὰ ἀμύνεται μὲ ἴσα ὄπλα, ὅχι μόνον δὲν τὸ ἔκαμε τοῦτο, ἀλλὰ ἐπέδειξε καὶ πολλὴν θεοσεβείαν; Ἄν τότε εἶχε φωνεύσει τὸν Σαούλ, καὶ ἔτσι τὸ ἐγκώμιον τῆς θεοσεβείας τοῦ θὰ παρέμενε ἀέριστον, ὅχι μόνον διότι ἤμυνετο, διότι αὐτὸς δὲν ἤρχει πρῶτος χεῖρας ἀδικῶν, ἀλλὰ καὶ διότι, ἐφαρμόζων καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, θὰ ἦτο πολὺ ἐπιεικὴς νικητὴς, διότι ὅχι μόνον ἀντὶ μίας σφαγῆς θὰ ἐλάμβανε μίαν, ἀλλὰ ἀντὶ τῶν πολλῶν θανάτων, τοὺς ὁποίους ἐκεῖνος προεκάλεσε, ὅχι μίαν φοράν, ὅχι δύο, Ἐ ἀλλὰ πολὺλάκις ἐπιχείρησας νὰ τὸν φονεύσῃ, ἐνῷ αὐτὸς εἶνα θάνατον θὰ τοῦ ἐξεπέληρωσε. Καὶ ὅχι αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ μολοντὶ ἐφοβείτο διὰ τὸ μέλλον ἐν ταῦτοις ἔτσι ἀμύνεται καὶ αὐτὰ, μὰς) μὲ τὰ ἄλλα ποῦ ἐλέγχθησαν, σκιαγραφεῖ δακτύλιον τὸν στέφανον τῆς ἀνεξικακίας τοῦ. Αὐτὸς ποῦ ὀργίζεται δι' ὅσα τοῦ συνδύσαν καὶ ἀπατεῖ τιμωρίαν, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὰ ἐγκώμια τῆς ἀνεξικακίας, ἐνῷ ἐκεῖνος ποῦ ἀνεχώρησε τὸ παρελθόν, ὅσον δόξαλον καὶ ἀγκῶδες καὶ ἂν εἶναι, καὶ φροντίζει διὰ τὸ μέλλον προπαρασκευάζων ἀσφάλειαν διὰ τὸν ἑαυτοῦ τοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἄμυναν, αὐτεῖς θὰ τὸν στερήσῃ ἀπὸ τὸν στέφανον τῆς ἐπιεικειᾶς.

Ἐ Ἄλλ' ὁ Δαυὶδ δὲν ἔκαμε ὅτε αὐτὸ, ἀλλὰ εὗρηκε ἕνα ἀσυνήθιστον καὶ παράδοξον τρόπον θεοσεβείας. Καὶ ὅτε ἡ μνήμη τοῦ παρελθόντος, ὅτε ὁ φόβος τοῦ μελλόντος, ὅτε ἡ προτροπὴ τοῦ στρατηγοῦ, ὅτε ἡ ἐρμῆμα τοῦ τόπου, ὅτε τὸ εὐκόλον τῆς σφαγῆς, ὅτε τίποτε ἄλλο διήγειρεν αὐτὸν πρὸς τὸν φόνον. Ἰσῶν νὰ εἶχε ἐμπρὸς τοῦ κάποιον εὐεργετὴν τοῦ, ποῦ τοῦ ἔκαμε μεγάλα καλὰ, ἔτσι ἀμπεριεφέρθη εἰς τὸν ἔχθρὸν καὶ ἀδικητὴν τοῦ. Ποῖον θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς συγγνώμην, μνημονεύοντες τὰ παρελθόντα ἀμαρτήματα καὶ ἀντιμετωπιώμετες τοὺς ἀδικησαντὰς μᾶς, ὅταν ὁ ἄδικος ἐκεῖνος, ποῦ τόσο ἔπαθε, Ἐ ἐνῷ ἐπερήμεν ἐπὶ πλεον νὰ τοῦ συμβῶν περισσότερα καὶ χειρότερα κακὰ, ἂν ὁ ἔχθρὸς τοῦ ἐσώζετο, ἀμπεριφέρεται ἔτσι, ὥστε νὰ τὸν σώσῃ, καὶ προτιμᾷ νὰ κινδυνεύσῃ μᾶλλον αὐτὸς καὶ νὰ εἴῃ μὲ τρόπον καὶ φόβον παρὰ αὐτὸν, ποῦ πρόκειται νὰ τοῦ ἐπισκωρεῖται χίλιους κινδύνους, νὰ τὸν σφάξῃ καὶ μὲ τὸ δικαίον τοῦ; Ἀπὸ αὐτὰ ἡμετεῖς νὰ ἴδῃς τὴν θεοσεβείαν τοῦ, διότι ὅχι μόνον δὲν τὸν ἐφοβᾶν, ἀλλὰ, ἐνῷ τὸση ὑπῆρχεν ἀνάγκη, ὅτε λέξιν πικρὰν δὲν τοῦ ἀπυθύνει, ἔστω καὶ χωρὶς νὰ πρόκειται νὰ ἀκούσῃ ὁ ὀβριζόμενος. Ἄν καὶ ἡμεῖς χαρακτηρίζωμεν κακῶς πολλάκις ὅποιον φέλου, ¹⁷⁰ Ἄ ἐκεῖνος δὲν ἔκακοκαρκτηρίσθη ὅτε τὸν ἔχθρὸν, ὁ ὁποῖος τόσο τὸν ἤβικησε. Ἀπὸ αὐτὰ ἡμετεῖς νὰ

κρίνης τὴν θεοσεβειάν του, ἐνῶ τὴν φιλοφροσύνην του καὶ τὴν ἄλλην φροντίδα του, θὰ τὴν κρίνης ἐξ ἑαυτοῦ μετὰ ταῦτα ἔπραξε. Ἄφου ἔκοιμε τὸν γύρον τοῦ ἰδικοῦ του ἰματίου καὶ τοῦ ἔπιψε τὸ στομάχι μὲ τὸ νερὸ, ἀπεμακρύνθη καὶ ἀποῦ ἐλοιάθη ἐκείνην καὶ τὰ ἐπέδειξεν εἰς τὸν διασωθέντα, ὅχι πρὸς ἐπίδειξιν ἢ ἀπὸ φιλοτιμίαν, ἀλλὰ θέλων δι' ἔργων νὰ τὸν πείσῃ ὅτι κακῶς τὸν ὑποσπεύθη ὡς ἐχθρὸν καὶ θέλων νὰ τὸν ἐκτίσῃ πρὸς τὴν φιλίαν του.²⁶ Ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπεισεν οὕτε ἔτσι καί, ἐνῶ ἤμποροῦσε νὰ τὸν ἐξουτώσῃ, πάλιν ἐπρατήρησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του Β καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς ξένην χώραν καὶ ταλαπαιρούμενος καθημερινῶς νὰ προσπορίζεται τὴν ἀναγκαίαν τροφήν του, παρὰ νὰ μένῃ εἰς τὸν τόπον του καὶ νὰ λυτῇ τὸν ἐχθρὸν του. Τί πλέον ἤμερον ἀπὸ τὴν ψυχὴν ἐκείνου; Πραγματικῶς, δικαίως ἔλεγε: «Μηρόθητι, Κύριε, τοῦ Δαυὶδ καὶ ἄλλην τὴν πραότητα σου.» Ἄυτον ἄς μιμηθῶμεν καὶ οὕτε νὰ κακολογῶμεν, οὕτε νὰ πρῶτῳμεν κακὰ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς εὐεργετῶμεν κατὰ δύναμιν. Ἐπὶ τέλους καλὸν θὰ κάμωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μᾶς περισσότερον, παρὰ εἰς ἐκεῖνους. «Ἄν συγχωρήσῃτε, λέγει ὁ Ματθαῖος, τοὺς ἐχθροὺς σας, θὰ συγχωρηθῆτε.»²⁷ Συγχωρῆσαι τὰ ἁμαρτήματα τῶν δούλων σου, διὰ νὰ λάβῃς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων σου ἀπὸ τὸν Δεσπότην σου. C Ἄν σὲ ἠδικῆσε πολὺ, ὅσον περισσότερο τὸν συγχωρήσῃς, τόσο μεγαλύτερον συγχώρησιν θὰ λάβῃς καὶ σὺ. Διὰ ταῦτα ἐδιδάχθημεν νὰ λέγωμεν «Συγχωρῆσέ μας, ὅπως συγχωρῶμεν»²⁸ διὰ νὰ διδασχῶμεν ὅτι ἀπὸ ἡμᾶς ἐξαρτᾶται ὁ θαυμάσιος τῆς συγχωρήσεως. Ὅποτε ὅσον μεγαλύτερα κακὰ κάμει ὁ ἐχθρὸς, τόσο περισσότερο μᾶς εὐεργετῇ. Ἄς σπεύσωμεν, λοιπόν, ἐπειγόντως νὰ συμφιλνωθῶμεν μὲ τοὺς ἀδικήσαντας ἡμᾶς, εἴτε δικαίως, εἴτε ἀδικῶς ὀργίζονται. Διότι, ἂν συμφιλνωθῆς ἐδῶ, ἀπαλλάττῃσαι ἀπὸ τὴν μέλλουσαν κρίσιν. Ἄν ὅμως ἐν τῷ μεταξύ παραμείνῃ ἡ ἐχθρα καὶ μεσοσβέσῃ ὁ θάνατος, Ὁ ὁ ὁποῖος θὰ ἀκορπίσῃ τὴν ἐχθρὰν, τότε ἐκεῖ ποῦ θὰ ὑπάγῃς θὰ ὑπάρξῃ ἀνάγκη νὰ εἰσαχθῆς εἰς δίκην. Ὅπως πολλοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ἔχουν ἀντιπάσεις μετὰ τῶν, ἂν συμβῆ νὰ τὰς ἐξομαλύνουν φιλικῶς, ἀπαλλάσσουσιν ἐξ ἑαυτῶν τῶν ἀπὸ τῆμίον, φόβου καὶ κινήσους, ἀφοῦ ἀποφασίσουν κατὰ τρόπον ἱκανοποιῶντα καὶ τοὺς δύο, ἐνῶ ἂν καταφυγῶν εἰς τὸν δικαστὴν χάνουσιν καὶ χρήματα καὶ τιμωροῦνται πολ-

26. Δι' οὗτα νὰ στυατικῶς γαροφίτα πρὸς Α' Βασίλ. 24, 6 εἰ.

27. Ματθ. 181, 1.

28. Πρῶτ. Ματθ. 5, 13.

29. Ἐνθ ἄ. π. 12.

λόκις, ἢ δὲ ἐχθρα μένει ἀμετακίνητος ἀνάμεσά των. Ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἂν κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν λύσωμεν τὴν ἐχθρὰν, ἀπαλλάσσομεν τὸν ἑαυτὸν μᾶς πάσης τιμωρίας. Ἄν ὅμως μένωμεν ἐχθροὶ καὶ παρουσιασθῶμεν εἰς ἐκεῖνο τὸ φοβερὸν δικαστήριον, Ἐ θὰ δώσωμεν τὸν βραχίονά μας μετὰ τὴν ψῆφον τοῦ δικαστοῦ ἐκείνου, τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ ὑποστώμεν καὶ οἱ δύο τιμωρίαν ἀναπόφευκτον, ὁ μὲν ἀδικῶς ὀργιζόμενος, διὰ τὸ δίκαιον τῆς ὀργῆς του, ὁ δὲ δικαίως διὰ τὸ δίκαιον τῆς μητσοκακίας του. Ἄν ἀδικῶς πάθωμεν τίποτε κακόν, πρέπει νὰ ἀπονέμωμεν συγχώρησιν, εἰς ὅσους μᾶς ἀδικοῦν. Κύτταξε πῶς ᾄθει καὶ διάζει νὰ συνδιαλλαγῶν οἱ ἀδικήσαντες μὲ τοὺς ἀδικημένους. «Ὅταν προσφέρῃς», λέγει, «τὸ δῶρον σου ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἐκεῖ ἐνθυμηθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει κάτι ἐναντίον σου, ¹⁷¹ Ἄ πῆγαίμε πρῶτα νὰ συνδιαλλαγῆς μὲ τὸν ἀδελφόν σου.»²⁹ Δὲν εἶπε, ἀκλησιόσους, πρόσφερε τὴν θυσίαν, ἀλλὰ «συνδιαλλάξου, καὶ τότε πρόσφερε». Ἄφησέ τὴν ἐκκεμῆ τὴν θυσίαν, εἶπεν, ὥστε ἡ ἀνάγκη τῆς νὰ σὲ ἀνοικήσῃ εἰς συμφιλνωσιν καὶ παρὰ τὴν θέλησιν σου, ὅταν δικαία εἶναι ἡ ὀργή σου. Κύτταξε πάλιν πῶς προτείνει τὸν ἔσυχον νὰ συμφιλνωθῇ, λέγων «Συγχωρῆσατέ ὅσους σὰς ἐβλαψαν διὰ νὰ συγχωρήσῃ καὶ ὁ Θεὸς τὰ ἁμαρτήματά σας»³⁰ Δὲν ἔθεσε ἄστημιον ἀντάλλαγμα, ἀλλὰ ἀντιθέτως μεγάλον καὶ ὑπεράλιον τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος. Λοιπόν, ἀντικαθιστῶμενοι διὰ αὐτὰ καὶ ἀναλογιζόμενοι τὴν ἀμοιβὴν καὶ ἀκόμη εἴτι δὲν χρειάζεται οὕτε πολὺ κόπος, οὕτε ἀπασχόλησις ἢ ἀπαλείψωμεν τὰ ἁμαρτήματά μας, B ἄς συγχωρῶμεν ὅσους μᾶς ἠέκησαν. Αὐτὸ, ποὺ μὲ νηστείαν, μὲ ὀδυμῶς, μὲ προσευχὰς, μὲ τριχίνους σάκκου καὶ στάκτην καὶ μυρία ἐξομολογήσεις μόλις καὶ μετὰ διας τὸ καθορθάνουν, ἄλλοι τὸ νὰ ἐξαλείψω, λέγω, τὰ ἁμαρτήματα των, εἶναι εἰς τὸ χέρι μας νὰ τὸ κάμωμεν ἡμεῖς εὐκόλῃ, χωρὶς σάκκου καὶ στάκτην καὶ νηστείας, μόνον ἂν ἐβαλεῖται τὴν ὀργὴν ἀπὸ τὸ μυαλὸν μᾶς καὶ συγχωρῶμεν εὐκρινὰ ὅσους μᾶς ἐβλαψαν. Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, ὁ ὁποῖος ἐξώρισε ἀπὸ τὴν ψυχὴν μᾶς κάθε θυμὸν, πικρίαν καὶ ὀργὴν, ἄς μᾶς ἀξιώσῃ, ὅπως τὰ μέλη τοῦ σώματος συνδέωνται μὲ ἀκρίθειαν μετὰ τῶν, βλοῦς μαζί, μὲ ἓνα στόμα καὶ μίαν ψυχὴν νὰ ἀναπέμψωμεν εἰς αὐτὸν τοὺς σφειλομένους εὐχαριστηρίους ὕμνους, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

30. Ματθ. 5, 23 24.

31. Ματθ. 11, 25.

Α Ε Ι Σ Τ Ο

·ΛΗΡΑ ΑΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΤΑΙ ΕΦ' ΟΣΟΝ ΑΜΝ ΕΙΝΑΙ ΜΙΚΡΟΤΕΡΑ ΤΩΝ ΕΞΗΝΤΑ ΕΤΩΝ·¹ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΝΑΓΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΒΑΡΗΜΟΣΥΝΗΣ.

Ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ἑκονόντισεν, ὥστε εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν νὰ ἀναγνωσθῇ ἡ περικοπή αὐτῆ τῆς ἀποστολικῆς ἐπιστολῆς, τὴν ὁποῖαν ἤκουσατε σήμερον. Διότι ἔχει κάποιαν συγγένειαν καὶ μεγάλην σχέση με ὅσα ἐλέγχθησαν προηγουμένως, ἂν ἔχι εἰς τὰς λέξεις, ἀλλὰ εἰς τὴν ἔνωσιν. Τὸ ἀναγνωσθῆν παλαιότερον ἦτο τοῦτο: «Δὲν θέλω, ἀδελφοί, οἷς νὰ ἔχετε θυγνοῖον διὰ τοὺς κεκοιμημένους».² Τότε ἐλέγχθησαν καὶ πολλὰ διὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅτι πρέπει νὰ ὑπομείνωμεν μετὰ γενναϊότητα αὐτὰ τὰ πάθη καὶ νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν ποὺ λαμβάνει τοὺς συγγενεῖς μας. Τὸ ἀναγνωσθῆν σήμερον εἶναι τοῦτο: «Χήρα ὡς καταγράφεται ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι μικρότερα τῶν ἐξήντα ἐτῶν». Β' Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ χρεία προκύπτει ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ αὐτὸ εἶναι κυριῶς ποὺ ἐπιφέρει τὴν ὀδύνην καὶ θιγεῖται τὸ πένθος, ἔχοντες εἰς τὴν μνήμην αὐτὰ ποὺ εἶπαμε παλαιότερον, τὰ ὁποῖα εἶπαμε διὰ νὰ παρηγορησωμεν τοὺς πενθούοντας, καὶ αὐτὰ, ἀφοῦ τὰ ἀκούσατε μετὰ μεγάλην προθυμίαν, νὰ τὰ ἀποθέσθε εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ψυχῆς σας μαζί με θεῖαν.

Διότι τὸ ὄνομα τῆς χρείας φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι ὀνομα συμφορᾶς, δὲν εἶναι ὄμως, ἀλλὰ εἶναι ἀξίωμα καὶ τιμὴ καὶ μεγίστη δόξα. Δὲν εἶναι ἐντροπὴ καὶ στίγμα, ἀλλὰ εἶναι στέφανος. Διότι ἡ χήρα, ἂν δὲν ἔχη ἀνδρα μετὰ τὸν ὁποῖον νὰ συζῇ, συζῇ ὄμως μετὰ τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἀποκρούει ὅλα τὰ ἐπερχόμενα θεῖα. Διότι ἀρκεῖ, ὅταν ἀδικηται ἡ χήρα, νὰ εἰσελθῇ εἰς τὸν ναόν, νὰ γονατίσῃ καὶ νὰ ἀνασπενδῇ μικρῶς, καὶ νὰ χύσῃ δάκρυα, καὶ θὰ δυνηθῇ νὰ ἀποκρούσῃ τὴν ἐπιβουλὴν ὀκείνων ποὺ τὴν ἀδικοῦν.³¹² Α Τέτοια εἶναι τὰ ὄπλα τῆς χήρας, δάκρυα καὶ στεναγμοὶ καὶ διαρκεῖς προσευχαί. Μετὰ αὐτὰ τὰ ὄπλα δύναται νὰ

1. Α' Τιμ 5, 9.
2. Α' Θεσσαλ. 4, 13.

ἀποκρούσῃ ἔχι μόνον ἀνθρώπινην ἐπιβουλὴν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ θαμιονικὰς ἐφόδους. Διότι ἡ χήρα εἶναι ἀππλλαγμένη ἀπὸ τοὺς δικηκούς περισσομαίους, δδεύει πλέον πρὸς τὸν οὐρανόν. Καὶ τὸ εὐδιαφέρον καὶ τὴν περιποίησιν ποὺ εδείκνυε διὰ τὸν ἀνδρα, θὰ δυνηθῇ νὰ τὰ ἐξαντλήσῃ εἰς τὰ πνευματικὰ πλέον πράγματα. Ἐάν δὲ μοῦ εἴπῃς, ὅτι παλαιὰ τὸ πρᾶγμα ἦτο συμφορὰ, θὰ σοῦ ἀπτήτων τοῦτο, ὅτι θηλασθῇ καὶ ὁ θάνατος ἦτο κατὰρα. Ἀλλὰ ἔγινε τιμὴ καὶ ἀξίωμα δι' ὅσους τὸν ἀντιμετωπίζου με γενναϊότητα, ὅταν ἐπέρχεται. Ἐτσι στεφανώνονται οἱ μάρτυρες. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ χήρα μεταβαίνει εἰς μίαν κατάστασιν ποὺ τῆς προσθίδει μεγάλην ἀξίαν.

Β' Θέλεις νὰ μάθῃς πόσον μέγα πρᾶγμα εἶναι ἡ χήρα; Πῶς εἶναι ἀξία τιμῆς ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀγάπης καὶ εἶναι μεγίστη συνηγορία; Καὶ μόλις ἐμφανισθῇ αὐτῇ, τοὺς ἦθη καταδικασθέντας καὶ τοὺς ἀππλησιαμένους καὶ αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν παρησίαν καὶ τοὺς μισητοὺς εἰς τὸν Θεόν καὶ στερημένους ἀπὸ κάθε δικαιολογίαν, δλοὺς αὐτοὺς τοὺς ἐσαρπάζει καὶ τοὺς συμφιλιώνει μετὰ τὸν Θεόν; Καὶ ὅτι δὲν τοὺς φέρει μόνον τὴν συγγνώμην, οὔτε τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ μεγάλην παρησίαν καὶ λοιμπρότητα καὶ τοὺς καθιστᾷ καθαρωτέρους καὶ ἀπὸ τὰς ἡλικιακὰς ἀκτινας, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι κηλιθωμένοι περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀθρώπους; Ἀκούσατε τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν ποὺ λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους: C «Ὅταν ἀπλώσατε τὰς χεῖρας σας, θὰ ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἀπὸ τὸ πρόσωπόν σας. Ἄν πληθύνετε τὰς βεήρεις σας δὲν θὰ σὰς εἰσακούσω. Διότι τὰ χεῖρα σας εἶναι σηματοδομημένα».³ Ἀλλ' ὄμως με αὐτοὺς τοὺς μικροὺς ἀνθρωποκτόνους, ποὺ δὲν ἔχουν παρησίαν, ποὺ εἶναι σηματοδομημένοι μετὰ τὴν ἀτιμίαν, ὑπάσχηται νὰ συμφιλιωθῇ, ἔάν βοηθήσωμεν χήρας ποὺ ἀδικοῦνται. Διότι, ἀφοῦ εἶπε πρὸς ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμοὺς μου καὶ δὲν θὰ εἰσακούσω, συνεχίζει: «κρίνατε ὄφρανον, δικαιοῦσατε χήρας καὶ τότε ἔλθετε νὰ συζητησωμεν. Καὶ ἔάν αἱ ἀμαρτίαι σας εἶναι ὡσὸν κόκκινη σαφή, θὰ τὰς λευκάνω ὡσὸν τὸ χιόνι».

Εἶδες πόσῃ δυνάμει ἔχει ἡ χήρα; D Εἶδες ποὺ ἐπιδικνύει τὴν ἰσκίην τῆς προστασίας, ἔχι πλησίον κοινὸς ἀρχοντος καὶ βασιλέως ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ πλησίον αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν; Εἶδες πόσῃ ὀργῇ δύναται νὰ καταλύσῃ, νὰ συμφιλιώσῃ

3 Ἡσ. 1, 16.
1 Ἡσ. 1, 17-18.

τόν Κύριον με ανθρώπους που νοσούν από άστατον νόσον, να εξαρπάση ανθρώπους μέσα από αφόρητον κόλασιν, ψυχήν που έσφαη από τόν ρύπον τών αμαρτημάτων δύναται να τήν πλύη και να τήν καθαρίση από εκείνην τήν κηλίδα και να τήν οδηγήση εις τήν απόλυτον καθαρότητα: "Ας μη καταφρονώμεν λοιπόν χήραν γυναίκα, αλλά ας επιδείξωμεν κάθε φροντίδα δι' αυτήν. Η πραγματική χήρα είναι προστάτις μας. "Αξίζει όμως να σταθώμεν με προσοχήν και να ιδώμεν διά ποίον χήραν όμιλει έδδ. Ε και πράγματι, και εκείνοι χήραι λέγονται όσαι κατέπεσαν εις εσχάτην εύτέλειαν και είναι έγγεγραμμένα εις τούς καταλόγους και τρέφονται από τα εκκλησιαστικά χρήματα, όπως εις τήν έποχην τών αποστόλων. «ΟΙ Έβραίοι χριστιανοί», λέγει, «που ήσαν από έξου μέρη και ως εκ τούτου είχαν ως γλώσσαν των τήν ελληνικήν, ήρχισαν να γογγύζουσιν εναντίον τών εντοπίων Έβραίων χριστιανών, που ώμειλουν τήν αραμαϊκήν γλώσσαν. Και ήγηρέθησαν τό παράπονα αυτά διότι αι χήραι τών ελληνιστών και μη εντοπίων χριστιανών παρημελούντο κατά τήν καθημερινήν περίθαλψιν και ύπηρεσίαν τής διανομής τροφών και έπισημοσύνης.» Και δέν λέγονται μόνον αιταί χήραι, αλλά και αι άλλαι που δέν τούς λείπει τίποτε, αλλά είναι εύποροι και προϊσταται τής οικίας των, άπλώς δέ έχουν χάσει τόν άνδρα των. "Ας ιδώμεν λοιπόν έδω διά ποίον χήραν όμιλει όταν λέγη «χήρα ας καταγράφεται έφ' όσον δέν είναι μικροτέρα τών έξήντα έτών.»³¹³ Α "Αρά γε διά τήν χήραν που έχει ανάγκην βοηθείας και χρειάζεται να τρέφεται από εκκλησιαστικά χρήματα ή διά τήν χήραν που δέν έχει ανάγκην και ζη εις τήν εύπορίαν; Είναι φανερόν, ότι όμιλει δι' αυτήν. Διότι όταν όμιλη δι' εκείνην, που υποφέρει από τήν πείναν, δέν θέτει όριον ήλικίας, ούτε απαιτεί αυστηρότητα ήθους. "Αλλά λέγει άπλώς: «Εάν κανείς πιστός ή πιστή έχη εις τό σπύτι του χήρας, ας παρέχη εις αυτάς τά άρκετά διά τήν συντήρησιν των και ας μη επιδαρύνεται ή Έκκλησία.» Δέν ειπε, όταν είναι έξήντοια έτών, δέν ειπεν, αν επιρροιαθή έένους, αν έπλυνε τούς πόδας άγιών άνδρών. Και πολύ εύλόγως. "Εκεί που είναι ανάγκη να θεραπεύση κανείς τήν πείναν, δέν περιμένει τόν χρόνον. Και τί σημασίαν έχει, αν είναι πενήτωτα έτών και λιμοκτονει; Β Τί δέ αν είναι νέα, αλλά τύχη να είναι άνάτηρας στο σώμα; Μήπως θα κοιμηθῆ διá να ζυτηθή,

8. Πράξ. 6. 1.
9. Α' Τιμ. 5, 16

δταν γίνη έξήντοια έτών. "Αλλά μία τοιαύτη αντίληψις πηγάζει από εσχάτην απαιρησίαν. Διά τούτο, όταν είναι ανάγκη να άνακουρίση από τήν πείναν, δέν λογιστάγει ούτε τήν ήλικίαν ούτε τόν χαρακτήρα. "Όταν όμως δέν πρόκειται να συντρέξη τήν πτωχείαν, αλλά να αποδώσης τιμήν κατά τήν αξίαν, τότε εύλόγως κάμνει τοιαύτην λεπτολόγησιν του χαρακτήρος.

"Όπως υπάρχουν χοροί πορβένων, έτσι παλαιά ύπηρεχον και χοροί χηρών και δέν έπετρέπετο εις αυτάς να έγγραφούν άπλώς εις τόν κατάλογον τών χηρών. Δέν όμιλει λοιπόν δι' εκείνην τήν χήραν που ζη εις τήν πτωχείαν και έχει ανάγκην βοηθείας, αλλά δι' αυτήν ή όποία εξέλεξε τήν χηρείαν. Διά ποίον λοιπόν λόγον εις τήν περίπτωση αυτής απαιτεί όριον ήλικίας; Ε Γνωρίζει, ότι ή νεότης είναι ένα είδος πυρός και πέλαγος γεμιστο κύματα, που έχει πολλές άναστατώσεις. "Όταν πρόκειται λοιπόν να άσφαλισθούν χάρις εις τήν ήλικίαν, και μένουσιν εις τό γήρας ώσού εις λιμένα ασφαλή, τότε που θα έχουν σβήσει αι επιθυμιαί των, τότε άπόδως εισάγει αυτάς εις τούτον τόν χορόν. Διατί λοιπόν; Δέν ύπηρεχον, λέγει, πολλοί που διέλαμπαν μέχρι τέλους, ενώ ήρχισαν (τήν χηρείαν) και από τό είκοσάτον έτος, και ύπέμεινον τόν ζυγόν και έπέβεισαν αποστολικόν όριον; Ειπέ μοι, θα τάς έμποδίσωμεν αυτάς να ζούν εις τήν χηρείαν, όταν αι ίδιαι τό θέλουσιν, και θα τάς αναγκάσωμεν να έλθουσιν εις δεύτερον γάμον; Πώς μπορεί αυτό να είναι αντίξενον αποστολικού στοχασμού; Δ Τότε τι έννοει με αυτό που λέγει; Συγκεντρώσατε τήν προσοχήν σας, αγαπητοί μου, εις αυτήν τήν σημασίαν τής λέξεως. Διότι δέν ειπε να γίνεται χήρα, όχι κάτω τών έξήντοια έτών, αλλά ειπε «να καταγράφεται χήρα». Και πάνυ δέν ειπε χήραι νεώτεροι να μη καταγράφωνται, αλλά «τάς νεώτερας δέ χήρας να μη τάς δεχέσασιν.» Αυτό γράφει προς τών Τιμόθεον. "Επειδή δηλαδή πολλοί από τούς ανθρώπους είναι εύκαώτερον τραυτοί εις κακολογίας και έχουν άκανονισμένας τάς γλώσσας εναντίον των εκκλησιαστικών άρχόντων, θέλουν να προστατεύση τόν άρχοντα από τοιαύτας κατηγορίας, θέτει αυτοίς τούς νόμους και λέγει: Ε Σὺ να μη δεχσασαι και οὐ να μη καταγράφης. "Αν αυτή θέλη μόνη της και με έλευθέραν προαιρείαν να εκλέξη αυτήν τήν οδόν, ας τό κάμη. Σὺ όμως να μη δεχθῆς ποτέ, διá να μη λέγουσιν, ότι ενώ είναι νέα και ήθελε να ύπανδρευθῆ και να κυβερνήση τήν οίκίαν της, ο δεινα τήν εξηνάγκασας (να

7. Α' Τιμ. 5, 11.

μένη εις τήν χρείαν). Διά τούτο κατέπεσε και ήμάρτησεν.

Σύ όμως να μη καταγράψης αυτήν, διά να είσαι απηλλαγμένος από τας κατηγορίας, άν πάρη εις ήμάρτημα. Και άν πάλιν δέν πέρσῃ, να τήν καταγράψῃς εις τόν κατάλληλον χρόνον με μεγαλύτερον ακρόασιον. Έάν δέ λέγῃ «θέλω αι νεώτεροι χήροι να υπανδρευώνται, να τεκνογονούσ», άκουσε ποίος λέγει νεωτέρας. ⁸ Α εκείνας που ό έρωσ και ό πόθος τής σαρκικής ζωής τας έκαμε να ψυχρανθή ή αγάπη των προς τόν Χριστόν και θέλουσ να υπανδρευούσιν, αι φίλοιροι, αι περίεργοι, αι όποιοι περιέρχονται τας οικίας, όσαι λέγουσ αυτά που δέν πρέπει, που εξετράπησαν τής άρθής οδού και ακολουθούσ τόν σατανάιν. Διότι δέν ειπών απλάς «θέλω αι νεώτεροι να υπανδρευώνται» και σώωτησε, αλλά λέγει και παλας νεωτέρας έννοεί και δηλώνει τά όλισθήματά των. Ποια όλισθήματα; «Διότι όταν ό έρωτας και ό πόθος τής σαρκικής ζωής ψυχρανή τήν αγάπην των προς τόν Χριστόν, θέλουσ να έλθουσ εις γάμον... και κοκομοθαίνουσ να είναι άργαι και περίεργοι και να περιέρχωνται τά σπίτια, λέγουσιν έκείνα που δέν πρέπει... που παρεξετράπησαν». Και ποίον ήκολούθησαν; «Τόν σατανάιν.» Έπειδή λοιπόν μετά τήν απόφασιν να μένουσ χήροι και να ύπομείνουσ όλην αυτήν τήν άδοξίαν, ε θέλουσ να υπανδρευούσιν πάλιν, είναι προτιμότερον να τó πράξουσ αυτό πριν ήμάρτησουσ και καταπατήσουσ τας συνθήκασ των με τόν Χριστόν. Διότι άν δέν υπάρχη καμμία τέτοια, δέν επιβάλλει ανάγκην δευτέρου γάμου.

Και ότι τούτο είναι άληθές, είναι φανερόν από τó έξῃς. "Αν τó έβητεν ως νόμον δι' όλας τας γυναίκασ αυτό, δηλαδή να υπανδρευώνται και να οικικοκραίνονται, δέν θα είχε λόγον να άποιή έκείνα τά «άν άνδρῃσ παιδιά, έν έφιλοξέυσιν, έν ένυκῃ πόδια Χριστιανών που ήρχοντο από όδοπαρίαν ή περιουσίαν, έν έσοθήσῃσ θλιβομένων, έν συντρέξεν εις κάθε έργον αγαθόν.» Τότε εκ περιουσίω θα έλεγε και έκείνο τó «αφ' όσον υπήρξεν ενός άνδρός γυνή, δηλ. μονάγουσ.» ⁹ C Διότι εάν προτρέπῃσ όλας τας νεωτέρας να υπανδρευώνται, τότε πώς θα δυνηθή κάποια να είναι γυναίκα ενός μόνον άνδρός; "Γιατί ό λόγος του άφορῃ έκείνας. Τό ίδιον κάμνεσ και όταν όμιλή διά τήν αυ-

8. Α' Τυρ. 5, 14.
9. Α' Τυρ. 5, 11, 13, 17.
10. Α' Τυρ. 5, 10.
11. Α' Τυρ. 5, 8.

ζυγκήν έννοωσ. Αφού ειπε πρώτα «άσ μη άποστερή ό ένας τόν άλλον με άποχήν και έγκράτειαν, εκτός εάν πράττετε τούτο από συμφώμουσ προκαίριωσ, διά να επίδείσθε με μεγαλύτερον προθυμίαν και άφοσίωσιν εις τήν ησυχίαν και τήν προσοχήν. Και πάλιν να συνέχεσθε εις τας συζυγκάσ σχέσεισ σας.» ¹⁰ Διά να μη νομίσησ, ότι τó πράγμα είναι νόμος, προσθέτει έπειτα τήν αίτίαν και λέγει: «Διά να μη σας πειρώη εις παρούσιν ό σατανάσ εξ αίτίας τής άκρατείασ σας. Τήν αύτασίαν δε αυτήν σας τήν κάμνεσ κατά σγκαταθέσασιν, επειδή είσαθε άκαμνη όδούσισ πνευματικώσ. Δέν σας τó επιβάλλω τούτο ως έντολήν.» ¹¹ Όπως λοιπόν έκεί δέν τó λέγει αυτό δι' όλουσ, ε αλλά διά τούσ άκρατεστέρουσ και ευάλωτουσ, έτσι και εδώ τó λέγει διά τας γυναίκασ έκείνας που ύποκόπτουσ εύκόλωσ και δέν δύνανται να ύπομείνουσ με αύστηρότητα τόν βίον τής χρείασ, και αυτάσ παροκινεί και συμβουλεύει να λάθουσ και θεύ πριν σύζυγον. Διότι ή χρεία είναι ένα πράγμα δίπλουσ Πίωσ λοιπόν είναι δίπλουσ; Είναι επίδειξισ καλών έργων και ύπεροχή μεγίστης τιμής. Όπως άκριώσ και ή έξουσία είναι ένα πράγμα δίπλουσ. Έχει δηλαδή και έργα και κύρωσ. Τό κύρωσ τής έξουσίασ είναι ή δυναμίσ της και ή ύπακοή του πλήθουσ και αυτό τó γεγονόςσ ότι είσαι άρχων. Έργα δε τής έξουσίασ είναι ή βοήθεια προς τούσ άδικουμένουσ, είναι τó να ήμποδίση τούσ άλλουσ να άδικούσ, να κυβερνή τας πόλεισ, ε να διακυβερνή με τας φροντίδασ των δημοσίωσ ύποθέσεωσ και άναριθμητά άλλα.

Έτσι και ή χρεία είναι και άξιωμα και έργον. Αξιωμα είναι αυτό τó να είσαι χήρα, πράγμα μέγιστον, καθώς άπεδείξαμε προηγουμένωσ. Έργον είναι να μη λαμβάνη δευτέρου σύζυγον, αλλά να άρκεσθή εις τόν πρώτον, να ανατρέψη τά παιδιά, να φιλοξενήσῃ, να νύξη τούσ πόδασ Χριστιανών, να βοηθήσῃ θλιβομένουσ, να συντρέξη εις κάθε έργον αγαθόν. Ό Παύλωσ λοιπόν όμιλώσ δι' αυτάσ, άρνήει τήν χήραν να επιτελή όλα τά έργα της, δέν της επιτρέπει όμως να εισέλθῃ εις τó άξιωμα τής χήρασ και εις τόν γάρον και τήν τάξιν των χηρών, πριν συμπληρώσῃ τó εξηκοστόν έτος, σχεδόν ώσόν να λέγη: ¹² Α "Ασ κάμνη τά έργα τής χήρασ, αλλά τής τιμής θα γίνη άξία τότε, όταν, αφού επίδείξεν όλα τά καλά της έργα, έχη και τήν άσφάλειαν τής ηλικίασ, και τήν άπόδειξιν των έργων της και τήν έξωθεν μαρτυρίαν. Και μη νομίσησ κοινείσ, ότι ό λόγος αυ-

12. Α' Κορ. Α. 7, 5.
13. "Εβ' άντι.

τὰς ἀφορὰ μόνον τὰς γυναίκας. Πράγματι, εἶναι χρήσιμος καὶ διὰ τοὺς ἄνδρας, διὰ τὸ ἀγαπᾶν καὶ αὐτοὶ τὰς συζύγους των καὶ αὐτὰς ποὺ ἔχουν ἀποθάνει καὶ νὰ μὴ φέρουν λειψίας νὰ συγκοινωνήσουν μὲ τὰ παῖδιά των, λαμβάνοντες μητρικὰς καὶ ἀνατρέποντες ὅλην τὴν ἰσχύην των ἀσφάλειαν.

Αὐτὰ τὰ λέγαμεν ὄχι διὰ νὰ νομοθετήσωμεν τὴν ἀποστροφήν τοῦ δευτέρου γάμου, ἀλλὰ διὰ νὰ οὐκ παραινεσώμεν καὶ οὐκ συμβουλεύσωμεν μὲ σφρασίονη νὰ ἀρκησθε εἰς τὸν πρῶτον γάμον. Β' Ἄλλο εἶναι νὰ παραινώμεν καὶ νὰ συμβουλεύσωμεν, καὶ ἄλλο εἶναι νὰ νομοθετήσωμεν. Διότι αὐτὸς ποὺ παραινεῖ καὶ συμβουλεύει, ἀφήνει τὸν ἀκροατὴν ἐλευθερὸν νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συμβουλὰς. Ἐνῶ αὐτὸς ποὺ νομοθετεῖ ἀποκλείει αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐλευθερίας προτιμήσεως. Ἡ Ἐκκλησία ὅμως δὲν τὰ νομοθετεῖ αὐτὰ, ἀλλὰ μόνον παραινεῖ. Διότι ὁ Παῦλος ἐπέτρεψε καὶ δευτέρου γάμον, ὅταν εἶπε: «Κάθε ἐγγαμὸς γυναίκα εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καὶ ὁ Ἰησοῦς ὁ ἄνδρας τῆς. Ἐάν ὅμως ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ μὲ ὅποιον θέλει, ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος τῆς νὰ γίνῃ σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Εἶναι ὅμως πλέον μακαρία, ἐάν μείνῃ εἷται, ἠλιαθὴ χήρα.»¹¹ Ὅπως ἀκρεβῶς λοιπὸν ὁ μὲν γάμος εἶναι καλόν, ὁ ἄλλος εἶναι ἀνωτέρα ἢ παρθεσία, εἶται καὶ ὁ δεύτερος γάμος εἶναι καλὸν πράγμα, ἀνωτερός ὅμως εἶναι ὁ πρῶτος καὶ μόνος γάμος. Δὲν ἀποροίτουμεν ἀπολύτως τὸν δευτέρου γάμον, ὅτε νομοθετοῦμεν αὐτὰ, ἀλλὰ παραινοῦμεν, ὅτι καὶ εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἐγκρατής, νὰ παραμείνῃ εἰς τὸν πρῶτον. Αὐτὴν τὴν παραινεῖ καὶ συμβουλεῖ τὴν βίβλον καὶ διὰ τὴν ἴσάν τὴν ἀσφάλειαν τῆς οἰκίας. Διότι πολλὰς φορές ὁ δεύτερος γάμος γίνεται ἀρχὴ καὶ αἰτία μάχης καὶ καθημερινῶν πολέμων.

Ἐπὶ παραδείγματι, πολλὰς φορές ὁ ἄνδρας, ἐκεῖ ποὺ κάθεται εἰς τὴν πρῶτον, συμβαίνει νὰ θυμῆθῃ τὴν πρῶτην τοῦ γυναικῆς μπροστὰ εἰς τὴν δευτέραν καὶ νὰ δακρύσῃ ἑλαφρῶς. Ἐκεῖνη συνήθως ἀγριεῖται ἀμέσως καὶ ὀργῆ ὡσανύθῃ καὶ ἢ ἀπαίτει τὴν τιμωρίαν του διὰ τὴν ἀγάπην του ποὺ ἔδειξε πρὸς αὐτήν. Καὶ ἂν βέλῃσῃ νὰ ἐπινοήσῃ τὴν ἀποθνήσκουσαν, τὰ ἐγκώμια αὐτὰ γίνονται ἄρρηκτο πολέμου καὶ μάχης. Καὶ μὲ τοὺς ἔχθρους μας, ὅταν ἀποθνήσκουν συμφιλικῶνόμεθα, καὶ μὲ τὴν ζωὴν των, ποὺ χάνεται, καταλυομένη καὶ τὴν ἔχθραν ποὺ ἔχομεν πρὸς αὐτοὺς.

11. Α' Κορινθ. 7, 39-40.

Μὲ τὰς γυναίκας ὅμως συμβαίνει ἐντελῶς τὰ ἀντίθετον. Αὐτὴν, τὴν ὅποιαν δὲν εἶδε, τὴν ὅποιαν δὲν ἴκουσε, ἀπὸ τὴν ὅποιαν δὲν ἔπαθε κανένα κακόν, τὴν μοῖε καὶ τὴν ἀποστρέφεται καὶ δὲν σβῆνει τὸ μῖσος αὐτὸ ὁ θάνατος. Ποῖος εἶδε, ποῖος ἴκουσε νὰ ζηλοτυπήτῃ ἢ κόνις καὶ νὰ πολεμηθῇ ἢ τέφρα;

Β' Ἀλλὰ τὸ δευτὸν δὲν φθάνει μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ. Ἀλλὰ εἴτε γεννηθῶν παῖδιά ἀπὸ τὴν δευτέραν σύζυγον εἴτε ὄχι, πάλιν ἐγείρεται πόλεμος καὶ μάχη. Διότι ἂν δὲν γεννηθῶν παῖδιά, ὑποφέρει περισσότερο, καὶ διὰ τοῦτο, βλέπει ὡσανύθῃ ἔχθρους ποὺ τῆς ἔχουν κάμει μέγιστον κακόν τὰ παῖδιά τῆς πρώτης γυναίκας, ἀφοῦ μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν παρουσίαν ἐκείνων λαμβάνει σφαιροτέραν ἀσθησὴν τῆς ἰσχύος τῆς ἀτεκνίας. Ἄν γεννηθῶν πάλιν, τὸ κακόν δὲν εἶναι μικρότερον. Διότι ὁ μὲν ἄνδρας πολλὰς φορές ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὴν ἀποθανοῦσαν περιποιεῖται τὰ ἰδικὰ τῆς, διότι καὶ τὰ ἀγαπᾷ μοῖε καὶ τὰ λυπεῖται διὰ τὴν ὀφθαλμίων των.¹² Ἐκεῖνη ὅμως εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις θέλει νὰ προτιμῶνται τὰ ἰδικὰ τῆς καὶ τὰ ἄλλα δὲν θέλει οὔτε νὰ λογαριάζονται εἰς τὴν τάξιν των ἀδελφῶν, ἀλλὰ θέλει νὰ εἶναι αὐτὰ ὡς δούλοι παραπεταμένοι. Ὅλ' αὐτὰ δύνανται ν' ἀνατρέψουν τὴν οἰκίαν καὶ νὰ καταστῶσιν τὸν εἶον ἀβύσσον εἰς τὸν ἄνδρα. Δι' αὐτὸ οὐκ παραινοῦμεν, ὅτι εἶναι δυνατόν, νὰ ἐπιβουλεύετε σφρασίονη, νὰ ἀρκησθε εἰς τὸν πρῶτον γάμον καὶ οὕτε αἱ γυναῖκες νὰ λαμβάνουν δευτέρου σύζυγον, οὔτε οἱ ἄνδρες δευτέρου σύζυγον, ὥστε νὰ μὴ ἀνατρέπεται ὁλόκληρος ἡ οἰκονομία.

Διὰ ποῖον λόγον δέ, ἐνῶ ὡμίλει διὰ τὴν χηρείαν, δὲν ἠκούσθη μόνον εἰς αὐτὸ ποὺ εἶπε πρῶτον δηλαδὴ «ἐάν τις ἄνδρος χηρὴν, διὰ τὸ μᾶθη, ὅτι μίαν γυναίκα τὴν κάμει χήραν ὄχι ἀπλῶς τὸ νὰ μὴ ὑπανδρευθῇ δευτέρου σύζυγον, Β' ἀλλὰ ὅταν ἔχη καὶ παρουσιάσῃ ἀβυσθίαν ἀγαθῶν ἔργων, ἐλεημοσύνης, φιλοφρονήσεως καὶ περιποιήσεως των ἑσών, διότι ἐάν ἡ παρθεσία δὲν ὠφέλησεν εἰς τίποτε τὰς παρθενοὺς (ἂν καὶ ἡ παρθεσία εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν χηρείαν), ἀλλὰ ἀπῆλθον καταρροῦμαι καθὼς ἐσθέσθη τὸ πῶρ των λύχνων των, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν νὰ παρουσιάσωσιν τὸν καρπὸν ἀπὸ τὴν φιλοφρονήσιν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην, πολὺ περισσότερο αἱ χήραι. Ὁ Παῦλος ποὺ ἤκουσε ἐκείνην τὴν παραβολὴν, φοβούμενος δι' αὐτὰς, λεπτολογεῖ πολὺ τὸ πράγμα, ὥστε νὰ μὴ ἐπαναπαυθῶν εἰς τὴν μονογαμίαν καὶ παραμελήσῃ τὴν ἄλλην ἀρετὴν. Ὁ Διὰ τοῦτο λέγει: ἵπρέπει ἀκόμη νὰ παρέχεται περὶ αὐτῆς μαρτυρία

διά τὰ κατὰ τῆς ἔργου.¹⁶ Ὅπως δηλαδὴ ἡ παρθενία εἶναι μὲν καλόν, χωρὶς ὅμως τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἀπέβη ἀκαρπὸς καὶ ἀπέκλεισε τὰς παρθένοὺς ἀπὸ τῶν υἰωμόνων, ἔτσι καὶ ἡ χηρεία εἶναι καλόν, χωρὶς ὅμως τὴν ἄλλην ἀρετὴν εἶναι κἀτι μάταιον καὶ περιττόν. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος δὲν ἐσταμάτησε τὴν παραίνεσιν μέχρι τοῦ νὰ μὴ λαμβάνουν δεύτερον σύζυγον, ἀλλὰ ἀπακεί ἀπὸ τὴν χηραὶν καὶ ἄλλα πολὺ περισσότερα καὶ μεγαλύτερα. Καὶ ὅπως αὐτοὶ ποὺ ἐπιλέγουν τοὺς στρατιώτας, ἐπικητοῦν τὴν καλὴν ὑγίαιον τοῦ σώματος, ἔτσι καὶ αὐτὸς κατατάσσων αὐτὴν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Χριστοῦ ἐξήτησεν ἀπὸ αὐτὰς καὶ εὐεξίαν τῆς ψυχῆς καὶ δυνάμιν ὁ καὶ τὴν προθυμίαν δι' ἅλα τὰ ἀγαθὰ ἔργα λέγων τὰ ἑξῆς: «Ἐάν ἀνέβρωσε παιδιὰ, ἐάν ἐφιλοξήνησεν, ἐάν ἐνίψῃ πόδια Χριστιανῶν ποῦ ἤρχοντο ἀπὸ δουλοπρίας ἢ περιοδείαν, ἐάν ἐβοήθησε θλιβομένους, ἐάν συνέτρεξεν εἰς κάθε ἔργον ἀγαθόν». Κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἐννοίας δὲν ἀποτελεῖ ἀπὸ τῶν λέξιν, ἀλλὰ περικλείει πολλὴν ζωὴν.

Καὶ ἂν νομίζετε, ὅς ἐξετάσωμεν πρῶτον, αὐτὸ ποῦ ἔθεσε κατ' ἀρχὴν, τὸ «ἐάν ἀνέβρωσε παιδιὰ». Ὅταν ἐδῶ ἀναφέρῃ τροφήν, δὲν ἐννοεῖ τὴν ἄλλην τροφήν, ὅπως νοεῖται ἀπὸ τῶς πολλοῦς, τὸ νὰ μὴ ἀφήσῃ τὰ παιδιὰ τῶν δηλαδὴ νὰ ἀποθάνουν ἀπὸ τὴν πείνον. Διότι αὐτὸ δὲν τὸ ἀφήνει νὰ παραμεληθῇ ποτὲ ἢ ἴδια ἢ ἀνάγκη τῆς φύσεως. Συνεπῶς δι' αὐτὸ δὲν χρειάζονται οὔτε προστάγματα οὔτε νόμοι, διὰ νὰ τρέφῃν δηλαδὴ οἱ χηροὶ τὰ τέκνα τῶν. Ἐν ἄλλῃ ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν φροντίδα διὰ τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀνατροφήν μὲ εὐλάβειαν. Διότι αἱ γυναῖκες ποῦ δὲν ἀνατρέφουν ἔτσι τὰ τέκνα τῶν, εἶναι μᾶλλον παιδοκτόνοι παρά μητέρες. Τοῦτο δὲν τὸ λέγω μόνον διὰ τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀνδρας. Διότι συχνὰ πολλοὶ πατέρες κἀμινουν τὸ πᾶν καὶ φροντίζουν νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς τὸν υἱὸν τῶν ὠραῖον ἦπτον, πολυτελῆ οἰκίαν καὶ ἀκριβὸν ἀγρόν, ἀλλὰ δὲν καταβάλλουν καμμίαν προσπάθειαν νὰ ἐξη αὐτὸς καλὴν ψυχὴν καὶ εὐσεβῆ διάνοιαν.¹⁷ Αἱ αὐτὴ εἶναι ἢ οἷα ποῦ προκαλεῖ τὴν ἀναστάσιον ὀλοκλήρου τῆς οἰκουμένης, τὸ γεγονὸς δηλαδὴ ὅτι ἀμελοῦμεν διὰ τὰ τέκνα μας καὶ φροντίζομεν μὲν διὰ τὸ τί ὀλίγον θὰ ἀποκτήσῃ, καταφρονούμεν δὲ τὴν ψυχὴν τῶν, πράγμα ποῦ ἀποτελεῖ ἔκφρασιν ἐσχάτης ἀφροσύνης. Διότι τὰ ὀλίγα ἀποκτήματα, καὶ ἂν εἶναι πολλὰ καὶ πολυτελῆ, ἐάν δὲν εἶναι σπουδαῖος αὐτὸς ποῦ μὲ ἀρετὴν δύναται νὰ τὰ διαχειρισθῇ, θὰ

16. Α' Τιμ. 5, 10.

γαθοῦν ἅλα μαζί του, καὶ θὰ προσβρῆσιν μεγάλην δόξαν εἰς τὸν κτίτορα. Ἄν ὅμως ἡ ψυχὴ γίνῃ γενναία καὶ φιλοσοφημένη, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ἔχη ἔτοιμον κανὲνα ἀγαθόν, θὰ δυναθῇ ἀσφαλῶς νὰ τὰ ἀποκτήσῃ ἅλα. Πρέπει λοιπὸν νὰ μελετᾶμεν ἅλα πῶς θὰ καταστήσωμεν τὰ παιδιὰ μας πλούσια εἰς χρυσὸν καὶ ἀργυρον καὶ τὰ παρόμοια, ἀλλὰ πῶς θὰ γίνων πλουσιώτερα εἰς τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν ἀρεθροσύνην καὶ τὴν ἀπὸκτησιν τῆς ἀρετῆς, πῶς νὰ μὴ χρειάζωνται πολλά, πῶς νὰ μὴ ὑπολογίζων τόσον πολὺ τὰ πράγματα αὐτοῦ τοῦ θίου καὶ τὰς νέας ἐπιθυμίας. Πρέπει ἐπίσης νὰ ἐλέγχωμεν καὶ τὰς εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὰς ἐξόδους μὲ μεγάλην προσοχήν, ἐπίσης πῶς περνοῦν τὴν ἡμέραν τῶν, μὲ ποίους συναναστρέφονται, γνωρίζουν, ὅτι δταν ἀμελοῦμεν αὐτὰ, δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ μᾶς συγχωρήσῃ ὁ Θεός.

Διότι, ἐάν μᾶς ζητοῦνται εὐδοκίαν ὡς πρὸς τὴν φροντίδα διὰ τοὺς ἄλλους («Ἄς μὴ ζητῇ ἐγωίστικὰ κανεὶς ὅτι τοῦ ἀρέσει ἢ ὅτι τὸν συμφέρει, ἀλλὰ ὅς ζητῇ ὁ κανένας τὸ συμφέρον καὶ τὴν πνευματικὴν ὠφέλειαν τοῦ ἄλλου¹⁸»), Ἦ πόσον μᾶλλον θὰ μᾶς ζητηθοῦν εὐδοκίαν διὰ τὴν φροντίδα τῶν παιδιῶν; Δὲν τὸν ἐγκατάστησεν, λέγει, εἰς τὴν οἰκίαν σου ἐξ ἀρχῆς; Καὶ δὲν σὲ διώρισα διδάσκαλόν σου καὶ προστάτην καὶ κηδεμόνα καὶ ἀρχοντα; Ὅλην τὴν ἐξουσίαν ἐπ' αὐτοῦ δὲν τὴν ἔφερα καὶ τὴν ἔθεσα εἰς τὰς χεῖρας σου; Σὲ διέταξα νὰ τὸν διαπλάσῃς, καθὼς εἶναι ταυφερός, καὶ νὰ τὸν διαμορφώσῃς. Ποῖαν συγγνωμὴν δύνασαι νὰ λάβῃς, ἂν τὸν βῆς νὰ ἀποκρισθῇ καὶ ἀδικωρῆσῃς; Τί θὰ εἴπῃς; Ὅτι εἶναι τραχὺς καὶ δύσκολος; Ἀλλὰ αὐτὰ ἔπρεπε νὰ τὰ ποιῆς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, τότε ποῦ ἦτο εὐάγωγος καὶ πολὺ νόος καὶ νὰ τὸν χελευνοαγωγῆς μὲ προσοχήν, νὰ τὸν συνηθίξῃς πρὸς τὰ πρόποντα, νὰ τὸν διαπαιδαγωγῆς, νὰ τιμαρῆς τὰ νοσήματα τῆς ψυχῆς του. Τότε ποῦ ἡ ἐργασία ἦτο εὐκολωτέρα, τότε ἔπρεπε νὰ ἐκρίζωσωμεν τὰς ἀκανθάς, ἢ τότε ποῦ ἡ ἡλικία ἦτο ταυφερά καὶ ἦτο εὐκολωτέρου νὰ ἐκρίζωθοῦν, καὶ δὲν θὰ ἐγένοντο τὰ πάθη δυσκατογωμίας, καθὼς ἐδυναμόμων παραμελοῦμενα. Διὰ τοῦτο λέγει: «Μάθε τα νὰ κίππων τὸν τράχηλόν τῶν εἰς τὸν ζυγὸν τῶν βελῶν ἐντολῶν»¹⁹ τότε ποῦ εἶναι εὐκολωτέρα ἡ διαπαιδαγωγήσις τῶν. Καὶ δὲν τὸ ἐπιτάσσει μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος σὲ βοηθεῖ εἰς τὸ ἔργον. Καὶ πῶς, καὶ μὲ ποῖον τρόπον; «Ἐκεῖνος ποῦ ὕβριζε τὸν πατέρα του ἢ τὴν μη-

18. Α' Κορινθ. 10, 24.

19. Σαρ. Σειρ. 7, 23.

τέρα του, να τιμωρήται με θάνατον.¹⁸ Βλέπεις πόσον φόβον τοὺς ἐνάπτουσιν; Πόσην ἀγωνίαν τοὺς ἐνέβαλεν; Πόσον μεγάλην ἐξουσίαν σοῦ ἔδωκεν; Ποίαν λοιπὸν δικαιολογίαν θὰ ἔχωμεν νὰ προβάλλωμεν, ἔστιν αὐτὸς μὲν, ὅταν ἡμεῖς ὑβρίζωμεθα, δὲν λογαριάζει οὐτὴ τὴν ζωὴν του. Ἡμεῖς δὲ, ὅταν ὑβρίζεται ὁ Θεὸς ἀπὸ αὐτά, δὲν ὑπομένομεν οὐτὴ νὰ ἀγανακτῶμεν ἐναντίον του; Ἐγὼ, λέγει, καταδικάζω εἰς θάνατον αὐτὸν ποὺ σὲ ὑβρίζει, καὶ σὺ δὲν ἀνέχεσαι νὰ στενοχωρηθῆς αὐτὸν ποὺ καταπατεῖ τοὺς νόμους μου. Καὶ ποῦ εἶναι ἀξία συγγνώμης αὐτά;

Βλέπεις τὸν υἱὸν σου νὰ ὑβρίζῃ τὸν δημιουργὸν καὶ δὲν δυσανασηγεί, εἶπέ μου, καὶ δὲν τὸν φοβρίζεις οὐτὴ τὸν ἐπιτιμῆς, καὶ μάλιστα ὅταν γνωρίζεις, ὅτι ὁ Θεὸς τὸ ἀπηγόρευσε αὐτό, καὶ ταῦτο διότι προκαλεῖται καμία θλάβη εἰς τὸν ὑβριζόμενον (διότι τὸ Θεῖον εἶναι ἀφθαρτον).³¹⁸ Ἄ ἀλλὰ χάριν τῆς σωτηρίας ἐκεῖνου; Διότι αὐτὸς ποῦ εἶναι ἀγνώμων καὶ ἀναισθητός πρὸς τὸν Θεόν, πολὺ περισσότερον εἶναι τέτοιος πρὸς τὸν πατέρα του καὶ εἶναι ἱκανὸς νὰ μὴ λογαριάσῃ καὶ τὴν ἰδικήν του ψυχὴν.

Ἄς μὴ ἀμελοῦμεν λοιπὸν ἔχοντες ὅτι ὄψιν, ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ διὰ κενταὶ ὀρθῶς ἀπέναντι εἰς τὸν Θεόν, θὰ εὐδοκίμησον καὶ θὰ διακριθῶν καὶ εἰς τὸν παρόντα βίον. Διότι τὸν ἐνάρετον καὶ μετρίφρονα ὅλοι τὸν σέβονται καὶ τὸν τιμοῦν, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ὁ πτωχότερος ὅλων, ὅπως ἀκριβῶς τὸν ἀμαρτωλῶν καὶ τὸν διεστραμμένων τὸν ἀποστρέφονται καὶ τὸν μισοῦν ὅλοι, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχη μεγάλα πλοῦτη. Ἔ καὶ δὲν θὰ εἶναι σεβαστός εἰς τοὺς ἄλλους μόνον ἀνθρώπους, ἀλλὰ θὰ εἶναι προσφιλέστερος καὶ εἰς σὲ τὸν γεννητόρά του, ἔχον ἄκτος ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ μίαν ἄλλην αἰτίαν, διὸ μικρότερον, τὴν ἀρετὴν, νὰ ἀγαπάται. Καὶ δὲν θὰ σοῦ εἶναι μόνον ποθητότερος, ἀλλὰ καὶ χρησιμώτερος, καθὼς θὰ σὲ περιποιητῆ, θὰ σὲ ὑπηρετῆ, θὰ σὲ γηροκομῆ. Ὅπως αὐτοὶ ποὺ εἶναι ἀγαρίσιοι ἀπέναντι εἰς τὸν Θεόν, καταφρονοῦν καὶ τοὺς γονεῖς των, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ λατρεύουν τὸν δημιουργόν, περιβάλλουν μὲ μεγάλην πετὴν καὶ τοὺς γονεῖς των. Διὰ νὰ ἐπαινήσῃ λοιπὸν ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ κἀμνησῇ τὴν ζωὴν σου γλυκεῖον, καὶ διὰ ν' ἀπολλαγῆς ἀπὸ τὴν μέλλουσαν κόλασιν, δεῖξέ κάθε ἐνδιαφέρον δι' αὐτὸν. Ὅτι, πράγματι, αὐτοὶ ποὺ ἀμελοῦν τὰ παιδιὰ των, Ἐ καὶ ἂν εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα πρῶτοι καὶ μετρημένοι, θὰ ὕπουσιν τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν δι' αὐτὴν των τὴν ἀδικίαν, θὰ σοῦ διηγηθῶ κάποιοιαν

18. Ἰεζα. 21, 16.

παλαιάν ἱστορίαν. Ἦτο κάποιος ἱερεὺς εἰς τοὺς Ἰουδαίους, κατὰ τὰ ἄλλα πρῶτος καὶ μετρημένος ἀνθρώπος, ἀνομαζόμενος Ἡλαί. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ἡλαί εἶχε δύο υἱούς, ποὺ εἶχαν φθάσει εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον τῆς κακίας. Δὲν τοὺς συνεκράτει δὲ οὐτὴ τοὺς ἠμποδίζεν. Ἦ μάλλον τοὺς συνεκράτει καὶ τοὺς ἠμποδίζεν, διὸ ἄκως μὲ τὴν πρῆπουσαν αὐστηρότητα καὶ δέξντητα. Ἐνῶ δηλαδὴ ἔχρειαζτο νὰ τοὺς μαστιγώσῃ, νὰ τοὺς ἐκδώσῃ ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν, νὰ μετέλθῃ κάθε τρόπον διὰ νὰ τοὺς διαβρώσῃ, αὐτὸς περιωρίετο μόνον νὰ τοὺς παραμῆ καὶ νὰ τοὺς συμβουλεύῃ λέγων εἰς αὐτούς: «Μὴ, παιδιὰ μου, μὴ κάμνετε αὐτό. Διότι δὲν ἀκούω καλά πράγματα διὰ σὰς.»¹⁹ Ἐ Τί λέγει; Ὑβρίσαν τὸν Κύριον καὶ τὰ ἀποκαλεῖς παιδιὰ σου; Ἦγνώρισαν τὸν δημιουργόν; καὶ σὺ ἀνογνωρίζεις τὴν συγγενεῖάν των; Διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι δὲν τοὺς ἐνοουθεῖται. Διότι νοουθεσία εἶναι, διὸ καὶ συμβουλοῦμεν ἀπλῶς, ἀλλὰ νὰ καταφέρωμεν πλήγῃμα σφοδρότερον καὶ δέύτερον, ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ σὴφίς τοῦ τραύματος. Δὲν ἄρκει λοιπὸν νὰ ἀμύλησῃ, οὐτὴ νὰ παραινήσῃ μόνον, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ μεγάλον φόβον, ὥστε νὰ περιορίσῃ τὴν ἀδιοφορίαν τῆς νεότητος. Ἐπειδὴ λοιπὸν παρήκει μὲν, ἀλλὰ δὲν παρήκει ὅπως ἔπρεπε, τοὺς ἐξέθεσεν εἰς τοὺς ἐχθρούς καὶ γενομένης μάχης ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ πατρῖου Ἐ καὶ ὁ πατέρας, καθὼς δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπαμῆν τὸ ἀγγεῖμα, ἔπεσε νεκρὸς ἀπὸ συντριβῆν.

Βλέπεις ὅτι ὀρθῶς εἶπα, ὅτι οἱ πατέρες γίνονται καὶ παιδακτόνοι, αὐτοὶ ποὺ δὲν συμπεριφέρονται μὲ αὐστηρότητα εἰς τὰ παιδιὰ των ποὺ εἶναι ὀδύφρονα, καὶ δὲν ἀξιώνουν ἀπὸ αὐτὰ τὴν εὐλόγησιν πρὸς τὸν Θεόν; Ἐπει λοιπὸν ὁ Ἡλαί ὑπῆρξε παιδακτόνος, βεβαίως οἱ ἐχθροὶ ἔσφαξαν τοὺς υἱούς του, ἀλλὰ αἰτίας τῆς σφαγῆς ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ ἴδιος, ποὺ μὲ τὴν ἀδιοφορίαν του διὰ τοὺς υἱούς του.³¹⁹ Ἄ ἀπέκλεισε τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἐξέθεσε γυμνοὺς καὶ ἐρήμους νὰ τοὺς φονεῖασι αὐτοὶ ποὺ τὸ ἐπεδίωκαν. Καὶ δὲν κατέσπριξε μόνον ἐκεῖνους, ἀλλὰ μαζὶ ἐχάθη καὶ ὁ ἴδιος.

Αὐτὸ ἀκριβῶς παθαίνουν πολλοὶ πατέρες καὶ σήμερον. Ἐπειδὴ δὲν θέλουν νὰ μαστιγώσουν τοὺς υἱούς των, οὐτὴ νὰ τοὺς ἐπιπλήξουν μὲ λόγους οὐτὴ νὰ τοὺς λυπήσουν, ἐνῶ τοὺς βλέπουν νὰ ζοῦν ἀτάκτως καὶ παρανόμως, πολλὰς φορές τοὺς εἶδον νὰ φθάνουν εἰς τὰ δαχὰτα ἐγκλήματα, νὰ τοὺς ἀρπάξῃ ἡ λαβὴ τῆς θικαιοσύνης καὶ νὰ

19. Ἄ' Βασιλ. 2, 24.

δυνατώνονται από τους δημίους. Όταν σὺ δὲν τοὺς δια-
παιδευγῆσθης, ὅταν δὲν τοὺς σωφρονίσῃς, ἂν οὐ ἀνομι-
ξῆς τὸν ἑαυτὸν σου μὲ ἀνθρώπους μικροῦς καὶ διεφθα-
μένους καὶ γίνεσαι μαζί μὲ αὐτοὺς κοινοῦς εἰς τὴν κακίαν
των, τότε διώκονται ἀπὸ τοὺς κοινοῦς νόμους. Ἐ καὶ τιμω-
ροῦνται ἐνώπιον ὀλων. Καὶ μαζί μὲ τὴν συμφορὰν μεγαλυτέ-
ρα γίνεται ἡ ἐντροπή, διότι μετὰ τὸν θάνατον ἐκεῖνου ὄλοι
δακτυλοδεκτοῦν τὸν πατέρα καὶ τὸν κάμνον νὰ μὴ δύ-
νασθαι νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν ἀγορὰν. Διότι μὲ τί μᾶτια θὰ
ἀπεισῆς τοὺς ἀνθρώπους μὲ τοὺς ὁποίους θὰ συναντήσῃς,
μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀσχημασίην καὶ τὴν συμφορὰν τοῦ
υἱοῦ τοῦ! Δι' αὐτὸ σὲ παρακαλῶ καὶ σὲς ἰκετεύω νὰ φρον-
τίζετε πολὺ διὰ τὰ παιδιά σας καὶ παντοῦ νὰ ἐπιζητήτε
τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των. Ἐταί διδάσκαλος ὄλου τοῦ
οἴκου σου καὶ ὁ Θεὸς ἀναδέετῃ συνεχῶς εἰς σέ καὶ τὴν γυ-
ναῖκα καὶ τοὺς υἱούς. Καὶ διὰ τὰς γυναῖκας λέγει ὁ Παῦλος
C «ἐάν θέλων νὰ μάθουν κάτι, ἄς ἐρωτοῦν δι' αὐτὸ εἰς τὸ
σπίτι τοὺς ἄνδρας των».²⁰ Ἄλλοῦ πάλιν λέγει διὰ τὰ παι-
διά: «Ἀντιτρέφετε τὰ ἐπιμελῶς μὲ παιδαγωγίαν καὶ νοου-
θεσίαν αἰμῶνων μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου».²¹

Τὰ παιδιά νὰ τὰ θεωρῆς χρυσὰ ἀγάλματα εἰς τὸ σπι-
τι. Κάθε ἡμέραν νὰ τὰ διαπαιδευγῆς καὶ νὰ τὰ φροντίζῃς
μὲ προσοχήν, καὶ μὲ κάθε τρόπον νὰ διαπλάσῃς καὶ νὰ
καμῆς τὴν ψυχὴν των. Μιμῆσου τὸν μακάριον Ἰωβ, ὁ ὁ-
ποῖος φοβοῦμενος καὶ διὰ τὰ κατὰ δianoian ἀμαρτήματά
των, προσέφερε θυσίας ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ἡμερῖνα πολὺ δι'
αὐτά. Μιμῆσου τὸν Ἀβραάμ. Διότι καὶ ἐκεῖνος δὲν ἐ-
φρόντιζε διὰ τὴν ἀπόκτησιν κτημάτων καὶ χρημάτων, ἀλλὰ
διὰ τοὺς θείους νόμους, Ὡ τῶν ὁποίων τὴν τήρησιν ἐφρόν-
τιζε μὲ προσοχήν νὰ ἀφήσῃ ὡς παρακαταθήκην εἰς τὰ τέ-
κνα του. Καὶ ἐπιθεδαίνων τὴν ἀρετὴν του αὐτὴν ὁ Θεός,
λέγων τὰ ἔξῃς: «Διότι ἐγὼ ἐγνωκὼν ἀπ' ἀρχῆς, ὅτι ὁ πι-
στός καὶ ἠνάγκος Ἀβραάμ θὰ διδάξῃ τὰ τέκνα του τὰ
κρίματα καὶ τὰ δικαιώματά μου».²² Καὶ ὁ Δαυὶδ δέ, ὅταν
ἀπέθνηκεν, ἐκάλεσε τὸν υἱὸν του καὶ, ὄντι μεγάλης κλη-
ρονομίας, τοῦ παρῆγγελλε καὶ τοῦ ἐπανελάμβανε τὰ ἔξῃς.
Ὅτι θηλασθῆ ἂν βελήσῃς παιδί μου, νὰ εἴῃ συμφώνως πρὸς
τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ σοῦ ἀμιθῆ κανένα ἀπρα-
δοκίγητον, ὅλῃθ δὲν αἱ ὑποθέσεις σου θὰ βαδίσουν κατ'
εὐχήν, καὶ θὰ ἔχῃς μεγάλην ἀσφάλειαν. Ἄν ὅμως ἐκπέσῃς

20. Α' Κορινθ. 14, 35.

21. Ἐφεσ. 6, 4.

22. Ψαλ. 18, 19.

ἀπὸ τὴν δοξείαν ἐκεῖνου, Ἐ δὲν θὰ ἔχῃς κανένα ὄφελος
ἀπὸ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν πολλὴν αὐτὴν δύναμιν. Αὐτὰ
καὶ παρόμοια ἔλεγεν, ἔστω καὶ ἂν ὄχι μὲ ἀκριβῆς αὐτὰς
τὰς λέξεις.

Αὐτὰ νὰ λέγωμεν καὶ ἡμεῖς πρὸς τοὺς υἱούς μας καὶ
ὅταν ζώμεν καὶ ὅταν πρόκειται νὰ ἀποθάνωμεν καὶ νὰ τοὺς
πειθώμεν, ὅτι ὁ φόδος τοῦ Θεοῦ εἶναι μέγας πλοῦτος καὶ
ἀδιήπυτος κληρονομία καὶ θραυκός πού δὲν παραβλά-
πτεται. Καὶ ἄς φροντίζωμεν νὰ μὴ ἀφήνωμεν εἰς αὐτοὺς
χρήματα πού χάνονται, ἀλλὰ τὴν εὐεθείαν, ἡ ὅποια δια-
μένει καὶ δὲν ἀνολλοκεται. Διότι ἂν δὲν ὑπάρχῃ εὐεθεία,
καὶ τὰ ὑπάρχοντα χρήματα χάνονται μὲ κινδύνους καὶ τὴν
ἐσχάτην κατασχόνην. Ἐνῶ ὅταν ὑπάρχῃ αὐτή, ἀποκτῆς
καὶ ὅσα δὲν ἔχεις. ²³ Ἄ Ἐάν σὺ ἀνορθῆς καλῶς τὸ παι-
δί σου, ἔτσι καὶ αὐτὸ θὰ ἀνορθῆ τὸν ἴσάκον του υἱὸν καὶ
αὐτὸς τὸν υἱὸν του. Καὶ ὡσαν μίᾳ διαδοχῇ ἀλικίᾳ γε-
νῶν μὲ ἀρίστην διαδωσαν θὰ προχωρήσῃ διὰ παντός τὸ
πρῶγμα, μίᾳ ἀλικίᾳ πού ἔλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ρίζαν
ἀπὸ σέ καὶ γενῶ τὸς καρπούς τῆς ἰσικῆς σου ἐπιμελείας
διὰ τοὺς ἀπογόνους σου. Ἐάν οἱ πατέρες διαπαιδευγῶν
μὲ αὐστηρότητα τοὺς υἱούς των, δὲν θὰ ἐχρειάζοντο οὐτε
νόμοι οὐτε δικαστήρια, οὐτε τιμωρίαι καὶ κολασμοὶ καὶ δη-
μοσίαι ἐκτελέσεις. «Ὁ νόμος δὲν ὤρισθη οὐτε εἶναι ἀναγ-
καίος διὰ τὸν δίκαιον ἄνθρωπον».²⁴ Ἐπειθὶ ὅμως τοὺς πα-
ραμελοῦμεν, διὰ τοῦτο τοὺς ρίπτωμεν εἰς μεγαλυτέρας
συμφορὰς καὶ τοὺς παραδίδωμεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν δημίων
καὶ τοὺς ὠλοῦμεν συνεχῶς εἰς τὰ θάρσθρα. Ἐ «Διότι ἐκεῖ-
νος πού παραχαίρει καὶ δὲν διαπαιδευγῆται ὀρθῶς τὸ
παιδί του, θὰ τὸ ἐνθαρρύνῃ εἰς ἀστροφίαν καὶ ἔπειτα θὰ
ἐπιπέσῃ τὰς πληγὰς του».²⁵ Τί σημαίνει «αὐτὸς πού πα-
ραχαίρει τὸ παιδί του»; Αὐτὸς πού τὸ λυπᾶται πολὺ,
πού τὸ καλεκεῖ, πού τὸ περιποιεῖται ὑπερμέτρως. Διότι
αὐτὸ ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ αὐστηρότητα καὶ φροντίδα καὶ φό-
δου.

Αὐτὰ δὲν τὰ λέγω διὰ νὰ εἴμεθα πολὺ πρᾶξις εἰς τὰ
παιδιά μας, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ μᾶς καταφρονοῦν καὶ δὲν μᾶς
λογαρίζου. Διότι, ἂν ἡ γυναῖκα ὀφείλῃ νὰ φοβῆται τὸν
ἄνδρα, πολὺ περισσότερο πρᾶξι νὰ φοβῆται τὸ παιδί τὸν
πατέρα. Καὶ μὴ μοῦ λέγῃς, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ δομα-
σθῇ ἡ νεότης. Ἐάν ὁ Παῦλος ἀπαιτῇ αὐτὴν τὴν πρόνοιαν
ἐπὶ τὰς χεῖρας, πολὺ περισσότερο ἀξιῶμεται ἀπὸ τοὺς

23. Α' Τιμ. 1, 9.

24. 2ος Κορ. 3, 7.

άνδρας. C. Εάν βέ ητο πράγμα αδύνατον, δεν θα τὸ διέτασεν. Ἀλλὰ ὅλη ἡ κοίτη προέρχεται ἀπὸ τὴν ἰδικὴν καὶ ἀμέλειαν καὶ ἐπειδὴ δὲν εἰσάγωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν εὐλάβειαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἀλλὰ διὰ τὴν γενικὴν ἐκπαίδευσίν των καὶ τὴν στρατεύσιν των φροντίζομεν, καὶ πληροῦνομεν καὶ χρήματα καὶ παρακαλοῦμεν καὶ φίλους καὶ τρέχομεν ἑδῶ καὶ ἐκεῖ. Ἀλλὰ δὲν καταδολογούμεν κομμίαν προσπάθειαν νὰ διακριθοῦν πλησίον τοῦ βασιλέως τῶν ἀγγέλων. Καὶ τοὺς ἐπιτρέπομεν νὰ ἀναβαίνουν συνεχῶς εἰς τὰ θεάματα, ἀλλὰ ποτὲ δὲν τοὺς ὑποχρῶνομεν νὰ μεταδοῦν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. D. Ἀλλὰ καὶ ἂν μίαν ἢ δευτέραν φοράν μεταθῆ τὸ παιδί εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἔρχεται ἀσκόπως καὶ ἀπλῶς χάριν ψυχαγωγίας. Ἐνῶ δὲν ἔπρεπε τὸ πρῶμα νὰ συμβαίη ἔτσι. Ἀλλὰ ὅπως, β- τὸν τὸ στέλλωμεν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ ζητοῦμεν εὐθύνως διὰ τὰ μαθήματά του, ἔτσι νὰ κἀνωμεν καὶ ὅταν τὸν στέλλωμεν ἢ μᾶλλον ὅταν τὸν ὀδηγῶμεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Διότι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφήνωμεν τὰ παιδιά μας εἰς ἄλλους, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ εἰσερχώμεθα μαζί με αὐτὰ καὶ νὰ ἀπαιτῶμεν ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἀπομνημονεύουν τὴν ἀκρόασιν τῆς ἑδῶ διδασκαλίας. Διότι ἔτσι θὰ γίνετο ἀσφαλῶς εὐκολώτερα ἢ διαπαίδανῶς τῶν τέκνων μας. Εάν βέ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐς ἴκουντο E. νὰ συζητήτε πάντοτε διὰ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν καὶ νὰ τοὺς συμβουλεύετε τὰ θέματα, καὶ μαζί με ἑκείνην προσετίθετο καὶ ἡ διδασκαλία ἑδῶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπὸ αὐτὴν τὴν καλὴν σποράν, θὰ ἐλαμβάνομεν καὶ γενναίον καρπόν. Δὲν κἀνωμεν ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ τὰ πλέον ἀναγκαῖα τὰ θεωροῦμεν πάρεργα. Καὶ ἂν καμίας κἀμὴ παρουσίαν δι' αὐτὰ, ἀμέως περιελατῆται. Καὶ δι' αὐτὸ ἔχουν ἀνατραπῆ τὰ πάντα καὶ αὐτοὺς ποῦ δὲν τμηροῦν οἱ γονεῖς, τοὺς τμηροῦν οἱ πολιτικοὶ νόμοι.

Δὲν ἔντροπα καὶ δὲν κοκκινίζεις, εἰπέ μου, ὅταν ὁ δικαστὴς τμηρήσῃ τὸν υἱόν σου καὶ τὸν καταστήσῃ σωφρονέστερον, καὶ ἂν ἔχη ἀνάγκην διορθώσεως ἑκείνου, ποῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπὶ τὸσον χρόνον εἶχ' μαζί σου εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν; 321 A. Δὲν κἀντροπα καὶ δὲν ἐξαφανίζεσαι; Καὶ τολμᾷς, εἰπέ μου, νὰ ἀνομιάζεσαι ἀκόμη πατέρας, ἀφοῦ ἐπρόσθετες κατὰ τέτοιον τρόπον τὸν υἱόν σου καὶ δὲν τοῦ προσέφερες τὴν ἀναγκαίαν βοήθειαν καὶ τὸν ἐγκατέλειψες νὰ διαφθαρή ἀπὸ κάθε κακίαν; Καὶ ἂν ἴβῃς κανένα φυγάδα νὰ ρωπήσῃ τὸ παιδί σου, ἀγανακτεῖς καὶ ἀργίζεις καὶ δυσανασχετεῖς καὶ ὀργᾷς ἀγριώτερον ἀπὸ θηρίον ἐναντίον αὐτοῦ ποῦ τὸ ἐκτίμησεν. Ὅμως ἐνῶ βλέπεις κάθε ἡμέραν

τὸν διάβολον νὰ τὸν ρωπήσῃ, βλέπεις τοὺς δαίμονας νὰ τὸν ἐμβάλλουν εἰς ἁμαρτήματα, κοιμῶσαι καὶ δὲν ἀγανακτεῖς, καὶ δὲν ἀποστῆς τὸν υἱόν ἀπὸ τὸ ἀγριώτατον αὐτὸ θηρίον. Καὶ πάλιν, ἂν κατέχεται ἀπὸ δαιμόνιον, τότε τρέχεις πρὸς δόλους τοὺς ἁγίους, B. καὶ ἐνοχλεῖς καὶ αὐτοὺς ποῦ εὐφρασκονται εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, ὥστε νὰ τὸν ἐπαλλάξῃς ἀπὸ τὴν μακίαν θαλίαν. K'. ὅταν ἡ ἁμαρτία, ποῦ εἶναι χειρότερα ἀπὸ δόλους τοὺς δαιμόνας, τὸν ἐνοχλῇ συνεχῶς, δὲν κἀνεις πλέον τίποτε; Καὶ ἡ ἐνοχλήσις ἀπὸ τὸν δαίμονα δὲν εἶναι καθόλου φοβεράν. Διότι τὸ δαιμόνιον δὲν δύναται ὁπωσδήποτε νὰ σὲ ρήξῃ εἰς τὴν γένναν, ἀλλὰ ἂν ἐμεθε νηφάλιοι, ὁ πειρασμός αὐτὸς θὰ μᾶς φέρῃ καὶ λοιπρούς καὶ περιφρονεῖς στεφάνους, ὅταν ὁπωσδήποτε με καρτερίαν τὰς δοκιμασίας αὐτάς. Ἐνῶ αὐτοὺς ποῦ συζῆ με τὴν ἁμαρτίαν εἶναι αδύνατον νὰ σωθῆ καὶ εἶναι ἀνάγκη καὶ ἑδῶ νὰ εἶναι ἐπινοεῖστος, καὶ ὅταν ἀπέλθῃ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, καὶ ἐκεῖ πάλιν νὰ τμηρήται αὐθιγῶς.

C. Ἄν καὶ τὰ γνωρίζομεν ὅμως ὅλ' αὐτὰ, διὰ μὲν τὰ ἀσπίματα φροντίζομεν πολὺ, ἐνῶ διὰ τὰ σημαντικὰ δὲν θέλομεν οὔτε κἀν νὰ δώσωμεν προσοχήν. Καὶ ὅταν βλέπομεν κανένα νὰ δαιμονίζεται θρηνησοῦμεν, ὅταν ὅμως βλέπομεν νὰ ἁμαρτάνῃ οὔτε κἀν συγκινοῦμεθα. Ἐνῶ τότε ἔπρεπε νὰ κτυπώμεθα καὶ νὰ ὀδυρόμεθα, μᾶλλον ὄχι μόνον νὰ ὀδυρόμεθα, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν συγκρατοῦμεν καὶ νὰ τὸν χαλιναγωγῶμεν, καὶ νὰ τὸν συμβουλεύωμεν καὶ νὰ τὸν παροικιοῦμεν καὶ νὰ τὸν φοβῶμεν καὶ νὰ τὸν ἐπιτιμῶμεν καὶ νὰ ἀπομακρύνωμεν τὴν ἀρρώστιαν με κάθε τρόπον θεραπείας καὶ νὰ μιμούμεθα τὴν χήραν αὐτήν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Παῦλος λέγει «ἐάν ἀνεθάρσει παιδίαν». D. Διότι δὲν ἀπειθῶνται μόνον πρὸς ἐκείνην; ἀλλὰ καὶ πρὸς δόλους καὶ παραινεί δόλους λέγων: «Νὰ ἀνατρέψετε τὰ τέκνα σας ἐπιμελῶς με παιδαγωγίαν καὶ νοουθεσίαν συμφώνον με τὸ θέλημα τοῦ κυρίου». 322 Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον ἀγαθόν. Πράγμα τὸ ὅποιον ἐζητήσατε κατὰ πρῶτον καὶ ἀπὸ τὴν χήραν. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸ λέγει, «ἐάν ἐφιλοξενήσεν». T. λέγεις, εἰπέ μου; Ἀπὸ χήραν γυναῖκα ἀπαιτεῖς φιλοξενίαν; Δὲν τῆς φθάσει νὰ ἀναθάρσῃ τὰ τέκνα τῆς; Ὅχι, λέγει. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχη καὶ αὐτὸ τὸ πρῶτον, καὶ μετὰ τὴν προστασίαν τῶν ἰδικῶν τῆς πρέπει νὰ φροντίζῃ καὶ διὰ τοὺς ξένους καὶ νὰ ἀνοίξῃ τὴν οἰκίαν τῆς εἰς τοὺς ξένους. Ἀπέθανεν ὁ ἀνδρας τῆς; Ὅλην τὴν φροντίδα τῆς δι' ἐκεῖ-

25. Ἦρεσ. 4, 1.

νον, ὡς τὴν ἀνάλογον διὰ τοὺς ξένους. Τί σημασίαν λέγει, ἔχει, ἂν εἶναι πτωχὴ; Ἐ δὲν εἶναι πτωχότερα ἀπὸ τὴν χρεὴν ἐκείνην, ποὺ μὲ ὄλιγον ἄλευρον καὶ ἕνα κύπελλον ἔλαιον ἐφιλοξένησε τὸν μεγάλον ἐκείνον προφήτην, τὸν Ἥλιον. Καὶ ἐκεῖ ὄψινον παιδιὰ. Ἄλλὰ ὅτε ἡ ὄπαιη τῶν ἀναγκαίων, ὅτε ἡ τυρανία τοῦ λαοῦ, ὅτε ἡ ἀπειλούμενος θάνατος, ὅτε ἡ φροντίδα τῶν παιδιῶν, ὅτε ἡ χρεὴν, ὅτε ἄλλο τίποτε ἐστὶν ἀποδίδον εἰς τὴν φιλοξενίαν γυναικῶν.

Ὅστε παντοῦ τὸ μέτρον κρίσεως δὲν εἶναι ἡ οἰκονομικὴ εὐχέρεια, ἀλλὰ ἡ ἐσωτερικὴ διάθεσις. ²²² Α Ὁ μεγαλόφυχος καὶ πλούσιος εἰς αἰσθήματα, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ὁ πτωχότερος ἀπὸ δλουεῖς εἰς χρήματα, θὰ δυνήθῃ νὰ τοὺς ὑπερῶν δλουεῖς καὶ εἰς τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ εἰς ἄλλα τὰ ἄλλα εἶδη τῆς γεναιοδωρίας. Ἐνῶ ὁ μικρολόγος καὶ πτωχὸς εἰς αἰσθήματα, ποὺ σὺρεται χαμῶ, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ὁ πλουσιώτερος ἀπὸ δλουεῖς, εἰς τὴν οὐσίαν εἶναι ὁ πτωχότερος καὶ ἀπορώτερος δλουεῖς. Δι' αὐτὸ πρὸς δλουεῖς αὐτὰς τὰς χειρονομίας διατάζει καὶ ὑποχωρεῖ. Καὶ ὅπως εἰς τὸν πτωχὸν ἡ πενία δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἐμπόδιον πρὸς ἐλεημοσύνην χάρις εἰς τὸν πλοῦτον τῶν αἰσθημάτων, ἔτσι εἰς τὸν πλοῦτον ἡ εὐτορία δὲν δύναται νὰ συμπράξῃ καθόλου πρὸς τὴν φιλοφροσύνην ἐξ αἰτίας τῆς πενίας αἰσθημάτων καὶ ἐσωτερικοῦ κόσμου. Β Καὶ δὲν χρειάζεται ν' ἀναζητήσωμεν μακρὰν τὰ παραδείγματα. Διότι ἡ μὲν χρεὴν ὑπεδάχθη καὶ ἐφιλοξένησε τὸν προφήτην καὶ μὲ ὄλιγον ἄλευρον. Ὁ δὲ Ἀγαθὸς ποὺ εἶχε τὸσον πλοῦτον, ἐπεθύμησε νὰ λάβῃ καὶ τὰ ξένα. Ἔτσι δὲν εἶναι ὁ χρηματικὸς πλοῦτος, ἀλλὰ ὁ ἐσωτερικὸς ψυχικὸς πλοῦτος ποὺ μᾶς παρέχει τὴν ὄψινον δι' ἐλεημοσύνην. Διότι καὶ ἡ χρεὴν ἔδειξε μὲ δύο μόνον ὁδοὺς, ὑπερηκόνησεν ἀναριθμητοὺς πτωχοὺς καὶ δὲν τὴν ἠμπούσε καθόλου ἡ πενία. Ἀκριβῶς αὕτη ἡ πενία κατέστησε τὴν ἐλεημοσύνην μεγαλύτεραν. Πρῶγμα ποὺ τὸ λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Ἡ θαυμάτη καὶ ἐσθλάτη πτωχία τὸν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἀπόστολότηός των». ²²³ Γ Διότι δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν τοῦτο, ὅτι κατέβαλε μόνον δύο ὁδοὺς, ἀλλὰ τὸ ὅτι, ἐνῶ εἶχε μόνον αὐτοὺς τοὺς δύο, δὲν τοὺς ἐλυτήθη, ἀλλὰ εἰσέφερεν ὄψινον τὴν περιουσίαν τῆς. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς πρέπει νὰ τὴν θαυμάζωμεν καὶ νὰ τὴν στεφανώσωμεν. Δὲν χρειάζεται λοιπὸν περιουσίαν, ἀλλὰ προθυμίαν, ὅταν ὑποδεχόμεθα ξένους. Ὅπως, ὅταν αὕτη ὑπάρχη, δὲν μᾶς ἐλά-

22. Β' Κορινθ. 8, 2.

πτει καθόλου ἡ πτωχία, ἔτσι ὅταν ἀπουσιάζῃ αὕτη, ἡ εὐτορία δὲν μᾶς ὠφελεῖ εἰς τίποτε.

Τί λέγει; Ἡ χρεὴν φροντίζει διὰ τὰ παιδιὰ τῆς καὶ δι' αὐτὸ δὲν θὰ ἤβουτο νὰ περιποιηθῇ ξένους; Ἀκριβῶς δι' αὐτὸ θὰ τὸ πράξῃ ἀκαλύπτρον, διότι θὰ εἶχε δοθεὺς εἰς τὴν περιποίησιν καὶ τὰς υἱοὺς τῆς, ἢ αἱ ὅποιοι θὰ τῆς συμπάριστανται καὶ θὰ τὴν βοήθουν εἰς τὸ ὠρεῖον αὐτὸ ἔργον. Ὅστε τὸ πλῆθος τῶν παιδιῶν δὲν ἀποτελεῖ κώλυμα, ἀλλὰ ἀπεναντίας ἀποτελεῖ βοήθειαν εἰς τὴν φιλοξενίαν καὶ τὰ πολλὰ χεῖρα διεκκολούουν παλὴ τὴν ἐξυπηρέτησιν. Καὶ μὴ μοῦ ἀμύλησις διὰ πολυτελεῖ πράξασιν. Ἄν ὑποδεχθῇ τὸν ξένον εἰς τὴν οἰκίαν, ἂν τοῦ παραθήσῃ, ἔτσι ἔχει, ἂν ἐπιδείξῃ μεγάλην φιλοφροσύνην, ἐξησφάλισε πλήρη τὸν μισθὸν τῆς φιλοξενίας. Διότι δὲν μόνον ἕνα ποτήριον βρασμοῦ ὕδατος σοὺ χάριξῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ²²⁴ τότε τὸ νὰ τὸν φιλοξενήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν σου καὶ νὰ τοῦ παραθήσῃ τράπεζαν, ἔτσι καὶ νὰ τὸν ἐξουορήσῃ, εἰπέ μου, πόσον καρπὸν θὰ φέρῃ; Πρόσχευε νὰ ἴδῃς τὴν ἀκριβείαν τοῦ Παύλου. Διότι ὁδὸ δὲν ἀπατεῖ ἁπλῶς φιλοξενίαν, ἀλλὰ μίαν φιλοξενίαν μὲ προθυμίαν καὶ φλογερὰν ψυχὴν καὶ θερμὰ αἰσθήματα. Διότι, ὅπου εἶπεν «ἐὰν ἐφιλοξένησῃ», συνέχισεν: «ἐὰν ἔβλινε τοὺς πόδας Χριστιανῶν ποὺ ἤρχοντο ἀπὸ ὁδοπῶριαν ἢ περιουσίαν». Δὲν πρέπει νὰ ἀναθέσῃ εἰς τὰς θεραπευτικὰς αὐτῆν τὴν περιποίησιν τοῦ ξένου καὶ αὕτη νὰ κάθεται μὲ ἔπαρσιν καὶ νὰ παρακολουθεῖ, ἀλλὰ πρέπει ἡ ἴδια μὲ τὰς χεῖρας τῆς νὰ ἀσκή τὸ ἔργον αὐτό, καὶ νὰ ὁρπάξῃ αὕτη τὸν μισθὸν τῆς φιλοξενίας καὶ νὰ μὴ παραχωρήσῃ εἰς κανένα τὸν καλὸν αὐτὸν θησαυρόν. Καὶ πῶς, θὰ εἴπῃς, δύναται νὰ γίνῃ αὐτό; Ἄν ἡ γυναῖκα εἶναι ἐγγενὴς καὶ θυγάτηρ καὶ λοιπὰ καὶ ἀπὸ ἀνωμαστῶν προγόνους, αὕτη θὰ νικήσῃ τοὺς πόδας τοῦ ξένου; Δὲν εἶναι ἔντροπή; ²²⁵ Α Ἐντροπή εἶναι, ἀνθρώπε μου, νὰ μὴ τοὺς πλῆνη. Διότι ἀκόμη καὶ ἂν ἰσχύσῃ τὴν ἐγγένειαν καὶ τὴν δόξαν τῆς εἰς τὸν οὐρανόν, μετέχει πάντως τῆς ἴδιας φύσεως μὲ τὸν νιπτόμενον καὶ εἶναι σύνδουλος καὶ ἰσότημος πρὸς τὸν φιλοξενούμενον.

Σκέψου μόνον ποῖος ἔβλινε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ποῖος νὰ μοῦ ἀμύλησῃ δι' ἐγγένειαν. Ὁ κοινὸς Δεσπότης τῆς οἰκουμένης, ὁ βασιλεὺς τῶν ἀγγέλων καὶ ἔβλινε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν του καὶ ἐξώσθη τὴν ποδιά, καὶ εἶχε μόνον τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ προδότου. Εἶδες πόσον μεγάλη ἦτο ἡ διαφορὰ αὐτοῦ ποῦ ἔνιπτε καὶ αὐτῶν

27. Περλ. Ματθ. 10, 42.

πού ἐνίπναιτο; Ἄλλὰ ἅλη αὐτὴ ἡ ἀπόστασις κατελύθη καὶ ὁ Κύριος ἐνίψε τὸν δούλου, **B** διὰ τὴν ἐντρέπεται ἡ δούλη καὶ πλῆρη τοὺς πόδας τοῦ συνδούλου. Διὰ τοῦτο ἐπλυνε καὶ τοῦ προδότη τοὺς πόδας, διὰ τὴν μὴ δύνασαι νὰ λέγῃς, ὅτι εἶναι εὐτελής καὶ εὐκαταφρόνητος αὐτὸς πού πρόκειται νὰ δεχθῆ τὴν περιποίησιν. Διότι ἐάν εἶναι εὐτελής καὶ εὐκαταφρόνητος, δὲν εἶναι πάντως ὡσὸν τὸν Ἰουδαίου, ὅτε ἔκαμεν εἰς θάρος σου τέτοια πράγματα ὡσὸν αὐτὰ πού ἔκαμεν ἐκεῖνος εἰς θάρος τοῦ Κυρίου, τὸν ὁποῖον ἐπρόδωσε παρὰ τὰς μυριάς εὐαγγελίας πού ἐδέχθη. Ἄλλὰ ἐνῶ ἅλα αὐτὰ τὰ ἐγκρίθειν ἐκ τῶν προτέρων, ἐν ταῦτοις ἐνίψε τοὺς πόδας του καὶ ἐθέσπισε νόμον δι' ἡμᾶς, ἀκαμῆ καὶ ἄν ἐμμεθα ὑψηλότεροι ὄλων καὶ λιμνιότεροι καὶ ἐνδοξότεροι, **C** καὶ ἄν αὐτοὶ πού πρόκειται νὰ εἴδωμεν πρὸς ἡμᾶς εἶναι οἱ χειρότεροι ἀπὸ ὄλων, νὰ μὴ ἀπορῦγμεν διὰ τὸν λόγον αὐτῶν τὴν περιποίησιν, ὅτε νὰ ἐντραπώμεν διὰ τὴν εὐτελείαν των. Σὺ δέ, ὦ γυναῖκα, ἐάν μὲν ἴθις κάποιον νὰ σὲ βοηθῆ εἰς τὰς θωϊκάς σου ὑποθέσεις, ἢ νὰ σοῦ συμπαρησάται εἰς τὸ δικαστήριον ἢ εἰς παρομοίαν ἄλλην περίστασιν, ἀναπαυκρίνεσαι καὶ τὸν δέχεσαι μὲ πολλὴν χαρὰν καὶ καταφιλῆς τὰς χεῖρας του, καὶ χρήματα πληρώσεις καὶ συμπεριφέρεσαι ὡς θεραπαινίς. Ἄν ὅμως ἴθις τὸν Χριστὸν νὰ εἰσελθῆ, διατάξεις καὶ ὑποχωρεῖς μπροστὰ εἰς τὴν περιποίησιν του; Ἐάν δὲν δέχεσαι τὸν ξένον ὡς Χριστὸν, μὴ τὸν δέχεσαι. Ἄν ὅμως τὸν δέχεσαι ὡς τὸν Χριστὸν, νὰ μὴ ἐντραπῆς νὰ πλῆρης τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ.

D Δὲν βλέπετε πόσοι ἀπὸ αὐτοὺς πού ἀδικοῦνται καταφεύγουν εἰς τοὺς πόδας τῶν ἀνδριάντων; Βεβαίως εἶναι ἀναίσθητος ἡ ὀλὴ καὶ ἀψυχὸς ὁ χαλκός. Ἄλλὰ ἐπειδὴ εἶναι εἰκὼνες βασιλέων, ἤλπισαν νὰ λάθουν ἀπὸ τοὺς πόδας ἐκεῖνων κάποιαν βοήθειαν. Σὺ δέ πού βλέπετε νὰ ἐργάζονται πρὸς σὲ ὄχι ἀναίσθητοι πόδες ὅτε ἀψυχὸς ὀλὴ, ἀλλὰ νὰ ἐρχεται εἰκὼν πού ἔχει μέσα τῆς τὸν βασιλέα, δὲν σπεύδεις, ἐπεὶ μου, καὶ δὲν ἀγκαλιάζεις τοὺς πόδας του καὶ δὲν τὸν περιποιεῖσαι μὲ κάθε τρόπον; Καὶ πού δύνανται ταῦτα νὰ συγχωρηθοῦν; Καὶ πόσον ἐντροπὴν δὲν φέρουν; Σκέψου μὲ ποῖον ἐπακοιμῶνεις, ὅταν ὑπεροφανεύεσαι καὶ ἐπαίρεσαι ἀλαζονικῶς καὶ ἐντρέπεται νὰ περιποιηθῆς τὸν ξένον. Ἐ Διηγάθῃ μὲ τὸν διάβολον. Διότι ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι νόσημα τοῦ διαβόλου. Ἄν δὲ στείλῃς, σκέψου ποῖον μμείσαι. Τὸν Κύριόν σου καὶ κάμεις τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ. Ποῖα λοιπὸν ἐντροπὴ ἢ ποῖον θυνεδος, ἐπεὶ μου, νὰ ἐπακοιμῆς μὲ τὸν Κύριον; Ἐντροπὴ εἶναι τὸ νὰ ἐντρέπε-

σαι νὰ τὰ κάμῃς αὐτὰ, καὶ νὰ νομίζῃς, ὅτι εἶναι θυνεδος αὐτὰ πού ἔκαμεν ὁ Χριστός. Οἱ πόδες τῶν ἁγίων, ὅταν εἰσέρχονται εἰς τὴν οἰκίαν, ἔχουν μεγάλην δύναμιν. Πρῶτον ἀγιάζουν αὐτὸ ἴδιον τὸ ἔδαφος, εἰσάγουν θησαυρὸν μυρίων ἀγαθῶν, διαρκῶνουν ἀνάτηρον ὡσὸν, **324** Ἄ καταλύουν τὸν λιμὸν καὶ εἰσάγουν μεγάλην εὐφροσύναν. Ἔτσι καὶ οἱ πόδες τοῦ Ἥλιου, ὅταν εἰσελθῶν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς χήρας, ἔφεραν μίαν πρωτόγνωστον καὶ παράδοσον εὐφροσύνην. **325** Μετέτραψε τὴν οἰκίαν τῆς χήρας εἰς ἀγρὸν καὶ τὴν ὕδριαν εἰς ὄλυν. Ἔνας πρωτόγνωτος τρόπος ἀπαρᾶς καὶ θερισμοῦ ἐγένετο τότε. Ἔσπειρεν εἰς τὸ σῶμα τοῦ δικαίου καὶ τοὺς σπόρους πού ἔρριψε τοὺς ἐθέρισεν ἐν ἀσθενίᾳ ἀπὸ τῆς ὕδριαν. Ἔσπειρεν ἀλευρον καὶ ἐθέριζεν ἀλευρον. Δὲν ἐχρειάσθη τοῦς καὶ ζευγάρι καὶ ἀροτρον καὶ ἀδλακα, ὅτε βροχὴν καὶ καιρικὰς συνθήκας καὶ βροχάνην, αὐτὲ ὄλυν καὶ δεμάτια ὅτε ἀνέμους διὰ τὸν διαχωρισμὸν τοῦ καρποῦ ἀπὸ τὰ ἀχυρα, **B** ὅτε μῦλον νὰ τὸν ἀλέσῃ. Ἄλλὰ εἰς μίαν μόνον στιγμήν τοῦ χρόνου εὐρε τὸ τέλος ὄλων αὐτῶν τῶν διαδικασιῶν εἰς τὴν ὕδριαν. Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ προφήτου ἤνοιξε δύο διαρκεῖς πηγὰς, τὴν μὲν μίαν ἀλευροῦ καὶ τὴν ἄλλην ἐλαίου.

Τέτοια εἶναι τὰ δῶρα τῶν ἁγίων καὶ παρέχουν μεγάλην ἀφθονίαν καὶ ἀνεσιν. Διότι αὐτὰ πού συλλέγονται ἀπὸ τὴν γῆν βασιλεύονται, ἐνῶ ἐκεῖναι αἱ πηγαί, ἐνῶ ἠητλοῦντο κάθε ἡμέραν, δὲν ἐκκεῶθησαν, ἀλλὰ ἡ κένωσις ἀνευταμιέτω ἀπὸ ἴσῃ ἐκροήν. Τέτοια ἀγαθὰ χαρίζουν οἱ πόδες τῶν ἁγίων. **C** ἢ μάλλον καὶ πολὺ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ. Καὶ ἐάν δὲν ἐμῆκνον τὸν λόγον, θὰ σὰς ἀπηρῶθιμον πολλὰς τοιαύτας δωρεάς. Ἄλλὰ ὅπως, ὅταν τιμῶνται, φέρουν τέτοια δῶρα, ἔτσι καὶ ὅταν ἐπιτιμῶνται ἐπιφέρουν μεγάλην τιμωρίαν καὶ πῦρ ἀνασφρασκτικόν. Ἀπὸ πού εἶναι αὐτὸ φανερόν; Ἄκουσε τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν πού λέγει εἰς τοὺς μαθητάς: «Εἰς ὅσους δὲ πόλιν ἢ οἰκίαν μετασθῆτε, ἐξετάσατε ποῖος εἶναι ἐκεῖ ἄξιος νὰ σὰς φιλοφενήσῃ, καὶ εἰς τὸ σπῆτι ἐκεῖνον μένατε. Καὶ ὅταν εἰσέρχησθε εἰς τὸ σπῆτι τοῦ ἀνόμοτου, νὰ λέγητε: ἄς εἴθῃ ἡ εἰρήνη εἰς τὸ σπῆτι αὐτό.» **D** Διὰ τὴν μὴ λέγης δηλοθῆ ἐξουδῶν τὰ χρηματὰ μου, καταναλισκῶ τὴν περιουσίαν μου παραθέτουσα τράπεζαν εἰς τοὺς ξένους. **D** προσιμαίει ὡστε αὐτὸς πρῶτα πού θὰ εἰσελθῇ νὰ φέρῃ ξενία δῶρα καὶ ἄλλα ἀγαθὰ πού νὰ ὑπεροφάνουν ὄλην τὴν περιουσίαν σου. Ποῖα εἰ-

98. Πρὸς Βασιλ. 17.
99. Ματθ. 10, 11-12.

ναι αὐτά; Τὴν χορηγίην τῆς εἰρήνης, διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἰσάξιόν τῆς. Βλέπεις μὲ πόσῃν εὐπορίᾳ εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν ὁ ἅγιος; Ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι ἀπλὸς, ἀλλὰ εἶναι αἰτία μυρίων ἀγαθῶν. Διότι δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα ἀσφαλέστερον ἀπὸ οἰκίαν ποῦ ἀπολαμβάνει τὴν εἰρήνην. Εἰρήνην εὐχονται οἱ ἅγιοι εἰς αὐτοὺς ποῦ τοὺς φιλοξενούν, ὄχι εἰρήνην μεταξὺ τῶν μόνου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν τῶν. Διότι πολλὰκις ἔχομεν πόλεμον εἰς τὰς σκέψεις μας καὶ χωρὶς νὰ μᾶς ἐνοχλῇ κανεὶς ταρασσόμεθα, καὶ συνεχῶς ἐγειρόνται μέσα μας πονηραὶ ἐπιθυμίαι. Ἐ καὶ αὐτὴν τὴν μάχην τὴν καταπαύει ὁ κείνους ὁ λόγος τῶν ἁγίων, καὶ φέρει μέσα μας πολλὴν γαλήνην. Διότι εὐθὺς ὡς ὠμίλησεν ὁ κείνους, ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας κάθε διαβολικὴ σκέψις καὶ παράλογος στοχασμὸς. Ὡστε λαμβάνεις περισσότερα παρὰ δίδεις. «Καὶ ἐάν μὲν σὺ δεχθῶν», λέγει, «σὺς ἔβη ἡ εἰρήνη εἰς αὐτοὺς. Ἐάν ὁμοῦ δὲν σὺς δεχθῶν, τινάζετε καὶ τὴν σκόνην ἀπὸ τὰ πόδια σας. Ἀληθῶς σὺς λέγω, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, θὰ εἶναι περισσότερο ἐπικεῖν ἡ τιμωρία δι' ὁκείνους ποῦ ἔζησαν εἰς τὴν χώραν τῶν Σαδδουμαίων καὶ τῆς Γομόρρας, παρὰ εἰς τὴν πόλιν ὁκείνην».³⁰

Βλέπεις οἱ πόδες τῶν ἁγίων, ἂν ἀπιδάξωνται, πόσῃν φωτιᾷ ἐπικέρον; Διὰ τοῦτο διατάσσει νὰ τοὺς πλένωμεν, διὰ νὰ μᾶς χαρίσῃ, μὲ τὰς περιποιήσεις μας, μεγάλην παρηγορίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ταυτοχρόνως δὲ μὲ τὴν παροίησιν αὐτὴν μᾶς διδάσκει 329 Α νὰ ἐκτελώμεν αὐτοπροσώπως ὅλα τὰ ἔργα τῆς φιλοξενίας. Μιμήσου τὸν Ἀβραάμ, γίνε θυγατέρα ὁκείνου, ὁ ὁποῖος ἐνὶ εἰχῆ τριακοσίων δέκα δικτῶ ὑπηρετᾷ, αὐτὸς μόνος του μὲ τὴν αὐτογόνου του ἐμοιράσθη τὸν καρπὸν τῆς φιλοξενίας. Καὶ αὐτὸς μὲν ἔθερεν ὁ ἴδιος δάμαλιν, ὁκείνη δὲ ἐξώμωσε μόνη τῆς ἄλευρον. Αὐτοὺς νὰ μιμήθῃς καὶ σὺ. Διότι ἐπιφέρει μεγάλην ἀμοιβὴν, ὄχι μόνον τὸ νὰ δώσῃς χρήματα, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ὑπηρετήσῃς αὐτοὺς ποῦ ἔχουν ἀνάγκην. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι τοὺς ἐπὶ ὁκείνους, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Στέφανον, τοὺς διώρισαν διὰ τὴν διακονίαν αὐτοῦ τοῦ εἰδους. Καὶ ὁμοῦ ὁκείνους δὲν προσέφερον τίποτε ἐξ ἴδιων εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ διεχειρίζοντο καλῶς τὰ διδόμενα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Β Ἀλλ' ὁμοῦ ἔλαθον μέγαν μισθόν, διότι τὰ διδόμενα ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὰ διεχειρίζοντο καλῶς καὶ μὲ ἄλλην τὴν ἀκριβείαν.

Γίνε λοιπὸν καὶ σὺ καλὸς οἰκονόμος τῶν ἰδικῶν σου,

30. Ματθ. 10, 13-15.

διὰ νὰ λάβῃς διπλοῦν μισθόν, καὶ διότι ἔδωσες καὶ διότι καλῶς τὰ διεχειρίσθῃς. Μὴ τὸ θεωρήσῃς ἐντροπὴν νὰ περιποιήθῃς τὸν πτωχὸν μὲ τὰ χεῖρα σου. Ὁ Χριστὸς δὲν ἐντρέπεται νὰ ἀπλώσῃ τὴν χεῖρα του καὶ νὰ λάβῃ διὰ τοῦ πτωχοῦ, καὶ οὐ ἐντρέπεται νὰ ἀπλώσῃ τὴν χεῖρα σου καὶ νὰ δώσῃς χρήματα; Καὶ πῶς αὐτὸ δὲν εἶναι ἔργον ἐσχάτης ἀφροσύνης; Ἐνα μόνου εἶναι ἐντροπὴ, ἡ πονηρία, καὶ ἡ ὠμότης καὶ ἀπανθρωπία. Γ Ἐνῶ ἡ φιλοφροσύνη καὶ ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ φιλοφροσύνη καὶ ἡ ἐξυπρέτησις αὐτῶν ποῦ ἔχουν ἀνάγκην μᾶς καθιστᾷ λαμπροτέρους. Ὅσον πλουσίαι καὶ εὐποροὶ εἶσαι, τόσον θὰ σὲ ἐπαινεῖσιν ὅλοι, ὅταν καταδαιήσῃς πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ ταπεινοὺς, καὶ δὲν θὰ σὲ ἐπαινεῖσιν ἄνθρωποι μόνου, ἀλλὰ καὶ ἄγγελοι καὶ ὁ Κύριος τῶν ἀγγέλων. Καὶ δὲν θὰ σὲ ἐπαινεῖσιν μόνου, ἀλλὰ καὶ θὰ σὲ ἀνταμείψῃ μὲ διπλὰ δῶρα. Ὅχι μόνου διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην, θὰ σοῦ προφέρῃ πλουσίαν ἀνταμοιβήν. Ἄς μὴ τὸ θεωρῶμεν λοιπὸν ἐντροπὴν νὰ περιποιηθῶμεν τοὺς πτωχοὺς, καὶ ἄς μὴ ἀρσώμεθα νὰ νιπτῶμεν τοὺς πόδας τῶν ξένων. Διότι μὲ τὴν ἐξυπρέτησιν αὐτὴν ἀντιδίδονται αἱ χεῖρες μας. Δ καὶ δ', μετὰ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν, τὰς ψυχὰς εἰς προσευχὴν, ὁ Θεός, ὅταν τὰς βλέπῃ, κάμπτεται περισσότερο καὶ δίδει αὐτὰ ποῦ τοῦ ζητεῖς. Διότι τὸ νὰ δώσῃς χρήματα, εἶναι πρᾶγμα ποῦ δύνανται νὰ τὸ πράξουν πολλοί. Τὸ νὰ ἐξυπρέτησῃς αὐτοπροσώπως ὁμοῦ αὐτοὺς ποῦ ἔχουν ἀνάγκην καὶ νὰ τὸ κάμῃς αὐτὸ μὲ προθυμίαν καὶ ἀγάπην καὶ φιλαδελφίαν, αὐτὸ χρειάζεται ψυχὴν μεγάλην καὶ φιλοσοφικήν. Καὶ αὐτὸ εἶναι ποῦ περισσότερο ἀπὸ ὅλα ἐπιζητεῖ ὁ Παῦλος, ὅταν μᾶς διατάσῃ νὰ συμπανώμεν τοὺς εὐρισκαμένους εἰς τὴν θλίψιν καὶ τὴν πένιν καὶ εἰς δυσκόλους περιστάσεις ὡσάν νὰ εὐρισκώμεθα εἰς τὰ ἴδια δεινὰ. «Νὰ ἐπιθυμήσῃς τοὺς φυλακισμένους, ἂν νὰ εἴσῃς καὶ οἱ σὺς μαζί των δεμένοι μὲ τὰς ἀλυσίδας τῆς φυλακῆς».³¹ Δι' αὐτὸ δὲν σταματᾷ μόνου ἐδῶ, ἀλλὰ προσέθετε καὶ ἄλλο: «Ἐάν ἐδοξέθησθαι θλιβομένους, ἐάν συνέτρεξεν εἰς κάθε ἔργον ἀγαθόν».³² Ἐ τί σημαίνει, ἐάν συνέτρεξεν εἰς κάθε ἔργον ἀγαθόν; Σημαίνει νὰ εἰσέρχώμεθα καὶ εἰς τὴν φυλακὴν καὶ νὰ ἐπισκεπτόμεθα τοὺς φυλακισμένους, καὶ διὰ τοὺς ἀρρώστους νὰ φροντίζομεν, καὶ τοὺς θλιβομένους νὰ παρηγορῶμεν καὶ νὰ ἐνδυναμώνωμεν τοὺς πονεμένους καὶ μὲ κάθε τρόπον νὰ εἰσφέρωμεν ὅλα ὅσα διδόμεθα καὶ νὰ μὴ παραλίπω-

31. Ἐβρ. 13, 3.

32. Α' Τιμ. 5, 10.

μεν καθόλου κανένα από αυτά που συντελοῦν εἰς τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἀνακοφίαν τῶν ἀδελφῶν μας.

Ἐάν δὲ ἀπὸ χήραν γυναῖκα ἀπαίτη τόσα καταρώματα, τότε ἡμεῖς οἱ ἄνδρες τί θὰ ἔχουμε ὡς ἀπολογηθέντες ἂν δὲν κἀνῶμεν αὐτὰ, ³³ Ἄ τὰ ὅποια ὁ Παῦλος ἐνομοθέτησε νὰ κἀνῶμεν καὶ οἱ χήραι γυναῖκες; Ἄλλὰ ἴσως δύναται τις νὰ εἴπῃ. Καὶ πῶς ἀπαίτη τόση ἀκριβείαν ἀπὸ χήραν γυναῖκα, ἐνῶ ἔστιν ἔγραφε περὶ παρθένιας, δὲν ἀνέφερε τίποτε σχετικῶν; Διότι ἀπῆλθον ἀπὸ αὐτὰς μεγαλύτεραν ἀποφροσύνην καὶ ἀφοσίωσιν. Ὅταν δηλαδὴ λέγῃ «διαφέρουσι ὡς πρὸς τὰς φροντίδας καὶ τὰ ἐνδιαφερόντά των ἢ ἔργου γυναικῶν καὶ ἡ ἀγαμία παρθένου». Ἡ ἀγαμία μὲ δὲλν τῆς τὴν φροντίδα ἐπιμελεῖται ἐκεῖνα πού ἀρέσκουσι εἰς τὸν Κύριον». ³⁴ Καὶ πάλιν «λέγου δὲ αὐτὰ περὶ τῆς ἀγαμίας διὰ τὸ ἐξασφαλῶσαι συμπεριφορὰν σεμνὴν καὶ θέσιν τιμημένην πλησίον τοῦ Κυρίου χωρὶς περισπωμάτων καὶ βασανιστικῶν φροντίδας». ³⁵ Μὲ δλοὺς αὐτοὺς τοὺς λόγους δὲν ἔνοεῖ τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον, ὅτι διέρρηξε διὰ παντός τοὺς δεσμούς τῆς μὲ ὄλας τὰς διακτικὰς φροντίδας ἢ παρθένου καὶ πρέπει νὰ ἀφιερῶσιν ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν τῆς εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ μὴ ἔχη τίποτε κοινὸν μὲ τὰ γήινα καὶ οὐτὲ νὰ περῶ τὸν καιρὸν τῆς πότε πλησίον τῶν μὲν καὶ πότε πλησίον τῶν δέ, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀπακηρύξη τὰ πάντα, νὰ ἀσχολῆται ἐξ ὁλοκλήρου μὲ τὰ πνευματικὰ πράγματα. Καὶ ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων αὐτὴ ἀκριβῶς μᾶς φανερῶνει. Διὰ τοῦτο δηλαδὴ ἀπέκλεισθησαν τοὺ νυμφῶνας, διότι δὲν εἶχον ἔλαιον. Ἐλπίον δὲ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ φιλανθρωπία καὶ ἐλεημοσύνη καὶ φιλοφροσύνη καὶ προστασία τῶν ἀδικοῦμένων καὶ παρηγορία αὐτῶν πού πονοῦν. C Πράγματα πού ἐκεῖνοι δὲν εἶχον καὶ ἀπῆλθον καὶ ἐξέπεσον ἀπὸ τῶν νυμφῶνων.

Τώρα λοιπὸν πού γνωρίζουμεν ὅλα αὐτὰ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παρθένοι, καὶ ἔγγαμοι καὶ χήραι ὡς βέλζουμεν μεγάλην προθυμίαν διὰ τὴν ἐλεημοσύνην. Καὶ νὰ μὴ λέγωμεν, ὅτι ὁ δαῖνα εἶναι πονηρὸς καὶ δὲν ἀξίζει νὰ εὐεργετηθῇ, ὁ δαῖνα εἶναι εὐτελής καὶ ὁ δαῖνα παραπεταμένος. Μὴ ἀποβλέψῃς πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτοῦ πού ἔχει ἀνάγκην εὐεργασίας, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὴν ἀνάγκην. Καὶ εὐτελής ἂν εἶναι καὶ παραπεταμένος καὶ εὐκαταφρόνητος, ὁ Χριστὸς σοῦ λογαριάζει τὸν μισθὸν ὡσὺν νὰ εὐεργετηθῇ ὁ ἴδιος δι' ἐκείνου. Διὰ τὸ μὴ ἀποβλέψαιμεν λοιπὸν πρὸς τὴν ἀξίαν

33. Α' Κορινθ. 7, 34.

34. Α' Κορινθ. 7, 35.

τῶν εὐεργετούμενων, D ἄκουσε τί λέγει: «Μὲ εἶδον νὰ πενῶ καὶ μὲ ἐβρόχεται». Ἐπειτα, ὅταν ἐκεῖνοι ἔλεγον «Κύριε, πότε σὲ εἶδον πεινασμένον καὶ σὲ ἐβρόχαιμεν;» συνέχισε καὶ εἶπε: «Κάθε τί πού ἐκάματε εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς αὐτοῦ ἀδελφοῦ μου, πού ἐφαίνοντο ἄσπυροι καὶ πολὺ μικροί, τὸ ἐκάματε εἰς ἐμέ». ³⁶ Ὅποτε δὲν ὑπάρχει πλέον καμμία δικαιολογία. Διὰ τὸ μὴ λέγωμεν λοιπὸν «πὺ νὰ εὐραμεν τώρα ἀνθρώπους ὡσὺν τὸν Ἥλιον», «πὺ ὡσὺν τὸν Ἐλισσαίου» καὶ «ὡσὺς μου τέτοιους ἄνδρας καὶ θὰ τοὺς ὑποβέχθω μὲ δὲλν τὴν προθυμίαν καὶ δὲν θὰ ἀρνηθῶ νὰ νίκω τοὺς πόδας των καὶ νὰ τοὺς ὑπηρετήσω μὲ κάθε τρόπον» διὰ τὸ μὴ λέγωμεν λοιπὸν αὐτὰ, πράγμα πού εἶναι πολὺ μεγαλύτερον, Ἐ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τοῦ Ἥλια καὶ τοῦ Ἐλισσαίου καὶ ὄλων τῶν προφητῶν ὑπεσχέθη νὰ εἰσέλθῃ πρὸς ἡμᾶς διὰ τῶν πτωχῶν λέγων: «Κάθε τί πού ἐκάματε εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς αὐτοῦ ἀδελφοῦ μου τὸ ἐκάματε εἰς ἐμέ». Ἄλλὰ μὴ παρατρέξῃς τοὺς λόγους αὐτοῦ. Διότι τὸ μὲ εἶδατε πεινασμένον καὶ μὲ ἐβρόχαιμα ὑπογραμμίζει τέσσαρας ἀνάγκας ἐλεημοσύνης. Πρῶτον τὴν ἀξιοπικτίαν αὐτοῦ πού ζητεῖ, διότι, αὐτὸς πού ζητεῖ εἶναι ὁ Κύριος. Δεύτερον ὅτι ὑπάρχει ἐπιείγουσα ἀνάγκη, διότι πενῶ. Τρίτον τὴν εὐκόλιαν τῆς προσφορᾶς, διότι ζητεῖ νὰ τραφῇ καὶ ζητεῖ μόνον ἄρτον, ὄχι πολυτέλειαν. Τέταρτον τὸ μέγεθος τῆς ἀνταμοιβῆς, διότι ἐναντι αὐτῶν τῶν μικρῶν καὶ ἀσπυρῶνων ὑπόσχεται τὴν βασιλείαν. Εἶσαι ἀπάνθρωπος καὶ ὡμὸς καὶ ἀνηλεής; Σεθάσου, λέγει, τὴν ἀξίαν αὐτοῦ πού ζητεῖ. Ἄλλὰ δὲν σὲ κάμπτει ἡ ἀξία του; Τότε ὡς καμψῆς μπροστὰ εἰς τὴν συμφορὰν. ³⁷ Ἄ Ἄλλὰ οὐτὲ ἡ συμφορὰ σὲ κινεῖ νὰ τὸν ἐλεήσῃς; Δῶσε διότι αὐτὸ πού σοῦ ζητεῖται εἶναι εὐκόλιον. Ὅποτε ἡ ἀξία, οὐτὲ ἡ ἐπιείγουσα ἀνάγκη οὐτὲ ἡ εὐκόλια τῆς δόσεως δύνανται νὰ σὲ πείσουν; Λοιπὸν δῶσε εἰς αὐτὸν πού ἔχει ἀνάγκην διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἀγαθῶν πού σὲ ἀναμένουν. Ἐχεις μπροστὰ σοῦ τέσσαρας ἀτίκας πού δύνανται νὰ συγκινήσουσι καὶ αὐτὸν τὸν λίθον καὶ τὸν λεπτολόγον καὶ τὸν ἀλασκονικὸν καὶ τὸν νωθρότατον ἐξ ὄλων τῶν ἀνθρώπων; Ποῖαν συγγνώμην θὰ ἔχουν αὐτοὶ πού, ὕστερα ἀπὸ τόσην παραίνεσιν καὶ συμβουλίην, καταφρονοῦσι τοὺς ἐνδεεῖς;

Θὰ εἴπω καὶ κάτι ἄλλο ἐπὶ πλέον. Ἄς τὸ ἀκούσουν οἱ μεμνημένοι. Αὐτὰς, ὅταν χρειάζεται νὰ σὲ βροφή, δὲν

35. Ματθ. 23, 35, 37, 40.

λογαριάζει οπτε την σάρκα του. "Όταν χρειάζεται να σέ ποτίση ἢ δέν λυτεῖται οπτε τὸ αἷμα, οπτε φθονεῖ. Σὺ δὲ δέν δίδεις εἰς ἄλλον, οπτε φρον οπτε ποτήριον; Καὶ ποῖαν συγγνώμη θά ἔχης, όταν εὐφ λαμβάνεις τέτοια καὶ τόσον πολὺν μα, λυτήσαι τὰ εὐτελή; Πρόσχε μήπως πολλάς φοράς λυποῖμενος νά δώσης εἰς τὸν Χριστὸν διὰ κέρδος, δώσης εἰς τὸν διάβολον πρὸς βλάβην. Διότι όταν δέν δίδωμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, δίδωμεν εἰς τοὺς σικοφάντας. Πολλάς φοράς κλέπται ἢ κακοῦργοι δοῦλοι τὰ λαμβάνουν καὶ ἀπέρχονται ἢ καὶ ἄλλα περιστάσεις τῶν πραγμάτων τὰ ἀρνούζουν. Ἐλλά καὶ όταν τὰ διαφύγωμεν βλα αὐτά, ἐπέρχεται ὁ θάνατος καὶ σὲ παίρνει γυμνόν. Διὰ νά μὴ γίνωται λοιπὸν αὐτά, ἄς προλάβωμεν νά δώσωμεν εἰς τὸν Χριστὸν ποὺ μᾶς ζητεῖ, C καὶ ἄς καταδῶμεν εἰς τὸν ἀσύλητον θησαυρόν, διὰ νά ἐλπίζωμεν σταθερῶς καὶ διὰ τὴν φραύρησιν καὶ τὴν πρόσδον. Διότι δέν φυλάσσει μόνον μὲ προσοχὴν αὐτὰ ποὺ ἔλαβεν, ἄλλά σοὺ τὰ ἀπαθίθει μὲ μεγαλύτεραν προσθήκην. Ἐς μὴ νομίζωμεν λοιπὸν, ὅτι μειώνεται ἡ περιουσία μας, όταν παρέχωμεν ἐλεημοσύνην. Διότι δέν μειώνεται, ἄλλ' αὐξάνει. Δέν θάπανάται, ἄλλά πολλαπλασιάζεται, καὶ αὐτὸ ποὺ γίνεται εἶναι ἕνα εἶδος ἐμπορίας καὶ σποράς. Ἡ μᾶλλον κατὶ ποὺ εἶναι ἐπιτερόβστερον καὶ ασφαλέστερον καὶ ἀπὸ τὰ δῶα. Διότι ἡ ἐμπορία ὑπόκειται καὶ εἰς τὸν κίνδυνον τῶν ἀνέμων καὶ τῆς θαλασσοταραχῆς καὶ εἰς πολλὰ νοσήγια, καὶ ἡ σπορὰ πάλιν ὑπόκειται καὶ ὀ εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ἔρησας καὶ τῶν πλημμυρῶν καὶ ἄλλων καιρικῶν ἀνωμαλιῶν. Ἐνὶ τὰ χρήματα ποὺ κατατίθενται εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ κάθε ἐπιβουλὴν. Αὐτὰ ποὺ ἄπας ἐδόθησαν δέν δύναται κανεὶς νά ἀρπάξῃ ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ λαδόντος, ἄλλὰ μένον καὶ ἐξαφαλίζουν εἰς ἡμᾶς πολὺν καὶ ἀπέραντον τὸν καρπὸν, καὶ πλοῦσιον τὸν θερισμὸν εἰς τὸν καιρὸν του. «Ἐκεῖνος ποὺ σπείρει μὲ φειδῶ, μὲ φειδῶ καὶ θά θερίσῃ», λέγει, καὶ αὐτὸς ποὺ σπείρει ἄφθονα, ἀφθονα καὶ θά θερίσῃ».

Ἐς σπείρωμεν λοιπὸν μὲ ἀφθονίαν, διὰ νά θερίσωμεν καὶ μὲ ἀφθονίαν καὶ νά ἀπολαύσωμεν τὴν αἰώνιον ζωὴν. Τὴν ὄψαιον εἶθε νά ἐπιτύχωμεν βλα μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα, μαζί καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ ἀνήκουν, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 37

ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ Α', Β', Γ'
«ΕΑΝ ΠΕΙΝΑ Ο ΕΧΘΡΟΣ ΣΟΥ...»
ΠΕΡΙ ΧΗΡΕΙΑΣ

Κείμενον: B. de Montfaucon.

Sancti J. Chrysostomi opera omnia,
III, Parisiis 1835, σελ. 311-347, 188-206, 371-390
(PG 51, 272-301, 172-185, 321-337).